

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva

**A polgári pervitel és a digitalizáció alapvető összefüggései, kitekintéssel a
veszélyhelyzet hatásaira**

Készítette: dr. Gyarmathy Judit

Témavezető: Prof. em. Dr. Szabó Imre és Prof. Dr. Udvary Sándor

Kézirat lezárva: 2024. október 15.

Budapest, 2024.

Tartalomjegyzék

I. Bevezető gondolatok	2
I.1. A dolgozat tárgya és célja	2
I.2. A dolgozat felépítése, kutatási módszerek – hipotézisek	4
II. Az új polgári perrendtartás perindítási szabályai a perhatékonyság szolgálatában	6
II.1. A legfontosabb szabályozási újítások és ezek meghatározásának alapvető szempontjai	6
II.1.1. A szabályozás megújításának okai és a jogalkotó célkitűzései	6
II.1.2. A főbb szabályozási újítások, a perhatékonyság és digitalizáció összefüggéseiben	12
II.2. A jogviták észszerű időn belüli elbírálása – a Pevtv. miatt megváltozott helyzet... ..	13
II.2.1. Az eljárás észszerű időn belüli befejezéséhez való alapjog szabályozása.....	13
II.2.2. A Pevtv. jelentősége.....	16
II.3. A digitalizáció és a megújult perjogi szabályozás összefüggései	19
II.3.1. A digitalizáció mint az eljárás észszerű időn belüli befejezését támogató eszköz	19
II.3.2. Felkészülés a megújult eljárási szabályok alkalmazására – a digitalizációs vívmányok alkalmazása.....	21
III. A bírósági digitalizáció Magyarországon.....	22
III.1. Első törekvések - a Bírósági Integrált Informatikai Rendszer születése és fejlesztése	22
III.1.1. A kezdeti lépések – az ezredfordulótól 2011. végéig.....	22
III.1.2. A fejlesztés lépcsői 2012. január 1-től 2014. év végéig	25
III.1.3. További fejlesztések 2019. év végéig.....	31
III.2. A bírósági határozatok közzététele és az anonimizálás.....	34
III.2.1. A Bírósági Határozatok Gyűjteményének létrehozása, a szabályozás alapjai	34
III.2.2. Az anonimizálás módszere: automatizmus és emberi beavatkozás.....	38
III.2.3. Hozzáférés a Kúria precedens-értékű határozataihoz.....	41
III.2.4. A széleskörű közzététel következményei és hasznosítása.....	45
III.3. Az elektronizációs folyamat fontos állomásai: az elektronikus cégeljárás és a fizetési meghagyásos ügyek.....	48
III.3.1. Az első és jelenleg egyetlen, minden elemében elektronizált bírósági eljárás – a cégeljárás	48
III.3.2. A digitalizációs folyamat kezdeti lépése – a fizetési meghagyásos ügyek közjegyzői hatáskörbe kerülése	51
III.4. Elektronikus kapcsolattartás és elektronikus hírközlő hálózatok a polgári peres eljárásokban	54
III.4.1. Szabályozási irányok és keretek az Európai Unióban.....	55
III.4.2. A hazai szabályozás irányai és lépései	59

III.4.2.1. Az elektronizálás kezdeti lépései, a számítógépek megjelenésétől az elektronikus perek koncepciójáig	59
III.4.2.2. Az elektronikus kapcsolattartás megjelenése és kiterjesztése	61
III.4.2.2.1. A szükséges előfeltételek megléte a bíróságok és az ügyfelek oldaláról.....	61
III.4.2.2.2. A bevezetés lépcsőfokai: a lehetőségtől a kötelezettségig	64
III.4.2.2.3. Az E-ügyintézési törvény szerepe, kapcsolódása a polgári perrendtartáshoz.....	68
III.4.2.2.4. Az elektronikus kapcsolattartás gyakorlati működése.....	69
III.4.2.2.5. Az új Pp. szabályozása	70
III.4.2.3. Elektronikus hírközlő hálózatok a polgári perben.....	75
III.4.2.3.1. A távmeghallgatás bevezetése, szabályai a régi Pp.-ben.....	75
III.4.2.3.2. A távmeghallgatás szabályai a Pp.-ben	77
III.4.2.3.3. Az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét	78
III.4.2.3.4. A gyorsított per.....	81
III.5. Elektronikus ügyintézési szolgáltatások megvalósítása	81
III.5.1. Az első lépések: a Bírósági Elektronikus Tájékoztatási és Figyelmeztetési Rendszer (BETFR) kialakítása	81
III.5.2. Az e-akta megvalósulása: az iratokhoz való elektronikus hozzáférés.....	83
III.6. Tárgyalótermi kép- és hangrögzítés	86
IV. A digitalizáció vívmányainak alkalmazása – a polgári perek a Kúrián a veszélyhelyzet idején	90
IV.1. A járványügyi veszélyhelyzet megjelenése.....	90
IV.2. A veszélyhelyzet elrendelése Magyarországon.....	92
IV.2.1. Gondolatok a különleges jogrend fogalmáról	92
IV.2.2. A veszélyhelyzet kihirdetése, az azt megalapozó események.....	96
IV.3. A bíróságok járványügyi helyzetben való hatékony működése alapjainak megteremtése - digitális korszakváltás a bíróságokon	99
IV.3.1. A szabályozás alapjai: az E-ügyintézési törvény és az eljárásjogi törvény.....	99
IV.3.2. Az e-akta és a távmeghallgatás kiszélesítése	100
IV.3.2.1. Az e-akta megvalósítása.....	100
IV.3.2.2. A távmeghallgatás további fejlesztése, a „VIA VIDEO”	102
IV.3.3. A bírósági határozatok közzétételének és anonimizálásának fejlesztése	103
IV.3.4. A bírósági szakrendszerek és a KKSZB közötti kapcsolat megteremtése	104
IV.3.5. A beszédfelismerő- és leíró szoftverek	105
IV.3.6. Innovációs eszközbeszerzés és irodai szoftvercsomag a távoli munkavégzés szolgálatában	106
IV.3.7. Egy további szempont – az ügyvédek felkészültsége a digitális munkavégzésre a járványügyi helyzetben	107

IV.4. A bíróságokra irányadó veszélyhelyzeti jogalkotás lépései.....	108
IV.4.1. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés első szakaszában (2020. március 11- 2020. június 17.).....	108
IV.4.1.1. A veszélyhelyzet kihirdetése.....	109
IV.4.1.2. Rendkívüli ítélkezési szünet.....	109
IV.4.1.3. A bíróságok „újraindulása” a rendkívüli ítélkezési szünet után – a Veir. I.	109
IV.4.1.3.1. A Veir. I. mint lex specialis.....	110
IV.4.1.3.2. A tárgyaláson kívüli elbírálás főszabálya.....	110
IV.4.1.3.3. Az e-tárgyalás szabályai.....	112
IV.4.1.4. Enyhébb szabályok – nyitnak a tárgyalótermek.....	113
IV.4.1.5. Lezárul a világjárvány elleni védekezés első szakasza: a veszélyhelyzet megszűnése.....	115
IV.4.2. Az átmeneti időszak (2020. június 18 – 2020. november 3.).....	115
IV.4.3. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés második szakaszában (2020. november 4-2021. február 7.).....	116
IV.4.4. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés harmadik szakaszában (2021. február 8. – 2022. május 31.).....	117
IV.4.4.1. A veszélyhelyzet kihirdetésétől a szigorított védekezésig (2021. február 8. – 2021. március 7.).....	117
IV.4.4.2. A szigorított védekezés szakasza (2021. március 8. – 2021. április 19.).....	117
IV.4.4.3. A bíróságok működése a szigorított védekezés után (2021. április 20-tól 2022. május 31-ig).....	119
IV.4.5. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés negyedik szakaszában (2022. június 1-től 2022. november 1-ig).....	120
IV.5. A veszélyhelyzet hatása a Kúria ügyforgalmára.....	121
IV.6. Nemzetközi kitekintés a bíróságok működésére a járványhelyzet idején.....	124
IV.6.1. Néhány példa Európában.....	125
IV.6.1.1. Egyesült Királyság.....	125
IV.6.1.2. Németország.....	126
IV.6.1.3. Ausztria.....	126
IV.6.1.4. Az Európai Unió Bírósága.....	127
IV.6.1.5. Az Emberi Jogok Európai Bírósága.....	127
IV.6.2. Néhány példa Európán kívül.....	127
IV.6.2.1. USA.....	127
IV.6.2.2. Ausztrália.....	128
IV.6.2.3. India.....	129
IV.7. Összegzés – a veszélyhelyzet tapasztalatai, a digitalizáció szemszögéből.....	130
V. A digitális fejlesztések hatása a nemzetközi felmérések alapján.....	131

V.1. Értékelés az Európa Tanács keretein belül	132
V.1.1. A CEPEJ létrehozásának célja, a szervezet funkciója és működése	133
V.1.1.1. A CEPEJ létrehozásának célja, a szervezet funkciója	133
V.1.1.2. A CEPEJ működése, munkamódszerei	134
V.1.1.3. A CEPEJ tagjai, munkacsoportjai és hálózatai.....	135
V.1.2. Az igazságszolgáltatási rendszerek értékelése.....	138
V.1.2.1. Az információs és kommunikációs technológiák (ICT) mutatói.....	138
V.1.3. „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért”	141
V.1.3.1. A 2022 – 2025 CEPEJ Akcióterv: „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért”.....	141
V.1.3.2. Digitalizációs innovációk	143
V.2. A digitális fejlesztések hatása az uniós igazságügyi eredménytábla tükrében	144
V.2.1. Az európai szemeszter	144
V.2.2. Az igazságügyi eredménytábla kialakítása, célja	144
V.2.3. Az igazságügyi eredménytábla elkészítése.....	146
V.2.4. Az elektronizáció fejleményeinek megjelenítése az uniós igazságügyi eredménytáblában.....	147
V.2.4.1. Az elektronizáció jelentősége és hatásai az igazságszolgáltatásra, az eredménytábla vonatkozásában	147
V.2.4.2. A bíróságok IKT rendszereinek monitorozása 2020-ig.....	149
V.2.4.2.1. Az ügyek iktatását és kezelését végző IKT rendszerek	149
V.2.4.2.2. A felek közötti elektronikus kommunikációt szolgáló IKT rendszerek	150
V.2.4.2.3. Az ítéletek online elérhetősége	150
V.2.4.3. A továbblépés szükségességének felismerése: a Tanács következtetései („Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása”) és a Bizottság közleménye (Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban Lehetőségek eszköztára)	153
V.2.4.4. A digitalizáció szorosabb nyomon követése és monitorozása 2021-től – a COVID-19-válság hatása.....	155
V.2.5. Az eredménytábla megállapításainak hatása	161
V.2.6. Várható irányok, a következő lépések az igazságügyi digitalizáció terén.....	162
V.2.6.1. E-igazságügyi stratégia 2024-2028.....	162
V.2.6.2. A határokon átnyúló igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról szóló rendelet, valamint az azt kísérő irányelv.....	165
VI. A bírósági digitalizáció tapasztalatainak empirikus elemzése a bíró szemszögéből... 166	
VI.1. Minta	167
VI.2. Statisztikai adatok és a kérdőíves felmérés eredményei	167
VI.3. A mélyinterjúk és azok tapasztalatai	172

VII. A hipotézisek értékelése.....	179
VII.1. Az első hipotézis értékelése	179
VII.2. A második hipotézis értékelése.....	182
VII.3. A harmadik hipotézis értékelése	183
VIII. Záró gondolatok.....	186
Summary.....	190
Mellékletek	192
Felhasznált irodalom	199
Egyéb források.....	209
Rövidítések jegyzéke.....	218

Témavezetői ajánlás

A századfordulón bekövetkezett technológiai változások, a digitalizáció robbanásszerű fejlődése nemcsak mindennapi életünket változtatta meg gyökeresen, hanem az állam intézményeinek, így a bíróságoknak a munkáját, a velük szemben támasztott társadalmi elvárásokat is átalakította. A hatályos polgári perrendtartás koncepcionális előkészítése során hangsúlyos volt az informatikai megoldások alkalmazásának követelménye, azoknak a hatékonyság és időszerűség szolgálatába állítása érdekében, a garanciák megtartása mellett. Ez az a kiindulópont, ami önmagában indokoltá teszi a téma doktori disszertáció keretében való feldolgozását, a digitalizáció vívmányainak a pervitel alapvető összefüggéseire gyakorolt hatásának a vizsgálatát.

A dolgozatban felvetett hipotézisek a polgári pervitel aktuális kérdésekre világítanak rá, amelynek segítségével a témavezetett lényegében arra keresi a választ: hogyan érvényesülhet és érvényesült a digitalizációs fejlesztésekre vonatkozó kívánalom a polgári perekben eljáró bíróságokon, különös tekintettel a Kúria járványügyi veszélyhelyzet alatti működésére, amely mintegy eljárásjogi inkubátorként is működött.

A közös témavezetettünkkel folytatott folyamatos konzultációk során külön-külön és együtt is megbizonyosodtunk arról, hogy rendszerben gondolkodva közelít a tárgykörhöz, ezt igazolja a témakörben megjelent hazai és nemzetközi szakirodalom alapos és körültekintő, ugyanakkor a dolgozat felvetéseihez igazodó feldolgozása. A szerző saját kutatómunkáján alapuló önálló következtetésével, lényeges üzenetével egyetértünk: a digitalizáció nem öncél, nem önmagáért van, annak a bírósághoz való könnyebb hozzáférés (*access to justice*) célját kell szolgálnia, amint ezt a dolgozatában több szempontból is, a II. és IV. fejezetben részletesen bemutatta.

Értékes és nélkülözhetetlen eleme a disszertációnak a bírák körében végzett, közvetlen tapasztalatszerzésen alapuló, empirikus kutatás eredményének a feldolgozása, amellyel igazolható az a nagyon fontos alapvetés, hogy a digitalizáció növeli a bírósági szervezet rezilienciáját és rugalmasságát. Ennek különös próbatétele a járványügyi veszélyhelyzet volt, ahol a működést lényegében a korábban elvégzett informatikai fejlesztések biztosították. A bíróságok eme rendkívüli helyzetben való működésének – a szerző által hangsúlyozott – fontos tanulsága, hogy ennek a már kipróbált „rugalmas reagálásnak” komoly szerepe lehet a jövőbeli esetleges, bár nem várt rendkívüli helyzet előfordulása esetén.

A dolgozatot a fentiek mellett egyedivé teszi az is, hogy szerzője saját jelentős szakmai tapasztalatának felhasználásával – hiánypótló jelleggel – bemutatja a hazai digitalizációs fejlesztések és azok szabályozásának folyamatát. A múltbeli történések ilyen szemléletű feldolgozása pedig könnyebbé teszi számunkra megérteni azt: a jövőben milyen digitalizációs kihívások várhatnak ránk és azokkal milyen módon érdemes megküzdenuünk.

Mindezekre tekintettel a doktori értekezés formai és tartalmi követelményeinek megfelelő dolgozatot a műhelyvitára alkalmasnak tartjuk.

Budapest, 2024. december 6.

Prof. em. Dr. Szabó Imre, Ph.D.
témavezető

Prof. Dr. Udvary Sándor, Ph.D.
témavezető

I. Bevezető gondolatok

I.1. A dolgozat tárgya és célja

Talán soha nem történtek olyan nagymértékű változások olyan gyorsan, mint a XX. század végén és a XXI. század elején. A digitalizáció robbanásszerű fejlődése átalakította a mindennapjainkat, az olyan egyszerű tevékenységeinket, mint az olvasás, írás, jegyzetelés, nyelvtanulás, vásárlás, de az akár évszázadok óta hagyományosan működő intézményeinket – köztük a bíróságokat – is érintette. Ennek természetes velejárójaként a jog területén megjelent az informatika: egyrészt az egyre nagyobb digitális adathalmazt kell kezelni, azon belül tájékozódni, elemezni (nem véletlen a „big data” kifejezés¹), a folyamatok elektronizálása miatt a szabályozást ehhez igazodóan kell átalakítani; érzékelhetően a jog szerteágazó rendszerében mindenütt ott van az informatika². A digitalizáció előrehaladásával összefüggésben SÁRKÖZY már évekkel ezelőtt felvetette, hogy a tömegesedés következménye a standardizálás elterjedése és fokozódása, ami a jogi kultúra háttérbe szorításához vezet: kétségtelen, hogy a formanyomtatványok és az automatikus cégbejegyzés egységesített világában a jogi finomságok, például a társasági jogi szabályok kógens vagy diszpozitív volta közötti különbségtétel és az erről folytatott jogirodalmi vita könnyen háttérbe szorulhat³. Mindemellett arra is figyelemmel kell lenni, hogy a jog a gazdaság versenyképességének elősegítése mellett a jogi versenyképesség követelményének is eleget tegyen: stabil, átlátható, kiszámítható jogi környezetben egyúttal képesnek kell lenni rugalmasan reagálni az új kihívásokra, a mindennapos változásokra is⁴. Ugyanígy a gazdasági, társadalmi környezet változása következtében a bíróságok is új kihívásokkal szembesülnek, mind az újabb és újabb típusú ügyek megjelenése⁵, mind pedig a bírósághoz való hozzáférés keretében az informatika folyamatos fejlődése kapcsán.

¹ ZÓDI Zsolt: Jog és jogtudomány a Big data korában. Állam- és Jogtudomány, 2017/1. (a továbbiakban: ZÓDI 2017.) 95-114.

² Lásd részletesebben: ZÓDI Zsolt: A digitalizáció hatása a jogászai szakmára. Gazdaság és Jog, 2018/12. szám, 3-9. oldal

³ SÁRKÖZY Tamás: Innováció a jogban. In: Gellén Klára (szerk.): Jog, innováció, versenyképesség. Wolters Kluwer, 2017. 16. oldal

⁴ TRÓCSÁNYI László: Jogi versenyképesség a gazdasági, technikai fejlődés tükrében. In: Gellén Klára (szerk.): Jog, innováció, versenyképesség. Wolters Kluwer, 2017. 23-24. oldal

⁵ A modern technológiák hatásának egy speciális körét illetően lásd részletesen: BOÓC Ádám: Technológiai kihívások a polgári jogban, különös tekintettel az öröklési jogra. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. 25-38. oldal

Az uniós igazságügyi eredménytábla⁶ jól mutatja, hogy kiemelkedő szerepe van a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerei értékelése szempontjából a bíróságok információs és kommunikációs technológiai fejlettségét tükröző mutatóknak, és ebben nincsen megállás: az informatikai eszközökkel történt magas szintű ellátottság önmagában már kevés, azoknak a legkorszerűbb technológiák igénybevételére irányuló aktív használata kívánatos. Azaz míg kezdetben, húsz évvel ezelőtt annak örültünk, hogy írógép helyett már számítógéppel írhattuk a határozatokat, az ügyeket és az abban érkező beadványokat, a keletkezett iratokat elektronikus adatbázisban lehetett iktatni és nyilvántartani, majd megjelent a bíróságok és az ügyfelek közötti elektronikus kommunikáció, következő lépésként pedig az online is bármikor elérhető e-akta. A digitális bíróság megvalósulása útján megismerkedtünk a távmeghallgatással, az ítéletek jelentős része pedig anonimizáltan, bárki számára kereshető, online ingyenesen elérhető adatbázisba rendezett. Már felmerülhet az egyszerűsített elektronikus jelenlét, és a közeljövőben széles körben megvalósulhat és az írott formátum helyébe léphet a tárgyalótermi kép- és hangrögzítés útján készülő jegyzőkönyv. Következő lépésként – derül ki egyebek mellett az uniós eredménytábla vizsgált adataiból – a bíróságokon a fő tevékenység elvégzéséhez használt mesterséges intelligencia alkalmazások és a megosztott könyvelési technológiák használata kerül a fókuszba⁷. A fejlődés tehát folyamatos, és úgy tűnik, a jog és az informatika továbbra is egymásra kölcsönösen hatást gyakorolva van és lesz jelen ezen az úton.

Különösen érdekes a jog és az informatika kölcsönhatásának, szoros kapcsolatának és együtt, egymás melletti létezésének hatása a nyelvre: a digitalizáció miatt a szöveget gépi módszerrel is kell tudni értelmezni, algoritmizálni, visszafejteni a bináris számrendszerre (0 és 1 számokig), ami a jogi szövegek készítése során komoly kihívást jelent⁸, ez a terület ma már egyre több interdiszciplináris kutatás tárgya⁹. Sőt, az Európai Unió 2020. évre vonatkozó igazságügyi eredménytábláján a vizsgált területek között új elemként jelent meg a géppel olvasható bírósági határozatok előállításának megszervezése, amelynek keretében

⁶ Az EU igazságügyi eredménytáblái 2013-2024. (a szerző fordítása)
https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_hu

letöltve: 2024. szeptember 10.

⁷ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2024., 36. oldal, 44. tábla (a szerző fordítása)
https://commission.europa.eu/document/download/84aa3726-82d7-4401-98c1-fee04a7d2dd6_en?filename=2024%20EU%20Justice%20Scoreboard.pdf

letöltve: 2024. szeptember 10.

⁸ ZÓDI Zsolt: Jogi adatbázisok és jogi forráskutatás. Gépek a jogban. Doktori értekezés, Pécs, 2011., 65. oldal

⁹ Erre hívta fel a figyelmet Vinnai Edina, lásd: VINNAI Edina: Jog és nyelv határán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2017. 129-130. oldal

hazánkban – a tagállamok nagyjából feléhez hasonlóan – a szabványosított modellezés hiányában még nem megoldott az ítéletek gépi olvashatósága¹⁰. Ennek az elvárásnak a feltüntetése már önmagában jelzi a jövőbeli fejlesztés egyik lehetséges irányát is.

A fejlődés, az előrehaladás folyamatos, de mindeközben nem szabad arról sem elfeledkezni, hogy a fejlődésnek az embert kell szolgálnia. BIRHER megfogalmazásában – mivel a modern kor vívmányai most már igen rövid idő alatt átalakíthatják a környezetünket, az emberi létformát – a technikai optimalizációt összhangba kell hozni a humanizációval: azaz a szabályozás hatékonyságának növekedése mellett az értékek megőrzésére is figyelemmel kell lenni¹¹, ami a technikai optimalizáció fokozódása mellett egyre nagyobb kihívást jelent.

I.2. A dolgozat felépítése, kutatási módszerek – hipotézisek

A dolgozat fókuszában a digitalizáció vívmányainak a pervitel alapvető összefüggéseire gyakorolt hatásának a vizsgálata áll. Megvizsgáljuk, hogy a polgári perrendtartás új szabályai a digitalizáció vívmányaival összefüggésben hogyan szolgálják a perhatékonyságot, továbbá azt is, hogy a digitalizáció szerepet játszhat-e az eljárás észszerű időn belüli befejezésének támogatásában.

Bemutatjuk a hazai digitalizációs fejlesztések és azok szabályozásának folyamatát, amelyek az e-aktával bezárólag 2019. év végén fejeződtek be, amikor a bírók informatikai eszközökkel való felszereltsége is közel teljessé vált, az innovatív mobileszközök és irodai szoftvercsomag beszerzése révén. Ekkor minden feltétel adott volt, hogy a bírósági szervezet továbbhaladjon a digitalizáció útján, a már megvalósult fejlesztésekre építve, amikor megjelent a vírus okozta Covid-19 betegség, és ebben az új helyzetben a személyes érintkezést a minimumra szorítva kellett a bíróságok működőképességét megőrizni. A dolgozatban azt is megvizsgáljuk, hogy a távoli munkavégzést, a felek számára is online elérést lehetővé tevő digitalizáció vívmányait a polgári perekben hogyan lehetett a legfőbb

¹⁰ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2024., 27. oldal, 29. tábla (a szerző fordítása)
https://commission.europa.eu/document/download/5d446342-8598-42d2-928a-1e1ae5fe567c_en?filename=justice_scoreboard_2020_en.pdf&prefLang=hu
letöltve: 2024. szeptember 10.

¹¹ BIRHER Nándor: Az egyéb normarendeknek a modern technológiai szabályozással összefüggésben történő alakítása, a jogalkotással párhuzamosan. In: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. 21-22. oldal

bírósági szerv, a Kúria veszélyhelyzeti működése során használni annak érdekében, hogy e fórum eleget tehessen alkotmányos feladatának.

A digitális bíróság kialakításának lépései és annak veszélyhelyzetben történő alkalmazását követően érdemes arra is kitékinteni, hogy a hazai digitalizáció szintje nemzetközi összehasonlításban hol helyezkedik el a többi európai államhoz képest: ebben az Európa Tanács és az Európai Unió keretein belül vizsgáljuk a nemzetközi felmérések objektív mutatói alapján az elektronizáció szintjét, a vírushelyzet előtti és az azt követő időszakra vonatkozóan is, törekedve a tanulságok levonására és feltérképezve az előttünk álló időszak kötelezettségeit és lehetőségeit.

Végezetül a bírósági digitalizációval összefüggő, bírók körében végzett empirikus kutatás tapasztalatait elemezzük. Ennek keretében egy kérdőíves kutatás, valamint kvalitatív módszerként félig strukturált személyes interjúk elemzését végezzük el.

A téma összetettsége révén is látható, érzékelhető, hogy egy olyan ősi intézmény, mint az igazságszolgáltatás, a digitalizációval összefüggésben is komoly kihívásokkal áll szemben: folyamatosan alkalmazkodni kell a változó, fejlődő világhoz, miközben – a közösségi média, a mesterséges intelligencia, a blockchain technológia előretörése világában – meg kell tartania a bizalmat és az erejét a XXI. században.

Már a témaválasztásból adódik, hogy e szerteágazó körben számtalan terület lehet érintett, de a dolgozatban ezzel együtt – terjedelmi okok miatt – nem elemezzük a digitalizációnak más jogterületeken történt megjelenését, de az eljárások időtartamának a hatékonyságra gyakorolt hatását sem, miután a megalapozott ítélezés feltételeinek részletes elemzése, annak komplexitása, szerteágazó volta és jelentősége miatt önmagában is egy külön értekezés tárgya lehetne.

A dolgozatban három, egymással összefüggő és részben egymásra épülő hipotézist vizsgálunk meg. Az első előfeltevés szerint a digitalizációs fejlesztések a bíróságokon növelik a bíróságok rezilienciáját (ellenállóképesség), ami kihatással van a polgári eljárások lefolytatásának kereteire is. Mindemellett támogatást ad a bíróságok magas színvonalú ítélkező tevékenysége feltételeinek biztosításában. A második feltételezésünk az, hogy a bírósági digitalizáció eddig megoldásai segítik a polgári eljárásjogban alapvető és

rendszerszinten megjelenő perhatékonyság érvényesülését. Végezetül pedig azt tételezzük fel, hogy mennyiben az első és második hipotézisben foglaltak igazolódnak, azok fenntartása érdekében a digitalizációs vívmányok további fejlesztése szükséges.

II. Az új polgári perrendtartás perindítási szabályai a perhatékonyság szolgálatában

A digitalizációs vívmányok mibenlétének részletesebb bemutatása előtt szükséges megvizsgálni, hogy a polgári perrendtartás új szabályai a digitalizáció vívmányaival összefüggésben – elsősorban a pervitelt tekintve – hogyan szolgálják a perhatékonyságot, továbbá azt is, hogy a digitalizáció szerepet játszhat-e az eljárás észszerű időn belüli befejezésének támogatásában. Ki kell emelni és szem előtt kell tartani SZABÓ megállapítását: a polgári perrendtartás vezérmotívuma a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, azaz a perkoncentráció biztosítását és a perelhúzó magatartás meggátolását önmagának a szabályozásnak kell garantálnia¹².

II.1. A legfontosabb szabályozási újítások és ezek meghatározásának alapvető szempontjai

II.1.1. A szabályozás megújításának okai és a jogalkotó célkitűzései

A polgári perrendtartás koncepcionális újításainak átfogó bemutatása előtt érdemes egy rövid kitekintést tenni a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952-es Pp.) alkalmazásával felmerülő tapasztalatokra, azokra a jelenségekre, amelyek az új kódex megalkotásának irányába hatottak.

Egy perrend korszerűségének fokmérője WOPERA¹³ álláspontja szerint abban áll, hogy a jogi szabályozás szintjén megfelelően reagál azokra a társadalmi, gazdasági állapotokra, amelyekből azok a jogviták keletkeznek, melyek hatékony és koncentrált elbírálása a perrend keretei között történik.¹⁴ Az új eljárási kódex előkészítése során abban

¹² SZABÓ Imre: Szakértelem és felelősség. *Jogtudományi Közöny*, 2017/9., 373. és 385. oldal

¹³ Wopera Zsuzsa miniszteri biztostként számos feladatot látott el a Pp. kodikációjának előkészítésével és a Pp. hatályosulásának nyomon követésével összefüggésben is, ezeket – a teljesség igénye nélkül – a 6/2014. (IX. 3.) IM utasítás, 6/2015. (III. 4.) IM utasítás, a 8/2018. (V. 25.) IM utasítás tartalmazza.

¹⁴ WOPERA Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. *Jogtudományi Közöny* 2017/4. (a továbbiakban: WOPERA 2017.), 153. oldal

nem volt vita, hogy az 1952-es Pp. – az 1990-es évek közepétől az általánostól eltérő ügyek tekintetében bevezetett eltérő szabályok¹⁵ ellenére – a több okból, ezek között kiemelten az egységes tárgyalási rendszer miatt nem tud megfelelő hatékonysággal reagálni a modern idők kihívásaira, különösen az összetett jogkérdéseket felvető jogviták esetében.

A polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat (a továbbiakban: Korm. határozat) volt az első jelentős lépés a polgári per jog megújítása felé. Ebben célként fogalmazódott meg az is: az új polgári perrendtartás áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét.¹⁶

Az új polgári perrendtartásnak a Kormány 2015. január 14-én megtartott ülésén elfogadott Konceptiójában¹⁷ (a továbbiakban: Konceptió) megfogalmazott, a szabályozás átfogó megújítására vezető – és a dolgozat témáját is érintő – okok az alábbiak voltak.

Mivel az 1952-es Pp. hatálybalépése óta már több mint fél évszázad eltelt, számos – csak a rendszerváltást követően közel száz – alkalommal módosították, aminek a következtében koherencia-zavarok, következetlenségek is kialakultak a normaszövegben. Emellett a módosítások többnyire egy irányba hatottak, a határidők csökkentését célozták, amelyek tekintetében bebizonyosodott, hogy nem elegendőek a perhatékonyság növeléséhez, és különösen ezen belül az eljárások ésszerű időn belüli befejezése követelményének érvényre juttatásához. Ehhez rendszerszinten szükségesnek mutatkozott a polgári perrend megújítása, ami csak egy új törvény megalkotásával érhető el¹⁸.

A Konceptióban megfogalmazottak szerint, másrészt az azt megelőző időszakban lezajlott az igazságszolgáltatás közjogi alapjait nyújtó szabályrendszer teljes felülvizsgálata: az Országgyűlés elfogadta Magyarország Alaptörvényét, a bíróságok szervezetéről és

¹⁵ Ilyenek voltak például a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvénynek az eljárás gyorsítását célzó szabályai, később a kisértékű és a kiemelt jelentőségű perekben bevezetett, az általános szabályoktól eltérő és szintén a gyorsítást célzó speciális eljárási rezsimek.

¹⁶ 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról. Bevezető rész

¹⁷ Az új polgári perrendtartás koncepciója – A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Konceptió (a továbbiakban: Konceptió)

<https://2015-2019.kormany.hu/download/6/42/40000/20150224%20PP%20konceptio%20C3%B3.pdf#!DocumentBrowse>

letöltve: 2024. szeptember 5.

¹⁸ Konceptió 2. oldal

igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvényt (Bsz.), a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvényt (Bjt.), és megújult az alkalmazandó polgári anyagi jog, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) hatályba lépésével. A polgári igazságszolgáltatás teljes reformjának megvalósulásához vezető következő koncepcionális lépés – tették hozzá – az új polgári perjogi törvény megalkotása lehet.

A témánk szerint kiemelkedően fontos az a megállapítás, hogy a jogkeresők részéről az igazságszolgáltatással, mint szolgáltatással szemben – a hazai és nemzetközi normák alapján, valamint a társadalom és a gazdasági élet folyamatos és kiszámítható működésének fenntartása érdekében is – az egyik legfontosabb elvárás az, hogy tisztességes eljárás keretében, ésszerű időn belül döntés szülessen az ügyekben.¹⁹ Egyébként már a XX. század elejétől a perjogi jogalkotás során is fontos szempont volt a perek elhúzódsának megakadályozása, amely napjainkig áthatja a szabályozást, és azóta is – különösen az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez történt csatlakozásunk óta – folyamatos intézkedésre sarkallja a jogalkotót²⁰.

Amint WOPERA a Pp. elvi alapjainak bemutatása kapcsán utalt rá, az új eljárási törvény a magyar perjogi hagyományokat megőrizve továbbfejleszti, azokat a kor követelményeihez igazítja. Erre jó példa a külföldön is alkalmazott osztott perszerkezet főtárgyalási modelljének bevezetése, valamint a legújabb technikai eszközök alkalmazásának lehetővé tétele. Emellett a Korm. határozatban megfogalmazott nemzetközi elvárások alatt – amelyek szempontjainak érvényesülniük kell az új perjogi rendelkezésekben – elsősorban az Európai Unió és az Európa Tanács normáit, ajánlásait és joggyakorlatát kell érteni. Ezek közül kiemelendő az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1984. február 28-án elfogadott (84) 5. ajánlása az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről, és az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonysága biztosításáért felállított bizottságának (CEPEJ – European Commission for the Efficiency of Justice²¹) 2006. évi – fenti ajánlásra épülő –

¹⁹ Koncepció 3. oldal

²⁰ UDVARY Sándor: Új Pp. - új Perszerkezet. *Advocat*, 2017/1-2. (a továbbiakban: UVARY 2017.) 6-7. oldal

²¹ Lásd részletesen a dolgozat V.1. pontjában.

összefoglalóját. Ez utóbbiban a CEPEJ összesítette a bírósági eljárások időszerűségét, észszerű időn belül történő befejezését biztosító ún. „jó-gyakorlatokat”.²²

Példaként említhető az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (84) 5 számú Ajánlás az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről (elfogadta a Miniszteri Bizottság 1984. február 28-án a miniszteri megbízottak 367. ülésén) 1. elv 1. bekezdése: „Rendes körülmények között a pert legfeljebb két tárgyaláson kell befejezni: az első esetlegesen az előkészítő jellegű tárgyalás és a második folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai és ha lehetséges, az ítélet meghozatala. A bírónak ügyelnie kell arra, hogy minden, a második tárgyalásra szükséges cselekményt elvégezzenek a megfelelő időben, elviekben mindenféle halasztás tilos, kivéve akkor, ha új tények vagy más rendkívüli és fontos körülmények merülnek fel.”

A jelen dolgozat témája szempontjából pedig különösen hangsúlyos a 9. elv, amely azt is tanúsítja, hogy már ebben az időszakban is hangsúlyos volt a technika vívmányai igazságszolgáltatásban való használatának igénye: „A legmodernebb technikai eszközöket a bírói hatóságok rendelkezésére kell bocsátani annak érdekében, hogy az ítélethozatal a leghatékonyabb feltételek között történjen, különösen a különböző jogforrások felkutatásának megkönnyítésével és az igazságszolgáltatás felgyorsításával.”

A digitális eszközök használatának szerepe a CEPEJ összefoglalójában is teret kap, amely szerint az audio- és videokonferencia segítségével időt és pénzt takaríthatnak meg a bíróságok és a felek egyaránt. Az információs és kommunikációs technológia alkalmazása pedig az igazságszolgáltatásban növelheti az igazságszolgáltatás hatékonyságát. Sikeres esetek igazolják, hogy a nagymértékben ismétlődő feladatok automatizálásával milyen pozitív eredmények születnek. A peres eljárások időszerűsége is javítható az internet használatával, amely megkönnyíti a bíróságok és a felek közötti adat- és információcserét²³.

²² WOPERA 2017. i. m. 154. oldal

²³ A „legjobb gyakorlatok” összefoglalója a bírósági eljárások időgazdálkodásáról, CEPEJ, 2006. december 8. (a szerző fordítása)

Compendium of “best practices” on time management of judicial proceedings. 4.10. https://rm.coe.int/16807473ab#_Toc153700523
letöltve: 2024. szeptember 5.

Az előzőek tükrében aligha meglepő, hogy a Konceptió alapján a polgári perjogi kodifikáció során különös figyelmet kell szentelni annak, hogy az új technológiai megoldások milyen módon segíthetik a leginkább elérni kívánt célt, az eljárások gyorsítását, akként, hogy az nem jár az eljárási garanciák lebontásával. A cél elérésének alapvető eszköze az informatikai megoldások helyes alkalmazása, ami lehetőséget ad – egyebek mellett – a bíróság és a felek közötti kommunikáció gyorsítására; a bíróság és a hatóságok, illetve más bíróságokkal való kommunikáció gyorsítására; a bírósági munkaszervezés hatékonyabbá tételére: megfelelő ügyviteli rendszerek segíthetik azt, hogy egy eljáráson belül hatékonyan lehessen a feladatokat megosztani; valamint az eljáró bíró egy ügyre fordítandó munkaidejének lerövidítése, akként, hogy a részére biztosított informatikai eszközök segítik a döntés meghozatalához szükséges információk megszerzésében.²⁴ Ezért válhatott az eljárások, egyes eljárási szakok elektronizációja elsődleges jogalkotási céllá, amelyben nagyobb teret kell kapnia az elektronikus kommunikációnak, ugyanis az elmúlt évtizedekben bekövetkezett informatikai robbanásra az eljárásjog nem reagált megfelelően, az elektronikus kommunikáció jobban kiaknázható, különösen a perelőkészítés körében.²⁵

A Konceptió szerint a polgári nemperes eljárásokban az informatikai eszközök alkalmazása széles körű, azokban olyan informatikai rendszerek kerültek kialakításra melyek nem csak ez elektronikus kommunikációt valósítják meg, hanem az eljáró bíróságot (közjegyzőt, végrehajtót) a belső ügyvitelben is segíti, és azok – jellegüknél fogva – kifejezetten alkalmasak is az elektronizálásra, hiszen alapvetően írásban intézhetőek, tipizálhatóak a kérelmek, így arra úgynevezett intelligens nyomtatványok készíthetőek, melyeket a választott informatikai csatornán keresztül elektronikus úton lehet továbbítani, illetve az erre a célra létrehozott informatikai rendszerek azt fel tudják dolgozni²⁶. Vizsgálendő ugyanakkor az, hogy a polgári perben, melyben a szóbeliség, a közvetlenség elvárt, a jogviták sokszínűek, a döntések pedig ehhez igazodóan ugyancsak egyediek, hogyan milyen módon tud az informatika hatékony segítője lenni az eljárásnak.²⁷

A fentiekből következően a Konceptióban az elektronizáció alábbi előnyei voltak azonosíthatóak.

²⁴ Az új polgári perrendtartás koncepciója. 18. oldal

²⁵ Konceptió, 58. oldal

²⁶ Ennek két példáját – az elektronikus cégeljárás és a fizetési meghagyásos ügyek – lásd a dolgozat III.3. pontjában.

²⁷ Konceptió, 89. oldal

Az elektronikus írásbeli kommunikáció előnye, hogy gyors (lényegében azonnali), az átvétel visszaigazolása azonnali, költségkímélő, a címezettnek azonnal rendelkezésre áll elektronikus úton, informatikai rendszerek építhetők ki, melyek a beérkezett küldemények tekintetében mind a bíróság, mind a felek oldalán elvégzik az ügyviteli és iratkezelési feladatokat, továbbá az írott anyagok mellett mód van hang és képanyagok továbbítására is.

Az elektronikus szóbeli kommunikációs előnye, hogy a helyrajzi távolság jelentőségét veszti, a bíróság épületéhez való eljutás időigényessége megszűnik, a bírósági tárgyalások megtarthatósága nem függ a bíróság tárgyalókapacitásától, speciális élethelyzetek esetén segíthető az eljárás hatékonyságát (pl. gyermek egy számára barátságos környezetben hallgatható meg, s míg a bíróság számára követhető előadása, tőle a tárgyalóterem adott esetben feszült légköre távol tartható).

Az elektronikus iratkezelés fejlesztésének előnye (önmagában az elektronikus iratkezelés előnyeinek számbavétele annak okán szükségtelen, hogy a bíróság iratkezelése elektronikusan történik), hogy az iratkezelési alkalmazásba ágyazott vagy ahhoz illesztett statisztikai megoldások lehetővé teszik, hogy a jelenleginél sokkal több információt lehessen kinyerni a rendszerből, illetve azt is, a későbbiekben az adatok sok nézőpontból legyenek csoportosíthatóak, az elektronikus iratkezelés és ügyvitel összekapcsolása pedig mind az iratkezelésben, mind az ügyvitelben rejlő lehetőségeket erősíti.

Az elektronikus ügyvitel előnye, hogy a szervezeten belüli iratmozgás időigényessége megszűnik, nem az lesz a szűk keresztmetszet, hogy az iratok eredetben (vagy másolatban) kinek a birtokában vannak, másolás nélkül is lehetővé válik a párhuzamos munkavégzés, a megfelelő ügyviteli rendszerben a kommunikáció is lényegesen hatékonyabbá tehető (pl. a bírói utasítások a rendszeren belül hanganyagként rögzíthetőek, a tárgyalások jegyzőkönyvének készítéséhez a tárgyaláskor készített hangfelvétel, a rendszerben elérhető lenne), elektronikus ügyvitel feltételezi, hogy az iratok elektronikus úton állnak rendelkezésre, így megfelelő kereső megoldások kialakításával, elérhető, hogy a bíróság valamennyi irataira lehessen keresést végezzen.

Az elektronikus levéltár előnye pedig az, hogy gondos eljárással biztosítható az iratok lényegében korlátlan ideig történő megőrzése, a kereshetőség lényegesen

leegyszerűsödik, az iratok irattárból való kivétele gyorsabb lehet, a levéltárak helyigénye megszűnik.²⁸

II.1.2. A főbb szabályozási újítások, a perhatékonyság és digitalizáció összefüggéseiben

A Pp. végső előterjesztői indokolása (a továbbiakban: Pp. indokolás) több szabályozási célt említ, ezek közül kiemelt jelentősége van a perhatékonyság rendszerszintű megvalósításának.

A Pp. indokolása szerint a legfontosabb beadványok, pl. a keresetlevél, és a kötelezően írásban előterjesztendő ellenkérelem részletesen kimunkált tartalma egyszerre szolgálják a per megfelelő, célirányos előkészítését, és a beadványok formanyomtatvánnyá történő átalakítását, ami segíti a jogi képviselő nélkül eljáró felet és megkönnyíti az elektronikus kapcsolattartást is.

Mindemellett a kötelező jogi képviseletre modellezett egységes perrendben a felek perceseekményeinek szakszerűsége nagymértékben elősegítheti mind a hatékony igényérvényesítést, illetve jogvédelmet, mind az azzal szembeni védekezést, továbbá a perek észszerű időn belüli befejezését. A jogalkotói megközelítésben járásbírói szinten ugyanakkor – ha a fél nem rendelkezik jogi képviselővel – számos, a jogérvényesítést segítő szabályt vezet be a Pp., pl. formanyomtatványok alkalmazása, a beadványokkal szemben támasztott alacsonyabb elvárások, és a felet szélesebb körű bírói anyagi pervezetés is segíti.

Itt fontos kiemelni, hogy a formanyomtatványok a Pp. hatályba lépését követően először kifejezetten riasztó hosszúságúak voltak (30-50 oldal), azaz nehezen tudták betölteni az ügyfelek számára fontos egyszerűsítés (standardizálás) szerepét. A Pp. hatályosulását támogató, bírók alkotta munkacsoport jelzése is szerepet játszott abban, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró felek által használt keresetlevél-formanyomtatvány – a polgári perben és a közigazgatási bírósági eljárásban alkalmazandó nyomtatványokról szóló 6/2019. (III. 18.) IM rendelet megalkotásával – rövidebbé és egyszerűbbé vált²⁹.

²⁸ Konceptió, 90. oldal

²⁹ GYARMATHY Judit - SÁNDOR-SZŐKE Zsuzsanna: Országos konferencia az új polgári perrendtartás tapasztalatairól. Jogtudományi Közlöny, 2019/11., 467. oldal

A Pp. indokolásában is kiemeli, hogy az eddigieknél nagyobb teret kap az az elektronikus kapcsolattartás, illeszkedve az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (E-ügyintézési tv.) rendelkezéseivel azzal, hogy a törvény a polgári per sajátosságaira tekintettel szükséges szabályokat tartalmazza. Ez mind az elektronikus kapcsolattartásra, mind a modern információs technológia polgári perbeli felhasználására vonatkozik.

A modern információs technológiák használatának fontosságát jelzi, hogy a jogalkotó a Koncepcióban megjelölt cél megvalósítását megkezdte már a törvény előkészítésének időszakában, az 1952-es Pp.-ben az elektronikus kapcsolattartás kötelező tételével. A civilisztikai eljárásokban 2016. július 1-jét követően, a 2015. évi CCXXII. törvény 1. §-a alapján az ezt követően indult polgári perekben és törvényi rendelkezés alapján más polgári eljárásokban, valamint a közigazgatási és munkaügyi perekben az addig választható elektronikus kapcsolattartás kötelezővé vált a személyesen eljáró feleken kívül lényegében minden más eljárási szereplő számára³⁰.

II.2. A jogviták ésszerű időn belüli elbírálása – a Pevtv. miatt megváltozott helyzet

A bíróságokkal szemben alapvető elvárás, hogy az eléjük kerülő jogvitákat magas színvonalon és ésszerű időn belül bírálják el³¹. A dolgozat témájával összefüggésben – a kapcsolódó jogintézmények rövid áttekintését követően – indokolt megvizsgálni ez utóbbi körben a digitalizációs vívmányok használatát és hatását e követelmény teljesítésére³².

II.2.1. Az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez való alapjog szabályozása

Az Alkotmány 1989. október 23-tól hatályos 57. § (1) bekezdése akként rendelkezett, hogy a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van

³⁰ Részletesebben erről a dolgozat III.4. pontja szól.

³¹ A jogviták ésszerű időn belüli elbírálásával a polgári pereket illetően részletesen foglalkozik: RAINER Lilla „Az ésszerű időn belüli befejezés követelménye a polgári perben” című PhD értekezésében (Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2022)

³² Lásd a dolgozat II.9. címében.

ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. Az Alkotmány szövegében az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez való jog nem jelent meg alapvető jogként. Annak 1997. július 30-tól hatályos 57. § (5) bekezdésében jelent meg „a jogviták ésszerű időn belüli elbírálásának” a fogalma, a jogviták ésszerű időn belüli elbírálásának érdekében a jogorvoslati jog korlátozásával összefüggésben.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

Az Alkotmánybíróság 2/2017. (II.10.) AB határozatában (a továbbiakban: Abh.) foglalt értelmezése szerint³³ a tisztességes eljáráshoz való jog több garanciális szabályból áll. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű határidőn belüli elbírálás követelménye.

Az Alaptörvény tehát – nemzetközi kötelezettségekre tekintettel – az Alkotmány szövegéhez képest a XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részelemeként rögzíti az ésszerű határidőn belüli elbírálás követelményét is. Az Alkotmánybíróság azonban már korai határozataiban is foglalkozott a bírósági eljárás ésszerű határidőn belüli elbírálásának követelményével és noha ezen elvárás az Alkotmány 57. § (1) bekezdésében szövegszerűen nem szerepelt, azt a tisztességes eljárás részjogosítványaként kezelte³⁴.

A fent kifejtettek alapján megállapítható, hogy közel harminc éve az Alkotmánybíróság gyakorlatában a tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványaként jelen van az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez való alapjog.

³³ Abh. [50] bekezdés

³⁴ 38/1991. (VII. 3.) AB határozat, 994/D/2005. AB határozat {Abh., Indokolás [51] bekezdés}

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) hatálybalépésével 2012. január 1-jétől megnyílt a lehetőség arra, hogy az indítványozók az alkotmányjogi panasszal érintett bírósági eljárás elhúzódására és ezzel összefüggésben az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez való alapjog sérelemre hivatkozzanak. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépését követően meghozott döntéseiben az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez való alapjog sérelmére alapított alkotmányjogi panaszokat az Abtv. 29. §-a alapján azonban visszautasította, amennyiben az eljárás elhúzódása nem hatott ki az ügyben hozott bírói döntés érdemére. Néhány alkalommal érdemben is vizsgálta az eljárás ésszerű időn belüli befejezéséhez való alapjog sérelmét, ugyanakkor ezzel összefüggésben azt is megállapította, hogy az Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként a tisztesség eljáráshoz való jog részelemét képező ésszerű határidőn belüli elbírálás alaptörvényi rendelkezéséhez kapcsolódó alapjogvédelmi feladatát nem tudja hatékonyan ellátni³⁵. Az Alkotmánybíróságnak ugyanis nem áll rendelkezésére olyan törvényi lehetőség, amelynek alkalmazásával a bírósági eljárás elhúzódásából eredő következményeket enyhíteni vagy orvosolni tudja. Az alapjog sérelmének megállapítása esetén a támadott határozat megsemmisítése nem lehet alkalmas az eljárás elhúzódásából fakadó sérelmek orvoslására, különös figyelemmel arra, hogy a sérelmezett határozat megsemmisítése azt is eredményezi, hogy a már indokolatlanul hosszú ideje tartó eljárás tovább folytatódna és ezáltal tovább elhúzódna. Mindezek alapján az eljárás elhúzódásával összefüggésben érvényesített igény csak egyéb jogi úton, polgári perben volt érvényesíthető.

A korábban hatályban volt 1952-es Pp. 2. § (1) bekezdése a polgári perben a bíróság feladataként határozta meg többek közt azt, hogy a feleknek a perek ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.

Az 1952-es Pp. 2. § (3) bekezdésének 2003. július 1-jétől hatályos rendelkezése szerint amennyiben a bíróság e kötelezettségének teljesítését elmulasztja, a fél az alapvető jogait ért sérelemre hivatkozással méltányos elégtételt biztosító kártérítése tarthat igényt, feltéve, hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Az 1952-es Pp. 2. § (3) bekezdése 2014. március 15-től hatályos, az eljárás ésszerű időn belül történő befejezéséhez való eljárási alapjog sérelme esetén sérelemdíjra való jogosultságot határozott meg azzal a feltétellel, hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem volt orvosolható. Arról is

³⁵ 3024/2016. (II. 23.) Ab határozat [20] bekezdés

rendelkezett, hogy ha a fél kárt is szenved és az a jogorvoslati eljárásban nem volt orvosolható, a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését.

II.2.2. A Pevtv. jelentősége

A 2018. január 1-jén hatályba lépett Pp. kizárólag a preambulumban említi a tisztességes eljárás elvét még pedig akként, hogy megfogalmazása szerint az Országgyűlés a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése érdekében alkotta a Pp-t. Vagyis a Pp. alapján folyamatban volt eljárásokkal összefüggésben, a tisztességes eljáráshoz való jog és annak az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint részjogosítványának minősülő ésszerű időn belüli befejezéshez való alapjog megsértése esetén érvényesíthető igények törvényi szabályozása elmaradt. Ez a gyakorlatban azt eredményezi, hogy a 2018. január 1. után indult polgári peres (és nemperes) eljárásokkal összefüggésben az eljárás indokolatlan elhúzódása miatt a Pp.-re alapítottan nem lehet igényt érvényesíteni.

E hiányt pótolta a 2022. január 1-jén hatályba lépett, a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény (a továbbiakban: Pevtv.). E törvény preambuluma szerint az Országgyűlés az igazságszolgáltatási tevékenység hatékonyságának ösztönzése, a jogkeresők tisztességes és ésszerű határidőn belül befejeződő eljáráshoz fűződő jogának kiteljesítése céljából, valamint a bírósági polgári peres eljárások elhúzódásával szembeni hatékony jogorvoslat megteremtése érdekében az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének végrehajtására alkotta a Pevtv-t.

A Pevtv. jelentősége többek közt abban határozható meg, hogy ezzel a jogalkotó megalkotta az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) által az ésszerű időn belüli eljáráshoz való joggal összefüggésben elvárt hatékony jogorvoslati rendszert. Az EJEB ugyanis a 2015. október 16-án jogerős Gászó kontra Magyarország ügyben felhívta hazánkat e körben a hatékony jogorvoslati rendszer kidolgozására³⁶.

³⁶ Gászó kontra Magyarország (48322/12), 2015. július 16., rendelkező rész 5. pont

A törvény további jelentősége abban áll, hogy az egyes polgári peres eljárások tekintetében konkrétan meghatározza azok ésszerű időtartamát.

A Pevtv. hatályba lépését megelőzően, az eljárás elhúzódásának vizsgálata során az Alkotmánybíróság által meghatározott szempontrendszer volt az irányadó. Az Alkotmánybíróság – az EJEB gyakorlatát alapul véve - az Abh-ban³⁷ fogalmazta meg azt a szempontrendszert, amely alapján megítélhető, hogy egy bírósági eljárás milyen feltételek mellett tesz eleget az ésszerű határidőn belüli elbírálás követelményének.

Az Alkotmánybíróság az Abh-ban büntetőeljárással összefüggésben értelmezte az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt ésszerű határidőn belüli elbírálás követelményéből fakadó elvárásokat. Ennek alapján e részjogosítvány vizsgálatokor is alkalmazni kell azt az alkotmányos megközelítést, amely szerint egyszerre kell megítélni a bírósági eljárás egészét és egyes részelemeit annak érdekében, hogy az eljáró bíróságnak az ésszerű határidőn belüli elbírálásra irányuló törekvése megállapítható legyen. Amennyiben a vizsgált bírósági eljárás cselekményeiből, a per történetéből arra lehet következtetni, hogy a bíróság nem tartotta szem előtt az ésszerű határidőn belüli elbírálás alaptörvényi követelményét, akkor az adott (büntető)eljárás elhúzódása, az érintett bíróság tétlensége, az ún. inaktivitás következtében – az eljárás időtartamától függetlenül – megállapítható. Ennek alapján egy abszolút értelemben rövid időtartamú (büntető)eljárás is lehet elhúzódó, ha a (büntető)eljárás tényeiből nem állapítható meg az eljáró bíróságok azon erőfeszítése, amely arra irányul, hogy a vádról a tisztességes eljárás követelményrendszerének szem előtt tartása mellett mielőbb döntést hozzanak. A büntetőeljárás időtartama – a büntetőeljárásra vonatkozó törvény betartása esetén is – sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, ha abban az eljáró bíróságoknak felróható indokolatlan tétlenségi időszakok tapasztalhatók és a büntetőper kirívó hosszát az ügy bonyolultsága sem indokolja. Az elhúzódó eljárás időtartamába nem számít bele azonban az a késedelem, amelyet a terhelt felróható magatartása okozott, feltéve, hogy azt az eljáró bíróság a rendelkezésére álló jogi eszközökkel nem tudta kiküszöbölni [pl. eljárás a távollévő terhelttel szemben (Be. XXV. Fejezet), idézéssel szembeni mulasztás jogkövetkezményei (Be. 69. §)].

³⁷ Abh., Indokolás [59] bekezdés

A Kúria konkrét ügyekben kifejtett jogértelmezése szerint az egész eljárást, a jogvita tárgyát és természetét kell vizsgálni annak megítélésékor, hogy az ésszerű határidőn belüli befejezéshez való jog sérült-e. Figyelembe kell venni az adott ügy jellegét, bonyolultságát, az érintett fél magatartását és a bíróság eljárását (Kúria Pfv.IV.21.556/2016/9., Pfv.IV.20.120/2016/8.).

A fent kifejtettekhez képest a Pevtv. a polgári eljárás ésszerű időtartamát számszerűen meghatározza. A Pevtv. 6. § (1) bekezdése szerint a bírósági eljárás időtartama akkor minősül ésszerűnek – a (3)–(5) bekezdés szerinti eltérésekkel –, ha az az elsőfokú eljárás kezdőnapjától az eljárást befejező jogerős határozat közlésének napjáig nem haladja meg a hatvan hónapot.

A Pevtv. 6. § (2) bekezdése értelmében az eljárási szakasz időtartama akkor minősül ésszerűnek – a (3)–(5) bekezdés szerinti eltérésekkel –, ha az elsőfokú eljárás időtartama a harminc hónapot [*a*] pont], a fizetési meghagyásos eljárással indult elsőfokú eljárás időtartama a harminchat hónapot [*b*] pont], a másodfokú eljárás időtartama a tizennyolc hónapot [*c*] pont], valamint a felülvizsgálati eljárás időtartama a tizenkét hónapot [*d*] pont] nem haladja meg.

A Pevtv. a bírósági eljárás tárgyára tekintettel az egyes perek időtartamát rövidebb időtartamban határozza meg. A Pevtv. 6. § (3) bekezdése szerint akkor minősül ésszerűnek a bírósági eljárás időtartama, ha a személyi állapotot érintő per [*a*] pont], kiskorú gyermek tartása iránt indított per [*b*] pont], sajtó-helyreigazítás iránt indított per [*c*] pont], valamint munkaügyi per [*d*] pont] esetében, ha az az elsőfokú eljárás kezdőnapjától az eljárást befejező jogerős határozat közlésének napjáig nem haladja meg a harminchat hónapot. A Pevtv. 6. § (4) bekezdése alapján a 6. § (3) bekezdés szerinti per esetében az eljárási szakasz időtartama akkor minősül ésszerűnek, ha az elsőfokú eljárás időtartama a tizennyolc hónapot [*a*] pont], a fizetési meghagyásos eljárással indult elsőfokú eljárás időtartama a huszonnégy hónapot [*b*] pont], a másodfokú eljárás időtartama a tizenkét hónapot [*c*] pont], valamint a felülvizsgálati eljárás időtartama a hat hónapot [*d*] pont] nem haladja meg.

A Pevtv. 6. § (5) – (6) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság által megfogalmazott szempontok ahhoz szolgálnak alapul, hogy a bíróság az ésszerű időtartamot a 6. § (1) – (4) bekezdés szerinti időtartamtól eltérően határozza meg.

A Pevtv. kapcsán fontos fejlemény, hogy az EJEJ Szaxon József Attila kontra Magyarország ügyben hozott ítéletében a jogszabályok rendelkezései és a rendelkezésre álló hazai gyakorlat értékelésére alapozva megállapította, hogy a törvény által biztosított kompenzációs jogorvoslat hatékony jogorvoslat, amely alkalmas arra, hogy megfelelő jogorvoslatot nyújtson a már bekövetkezett jogsértésért³⁸. Jelenleg tehát a feleknek kézzelfogható eszköz áll rendelkezésére, ha az eljárás időszerúsége csorbát szenved, így ezen követelmény érvényesülése a Pp. alkalmazása során is komoly hangsúlyt kap.

II.3. A digitalizáció és a megújult perjogi szabályozás összefüggései

II.3.1. A digitalizáció mint az eljárás észszerű időn belüli befejezését támogató eszköz

Korábban már volt szó arról, hogy az 1952-es Pp. átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését elrendelő Korm. határozat alapján az új polgári perrendtartás a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat. Az igazságszolgáltatás aspektusából a digitalizáció és az időszerűség elsődlegesen az elektronikus eljárásokon keresztül kapcsolódik egymáshoz. Az elektronikus kapcsolattartás megjelenése már az 1952-es Pp. szabályai szerint folyamatban volt ügyekben is éreztette az eljárást gyorsító hatását és nincs ez másképp a Pp. szerint folyamatban lévő ügyek esetén sem. Az elektronikus kapcsolattartás ugyanis egyszerűbbé, rugalmasabbá, gyorsabbá tette a bíróságokhoz való hozzáférést, az ügyfelekkel és az ügyben eljáró bíróságokkal való kommunikációt, amelynek a Pevtv. – a fent ismertetettek szerint – további jelentőséget ad. Példaként említhető, hogy az elektronikus kézbesítésnek köszönhetően megszűnt a küldemény átvevőjének, az átvétel időpontjának az esetleges – a papír alapú, postai kézbesítés esetén időnként előforduló – beazonosíthatatlansága.

Az eljárások gyorsítását támogató technikai vívmánynak tekinthető az e-akta (a bírósági iratokba való elektronikus betekintés lehetősége), a távmeghallgatást lehetővé tevő

³⁸ Az EJEJ 54421/21. számú döntése (a szerző fordítása)
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2254421/21%22,%22itemid%22:%5B%22001-224049%22%5D%7D>
letöltve: 2024. október 9.

VIA VIDEO rendszer alkalmazása, a beszédfelismerő program használata a bírósági iratok szerkesztése során³⁹.

Általánosságban a szakszerű és időszzerű ítélkezést segítik a bírák rendelkezésére álló informatikai eszközök (PC, laptop, tablet), amelyek közül a mobil eszközök az úgynevezett „távoli asztal” alkalmazásával lehetővé teszik a bírósági nyilvántartásokhoz, valamint a bíró előtt folyamatban lévő ügyekhez való hozzáférést időtől és tértől függetlenül. A technikai eszközök biztosítják a jogszabálytár, a bírósági határozatok gyűjteményének korlátlan elérését, továbbá a részvételt online úton megtartott képzéseken.

A teljesség érdekében e körben indokolt megemlíteni az igazgatási tevékenység és a digitalizáció összefüggéseit az időszzerű ítélkezés szemszögéből. A Bszi. 118. § (3) bekezdése értelmében a bírósági vezető felel a bíróság, illetve a bírósági szervezeti egység jogszabályoknak, az OBH elnöke által kiadott szabályzatoknak és határozatoknak megfelelő hatékony működéséért, amelynek keretében feladata – egyebek mellett – az eljárási határidők betartásának ellenőrzése is. A bírósági vezetők számára az ügyadatok elektronikus nyilvántartása segítségével biztosított az ügyekben a pertartam alakulásának figyelemmel kísérése, amelynek az ésszerű határidőn belüli elbírálás alkotmányos követelményének és elvárásának teljesítése mellett a Pevtv. már említett szigorú előírásaira tekintettel is jelentősége van.

A folyamatosan változó és fejlődő technikai környezet szükségszerűen hat az igazságszolgáltatási tevékenységet támogató technikákra. A digitalizáció és az igazságszolgáltatás kapcsolatának következő fejezete a mesterséges intelligencia szélesebb körben történő megjelenése lehet az igazságszolgáltatásban, amellyel kapcsolatos fejlemények számbavétele a jelen dolgozat kereteit meghaladja, de annak alkalmazási lehetőségeire, irányaira az V. fejezetben kitekintünk. Az már most előrebocsátható, hogy az ügyek ésszerű időn belüli befejezésének kedvezőbb alakulása sem elég csábító ahhoz, hogy az ember helyett a gépi döntést támogatni tudjunk, még egyszerűbb megítélésű, kisebb pertárgyértékű ügyekben sem. Azonban a döntést támogató, előkészítő fázisban annak megfelelő keretek és pontos szabályok között teret lehet engedni.

³⁹ Ezeket az eszközöket részletesen a dolgozat III. fejezetében mutatjuk be.

II.3.2. Felkészülés a megújult eljárási szabályok alkalmazására – a digitalizációs vívmányok alkalmazása

A Pp. indokolásának egyik alapvető tézise, hogy a törvényben a legfontosabb beadványok, pl. a keresetlevél, és a kötelezően írásban előterjesztendő ellenkérelem részletesen kimunkált tartalma egyszerre szolgálják a per megfelelő, célirányos előkészítését, és a beadványok formanyomtatvánnyá történő átalakítását, ami segíti a jogi képviselő nélkül eljáró felet és megkönnyíti az elektronikus kapcsolattartást is. Ily módon a perindítás szabályai változásának közvetlen hatása van a digitalizációra, a bírósági rendszerek infokommunikációs fejlesztései során a Pp. – és más releváns szabályok – előírásaira a továbbiakban is fokozott tekintettel kell lenni. Az új szabályozás pedig – nemcsak a perindítás körében, hanem általánosságban is – jelentős kihívás elé állítja a bíróságokat is, elég e körben a digitális állampolgárság alaptörvényi bevezetésével kialakult új jogszabályi környezetre, és azzal szükségessé váló fejlesztésekre utalni.

Megfontolandóak továbbá UDVARY megállapításai is abban a körben, amely szerint bár az érkező ügyek csökkenő száma a bíróság ügyterhe, az eljárás időszerűsége szempontjából kedvező, de ez a jelenség utalhat a bíróságtól való elfordulásra is, ami komoly következményekkel járhat, egyebek mellett a bírói álláshelyek számát is érintően, ezért felmerülhet a „szolgáltatási jelleg” erősítése a bíróságok szerepének megőrzése érdekében⁴⁰.

Indokolt utalni arra is: a digitalizációnak és a polgári perrendtartásnak létezik egy, ítélkezéshez közvetetten kapcsolódó összefüggése: a modern technológiák használata az új eljárási szabályok alkalmazására való felkészülésében. Az új eljárási törvény hatályba lépésére történő felkészülés keretében, a polgári perrendtartás (emellett az új közigazgatási perrendtartás) bevezetése érdekében létrehozott projekteken létrejött egy korszerű, gyakorlati munkát segítő, többféle digitális platformon is (pl. e-learning, podcast-ok, videofelvételek, prezentációk) használható tananyag, amely támogatja a Pp. joggyakorlatának egységességét. Mindemellett megkezdődött a polgári eljárásokhoz kapcsolódó országos bírósági informatikai rendszereknek az új polgári perrendtartás rendelkezéseihez és folyamataikhoz igazított fejlesztése⁴¹. Ezek a fent ismertetett fejlesztések

⁴⁰ UDVARY Sándor: Perorvoslat a válságban - válság a perorvoslatban? *Jogtudományi Közlöny*, 2024/1., 31. oldal

⁴¹ Az OBH elnökének 2017. évi beszámolója, 32. oldal

ugyan közvetlen kapcsolatban nem állnak a perjogi szabályok érvényesülésével, látható, hogy a digitalizációnak így módon közvetett hatása is van a Pp. alkalmazására.

III. A bírósági digitalizáció Magyarországon

III.1. Első törekvések - a Bírósági Integrált Informatikai Rendszer születése és fejlesztése

III.1.1. A kezdeti lépések – az ezredfordulótól 2011. végéig

A magyar bíróságokon több, mint harminc évvel ezelőtt, az 1990-es évek elején jelentek meg a számítógépek, az informatikai eszközök és alkalmazások a napi munkavégzés során. Ekkor még csak a napi munkát könnyítették meg a korszerű eszközök, és hamar lényeges szemponttá vált az egyes bíróságokon működő rendszerek egységesítése, egymáshoz kapcsolódása. Néhány év elteltével – összefüggésben az e-közigazgatás fejlesztési irányával is – előtérbe került a bíróságok egységes informatikai rendszerének kialakítása, amely az Európai Unió PHARE programjának keretében indult a 2000-es évek elején. Annak célja a több ezer – akkoriban hozzávetőlegesen 9000 – főt foglalkoztató bírósági szervezetben egy „olyan, informatikai stratégián alapuló, komplex beruházás és alkalmazásfejlesztés végrehajtása volt, amelynek eredményeképpen a bírósági ügyintézés és a hivatali ügyvitel jelentősen felgyorsul, a folyamatok hatékonysága nő”⁴². Egy ilyen nagy méretű informatikai rendszer esetén különösen fontos a szabályozott, egységes rendszer, folyamatok kialakítása és megfelelő szabályozása. Mindazonáltal nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy a bíróságok alkotmányos feladata az igazságszolgáltatás, amelynek ellátása során a folyamatosan növekvő számban érkező ügyek időszerű, magas színvonalú elintézését kellett biztosítani, amihez alapvető fontosságú a folyamatos informatikai támogatás. Azt is ki kell emelni, hogy az ügyek mielőbbi befejezése iránti igény mellett fontos az ügyfelek számára a megfelelő tájékozódás, tájékoztatás, a bíróságokkal való megfelelő kapcsolattartás (az elektronikus ügyintézés lehetősége) biztosítása, amelynek keretében a szükséges információkhoz lehetőleg tértől és időtől függetlenül hozzá kell

<https://birosag.hu/sites/default/files/2018-10/beszamolo2017.pdf>

letöltve: 2024. március 9.

⁴² 149/2007. (XI. 6.) OIT határozat a Bírósági Szervezetek Informatikai Stratégiájáról 1. pont

jutniuk, ezt szintén informatikai eszközökkel – és lehetőség szerint az e-közigazgatáshoz való megfelelő kapcsolódással – célszerű biztosítani.

A ma a bíróságok alapvető működését biztosító iratkezelési szoftver, a Bírósági Integrált Informatikai Rendszer (a továbbiakban: BIIR) kialakítása a 2000-es évek első felében történt, PHARE fejlesztés forrásainak a felhasználásával. Az akkor a bíróságok központi igazgatását végző testület, az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (a továbbiakban: OIT) 211/2004. (XII. 7.) OIT határozata tartalmaz rendelkezést az informatikai PHARE fejlesztés 2005. évi próbaüzemének ütemezéséről⁴³: részletesen számba vették

1. a szoftverrel kapcsolatos feladatokat (az összes szükséges szoftver teljeskörű elkészítése, az adattárak – nyomtatványok, címtárak – feltöltése, tesztelés, a szoftverek integrációja, az oktatási anyagok elkészítése és az oktatás lebonyolítása, „pilot” bíróságokon a program beindítása és párhuzamos működtetése, az adatbázisok mentése, a BIIR országos párhuzamos próbaindítása, majd „éles” indítása, végül megfelelő működés esetén a rendszer átvétele),

2. a hardverrel kapcsolatos feladatokat (pl. a központi szerver hardver memóriájának bővítése és a szükséges szoftverek telepítése, az országos szintű automatikus mentés megoldása, a munkaállomások országos átrendezése az alkalmazások kezeléséhez, az egyes bíróságokon azonos hardverfeltételek biztosítása és az ehhez szükséges programok telepítése),

3. a migráció terén szükséges teendőket (a bíróságokon használt lajstromok adatainak migrálása: ahol lajstromprogram működik, ott migrációs programmal, ahol papír alapú lajstromozás folyik, kézi adatrögzítéssel),

4. az oktatási feladatokat (előbb a kulcsfelhasználók, majd valamennyi felhasználó jelenléti oktatása, záróvizsgálóval; később folyamatos e-learning oktatás),

5. végül a rendszerintegrációs feladatokat (hardver-, szoftver-, hálózatintegráció).

⁴³ Az ütemtervet az 58/2005. (III. 22.) OIT határozatban módosították. Az OIT üléseinek napirendjén folyamatosan szerepelt a tájékoztatás kérése a BIIR bevezetésének helyzetéről és az azzal összefüggő feladatok: 116/2005. (VI. 14.) OIT határozat, 193/2005. (XII. 6.) OIT határozat, 65/2006. (VI. 6.) OIT határozat, 147/2006. (XII. 5.) OIT határozat, 80/2007. (VI. 5.) OIT határozat.

A bírósági szervezet igazgatásának és működése helyzetének értékelése, a szervezet továbbfejlesztésére vonatkozó célkitűzések és javaslatok tárgyában készült stratégia elfogadásáról, és az azzal kapcsolatos feladatokról szóló 155/2010. (VI. 21.) OIT határozatban a bíróságok működését meghatározó külső és belső feltételek áttekintése alapján, a modern kor követelményeinek megfelelő szakszerű, időszerű, színvonalas és átlátható igazságszolgáltatás megteremtése érdekében – egyebek mellett – elfogadta cselekvési programként a bírósági szervezet igazgatásának és működése helyzetének értékelése, a szervezet továbbfejlesztésére vonatkozó célkitűzések és javaslatok tárgyában készült stratégiát, és az ahhoz kapcsolódó, a célkitűzések és a javaslatok részletes ismertetését tartalmazó szakmai összefoglalót. A határozat „Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács értékelése a bírósági szervezet igazgatásának és működésének helyzetéről; A szervezet továbbfejlesztésére vonatkozó célkitűzések és javaslatok” címet viselő 1. számú melléklete (stratégia) annak 6. pontjában tartalmazza az informatikai fejlesztés hosszú távú irányaira és az informatikai szervezetre vonatkozó feladatok kidolgozását. Előjáróban rögzítették, hogy akkorra a bírósági folyamatok szinte minden spektrumában jelen volt az informatika, a munkatársak számára már biztosított volt a számítógépen történő irodai munkavégzés, amelynek üzemeltetési hátterét is megteremtették. Azt is rögzítették, hogy a gyors ütemű informatikai fejlesztések nehézségekkel is járnak, például a rendelkezésre álló sávszélesség nem elegendő a zavartalan munkavégzés biztosításához, továbbá a bírósági és cégbírósági hálózat különállása is gondot jelent a napi munkavégzés során. Arra a következtetésre jutottak, hogy a digitális fejlődés ütemének megfelelő felkészültséghez egyrészt folyamatosan képzett, egységes tudással rendelkező informatikai szakemberekre van szükség, másrészt olyan – lehetőleg az infrastruktúrát tekintve egységes hátterű és az interoperabilitást biztosító – eszközökre és alkalmazásokra, amelyek a biztonságos körülmények közötti napi működést támogatják, mindennek hátterét pedig stabil üzemeltetési és fejlesztési környezet biztosítja.

A szemléletváltás leginkább azért volt kézzelfogható, mert azt is megfogalmazták: a papír alapú, költséges és nagy helyigényű adatvagyon helyett a bíróságokon a cél egy korszerű, digitális adatvagyon kialakítása, ezzel kapcsolatban a feladat annak összetett – ügyviteli, iratkezelési, igazgatási, biztonsági, infrastrukturális, szervezeti – feltételrendszerét megteremteni. Belátható, hogy a digitális adatok könnyebben feldolgozhatók, elemezhetők, kereshetők, összehasonlíthatók, és olcsóbban tárolhatók.

A stratégiában megjelent az a gondolat is, hogy annak érdekében, hogy tér- és időkorlátoktól mentes, ügyfélbarát, európai színvonalú ügyintézés tudjanak megvalósítani, a bírósági szervezetnek – az erre a célra szűkösen rendelkezésre álló hazai források mellett – a különböző európai uniós és nemzetközi forrásokat is igénybe kell venni a jogszabályok által meghatározott elektronikus eljárások kialakításához. Az OIT egyébként már 2006-ban elfogadta – a bírósági szolgáltatások hatékonyságának növelése érdekében – az úgynevezett e-bíróság koncepciót⁴⁴, amelynek lényege a személyes jelenlét nélküli ügyintézés lehetőségének a megteremtése volt: interneten, mobil eszközökön keresztül, személyre szabott ügyintézés keretében, folyamatos „nyitva tartás” mellett, digitálisan hitelesített elektronikus dokumentumok alkalmazásával, és az elektronikus adatsere biztosításával a társszervek között. A megvalósításhoz szükséges feladatok számbavétele érdekében létrehoztak egy bizottságot, amely a következőket tekintette megvalósításra érdemesnek: az elektronikus cégeljárás további bővítésének másodfokú bíróságra történő kiterjesztését, a fizetési meghagyások elektronikus ügyintézését, az alapítványok, társadalmi szervezetek nyilvántartását, a végrehajtási eljárásban az okirat elektronikus benyújtását és intézését, a csőd- és felszámolási eljárás bizonyos fázisaiban elektronikus dokumentumok használatát, a vádirat „elektronikus benyújtását”, a bírósági határozatok anonimizálását és elérhetővé tételét az állampolgárok részére. Felismerve azt, hogy ezeknek a fejlesztéseknek a bevezetése hosszabb időszakot igényel, ezért az azok megvalósításához szükséges forrásoknak is folyamatosan rendelkezésre kell állniuk, célul tűzték ki az uniós és egyéb nemzetközi források aktuális lehetőségeinek maximális mértékű kihasználását.

Lényeges eleme volt a koncepciónak annak rögzítése, hogy a bíróságok igényeire kell kiemelt figyelmet fordítani, azaz a fejlesztés során az ítélkezés, az igazgatás gyakorlati tapasztalatait is hasznosítani kell, az azokat közvetítő munkatársak részvétele elengedhetetlen a tervezés és a megvalósítás során.

III.1.2. A fejlesztés lépcsői 2012. január 1-től 2014. év végéig

A többek között a bírósági igazgatást is alapjaiban átalakító, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) hatályba lépésével megszűnt a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi

⁴⁴ Stratégia III/6. pont

LXVI. törvénnyel (régis Bszi.) létrehozott OIT. Ettől kezdve (2012. január 1.) a bíróságok központi igazgatását az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) elnöke látja el, aki átvette az OIT és az OIT elnökének igazgatási jogköreit, így a számos jogköre részét képezte – a témánkhöz kapcsolódóan – az ítélezés tárgyi feltételeinek biztosítása, azok optimális elosztása és hasznosítása. Az OBH elnöke áttekintette az előtte álló 9 éves terminusa feladatait, és annak keretében értékelt a bíróságok informatikai helyzetét⁴⁵. Ennek lényeges megállapítása volt – a korábbi időszakban megkezdett munka eredményeit is alapul véve –, hogy a bírósági informatikának a feladata a bírósági munkafolyamatok hatékony támogatása, és az informatikai megoldásoknak az ítélezés időszerűségének javítása, a hatékony igazságszolgáltatás, a pertartam és az adminisztratív teher csökkentése, a munkaerő optimális, objektív elosztása, a gyorsabb és igényesebb ügyfélkezelés, gyors információáramlás, tudásbázis kialakítása szolgálatában kell állniuk. A feladat nagyságát jelzi, hogy több mint 10.000 munkaállomás és 150 helyi hálózat, valamint számos – az ítélezési és igazgatási munkát támogató – alkalmazás összehangolt és zavartalan működtetését kell biztosítani.

A hardverállomány korszerűsítése és megújítása mellett a szoftverállomány korszerűsítését tekintette kiemelt feladatnak, ez utóbbi körben előtérbe helyezve az adatok újrafelhasználását, a párhuzamosságok megszüntetését, valamint az automatizálást (ez utóbbi alatt értve egyrészt azt, hogy a rendszerben egyszer már rögzített adatot ne kelljen újra rögzíteni, hanem azok automatikusan a megfelelő helyre kerüljenek, másrészt az emberi erőforrás nélkül végezhető munkafolyamatok esetén is ez a kívánatos irány). A hardverállomány ekkor végzett felmérése azt az eredményt hozta, hogy tíz bírósági munkatárs közül mindössze három fő számára állt rendelkezésre a kor kívánalmainak megfelelő informatikai eszköz, azaz a korszerűsítés nem várható.

Megtörtént a cégbírósági és céginformációs rendszerek felmérése is. Ennek alapján világossá vált, hogy e rendszerek működése során problémát jelent, hogy a cégbírósági szerverek minisztériumi tulajdonban vannak, és azokon üzemelnek a csőd- és felszámolási

⁴⁵ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének beszámolója 2012. I. félév, 42-45. oldal
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-beszamoloja-2012-i-felev>
letöltve: 2024. március 9.

ügyszak informatikai alkalmazásai is (ez utóbbi miatt több esetben merültek fel szerver és tárhely problémák, ami működési kockázatot jelentett).

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv Elektronikus Közigazgatás Operatív Programja (EKOP) keretében ekkor (2012. I. félévben) három nagy informatikai projekt megvalósítása zajlott, illetve zárult a bírósági szervezetben: a „Civil szervezetek bejegyzésének és nyilvántartásának, valamint a csőd- és felszámolási eljárások modernizációja”, „Az ügyfélkapcsolatok elektronizálása egyes bírósági eljárásokban”, valamint „A cégbírósági és céginformációs rendszerek továbbfejlesztése és korszerűsítése” megnevezésű projekt⁴⁶.

A „Csőd-Civil” projekt⁴⁷ célja a civil szervezetek bejegyzésének és nyilvántartásának, valamint a csőd- és felszámolási eljárások modernizációja, korszerű, ügyfélbarát, tér és idő korlátoktól (utazás, sorban állás, hivatali, ügyfél-fogadási órákhoz történő alkalmazkodás) mentes, hatékony elektronikus ügyintézés lehetőségének megvalósítása volt. Ennek eredményeként egy olyan komplex informatikai alkalmazás készült el, amely képes e két ügyszak eljárásainak elektronikus kezelésére, a beadványok fogadására, az elektronikus dokumentumok tárolására, és az elektronikus fizetések – Elektronikus Fizetési és Elszámolási Rendszeren (EFER) keresztül – kezelésére.

Az „E-Cég” projekt⁴⁸ a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal konzorciumban zajlott. Ennek eredményeként a cégyűgyekben a másodfokra kerülő ügyek adatai a bíróságokra elektronikusan továbbíthatóvá váltak és ott elektronikusan kezelhetők lettek, továbbá szintén a projekt keretében alakították ki a bíróságok „call-center” révén történő csatlakozását az ügyfélszolgálati rendszerhez.

⁴⁶ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének beszámolója 2012. I. félév, 93. oldal
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-beszamoloja-2012-i-felev>
letöltve: 2024. március 9.

⁴⁷ EKOP – 1.1.5-2008-0001. Civil szervezetek bejegyzésének és nyilvántartásának, valamint a csőd- és felszámolási eljárások modernizációja című projekt, időtartama: 2008. november 28. - 2013. október 30., kb. 1.000.000.000 forint támogatásból valósult meg.

⁴⁸ EKOP-1.1.1-07-2009-0001. Cégbírósági és céginformációs rendszerek továbbfejlesztése és korszerűsítése című projekt, időtartama: 2008. október 8. – 2011. december 31., a bíróságokon 216.000.000 forint támogatásból valósult meg.

Az „Ügyfélkapcsolatok” projekt⁴⁹ eredményeként a polgári peres eljárásokban – ahol azt jogszabály lehetővé teszi – lehetővé vált az ügyfelek által elektronikusan elkészített dokumentumok, iratok beküldése és bíróság általi befogadása, a bíróságokon a tranzakciós modul segítségével a beküldött és fogadott elektronikus dokumentumok eljutnak a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósági szervhez, valamint ez a modul gondoskodik az elektronikus iratok tárolásáról, és hiteles formában tartásáról. Végezetül e projekt keretében fejlesztették az anonimizálás modult, mégpedig olyan módon, hogy – az adatok védelmére vonatkozó szabályok tiszteletben tartása mellett – az a határozatokból automatikusan kivonja a „védendő” adatokat, majd közzéteszi az anonim határozatokat.

A már jelzettek szerint teljesen átalakult bírósági központi igazgatásért felelős OBH elnöke a kitűzött stratégiai célok⁵⁰ (1. a bíróságok alkotmányos kötelezettségüket teljesítsék: a független bírók magas színvonalon és időszerűen ítéelkezzenek; 2. az emberi erőforrások optimális elosztása és hasznosítása; 3. a tárgyi feltételek biztosítása és azok optimális elosztása, hasznosítása; 4. a bírósági szervezet integritása, az ítéelkezési és igazgatási munka átláthatósága, utóbbi kiszámíthatósága és ellenőrzöttsége; 5. a bíróságokhoz való hozzáférés egyszerűsítése; 6. a képzési rendszer fejlesztése, a többi hivatásrenddel való együttműködés) elérése érdekében szükségesnek látta a korábban már megkezdett irányt követve a külső források hatékonyabb bevonását, és ezt a munkát – ahogyan azt bemutatom az alábbiakban – eredményes pályázatok és sikeresen lezárt projektek, ténylegesen megvalósult és a gyakorlatban hasznosuló fejlesztések fémjelzik.

A 2007. és 2013. programozási időszak végén az EKOP keretében megpályázott és elnyert sikeres pályázatokat és azok eredményeit a következőkben mutatom be. Elöljáróban kiemelem, hogy azok megvalósítása során a nagymértékben támaszkodtak a bírósági szervezet belső erőforrásaira, így a 2014. év végéig megvalósított három EKOP-projektben közülük összesen 109-en vettek részt⁵¹.

⁴⁹ EKOP – 1.A.1-08/B-2009-0002. Az ügyfélkapcsolatok elektronizálása egyes bírósági eljárásokban című projekt, időtartama: 2010. január 5. – 2012. december 31., a projekt 400.000.000 forint támogatásból valósult meg.

⁵⁰ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2012. évi beszámolója, 17-19. oldal
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orzagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2012-evi-beszamoloja>

⁵¹ Az OBH elnökének 2013. évi beszámolója, 168. oldal
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orzagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2013-evi-beszamoloja>
Letöltve: 2024. március 9.

A „Levelező” projekt⁵² hat célt tűzött ki a bíróságok működése átláthatóságának, a bíróságok munkájába vetett állampolgári bizalom erősítése érdekében. Ennek eredményeként megvalósult:

1. az igazgatási panaszok online benyújtása (az ügyfelek igazgatási – azaz nem az ügy érdemi elbírálásával összefüggő – panaszait a nap 24 órájában, online felületen is benyújthatják⁵³),
2. online tájékoztatás a várható pertartamról (az alkalmazás segítségével az adott bíróságon – a korábbi évek statisztikai tapasztalatai alapján – meg lehet tekinteni, hogy az egyes ügýtípusokat az adott bíróság átlagosan mennyi idő alatt intézi el, és így azokban a polgári peres ügyekben, ahol a felperes több bíróság közül választhatja ki, hogy hol indít pert, előzetesen tájékozódva össze tudja hasonlítani az átlagos idő-szükségletet, ezzel is optimalizálva a per hosszát⁵⁴),
3. egységes elnöki iratkezelő rendszer kialakítása (ez a rendszer a bíróságok speciális igényeit figyelembe véve készült),
4. a bírói munkateher-mérés alapjainak megteremtése (a kifejlesztett alkalmazás az ügyek elosztásánál a bírók és bírósági igazgatási vezetők számára az ügyet indító irat meghatározott jellemzői alapján az ügy várható munkaterhéről tud információt nyújtani),
5. a bíróságok belső adatbázisainak egységesítése (ennek keretében a bíróságok adatbázisait egységesítették, így a fő bírósági informatikai alkalmazás, a BIIR teljes mértékben átjárhatóvá vált),
6. végezetül új számítógépeket (1330 új munkaállomást) és 62 nagy kapacitású szervert szereztek be a projekt keretében, annak érdekében, hogy a bíróságokon a megvalósult fejlesztéseket minél teljesebb körűen használni tudják.

⁵² EKOP 2.1.22-2013-2013-0001 Az Elektronikus szolgáltatások kiterjesztése és az emberi erőforrások optimalizálása az ítélkezés időszereúségének javítása érdekében című projekt, időtartama: 2012. október 1. - 2014. december 19., a projekt kb. 586.000.000 forint támogatásból valósult meg.

⁵³Elektronikus Ügyintézési Portál – Elektronikus panaszkezelés
<https://e-ugyintezes.birosag.hu/panaszkezeles>

Letöltve: 2024. március 9.

⁵⁴Elektronikus Ügyintézési Portál – Eljárás időtartam kalkulátor
<https://e-ugyintezes.birosag.hu/kalkulator>

Letöltve: 2024. március 9.

Az „Üzenő” projekt⁵⁵ a bíróságok korszerű, gyors és hatékony működésének elősegítését szolgálja, amelynek eredményeként a BIIR rendszer fejlesztése történt meg az alábbi területeken:

- figyelmeztető rendszer fejlesztése (az ítélező munka időszűrőségének elősegítése érdekében az adott ügyben a fontos határidők közeledtéről a rendszer automatikusan figyelmeztetést küld a bíróknak és az igazságügyi alkalmazottaknak),
- a statisztikai adatlapok automatikus kitöltése (az ítélező munkát terhelő adminisztratív terhek csökkentése és az adatbevitel pontosságának fokozása érdekében a rendszer a kitöltendő statisztikai adatlapok tartalmának automatikusan állítja elő a már korábban bevitt adatokból),
- a vezetői információs rendszer (VIR) fejlesztése (a fejlesztés eredményeként a VIR rendszeren keresztül a vezetők gyorsabban, kényelmesebben jutnak hozzá a pontosabb és teljesebb statisztikai adatokhoz, ezzel támogatva a vezetői feladataik hatékonyabb ellátását),
- és végül e projekt keretében is történt informatikai eszközbeszerzés (900 új munkaállomást és 1 nagy kapacitású szervert szereztek be), a fejlesztés eredményeinek minél hatékonyabb hasznosítása érdekében.

A „Hírvivő” projekt⁵⁶ keretében annak érdekében történtek a fejlesztések, hogy az ügyfelek minél könnyebben és kényelmesen elérhessék a számukra fontos információkat. A projekt keretében megvalósult

- a Bírósági Tájékoztató Rendszer (az ügyfelek és képviselők – azonosítást követően – az őket érintő ügyadatokat az erre a célra kialakított internetes felületen a nap 24 órájában, bárholnan megtekinthetik, és tájékoztatást kaphatnak arról, hogy az ügyben kitől, milyen iratok érkeztek),
- a Bírósági Figyelmeztető Rendszer (az ügyfelek és képviselők – előzetes regisztrációt és azonosítást követően – a folyamatban lévő ügyekben

⁵⁵ EKOP 1.1.16-2013-2013-0001 A bírósági szervezetrendszer érintő jogszabályi változásból eredő fejlesztések a Bírósági Integrált Informatikai Rendszerben (BIIR) és a Vezetői Információs Rendszerben (VIR) című projekt, időtartama: 2012. október 1. - 2014. december 19., a projekt kb. 290.000.000 forint támogatásból valósult meg.

⁵⁶ EKOP-2.A.2-2012-2012-0024. "Bírósági elektronikus Tájékoztató és Figyelmeztető rendszer", időtartama: 2012. október 1. - 2014. december 19., a projekt kb. 393 .000.000 forint támogatásból valósult meg.

minden olyan jogi eseményről SMS-ben vagy e-mail útján értesítést kaphatnak, amelyet az eljárási szabályok nem tiltanak),

- és végül e projekt keretében is történt informatikai eszközbeszerzés⁵⁷, a fejlesztés eredményeinek minél hatékonyabb hasznosítása érdekében.

A 2014. végén zárult három EKOP projekt keretében korszerűbb BIIR felületet alakítottak ki a már ismertetett fejlesztések jobb kihasználása érdekében, továbbá megújult a bírósági szervezet informatikai eszközparkjának jelentős része: érdemes megemlíteni, hogy összesen több mint 3000 munkaállomást és 63 szervert szereztek be.

A „Nyomatócseré projekt”⁵⁸ a nevében tartalmazza annak célját: a cégbíróságokon 233 db korszerű multifunkcionális nyomtatót szereztek be, azokkal lecserélve a már elavult eszközöket.

III.1.3. További fejlesztések 2019. év végéig

A 2014-2020 programozási időszakra vonatkozóan megkötött Partnerségi Megállapodásban⁵⁹ foglaltak nyomán lehetőség nyílt újabb projekt megvalósítására, amelyet egyébként a Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztés Operatív Program (KÖFOP) éves fejlesztési keretének megállapításáról szóló 1004/2016. (I. 18.) Korm. határozat módosításáról szóló 1287/2017. (VI. 2.) Korm. határozat nevesített a KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15 azonosítószámú „A bírósági igazgatás további elektronizálása (Digitális Bíróság)” című kiemelt projektként.

A „Digitális Bíróság” projekt⁶⁰ kiemelt stratégiai célja a bírósághoz való hozzáférés egyszerűsítése, az adminisztratív teher és az ügyfelek hivatali ügyintézésére fordított ideje és költsége csökkentése volt, amelynek keretében a bíróság és az ügyfelek közötti elektronikus kapcsolattartás akadálymentes működéséhez szükséges technikai feltételek és

⁵⁷ 965 új munkaállomást és 6 szervert szereztek be

⁵⁸ EKOP-1.1.4-2013-2013-0001 „Központosított Kormányzati Informatikai Rendszer kiterjesztése (KKIR2)”, időtartama: 2015. március 1. - 2015. szeptember 30., a projekt 45.000.000 forint támogatásból valósult meg.

⁵⁹ SZÉCHENYI 2020.

https://archive.palyazati.gov.hu/szechenyi_2020

letöltve: 2024. március 9.

⁶⁰ KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2017-00052 „A bírósági igazgatás további elektronizálása (Digitális Bíróság) projekt”, időtartama: 2017. május 2. - 2019. december 31., a projekt kb. 2.500.000.000 forint támogatásból valósult meg.

az elektronikus ügyintézés optimális, ügyfélbarát módon történő továbbfejlesztése valósult meg, informatikai fejlesztések útján.

A projekt során megvalósult fejlesztések a következők voltak:

- Bírósági eljárások iratainak elektronizálása (E-Akta) és a bírósági periratok elektronikus betekintésének biztosítása
 - o a bírósági akta valamennyi iratának elektronizálása,
 - o a periratok elektronikus elérhetősége a bírák számára,
 - o tértől és időtől független online iratbetekintés biztosítása az ügyfelek számára.
- Bírósági határozatok közzétételének és anonimizálásának fejlesztése
 - 1) a Bírósági Határozatok Gyűjteménye keresőmotorjának továbbfejlesztése az anonimizált bírósági határozatok közötti böngészés, keresési folyamat optimalizálása érdekében,
 - 2) a bírósági határozatok anonimizálását biztosító program továbbfejlesztése, az anonimizálás folyamatának automatizálása.
- A bírósági szakrendszerek és a Központi Kormányzati Szolgáltatás Busz (KKSZB) közötti kapcsolat megteremtése

Az elektronikusan elérhető közhiteles nyilvántartások bírósági szakrendszerekkel való online összekapcsolása.

Az előbb leírtak jól mutatják: a folyamatosan fejlődő, digitalizálódó korszakban a bírósági szervezetnek is helyt kell állnia. Ehhez nagyon sok fejlesztésre, innovációra, és az ítélkezési és igazgatási folyamatokat jól ismerő bírósági munkatársak aktív részvételére van szükség. Mindemellett pedig – a fejlesztések jellegét, volumenét tekintve – a külső forrásokat is be kell vonni, hiszen az ehhez szükséges összegek a bírósági költségvetésben nem állnak rendelkezésre. Mivel a XXI. századi követelményeknek megfelelő bírósági informatikai háttér létrehozása, az alkalmazások fejlesztése nemcsak az Európai Unió tagállamaiban, hanem szerte a világon előtérbe került, rendelkezésre álltak olyan pályázati lehetőségek, amelyek igénybe vételével ezeket a célokat több éven keresztül folytatott céltudatos, összehangolt munkával hatékonyan és a kor kívánalmainak megfelelően el lehetett érni.

Azt is látni kell, hogy a fent vázolt összehangolt fejlesztési folyamat eredményei nélkül a bírósági szervezet a Covid időszak alatt nem vagy csak nagyon nehezen (és nem minden területen) tudott volna eleget tenni alkotmányos kötelezettségének, hiszen e fejlesztések következtében volt lehetőség zökkenőmentesen áttérni a fertőzésveszély csökkentése érdekében szükséges távoli munkavégzésre (ennek alapjai az elektronikus kapcsolattartás, valamint a bíróságok és az ügyfelek által a nap 24 órájában, tértől és időtől függetlenül egyaránt elérhető e-akta kialakítása volt). Ennek köszönhetően a jövőben esetlegesen bekövetkező váratlan, távoli munkavégzést indokoló körülmény bekövetkezése esetén már a vírushelyzet miatti veszélyhelyzet alatt kialakított gyakorlatnak megfelelően zökkenőmentesen át lehet térni a döntően elektronikus ügyintézésre.

A hatályos szabályok között a bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról szóló 17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás (a továbbiakban: Beisz.) 10. § (1) bekezdése határozza meg a BIIR rendszer fogalmát: az nem más, mint a bírósági ügyviteli, ítélkezési és döntéshozatali folyamatok támogatására az OBH Elnöke által jóváhagyott iratkezelési szoftver⁶¹. ZÓDI Zsolt által felvázolt csoportosítás szerint „core” rendszernek tekintjük, mivel az a bírósági szervezet „főtevékenységét” támogatja, eltérően a „non-core” rendszerektől, amelyeknek annak mellékfunkciói tekintetében van szerepe⁶².

A BIIR rendszer része a BIR-O alrendszer, ez utóbbi a bíróságok ítélkezési tevékenységét támogató számítógépes alkalmazás, amely kiterjed a büntető, polgári, munkaügyi, gazdasági, közigazgatási, szabálysértési, büntetés-végrehajtási, végrehajtási peres és nemperes eljárások kezelésére.

A BIR-O alrendszer az ellátandó feladatcsoportok szerint több modult tartalmaz, ilyen például a lajstrom, a tárgyalási napló, az iratkészítés, a dokumentumtár modul, valamint az eljárásjogi törvényekben meghatározott elektronikus kapcsolattartás lehetőségét biztosító ügyfélkapcsolatok modul (ÜKE).

⁶¹ Az ezt megelőzően hatályos, a bíróságok egységes iratkezeléséről szóló 4/2002. OIT szabályzat annak megnevezése nélkül szól e fogalomról: a 8. § (1) bekezdése szerint a Bűsz-ben és e szabályzatban megjelölt nyilvántartásokat – meghatározott kivételekkel – elektronikus úton, az OBH Elnöke által jóváhagyott számítógépes program használatával kell vezetni.

⁶² ZÓDI Zsolt: A bíróságok és a technológia. *Bírósági Szemle*, 2020/1. (a továbbiakban: ZÓDI 2020.) 4-13. oldal

III.2. A bírósági határozatok közzététele és az anonimizálás

Az Európa Tanács 1995-ben alkotta meg a bírósági határozatok megfelelő közzétételi gyakorlatának kialakítását szorgalmazó ajánlásait⁶³, amelyek között szerepel többek között, hogy a bíróságok joggyakorlatának ismerete alapvető előfeltétele a jog méltányos alkalmazásának. Emellett általános elveket és iránymutatásokat fogalmazott meg annak érdekében, hogy a létrehozandó rendszerek objektívek és reprezentatívak, minden felhasználó számára könnyen hozzáférhetőek legyenek.

Hazánkban a bíróságoknak immár csaknem két évtizede – 2007. július 1. óta – fennálló törvényi kötelezettsége, hogy meghatározott bírósági határozatokat a nyilvánosság, a jogkeresők számára hozzáférhetővé tegyenek (közzétegyenek), amelynek kézenfekvő megoldása annak elektronikus úton történő megvalósítása.

III.2.1. A Bírósági Határozatok Gyűjteményének létrehozása, a szabályozás alapjai

A Bírósági Határozatok Gyűjteményét (a továbbiakban: BHGY) az elektronikus információszabadságról szóló – már nem hatályos – 2005. évi XC. törvény hozta létre. Abban – a jogszabályok hatályosulását tükröző bírói gyakorlat széleskörű megismerhetősége érdekében – a Legfelsőbb Bíróság és az ítéletábrák által az ügy érdemében hozott határozatokat kellett közzétenni azzal, hogy azokhoz kapcsolva, azzal egyidejűleg közzé kell tenni mindazon bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott határozatok anonimizált digitális másolatát is, amelyeket a közzétett bírósági határozattal felülbíráltak vagy felülvizsgáltak.

A szabályozás alapkövét képező elvek, alkotmányossági megfontolások részletezése jelen dolgozat kereteit meghaladja, mert itt a fókuszban a digitális megoldás és annak gyakorlati alkalmazhatósága áll. De az feltétlenül itt is említést érdemel, hogy a törvényi szabályozás koncepcióját – a szakminisztérium felkérésére – megalkotó Eötvös Károly

⁶³Az Európa Tanács 11. számú ajánlása a bírósági határozatok megfelelő közzétételi gyakorlatának kialakításáról (a szerző fordítása): Recommendation No. R (95) 11 of the committee of ministers to member states concerning the selection, processing, presentation and archiving of court decisions in legal information retrieval systems
[https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016804f120c%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016804f120c%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})
letöltve: 2024. március 24.

Közpolitikai Intézet (EKINT) tanulmánya⁶⁴ szerint a közzététel alkotmányossági szempontból tekintve legfontosabb indokai a jogbiztonság (a jog kiszámíthatósága és előreláthatósága), az információszabadság (mint a bírói hatalom átláthatóságának garanciája), valamint a bíróság előtti egyenlőség és az egységes jogalkalmazás voltak.

A koncepció alapján megalkotott törvényi szabályozás azóta több módosításon esett át, de az idő – és az alkotmányosság⁶⁵ – próbáját kiállta: a hatályos rendszer alapjaiban – a szóhasználatát is tekintve – szinte azonos az eredeti elképzeléssel.

A jelenlegi rendszerben a Bszi.-nek „A bíróságok feladatai a bírósági határozatok nyilvánosságának biztosítása érdekében, a Bírósági Határozatok Gyűjteménye” címet viselő XII. Fejezetében, a 163. § tartalmazza a közzétételi kötelezettséggel érintett határozatfajtákat, és az az alóli kivételeket is: egyes döntéseket nem kell⁶⁶, másokat nem lehet⁶⁷ közzétenni, és vannak határozatok, amelyek közzétételére speciális szabályok⁶⁸ vonatkoznak. A teljesség érdekében – mivel az esetek jelentős részében a határozatok azok előzményével érthetőek meg teljeskörűen – a közzétett bírósági határozathoz kapcsolva, azzal egyidejűleg közzé kell tenni mindazon bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott határozatnak az anonimizált digitális másolatát is, amelyet a közzétett bírósági határozattal felülbíráltak vagy felülvizsgáltak.

A közzététellel kapcsolatos szabályok megalkotásakor egyszerre kellett tekintettel lenni az információszabadság (a bírói hatalom átláthatósága, ellenőrizhetősége, az egységes joggyakorlat érvényesülése érdekében a bírósági döntések megismerhetősége) szempontjára, egyszersmind érvényesíteni kell a perben részt vevők információs önrendelkezési jogát. Az akkori adatvédelmi törvény szabályozásából⁶⁹, a személyes adatok védelméhez fűződő jog elsőbbsége alapján következett – a felek és a perbeli szereplők

⁶⁴ MAJTÉNYI László – MOLNÁR Péter – PETRI LUKÁCS Ádám – SZABÓ Máté Dániel (szerk.): Az elektronikus információszabadság. A bírósági határozatok közzétételéről szóló törvényi szabályozás koncepciója. Eötvös Károly Intézet. Budapest 2005. 125–167. oldal

⁶⁵ Az Alkotmánybíróság elutasította a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzéteendő határozatok közzétételére és anonimizálására vonatkozó szabályok megsemmisítésére vonatkozó indítványt (873/B/2008. AB határozat).

⁶⁶ Bszi. 163. § (2) bekezdés a) pont

⁶⁷ Bszi. 163. § (2) bekezdés b) és c) pont

⁶⁸ Bszi. 163. § (4) bekezdés

⁶⁹ 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 4. § A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait – ha törvény kivételt nem tesz – az adatkezeléshez fűződő más érdekek, ideértve a közérdekű adatok nyilvánosságát (19. §) is, nem sérthetik.

védelme érdekében – a határozatok anonimizálásának a kötelezettsége. Bár ezt követően a szabályozás változott, és az az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) némileg eltérő – az EU akkori adatvédelmi irányelvét⁷⁰ követve, összhangban az Európai Parlament és a Tanács (EU) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2016/679 rendeletével (GDPR), a személyes adatok kezelését lehetővé tevő jogalap meghatározásával – alapokon áll, a szabályozás elvei a korábban kialakítottak szerint változatlanok. A 95/46/EK irányelv 29. cikke alapján létrejött, adatvédelemmel, valamint a magánélet védelmével kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó munkacsoport 2014. április 10-én elfogadott, az anonimizálási technikákról szóló WP29 05/2014. számú véleményében az adatvédelem uniós jogi hátterét tekintve elemezte a meglévő anonimizálási technikák hatékonyságát és korlátait, valamint ajánlásokat fogalmazott meg ezen technikák alkalmazásával kapcsolatban, az egyes technikák fennmaradó azonosítási kockázatainak figyelembevételével.

A hazai szabályozás szerint az anonimizálás lényegében azt jelenti, hogy az eljárásban részt vevő személyek, szervezetek azonosító adatait törölni kell, azzal, hogy csak kivételesen, pontosan meghatározott esetekben van lehetőség egyes adatok közzétételére⁷¹.

Rendszerint felmerül a kérdés⁷², hogy mivel a Bszi. 52. alcíme a bírósági határozatok közzétételével összefüggésben kifejezetten a személyes adatok védelmét jelöli meg, az anonimizálás során miért nem tesz különbséget a természetes és a jogi személy felek között, ez utóbbi személyek adatainak törléséről is rendelkezve ugyanezen alcím alatt. A közzétett határozatokat tekintve többnyire a jogi személyek adatainak törlését tapasztaljuk, csak kivételes esetben⁷³ találunk azt tartalmazó közzétett határozatot.

⁷⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról (hatályon kívül helyezte az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete)

⁷¹ SCHULTZ Márton: Az anonimizálás és az újraazonosítás aktuális kérdései, különös tekintettel a bírósági határozatok felismerhetetlenné tételére. *In Medias Res*, 2024/7. számában (92-111. oldal) megjelent cikkében (a továbbiakban: SCHULTZ) elemzi a felismerhetetlenné tételi módszereket.

⁷²BALOGH Zsolt György: A bírósági határozatok közzétételének szabályozása Magyarországon. *Infokommunikáció és Jog*, 2013/2. 84-89. oldal

⁷³ például: Pécsi Törvényszék 25.K.700.880/2022/31-2. számú anonimizált ítélete:

<https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=P%3%A9csi%20T%3%B6rv%3%A9nysz%3%A9k&ugyszam=K.700880/2022/31&azonosito=e2752022-6be3-4e3f-be8c-ac326600566c>

Az egységes jogalkalmazás célját szolgálja az a rendelkezés, hogy az anonimizálás nem járhat a megállapított tényállás sérelmével. A közzétett határozatból ugyanis a tényállásnak pontosan megismerhetőnek kell lennie, hiszen ebben az esetben, az adott tényálláshoz kapcsolódóan lehet nyomon követni az egyes jogszabályok alkalmazásának konkrét bírói gyakorlatát. Ugyanezt a célt szolgálja az a szabály is, hogy a határozat szövegében az anonimizáláson túl további szerkesztés nem végezhető⁷⁴, és a már közzétett határozat kijavítását vagy kiegészítését is át kell vezetni a BHGY-ban⁷⁵.

Főszabály szerint a közzétett határozatban nem kell törölni:

- a) az állami vagy helyi önkormányzati, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy nevét, beosztását,
- b) a meghatalmazottként eljáró ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos, továbbá a védő nevét,
- c) az alperesként perveztes személy nevét/ székhelyét, ha a határozatot olyan ügyben hozták, amelyben jogszabály alapján közérdekű igényérvényesítésnek helye van,
- d) az egyesület vagy alapítvány nevét, székhelyét és képviselőjének nevét,
- e) a közérdekből nyilvános adatot.

Speciális szabály vonatkozik arra az esetre, ha a tárgyalás egészéről vagy egy részéről a nyilvánosságot kizárták (ebben az esetben a közzétételt mellőzni, ha pedig a határozat már megjelent, törölni kell), továbbá külön rendelkezik a törvény arról is, hogy biztosítani kell a minősített adat védelmét, ilyen tartalom tehát a közzétételnek akadálya.

Annak érdekében, hogy a közzétett határozatok között keresni lehessen, az egyes határozatoknál fel kell tüntetni a határozatot hozó bíróságot (ebbe beleértendő az eljáró bíró, bírói tanács tagjai is), a jogterület megnevezését, a határozat meghozatalának évét, továbbá a határozat sorszámát. Ezen kívül a közzététellel egyidejűleg meg kell jelölni azokat a jogszabályhelyeket, amelyek alapján a bíróság a határozatot hozta.

letöltve: 2024. március 24.

és

Szegedi Ítéletgyűlés Pf.II.20.435/2013/6. számú anonimizált ítélete:

https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=Szegedi%20%C3%8Dt%C3%A9%91t%C3%A1bla&ugyszam=Pf.20435/2013/6&azonosito=AHK4T_13912312

letöltve: 2024. március 24.

⁷⁴ Bszi. 166. § (6) bekezdés

⁷⁵ Bszi. 164. § (2) bekezdés

III.2.2. Az anonimizálás módszere: automatizmus és emberi beavatkozás

Már a BHGY-t létrehozó törvény rögzítette, hogy a bíróságok igazgatásáért akkor felelős OIT Hivatalának volt a feladata a bírósági határozatokat tartalmazó közös adatbázis működtetése, annak tartalmát pedig az érintett bíróságok az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény szerint a Bírósági Határozatok Gyűjteményének közzétételével kapcsolatban a bíróságokra háruló feladatok végrehajtásáról szóló 3/2007. OIT szabályzat (a továbbiakban: Szabályzat) rendelkezéseinek megfelelően töltötték fel. A Szabályzat előírta a szöveg formátumát (Rich Text, azaz rtf formátum), amelyet a BIIR anonimizálást támogató programja (Anonimizáló Modul) útján kellett feltölteni, majd jóváhagyni az Anonim Határozatok Központi Adattárában (AHKAT). A bírósági határozatok anonimizálása az adott határozatot hozó bíróság (adatfelelős) feladata volt, a belső munkafolyamatokat – a(z akkori) Legfelsőbb Bíróságon, az ítéletáblákon és a megyei (fővárosi) bíróságokon – önállóan szabályozták.

A Bszi. hatálybalépésével immár a bírósági szervezeti törvény a bíróságok igazgatásáért felelős OBH elnökének tájékoztatással kapcsolatos feladatai között kifejezetten nevesíti a BHGY közzétételéért való felelősséget⁷⁶, amely adatbázis egyébiránt a www.birosag.hu internetes oldalon érhető el⁷⁷.

Az érdemi döntést tartalmazó valamennyi bírósági határozatot anonimizálni kell, ezek közül a Bszi.-ben közzéteendőként meghatározottakat a BHGY-ban közzé kell tenni, míg az Ítélezést Támogató Rendszer (a továbbiakban: ÍTR) részét képező Belső Határozattárban (BHT) az előbbi körbe nem tartozó érdemi határozatok elektronikusan hozzáférhetők a bírósági felhasználók számára.

A bírósági határozatok anonimizálásával és közzétételével kapcsolatban a bíróságokra háruló feladatok végrehajtásáról jelenleg a 4/2021. (III. 12.) OBH utasítás (a

⁷⁶ Bszi. 76. § (8) bekezdés d) pont

⁷⁷ E-akta a bíróságok központi honlapján:

<https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozatok>

letöltve: 2024. március 24.

továbbiakban: anonimizálási szabályzat) tartalmaz részletes rendelkezéseket⁷⁸. Mivel az informatikai fejlesztések időközben előrehaladtak – ennek részleteit lásd később –, a folyamat egységes végrehajtásának a biztosítása érdekében szükségessé vált bizonyos fogalmakat pontosítani és újabb részletszabályokat megalkotni. A BHGY-val kapcsolatban rögzíti: az az anonimizált bírósági határozatok digitális formátumú gyűjteménye, amely bárki számára azonos feltételek mellett, személyazonosítás nélkül, korlátozástól mentesen, díjmentesen, elektronikusan elérhető a bíróságok központi honlapján. Az anonimizálást pedig olyan folyamatként határozza meg, amelynek során a dokumentumban az eljárással érintett személy azonosítását lehetővé tevő személyes és egyéb védett adatokat eltávolítják vagy az azonosítást megakadályozó adatokra cserélik, és rögzítik a határozathoz kapcsolódó metaadatokat. A metaadatok a szereplap, a kijelölt jogszabályhelyek, azok időállapota, kulcsszavak, összefoglaló a határozat elvi tartalmáról (ennek hiányában rövid tartalmáról). A Bszi.-n és az anonimizálási szabályzat szerinti „anonimizálás” így lényegében a felismerhetetlenné tétel és az általánosítás⁷⁹ módszerét vegyesen alkalmazza: a meg nem ismerhető adatok eltávolítása (felismerhetetlenné tétel) és az egyes személyeknek az eljárásban betöltött szerepének megfelelő megjelölése (általánosítás) révén.

A gyorsabb és hatékonyabb bírósági ügyintézés megvalósító, a bírósági igazgatás további elektronizálása (Digitális Bíróság) című projekt egyik legfontosabb eleme a bírósági határozatok közzétételének és anonimizálásának fejlesztése volt, ezen belül – a bírósági szervezetben dolgozó bírák, igazságügyi alkalmazottak bevonásával és aktív közreműködésével – megtörtént a BHGY keresőmotorjának továbbfejlesztése az anonimizált bírósági határozatok közötti böngészés, keresési folyamat optimalizálása érdekében, továbbá a bírósági határozatok anonimizálását biztosító program továbbfejlesztése és az anonimizálás folyamatának automatizálása.

E fejlesztéseket olyan mesterséges intelligenciával rendelkező határozatkereső licencek biztosítják, melyek optimalizálják a kereséseket, az eredményekből folyamatosan „tanulnak” és egyre pontosabb találatokat hoznak. A fejlesztés során egy egységes elvek alapján felépülő, a bírák és a jogkeresők részére is tétől és időtől függetlenül elérhető

⁷⁸ Ezt megelőző időszakra vonatkozóan lásd: a Bírósági Határozatok Gyűjteményének közzétételével kapcsolatban a bíróságokra háruló feladatok végrehajtásáról szóló 13/2016. (XII. 22.) OBH utasítás, a bírósági határozatok anonimizálásával és közzétételével kapcsolatban a bíróságokra háruló feladatok végrehajtásáról szóló 26/2019. (XI. 25.) OBH utasítás.

⁷⁹ SCHULTZ i. m. 95. oldal

bírósági határozattár (folyamatosan bővülő adatbázis) jön létre, amely egyaránt szolgálja a magas színvonalú bírósági határozatok meghozatalát és az egységes ítélkezési gyakorlat kialakítását.

A 2019-ben befejeződött fejlesztésnek köszönhetően a teljes folyamatot (a határozatok anonimizálását, az anonimizált határozat jóváhagyását, valamint közzétételét és hozzáférhetővé tételét) a már elavult AHKAT helyett az ÍTR-ben működő anonimizálási programmal kell elvégezni. Ennek előfeltétele, hogy az anonimizálandó határozatot az ÍTR bírósági határozatszerkesztő programjával készítsék vagy a máshol megszerkesztett határozat szövegét abban utólagosan rögzítsék.

Az automatizálás révén lényegében a digitális rendszer az ÍTR anonimizáló programjában elvégzi a felismert, az adott személy azonosítását lehetővé tevő adat azonosítását és eltávolítását, valamint a szükséges adatot az eljárásban betöltött szerepek megfelelő fogalomra (pl. felperes, tanú) cseréli, helyettesítő szöveggé⁸⁰. Az anonimizálási szabályzat értelmében – főszabály szerint – a határozatok anonimizálását a tanács mellé beosztott és anonimizálási szerepkörrel rendelkező igazságügyi alkalmazott végzi el⁸¹, amely feladat ténylegesen azt jelenti, hogy a program által felismert, eltávolítandó adatokat, valamint csereszövegeket áttekinti, majd azokat elfogadja vagy szükség esetén azokat módosítja, illetve törli, az esetlegesen további, a program által fel nem ismert anonimizálandó szövegegységeket megjelöli, csereszöveget határoz meg. Ezen kívül ő rögzíti a határozatban megjelenített lényeges jogszabályi rendelkezéseket, azok időállapotát, valamint – a Kúria és az ítélőtábla határozata esetében – rögzíti az anonimizáló programban a tanács elnöke által megadott összefoglalót a határozat elvi tartalmáról, ennek hiányában rövid tartalmáról⁸². Az anonimizálás jóváhagyása – azaz annak véglegesítése és ilyen módon a hozzáférhetővé tétel – a határozatot hozó tanács elnökének a feladata azzal, hogy az adott határozat esetében az anonimizáló és a jóváhagyó nem lehet ugyanaz a személy.⁸³

Látható, hogy az addigi tapasztalatokra épülő, a rendszert ténylegesen, a mindennapokban használó bírák és igazságügyi alkalmazottak közreműködésével kialakított

⁸⁰ Anonimizálási szabályzat 10. § (2) bekezdés

⁸¹ Anonimizálási szabályzat 9. § (3) bekezdés b) pont

⁸² Anonimizálási szabályzat 12. §

⁸³ Anonimizálási szabályzat 9. § (3) bekezdés c) pont, (4) bekezdés

hazai rendszerben egyesesen jelenik meg a gépi (automatikus) és a kézi anonimizálás, annak érdekében, hogy a gép által esetlegesen fel nem ismert eltávolítandó vagy kicserélendő adatok megfelelő felismerhetetlenné tétele megtörténhessen⁸⁴. A fenti folyamatleírásból is jól érzékelhető, hogy az informatikai program használata jelentősen megkönnyíti az anonimizálás folyamatát, adott esetben nagy terjedelmű anonimizálandó határozat esetén az eltávolítandó / cserélendő szöveg és a jogszabályhelyek megjelölésével. A személyes interjúk is azt tükrözték vissza⁸⁵, hogy a korábbi, még ennél korszerűtlenebb rendszerek használata is nagyban segítette a folyamatot, de jelentős könnyítést – minőségi javulást és időmegtakarítást – hozott az automatikus anonimizálásra alkalmas program bevezetése.

Az európai tapasztalatokat is figyelembe véve a hazai szabályozás kifejezetten előremutató: már két évtizede megtörténik a meghatározott határozatok közzététele, így a döntésekhez való hozzáférés hosszú ideje széles körben biztosított. Véleményem szerint az alkalmazott anonimizálási módszer is megfelelő, a gépi úton, automatikusan előkészített tervezetet indokolt áttekinteni, a jogszabályok – a személyazonosítást lehetővé tevő adatok eltávolítása vagy az azonosítást megakadályozó adatokra cserélése – maradéktalan betartása érdekében. Mivel az áttekintést az érintett határozatot ismerő személy végzi el, ezáltal a művelethez szükséges idő is rövidebb.

III.2.3. Hozzáférés a Kúria precedens-értékű határozataihoz

Az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény (a továbbiakban: Ejhtv.) hatályba lépésével pedig még nagyobb jelentőséget nyert a bírósági – különösen a kúriai – határozatokhoz való hozzáférés lehetősége. Az Ejhtv. több ponton módosította a Bszi.-t, annak témánk szempontjából releváns végső előterjesztői indokolása szerint ugyanis az egységes és az Alaptörvénnyel összhangban álló joggyakorlatot elsősorban nem igazgatási eszközök, hanem a Kúria döntéseinek kötelező ereje biztosítja. A Kúria legfontosabb, Alaptörvényben előírt feladata a jogegység, a bíróságok egységes ítélkezési gyakorlatának

⁸⁴ Lásd ezzel összefüggésben: „Az anonimizáció/álnevesítés hatékonyabb, ha azt algoritmus segíti. Szükség van azonban emberi felügyeletre, mivel az algoritmusok nem értik a kontextust.”

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2020., 30. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0306>

letöltve: 2024. szeptember 6.

⁸⁵ Lásd: a dolgozat VI.3. pontja.

biztosítása. A bíróságok kötelesek a Kúria jogértelmezését követni azzal, hogy az alsóbbfokú bíróságok – az eltérés indokát adva – eltérhetnek a Kúria jogértelmezésétől, ha azt az ügy körülményei vagy az Alaptörvénnyel való összhang indokolja, amely döntéssel szemben természetesen rendelkezésre állnak a rendes és rendkívüli perorvoslati eszközök (ügynevezett korlátozott precedens-rendszer). Ezen kívül önálló, sui generis jogorvoslatként vezették be továbbá – a Kúria határozataitól való eltérés esetére – a jogegységi panasz intézményét.

A következő jelentős módosítást az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2020. évi CLXV. törvény hozta, amelynek rendelkezése kibővítette a BHGY-ben közzéteendő határozatok körét: a Kúriának 2021. január 1-től immár a hatályon kívül helyező határozatát is közzé kell tennie, aminek indoka az, hogy e döntés tartalmazza azokat az indokokat, amelyek a hatályon kívül helyezett határozat jogértelmezését elvetik. Új rendelkezés az is a BHGY könnyebb alkalmazhatósága érdekében, hogy a Kúria által közzétett határozat mellett fel kell tüntetni annak elvi tartalmát vagy a rövid tartalmát, és az alkalmazott jogszabályokat is. E szabályt a 2021. január 1. napját követően hozott határozatok esetében kell alkalmazni azzal, hogy – a valamennyi precedensértékű határozat BHGY-beli egységes megjelenítése és a keresés megkönnyítése érdekében – a Kúria precedensértékű, azaz 2012. január 1. napja és 2020. december 31. napja között hozott és a BHGY-ban közzétett határozatok mellett is fel kell tüntetni a határozat elvi tartalmát, ennek hiányában rövid tartalmát, és az alkalmazott jogszabályokat⁸⁶.

Könnyen belátható, hogy ezen új szabályokra tekintettel alapvető fontosságúvá vált, hogy a Kúria precedensértékű határozataihoz (azaz 2012. január 1-jét követően hozott és a BHGY-ban közzétett döntéseihez) a bíróságok és az ügyfelek minél könnyebben hozzáférhessenek, és azok között a keresés is a lehető leghatékonyabb legyen. Lényegében a bírói gyakorlat megismerhetőségének, az egységes jogalkalmazás biztosításának a célját kell szolgálnia a határozatokhoz való elektronikus hozzáférés biztosításának.

A BHGY a jogi képviselőknek is alapvető munkaeszköze, így nem hagyhatók figyelmen kívül az irányukból érkező észrevételek sem, ezek közül figyelemreméltó, hogy a BHGY annak 2019-ben befejezett fejlesztését követően jobban használhatóvá vált, de az

⁸⁶ A Bszi. 197/C. (2) bekezdésében írt határidőre – 2023. december 31. – ezen előírásnak megfelelően a feltüntetés megtörtént.

ügyvédek azt leginkább a máshol (pl. szakcikkekben, könyvben, jogtárban) olvasott eseti döntés kikeresésére veszik igénybe⁸⁷.

A bírósági határozatok közti eligazodás az ügyszám alapján a gyakorlatban igencsak nehézkes (az ügyben nem szereplő személyek számára az ügyszám nem ismert), ezért a megfelelő keresést az egyes határozatok szövegére, és – ami az egységes jogalkalmazás szempontjából lényegesebb – a döntés alapjául szolgáló jogszabályhelyekre kell biztosítani. Ezt tükrözi vissza az a szabály, amely szerint az OBH elnöke biztosítja a BHGY-ban a határozatok szövegére és a megjelölt jogszabályhelyekre történő keresés lehetőségét⁸⁸. Emellett a közzétett határozatokban szereplő személyek azonosítását lehetővé tevő adatok törlését – és a személyeknek az eljárásban betöltött szerepüknek megfelelő megjelölését⁸⁹ – leginkább informatikai (elektronikus) eszközökkel lehet megoldani.

A BHGY-ban történő keresés tehát a jogkereső közönség számára immár megszokott, mindennapos tevékenység, azonban rendszeresen éri kritika: abban nehéz megtalálni az adott jogszabályhely szempontjából releváns, precedensértékű kúriai határozato(ka)t. OSZTOVITS szerint⁹⁰ a több ezer (cikke szerint akkor 38.800) kúriai határozatot „mindenfajta feldolgozás, csoportosítás nélkül” tartalmazó gyűjtemény ebben a formájában „megoldhatatlan helyzet elé állítja a teljes jogász szakmát”, mivel az egyes – feltehetően adott jogszabályhelyhez tartozó – találatokat a bíróknak és a jogi képviselőknek is egyenként meg kell nyitni, elolvasni és az adott ügyben alkalmazandókat kiválogatni. A cikk 2020-as születéséhez képest a fent írtak szerint a keresés megkönnyítésére abban történt változás, hogy a Kúria által közzétett valamennyi határozat mellett feltüntetik annak elvi tartalmát vagy a rövid tartalmát, és az alkalmazott jogszabályokat is. A gyakorlatban pedig 2024. év elejétől tapasztalható, hogy ez a tartalom a találati listában is megjelenik a kúriai határozatok mellett. Továbbá a találatként megjelenő egyes határozatokat már nem kell letölteni, hanem azok letöltés nélkül, megtekintő nézetben is megnyithatók, ezzel lehetővé téve a gyors áttekintést, és a csak adott esetben releváns találat (határozat) letöltését.

⁸⁷ BORONKAY Miklós: A „korlátozott precedensrendszer” ügyvédi szemmel. *Polgári Jog*, 2022/11-12.

⁸⁸ Bszi. 165. § (3) bekezdés

⁸⁹ Bszi. 166. § (1) bekezdés

⁹⁰ OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 2020/2., 72-80. oldal

Jogosnak találok OSZTOVITS fent említett cikkében azt a megállapítást, hogy a releváns, hivatkozható döntésekre történő rátalálás igencsak időigényes folyamat, és felmerülhet a „korlátlan hivatkozási lehetőség” tarthatatlansága. Ezzel szemben azonban felvethető, hogy a Big Data jelensége ma már elkerülhetetlen a jogalkalmazásban is: ez a kifejezés az interneten keletkező óriási mennyiségű adatot jelenti, amely sokrétű információt szolgáltat a társadalomról, a világról⁹¹. Bár többnyire a számítógépes hálózatok és a közösségi média világában használatos a fogalom, egyetértek ZÓDIvel, akinek a gondolatmenete⁹² szerint ebbe a körbe illeszkedik a BHGY-ban közzétett határozatok folyamatosan növekvő száma is, amelyek nyílt hozzáférésű forrásként („open data”) állnak rendelkezésre, és mint ilyenek, korlátlanul elemezhetők, feldolgozhatók. Álláspontom szerint természetes az, hogy ennek felhasználása igen sokrétű lehet: közismert a jogalkalmazás, a joggyakorlat-egységesítő tevékenység, a Kúria joggyakorlat-elemző tevékenysége során az adatbázis használata, de arra a jogalkotás során is nagy szükség van: az előzetes és utólagos hatásvizsgálatok a jogalkotási folyamatban megkövetelik a jogszabályok alkalmazása hatályosulásának vizsgálatát, amely leginkább a bíróságok jogértelmezését tükröző határozatokban jelenik meg. Éppen ezért nem támogatom a határozatok közzétételét illetően – különösképpen a legfelsőbb bírói fórum, a Kúria precedensértékű döntéseit illetően – a megjelenő jogeseteknek a bíróságok részéről történő bármilyen válogatását, szelektálását. A hatékonyabb, az adott speciális célnak megfelelő keresési eredmények előállítása érdekében inkább a keresőmotorok fejlesztése, a mesterséges intelligencián alapuló megoldások előtérbe helyezése lenne szükséges, és adott esetben – az adott hivatásrend igényeihez igazodva – azt a piaci szereplők szolgáltatásaként is el lehet érní.

A BHGY-ban történő közzététel egyszerűsítette nemcsak a döntésekhez történő hozzáférést, a bírósági határozatok közötti keresést, de megkönnyítette azok több szempontú, tudományos célú kutatását is. Immár hálózattudományi elemzés⁹³ is készült a Kúria 2012-2022 között hozott polgári-gazdasági tárgyú döntéseinek hivatkozási hálózata – azok egymásra való hivatkozása – tárgyában, amely egyebek mellett igazolta azt az előzetes várakozást, hogy a korlátozott precedensrendszer bevezetése óta a Kúria döntéseinek jogi

⁹¹ Ennek a jelenségnek a jogra és a jogtudományra gyakorolt hatását elemzi ZÓDI 2017. i. m. 95-114. oldal

⁹² ZÓDI Zsolt: A bírósági ítéletek adatbázisa mint Big data. *Statistikai Szemle*, 2017/5. 505-513. oldal

⁹³ AUER Ádám – CSIBOR Ferenc – OROSZ Katalin – POLLNER Péter: A korlátozott precedensrendszer hatása a kúriai ítéletek hivatkozásaira. *Jogtudományi Közöny*, 2024/5. 224-235. oldal

érveléseiben jelentősen megnőtt a BHGY-ban megjelent határozatokra való hivatkozások száma. E kutatás különösen arra világít rá, hogy az elektronikusan könnyen hozzáférhető, jól – és egyre jobban – kereshető és folyamatosan bővülő határozatok adatbázisa lényegében kimeríthetetlen tárházat jelent nemcsak a jogi képviselőknek, a jogkereső állampolgároknak a jogalkalmazási kérdésekben való eligazodás során, a bíróság előtti igényérvényesítés keretei között, de a tudományos kutatások során az újszerű módszerek alkalmazását is elősegíti.

III.2.4. A széleskörű közzététel következményei és hasznosítása

Azt sem szabad viszont elhallgatni, hogy a széleskörű közzététel következménye a bírói profilalkotás lehetősége. Ez a kérdés világszerte felmerült, ahol a bírósági ítéleteket – pl. az Amerikai Egyesült Államokban a (bizonyos kivételektől eltekintve⁹⁴) teljes periratot a PACER (Public Access to Court Electronic Records) rendszerben⁹⁵ – közzéteszik a világhálón, ezáltal lehetőség nyílik azok számos szempont alapján történő elemzésére. A piac felismerte az adathalmaz többszemponútú elemzésére vonatkozó igényt, így erre – pl. adott típusú ügyben milyen érvelés, indokolás mellett, milyen tartalmú döntések születnek – különféle szolgáltatásokat érhetők el az interneten⁹⁶. Könnyen belátható: a bíró nevének közzététele miatt az adott bíró korábbi döntéseiből sokféle következtetés levonható, pervezetése elemezhető, döntéseinek megalapozottsága, gyakran használt szófordulata, érvelése nyomon követhető.

⁹⁴ Részleteiben lásd: ZÓDI Zsolt: A bírósági határozatok és iratok nyilvánossága a common law egyes országaiban és az EU bíróságain. *Infokommunikáció és Jog*, 2013/2. 76-80. oldal

⁹⁵ PACER (Public Access to Court Electronic Records) – Nyilvános hozzáférés a bírósági elektronikus nyilvántartásokhoz (a szerző fordítása)

<https://pacer.uscourts.gov/>

letöltve: 2024. március 20.

⁹⁶ Lex Machina – jogi elemzéseket készítő cég (Inc. – részvénytársaság), a LexisNexis nevű egyesült államokbeli adatelemző cég „részlegeként” működik (a szerző fordítása), lásd részletesebben: KÁLMÁN Kinga – KISS Laura Olga – a SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Mesterségesintelligencia- alapú szoftverek a világ bíróságain: gyakorlati tapasztalatok, perspektívák. In: Zódi Zsolt (szerk.): *Jogi technológiák. Digitális jogalkalmazás*, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. (a továbbiakban: KÁLMÁN) 113-114. oldal

<https://lexmachina.com/>

letöltve: 2024. március 20.

Leah Legal – generatív jogi asszisztens szolgáltatás cégek és jogi, ügyvédi irodák számára, többek között nyilvánosan elérhető bírósági döntések elemzése révén (a szerző fordítása)

<https://premonition.ai/>

letöltve: 2024. március 20.

Példaként megemlíthető LANGFORD, BEHN és LIE kutatása, amely elsőként adott átfogó, empirikus elemzést a teljes befektetési választottbíróvási „közösséget” alkotó személyekről: a munka során 1039 befektetési választottbíróvási ügyet vizsgáltak meg, és a „közösséget” alkotó 3910 személy közötti kapcsolatokat ábrázolva közösségi hálózatelemzést végeztek, és a befektetési választottbíróvási működése mellett az egyes személyek szerepéről vontak le következtetéseket⁹⁷.

A közelmúltban nagy vitát váltott ki, hogy Franciaországban – a világon elsőként – büntetendővé nyilvánították a „bírói profilalkotást”⁹⁸. A francia bírói szervezeti törvény és a közigazgatási igazságügyi törvénykönyv 2019-ben történt módosítása⁹⁹ iktatta be az arra vonatkozó szabályokat, hogy a bírák – és az ügyészek – személyes adatait nem lehet felhasználni olyan okkal vagy céllal, amely a várható szakmai döntéseik, gyakorlatuk értékeléséhez, elemzéséhez vagy előrejelzéséhez vezet¹⁰⁰. A francia büntető törvénykönyv, a Code Penal szabályozása szerint „A személyes adatok csalárd, hűtlen vagy jogszerűtlen módon való gyűjtése öt év szabadságvesztéssel és 300.000 euró pénzbüntetéssel büntetendő”¹⁰¹. A szabályozással kapcsolatban több aggály is felvethető, például a véleménynyilvánítás szabadságának sérelme körében, miszerint indokolt-e ez a korlátozás a bírók, bíróságok tekintélyének megőrzése érdekében, egyébként már nyilvánosságra hozott adatok kapcsán, továbbá arányos-e az a szabályozás, amely nemcsak a kereskedelmi, hanem bármilyen (akár kutatási) célú adatgyűjtést is kriminalizál.

Jelenleg hazánkban nincs hasonló tárgyú tiltó szabályozás, de a közzététel jelentősége, e vívmány megőrzése (az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, az

⁹⁷ LANGFORD, Malcolm, BEHN Daniel, LIE, Runar Hilleren: The Revolving Door in International Investment Arbitration, *Journal of International Economic Law*, Volume 20, Issue 2, June 2017, 301–332. oldal <https://doi.org/10.1093/jiel/jgx018>

⁹⁸LANGFORD, Malcolm; MADSEN, Mikael Rask: *France Criminalises Research on Judges*, *VerfBlog*, 2019/6/22, <https://verfassungsblog.de/france-criminalises-research-on-judges/>, DOI: [10.17176/20190622-232658-0](https://doi.org/10.17176/20190622-232658-0).

⁹⁹2019. március 23-i 2019-222. számú törvény a 2018–2022-es igazságszolgáltatási reformról (a szerző fordítása)

https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/article_jo/JORFARTI000038261761

letöltve: 2024. március 20.

¹⁰⁰ Bírósági szervezeti kódex és Közigazgatási igazságügyi kódex (a szerző fordítása)

Code de l'organisation judiciaire L111-13., Code de justice administrative L10,

¹⁰¹Büntető Törvénykönyv (Franciaország):

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006149831/#LEGISCTA000006149831

letöltve: 2024. március 20.

átláthatóság, a joggyakorlat egysége) indokolhatja a jövőben – szükség esetén, különösen a bírói függetlenség érdekében – a bírók védelmére vonatkozó szabály megalkotását¹⁰².

Utalunk ebben a körben arra is, hogy a Kúriai Döntések (Bírósági Határozatok) folyóiratban megjelenő, szerkesztett bírósági határozatok (az úgynevezett „BH”-k) közzététele – bár annak történeti hagyományai vannak – is vetett fel kérdéseket a közelmúltban¹⁰³. Ezzel összefüggésben is – álláspontom szerint – érdemes lenne a válogatást és a szerkesztést (mint szubjektív elemeket) elhagyni, és a folyóirat az adott hónapban a BHGY-ban közzétett, azaz a legfrissebb kúriai döntések ügyszámának és elvi tartalma (rövid tartalma) közzétételi fórumaként szolgálhatna. Így a bírók és a jogkeresők is értesülnének valamennyi új határozatról, amelyekhez – az anonimizálást nem ideértve – csorbítatlanul hozzá tudnak férni a BHGY-ban.

A határozatok anonimizálásának szükségessége nemrégiben más aspektusból is felmerült. Az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) a jogalkotásról szóló törvény szerinti kötelezettsége a feladatkörébe tartozó jogszabályok hatályosulásának figyelemmel kísérése, és a szabályozás megalkotása idején várt hatások összevetése a tényleges hatásokkal (utólagos hatásvizsgálat¹⁰⁴).

E feladatának hatékony ellátásával összefüggésben az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvény 53. § (1) bekezdése kiegészítette az OBH elnöke tájékoztatással kapcsolatos feladatkörét. Eszerint – az indokolás értelmében a jogalkalmazói döntések megismerése, a jogalkalmazói, így elsősorban a bírói döntések átfogó vizsgálata érdekében – az igazságügyért felelős miniszter megkeresésére a jogalkotás előkészítése, továbbá a jogszabályok hatályosulásának vizsgálata céljából személyazonosításra alkalmatlanná tett formában rendelkezésre kell bocsátani a megkeresésben meghatározott tárgykörben hozott, jogerős vagy véglegessé vált bírósági határozatokat, valamint mindazon bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott

¹⁰² A kérdés összetettségével kapcsolatban részletesen lásd: SZABÓ Endre Győző: Új technológiák adatvédelmi jogi elemzése. In: Klein Tamás, Tóth András (szerk.): Robotjog – Cyberjog. Wolters Kluwer, 2018. 26-67. oldal

¹⁰³ A Kúria elnökének tájékoztatója a Kúriai Döntések - Bírósági Határozatok folyóiratot érintő vizsgálatról, 2024. február 26.
<https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/kuria-elnokenek-tajekoztatoja-kuriai-dontesek-birosagi-hatarozatok-folyoiratot-erinto>

letöltve: 2024. március 20.

¹⁰⁴ a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 21. § (1) bekezdés

határozatot, amelyet a jogerős vagy véglegessé vált bírósági határozattal felülbíráltak vagy felülvizsgáltak¹⁰⁵. Az új feladat kapcsán a Bszi arra is kitér, hogy ha a megkeresésben kért határozatot a BHGY-ban már közzétették, az így közzétett határozatot kell rendelkezésre bocsátani, más esetben azt – a megfelelő szabályoki alkalmazásával – személyazonosításra alkalmatlanná kell tenni.¹⁰⁶ Ez utóbbi többletfeladat teljesítéséhez is jól használható az ÍTR anonimizáló programja, amelynek a Belső Határozattárban (BHT) – a bírósági jogalkalmazás elősegítése és egységesítése érdekében – már anonimizált formában megtalálhatók a BHGY-ban közzé nem tett döntések¹⁰⁷, így azok ilyen formán rövid idő alatt rendelkezésre állhatnak a törvényben előírt kötelezettség teljesítése érdekében.

III.3. Az elektronizációs folyamat fontos állomásai: az elektronikus cégeljárás és a fizetési meghagyásos ügyek

A dolgozatban alapvetően a bírósági polgári peres eljárás digitalizációját mutatjuk be, ebben a részben mégis két olyan eljárásról lesz szó, amelyek nem tartoznak ebbe a körbe, azonban azokat mégsem szeretném említés nélkül hagyni, mert fontos állomások e folyamatban.

III.3.1. Az első és jelenleg egyetlen, minden elemében elektronizált bírósági eljárás – a cégeljárás

A gazdaság működőképessége és versenyképessége szempontjából alapvető jelentősége van a cégek alapítására, működtetésére, a változások bejegyzésére vonatkozó szabályok egyszerűségének, érthetőségének, amelyeknek köszönhetően a folyamatban minél kevesebb adminisztrációs teher jelentkezik. A versenyképesség szempontjából az egyik legfontosabb mérőszám a cégeljárás (alapítás, változásbejegyzés stb.) gyorsasága.

Ezen a területen a modern technikai vívmányait alkalmazva – a jelentős ügyhátralék megfeszített munkával történt ledolgozását követően – az elektronizáció viszonylag korán, 2005-ben megkezdődött, valamennyi bírósági eljárás közül elsőként vált teljesen

¹⁰⁵ Bszi. 76. § (8) bekezdés g) pont, hatályos: 2024. július 9-től

¹⁰⁶ Bszi. 76. § (13) bekezdés, hatályos: 2024. július 9-től

¹⁰⁷ a bírósági határozatok anonimizálásával és közzétételével kapcsolatban a bíróságokra háruló feladatok végrehajtásáról szóló 4/2021. (III. 12.) OBH utasítás 3. § (1) bekezdés 4. pont, 6. § (2) bekezdés

elektronikussá, majd napjainkban újabb jelentős kihívás elé néz az egységes jogi személy nyilvántartási rendszerre vonatkozó terveknek köszönhetően. Az e területen végbement viszonylag gyors elektronizáció – a versenyképességi kritériumoknak való megfelelés, a piac igényei mellett – elsősorban annak köszönhető, hogy a cégeljárás – eltérően pl. a polgári peres eljárástól – egyoldalú kérelemre alapul, azaz nincs ellenérdekű fél, nem kontradiktórium. Emellett megkönnyítette a digitális fejlesztés előrehaladását a kötelező jogi képviselő előírása, valamint az, hogy a jogi képviselők és a bíróság elektronikus aláírás használatával járnak el¹⁰⁸.

Elmondható, hogy a hazai szabályozás megoldásai európai mércével mérve is korszerűek, olyannyira, hogy a nemrégiben implementált Digitális irányelv – az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1151 irányelve (2019. június 20.) az (EU) 2017/1132 irányelvnek a digitális eszközök és folyamatok társasági jog terén történő használata tekintetében történő módosításáról – sem tett szükségessé lényeges módosítást¹⁰⁹.

A folyamat legfontosabb lépéseit érdemes röviden megemlíteni. A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) jelentős újításokat hozott, újraszabályozta és áttekinthetővé tette a cégeljárást. 2006. július 1-jétől valamennyi gazdasági társaság számára lehetővé tette a cégbejegyzési és a változásbejegyzési eljárás elektronikus úton történő lefolytatását, majd az elektronikus cégbejegyzési eljárás lehetőségét 2007. január 1-jétől minden egyéb cégformára kiterjesztette.

A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény és egyéb törvények módosításáról szóló 2007. évi LXI. törvény értelmében 2008. július 1-től a cégbejegyzési, változásbejegyzési eljárások lefolytatása – az elsőfokú eljárás – valamennyi cég vonatkozásában kizárólag elektronikus úton történhet¹¹⁰. Majd az egyes

¹⁰⁸ A problémákat elemzi és az elektronikus cégeljárás hatását ismerteti: SÜLINÉ Tózsér Erzsébet, DZSULA Marianna: Abakusz - elektronikus cégeljárás Magyarországon. *Magyar Jog*, 2008/9., 608-612. oldal, DZSULA Marianna: Az elektronikus cégeljárás és hatása a közhitelességre. *Acta Conventus de Iure Civili Tomus X.*, 2009. 225-245. oldal

¹⁰⁹ GÁL Judit: Nyilvántartási rendszerek új utakon - a jogi személyek nyilvántartásáról. *Gazdaság és Jog*, 2023/1-2., 20-23. oldal

¹¹⁰ A versenyképességre gyakorolt hatás látványosan megmutatkozott a Világbank által kiadott – azóta már megszűnt – Doing Business Index című jelentésben. Az üzleti környezet minőségét vizsgáló rangsorban Magyarország a 2007-ben közzétett listán a 91., 2009-ben pedig már a 41. helyen szerepelt. Forrás:

adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvény 367. §-a e szabályt a másodfokú eljárásra is kiterjeszti, így 2012. január 1-től a másodfokú eljárás is kizárólag elektronikus. Természetesen ehhez rendelkezésre kellett állnia a megfelelően alkalmazandó elektronikus nyomtatványoknak is (kérelem, melléletek) és a digitalizáció háttérnek a bíróságokon és az ügyfelek oldalán egyaránt.

A következő fontos lépés a Ctv.-t módosító, az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 112. §-a, amely 2014. július 1-től lehetővé tette, hogy a törvényességi felügyeleti eljárásokban is meginduljon az elektronikus kommunikáció. Az évek során a cégnyilvántartást összekapcsolták egyéb közhiteles nyilvántartási rendszerekkel (pl. a személyiadat- és lakcím-nyilvántartással, a bűnügyi nyilvántartással, a pénzmosási és a terrorizmuselhárítási uniós nyilvántartással), megnőtt az automatikus eljárások száma is, mely utóbbi terén jelentős változást hozott 2018. július 1-jei hatállyal a közigazgatási bürokráciacsökkentéssel és az egyes hatósági eljárások egyszerűsítésével összefüggő törvények módosításáról szóló 2017. évi CLXXXVI. törvény 34. §-a az adminisztratív terhek további csökkentése, a gyorsabb és hatékonyabb ügyintézés érdekében.

Bár a tapasztalatok szerint a hazai cégnyilvántartás működése gyors, zökkenőmentes és a kor kívánalmainak megfelelő, az utóbbi évtizedben felmerült az igény – a nemzetközi példák nyomán is – a jogi személyek közhiteles nyilvántartásának (cégnyilvántartás, törzskönyvi nyilvántartás, civil szervezetek nyilvántartása, egyéb jogi személy – pl. befektetési adatok, ügyvédi irodák stb. – nyilvántartások) egységes platformra helyezésére¹¹¹.

Doing Business 2008 Hungary, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington DC, 2007., 9. oldal (a szerző fordítása)

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/460631468282570406/pdf/425750WP0Doing10080Hungary01PUBLIC1.pdf>

letöltve: 2024. július 29.;

Doing Business, 2009. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington DC, 2008., 6. oldal (a szerző fordítása)

<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB09-FullReport.pdf>

letöltve: 2024. július 29.

¹¹¹ PÁZMÁNDI Kinga: A jogi személyek nyilvántartási rendszere az Európai Unió egyes tagállamaiban, és Magyarországon. *Magyar Jog*, 2015/4., 202-209. oldal

Megalkották és elfogadták a jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvényt (a továbbiakban: Jszytv.), amelynek 2023. július 1-jei hatálybalépését – arra tekintettel, hogy a Jszytv. által bevezetni kívánt egységes jogi személy nyilvántartás, az automatikus döntéshozatalt is magába foglaló egységes és gyors eljárási szabályok bevezetésére való felkészülés hosszabb időt igényel – 2026. január 1-jére halasztották el, így a közeljövő feladata a bíróságok felkészülése az új szabályok alkalmazására.

III.3.2. A digitalizációs folyamat kezdeti lépése – a fizetési meghagyásos ügyek közjegyzői hatáskörbe kerülése

A 130 évvel ezelőtt bevezetett – de a magyar jogban évszázadokra visszanyúló gyökerekkel rendelkező – lásd: 1563. évi LXXX. törvénycikk által említett ún. bírói parancs (mandata iudicialia)¹¹² – fizetési meghagyásos eljárás alapvető célja, hogy a feltehetően nem vitatott pénzkövetelések érvényesítését elősegítse, peren kívüli, olcsóbb és gyorsabb eljárásban. A szabályozásban a témánk szempontjából legfontosabb hazai jogalkotási lépések az eljárás még költséghatékonyabbá, gyorsabbá tétele és a bíróságok tehermentesítése érdekében – párhuzamosan a modern technikai eszközök alkalmazása igénye megjelenésével – 2008-ban és 2009-ben történtek. Ezek közvetlen előzménye az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-én elfogadott, az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló 1896/2006/EK rendelete, amely lehetővé tette a kérelem elektronikus úton történő elintézését is.

Először a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. törvény (a továbbiakban: XII. Ppn.) – a papír alapú eljárás fenntartása mellett – megteremtette a fizetési meghagyásos eljárás automatizált lefolytatását, illetve ennek részeként a fizetési meghagyás iránti kérelem elektronikus úton benyújtása lehetőségét.

Az új szabályozás szerint a fizetési meghagyásos eljárásban a kifejezetten emberi közreműködést nem igénylő eljárási cselekmények tekintetében a bíróság gépi

¹¹² HARSÁGI Viktória: A magyar fizetési meghagyásos eljárás fejlődéstörténetének áttekintése 1893-tól napjainkig. *Iustum Aequum Salutare* 2012/3–4. 224. oldal

adatfeldolgozással, számítástechnikai eszköz útján is eljárhat (automatizált fizetési meghagyásos eljárás). Ha a fizetési meghagyás iránti kérelmet elektronikus úton, az igazságügyért felelős miniszter rendeletében meghatározott elektronikus űrlapon terjesztik elő, ebben az esetben a bíróság gépi adatfeldolgozással, számítástechnikai eszköz útján jár el, és azt gépi úton, országosan egy számítógépes rendszer segítségével 3 nap alatt kell elintéznie (a papír alapú ügyintézésre korábban nyitvaálló 30 napos határidő helyett).

A XII. Ppn. a gépi feldolgozást a papír alapon benyújtott kérelmek esetében is lehetővé teszi, azonban ennek nehézsége, hogy a papíron benyújtott kérelmet fel kell tölteni az elektronikus rendszerbe (szkenneléssel vagy más módon), ami lassítja a folyamatot, így az ügyintézésre nyitvaálló határidőt 15 napban határozza meg.

Az ambiciózus jogalkotás a fizetési meghagyás modernizálása körében a bíróságokat illetően nem folytatódott, a részletszabályok megalkotására már nem is került sor, és nem valósult meg az automatizált fizetési meghagyásos eljárás a bíróságokon.

Ehelyett más megoldást vezettek be: a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény (a továbbiakban. Fmhtv.) a közjegyzők hatáskörébe utalta a fizetési meghagyásos eljárást, és meghatározta azok részletes (addig az 1952-es Pp.-ben található) szabályait, kiemelten az elektronikus eljárásra vonatkozó részletes rendelkezéseket.

Az Fmhtv. indokolása hivatkozott az Alkotmánybíróság gyakorlatára [1/2008. (I. 11.) AB határozat], abban a körben, hogy a nem érdemi ítélezést igénylő ügyek – jellemzően az olyan nemperes eljárások, amelyekben nincs érdemi jogvita – átadhatók a közjegyzőknek. A jogalkotó indokolásban rögzített kimondott célja ezzel az érdemi ítélezést végző bíróságok tehermentesítése a formális jogszolgáltatási feladatoktól, hogy azok az érdemi jogviták elbírálására koncentrálhassanak.

A jogalkotó kiemelte a közjegyzők egyéb, hatáskörükbe tartozó ügyekben történő – statisztikai adatokkal is alátámasztott – időszerű eljárását, az országos, de helyi specialitásokhoz, ügyérkezési adatokhoz is igazodó intézményi hálózatukat, a fejlett

adminisztratív és informatikai rendszer alkalmazását, amelyek összességében alkalmassá teszik a közjegyzőséget ezen új feladat ellátására is¹¹³.

A közjegyzők kiépítették az elektronikus fizetési meghagyásos eljárás rendszerét, és a bíróságokra korábban irányadó határidőnél rövidebb törvényi határidő (3-15 nap) alatt kell elintézniük az ügyeket.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamaránál (MOKK) 2010. június 1-jétől működik az az országosan egységes számítógépes rendszer, amely tartalmazza és gépi úton feldolgozza a fizetési meghagyásos eljárásban tett nyilatkozatokat, iratokat. A rendszerhez minden közjegyző közvetlenül hozzáfér, és e rendszeren keresztül, elektronikus úton végzi az eljárási cselekményeket. A számítógépes rendszer mindig az adott közjegyző „nevében” jár el, a meghagyásra és egyéb iratokra mindig annak a közjegyzőnek a neve és bélyegzőlenyomatának képe kerül, aki felelős a kiadott határozatokért (aki az adott ügyben eljár). A felek internetes felületen férnek hozzá a rendszerhez, abban rögzíthetik a beadványaikat. A törvény értelmében a kifejezetten emberi közreműködést nem igénylő eljárási cselekmények – ha azok megtételének törvényi feltételei fennállnak – a MOKK rendszere útján az eljáró közjegyző nevében automatizáltan is végezhetőek, amely cselekményeket az eljáró közjegyző intézkedésének kell tekinteni.

A korábbi, a bíróságok általi intézéshez képest alapvető és az elektronizációval szorosan összefüggő változás az illetékesség kérdése: az elektronikusan benyújtott kérelmek esetén az ügyek elosztása automatikusan történik, ezen eljárás tekintetében a közjegyző illetékessége az egész országra kiterjed, ilyen módon is biztosítható a közjegyzők egyenletes, székhelyüktől független munkaterhe is.

Összegzésként elmondható, hogy a csaknem tizenöt éve a közjegyzők hatáskörébe került fizetési meghagyások elektronikus intézése zökkenőmentes. A fizetési meghagyás elleni ellentmondás folytán perré alakulás esetén a bíróságokkal való kapcsolattartás is zavartalan, a szabályozás a bíróságra irányadó határidő számításának kezdő időpontja tárgykörében annak szükséges és megfelelő korrekciója is megtörtént: a közjegyzői

¹¹³a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény Általános indokolása

aktanyomat rendelkezésre állása minden esetben szükséges ahhoz, hogy a fent említett határidő elkezdődjön¹¹⁴.

Utólag mégis – az azóta történt bírósági digitális fejlesztések fényében, de a közjegyzőség érdemeit semmiképpen nem elvitatva – felmerül, hogy a fizetési meghagyásos eljárás elektronizációját miért nem a bírósági szervezeten belül valósították meg, hiszen annak alapjait a XII. Ppn. lerakta, és a bírósági szervezet is képes lett volna az elektronikus fejlesztés megvalósítására, valamint az érkező ügyek országos illetékesség melletti időszerű intézésére. A folyamatot kutató számára ez az akkori, hozzáférhető dokumentumok alapján nem derül ki, mindenesetre vélhetően az akkori bírósági peres munkateher és a források szűkössége indokolhatta a bíróságok tehermentesítését jelentő, költségvetési forrást a fejlesztésekre nem igénylő közjegyzőség bevonását. Ez a megoldás rövidtávon mindenképpen számottevő segítséget jelenthetett a bírósági szervezetnek, hosszútávon viszont kikerült a hatásköréből egy, a magyar jogi hagyományok szerint addig a bíróságok által intézett ügycsoport.

III.4. Elektronikus kapcsolattartás és elektronikus hírközlő hálózatok a polgári peres eljárásokban

A bíróságokkal szemben alkotmányos elvárás a tisztességes eljáráshoz való jog¹¹⁵ részét képező bírósághoz való hozzáférés biztosítása. A digitalizáció, a kommunikáció elektronikus útra terelése, a különböző eljárást könnyítő, adminisztratív terhet csökkentő technikai megoldások néhány éve még csak távoli lehetőségnek tűntek, jelenleg azonban a mindennapi élet részei, és azok biztosítása az állammal szembeni alapkövetelménnyé vált. Bevett fogalomként jelent meg az „infokommunikációs” vagy „információs” társadalom kifejezés, ami alatt azokat a társadalmakat értjük, ahol a digitális vagy infokommunikációs eszközök és alkalmazások társadalomformáló erőként működnek¹¹⁶. A robbanásszerű informatikai fejlődés, az internet-alapú információs (infokommunikációs) társadalom működése a bíróságok folyamataira is hatást gyakorolt, az informatikai eszközök,

¹¹⁴ a bírósági végrehajtással kapcsolatos és egyéb igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXX. törvény 83. §

¹¹⁵ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés

¹¹⁶ BALOGH Zsolt György: Az infokommunikációs jogról. *Infokommunikáció és Jog*, 2004/2. 45-49. oldal és CZÉKMANN Zsolt: Információs társadalom és elektronikus kormányzat Magyarországon, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola PhD értekezés, Miskolc, 2016. (a továbbiakban: CZÉKMANN) 16. oldal

fejlesztések széleskörű elterjedése természetes módon maga után vonta ezek hasznosítását az igazságszolgáltatásban is. Jól jellemzi a helyzetet az Országos Bírósági Hivatal digitális fejlesztések terén kiemelkedő eredményeket elért elnökének egy interjú során elmondott mondata: „Ha az ügyfelek már az online világban vannak, akkor úgy vélem, alapelvárás, hogy a bíróság se legyen offline¹¹⁷”.

A dolgozat témájához igazodva az elektronikus ügyintézés bírósági, ezen belül is kifejezetten a polgári eljárásokban történt bevezetését kívánom itt bemutatni, elsődlegesen a folyamat előrehaladása szempontjából. Következésképpen nem térek ki a polgári nemperes eljárások bírósági és bíróságon kívüli területeire, a büntetőeljárással és a közigazgatási eljárással kapcsolatos kérdésekre sem, és ugyanezen okból nem érintem az elektronikus okiratokkal kapcsolatos részletes szabályokat.

III.4.1. Szabályozási irányok és keretek az Európai Unióban

Európában már az 1990-es évek elején felmerült, hogy az információs társadalom által nyújtott lehetőségek és kedvező alkalmak kiaknázási lehetőségeit fel kell tárni. Az Európai Tanács által felkért szakértői csoport – amely az Európai Unió érintett ipari ágazatainak, felhasználóinak és fogyasztóinak képviselőiből állt és Martin Bangemann, az Európai Bizottság biztosa vezette – az információs társadalommal összefüggő közösségi célok megfogalmazását és a teendők kidolgozását kapta feladatul. Az elvégzett munkát összefoglaló dokumentumban, az úgynevezett Bangemann-jelentésben megfogalmazták, hogy az Európai Unió versenyképességének javítása érdekében használnia kell az új technológiákat, ami az állami szférától különféle lépések megtételét igényli, amelynek érdekében közös szabályozási keretet kell kidolgozni a piaci hatások maximális érvényesülésére¹¹⁸.

Meghatározó jelentőségű volt, amikor 1999. december 13-án az Európai Tanács és a Parlament – az elektronikus aláírások alkalmazásának megkönnyítése, továbbá az

¹¹⁷ „Az emberi tényező mindig a legfontosabb marad!” – beszélgetés Handó Tündével. *Mandiner*, 2019. január 11.

<https://mandiner.hu/kulfold/2019/01/az-emberi-tenyezo-mindig-a-legfontosabb-marad-beszelgetes-hando-tundevel>

(letöltve: 2024. augusztus 19.)

¹¹⁸ CZÉKMANN i. m. 23. oldal

elektronikus aláírások jogi elismeréséhez való hozzájárulás céljából – elfogadta az elektronikus aláírásra vonatkozó közösségi keretfeltételekről szóló 1999/93/EK irányelvet, amely szerint a tagállamok másfél éven belül kötelesek voltak az irányelvben foglaltaknak megfelelő nemzeti jogszabályokat alkotni. Magyarországon ez az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény elfogadásával valósult meg.

Ezt követően több EU-s jogalkotási lépés érintette az információs társadalom szabályozását (például az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól – Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv).

Az Európai Tanács 2000-ban Lisszabonban azt a célt tűzte ki Európának, hogy a világon a legversenyképesebb és a legütőképesebb gazdasági közösséggé váljon a világon¹¹⁹. Rámutattak, hogy Európának minél előbb ki kell aknáznia az internetben rejlő lehetőségeket. Az egyértelmű volt, hogy bár az EU tagállamainak államszervezete egymástól eltér, mégis szükséges olyan mérési keretrendszer megalkotása, amely alkalmas az egyes tagállamokban elérhető elektronikus szolgáltatások és azok jellemzői, valamint eredményei összehasonlítására. E mérési keretrendszert az eEurope 2002 akciótervben¹²⁰ vezette be az Európai Bizottság akként, hogy az elektronikus közszolgáltatások elterjedésének mérésére meghatározta a 20 leggyakrabban igénybe vett elektronizálható szolgáltatást, és definiálta ezek négy fejlettségi szintjeinek jellemzőit (az elektronikus tájékoztatási felülettől a teljeskörű online ügyintézés lehetőségéig)¹²¹. Ennek alapján az e-ügyintézés szintjei:

- első szint: információnyújtás elektronikus módon (pl. a bíróságok központi honlapján tájékoztatás elhelyezése);

¹¹⁹A Lisszaboni Stratégia: versenyképesebb Európa több és jobb munkahellyel, 2004. április 2.

<https://www.europarl.europa.eu/highlights/hu/ppe1001.html>

letöltve: 2024. augusztus 21.

¹²⁰eEurope 2002 cselekvési terv – része a lisszaboni stratégiának, amelynek célja, hogy az Európai Unió 2010-re a világ legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává váljon (a szerző fordítása)

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/europe-2002.html>

letöltve: 2024. augusztus 19.

¹²¹FIBINGER Anita, KÁDÁR Krisztián, KOVÁCS Péter, MAGYAR András: Ügyfélkiszolgálás a közigazgatásban. Speciális jelentés. Nemzeti Közszerzési Egyetem, 2017.

https://joallamjelentes.uni-nke.hu/SpecJelentesek/%C3%9Cgyf%C3%A9kiszolg%C3%A1s%C3%A1s%20a%20k%C3%B6zigazgat%C3%A1sban_2017.pdf

letöltve: 2024. augusztus 19.

- második szint: egyirányú kapcsolat (pl. elektronikusan letölthető az ügyintézéshez szükséges nyomtatványok);
- harmadik szint: interaktivitás (az űrlapok online módon kitölthető és hitelesíthető);
- negyedik szint: tranzakció (a teljes ügymenet elektronizált, beleértve az illeték lerovását is).

Később, a technológiai fejlődés előrehaladásával 2007-ben a szintek száma ötre bővült¹²², ahol a legmagasabb szintet a perszonalizáció, azaz a személyre szabott, teljes körű, automatizált elemeket is tartalmazó szolgáltatások jelentik (pl. ha az adott állami szervnek rendelkezésére áll más hivatalos forrásból az állampolgár meghatározott adata, azt a perszonalizált űrlapon feltüntetik, így azt nem kell újra beírni).

E szintek a közigazgatás szervezetrendszerén kívül elhelyezkedő bíróságok vonatkozásában nem használatosak, de nem hagyható figyelmen kívül a szintek jelentéstartalmában tükröződő, és a bíróságok szolgáltatásaival szemben az állampolgárok alapvető elvárásaként megfogalmazódó folyamatos online elérhetőség/hozzáférhetőség, ügyfélorientáltság, automatizmusok bevezetése. A bíróságok digitális fejlettségének szintjét más módon mérik, ezzel kapcsolatban a későbbiek során ejtünk szót¹²³.

Témánk szempontjából kiemelkedően fontos, a kiszámítható szabályozási környezet megteremtéséhez vezető folyamatban mérföldkő az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: eIDAS rendelet, amely mozaikszó az Electronic Identification, Authentication and Trust Services, vagyis az elektronikus azonosítás-, hitelesítés- és bizalmi szolgáltatások rövidítése). Az eIDAS rendelet (2) preambulumbekzdésében megfogalmazott célja a belső piacon végrehajtott elektronikus tranzakciókba vetett bizalom megerősítése a polgárok, a vállalkozások és a hatóságok közötti biztonságos elektronikus interakciók közös alapjainak kialakítása révén, aminek köszönhetően az Unión belül hatékonyabbá válnak az online magán- és közszolgáltatások,

¹²² TÓZSA István: E-közigazgatás Európában – Jelen és jövő. *Vezetéstudomány*, 2011/3. 10-18. oldal

¹²³ Részletesen kifejtve a dolgozat V. fejezetében.

az elektronikus üzletvitel és az elektronikus kereskedelem. Az eIDAS rendelet jelentősége a polgári eljárásokban történő elektronikus ügyintézés szempontjából az, hogy az egyenértékűség elvét deklarálva az elektronikus dokumentumok alkalmazásának terjedésére szolgáló potenciális lehetőséget teremtette meg¹²⁴.

A további folyamatos technológiai-informatikai fejlődés következtében szükségessé vált a 2014-ben meghozott eIDAS rendelet felülvizsgálata: 2024. április 30-án hirdették ki az Európai Parlament és a Tanács a 910/2014/EU rendeletnek az európai digitális személyazonossági keret létrehozása tekintetében történő módosításáról szóló, 2024. május 20-tól alkalmazandó 2024/1183/EU rendeletet (eIDAS 2.0 rendelet). Lényegében egy új, egységes európai keretrendszert hoztak létre az elektronikus azonosításra, elektronikus aláírásokra és 2030-ra egy megbízható, önkéntes, a felhasználók által ellenőrzött digitális személyazonosság megteremtését célozza, amelyet az egész EU-ban elismernek, és amely minden felhasználó számára lehetővé teszi, hogy online interakciók során ellenőrzést gyakoroljon adatai felett¹²⁵.

Emellett az eIDAS 2.0 rendelet új elektronikus bizalmi szolgáltatásokat vezet be és szabályoz, például az európai digitális személyiadat-tárca, az elektronikus hiteles kézbesítés, az elektronikus weboldal-tanúsítványok, az elektronikus bélyegzés.

Az eIDAS 2.0 rendelet szerint az európai digitális személyiadat-tárca olyan elektronikus azonosító eszköz, amely lehetővé teszi a felhasználó számára, hogy személyazonosító adatokat és elektronikus attribútumtanúsítványokat biztonságosan tároljon és harmadik felek rendelkezésére bocsásson, a hozzáférési jogosultságokat folyamatosan kezelje, minősített elektronikus aláírással írjon alá vagy minősített elektronikus bélyegzők révén bélyegezzen. Attribútum lehet valamely természetes vagy jogi személy, vagy tárgy jellemzője, sajátossága, joga vagy engedélye, meghatározza továbbá az

¹²⁴TÓTH Gabriella: Az elektronikus kapcsolattartás szabályai a polgári eljárásokban a kodifikáció tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/6. (a továbbiakban: TÓTH), 297-298. oldal

¹²⁵ eIDAS 2.0 rendelet (5) preambulumbekkezdés: „Minden uniós polgár és az Unióban lakóhellyel rendelkező személy számára jogot kell biztosítani egy olyan digitális identitáshoz, amely a kizárólagos ellenőrzése alatt áll, és amely lehetővé teszi számára, hogy gyakorolja jogait a digitális környezetben, és részt vegyen a digitális gazdaságban. E cél elérése érdekében létre kell hozni egy olyan európai digitális személyazonossági keretet, amely lehetővé teszi az uniós polgárok és az Unióban lakóhellyel rendelkező személyek számára, hogy online és offline köz- és magánszolgáltatásokhoz férjenek hozzá Unió-szerte.”

elektronikus attribútumtanúsítvány és a minősített elektronikus attribútumtanúsítvány fogalmát is.

Ezen új jogintézmény, az európai digitális személyiadat-tárca segítségével megvalósul az EU-n belül a személyazonosság határokon átnyúló megfeleltetése. A hazai jogalkotás folyamatosan követi e fejleményeket, a kormány 2022 decemberében elfogadta a Nemzeti Digitális Állampolgárság Programot (NDÁP), számos új jogszabály született és több megalkotása van folyamatban. Ezen előrelépések elemzése, hatásainak feldolgozása mind gyakorlati, mind tudományos szempontból a közeli jövő feladata lesz.

III.4.2. A hazai szabályozás irányai és lépései

III.4.2.1. Az elektronizálás kezdeti lépései, a számítógépek megjelenésétől az elektronikus perek koncepciójáig

Az információs társadalom kialakulásával és a technológia rohamos fejlődésével járó változások – más európai országokhoz hasonlóan – viszonylag későn jelentkeztek a hagyományosan konzervatív bírósági szervezetben. Bár a munkatársak számítógéppel való ellátása az 1990-es évek végén, a 2000-es évek elején megkezdődött – munkaszervezési okból azonban nem a bírók, hanem a jegyzőkönyveket és határozatokat leíró igazságügyi alkalmazottak irányából –, azokat kezdetben többnyire szövegszerkesztésre és az ekkor még CD lemezen terjesztett jogtárak elérésére lehetett használni. Ez az időszak a bíróság és a technológia viszonya ZŐDI által elvégzett tipizálásának¹²⁶ megfelelő első fejlődési szakasza, amikor lényegében a bíróság mint hivatal elektronizálása zajlott: automatizálták az iktatást, bevezették a szövegszerkesztőt, megjelentek az elektronikus jogtárak, jogi adatbázisok.

ZŐDI tipizálása szerint a második szakasz az internet megjelenésével kezdődött, és magával hozta a bíróság internetes kommunikációjának megvalósulását. Az első kézzelfogható fejlesztés a gazdasági életben jelentős szerepet játszó cégbíróságokon történt (és ott elsőként teljeskörűen meg is valósult az elektronikus cégeljárás), ezután – és ennek

¹²⁶ ZŐDI 2020. i. m. 4. oldal

részleteire később térek ki – a polgári peres és nemperes eljárásokban, majd valamennyi jogterületen lehetővé, bizonyos esetekben kötelezővé vált az elektronikus kommunikáció.

Magyarországon a 2000-es évek elején kezdődött az ítéletek anonimizálása és közzététele, a 2010-es évek első felére tehető az elektronikus kapcsolattartás megjelenése, majd az évtized második felében elektronikusan is elérhetővé váltak a peranyagok (e-akta), és a tárgyalótermekben is megjelennek az elektronizálás irányába ható megoldások (táv meghallgatás, tárgyalótermi kép- és hangrögzítés, a 2020-ban kezdődött járványügyi helyzet kapcsán pedig megismertük az elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján megtartott tárgyalás intézményét is). A harmadik korszak ZŐDI megfogalmazása szerint a „virtualizáció” és/vagy a „mesterséges intelligencia” korszaka, amikor is a technológia kilép a „segítő”, „hatékonyságnövelő” szerepköréből, és behatol olyan területekre is, amelyeken eddig egyáltalán nem volt jelen, és megváltoztat olyan dolgokat is, amelyeket eredetileg, a technológia kitalálásakor nem állt¹²⁷. Ez utóbbi korszak fejlesztéseiről és a jövőt illető várakozásokról a dolgozat későbbi részében lesz szó¹²⁸.

Az információs társadalom fejlődése támasztotta kihívásoknak való megfelelés alapvető előfeltétele – az informatikai eszközök és fejlesztések mellett – a szükséges jogszabályi háttér megvalósulása, az eljárásjog átalakítása a modern technológiai eszközök és vívmányok bevezetése és hatékony használhatósága érdekében. Ezt a jogalkotást előkészítő igazságügyi kormányzat is felismerte, és 2007-ben – elsősorban az eljárások gyorsítása, az ügyintézés hatékonyságának növelése érdekében – koncepciót dolgoztak ki a polgári perrendtartás módosítása tárgyában, amely egyebek mellett az elektronikus polgári per bevezetését is tartalmazta¹²⁹. A koncepcióban 2010-re, pilot-jelleggel – a megyei bíróság hatáskörébe tartozó, tízmillió forintot meghaladó pertárgyértékű vagyoni jogi perekben, kötelező jogi képviselő mellett – tervezték a perek egy meghatározott körének elektronizálását, a tervezett módosítás azonban végül ekkor nem valósult meg. Megjegyzést érdemel, hogy a későbbiek során az elektronizáció az e koncepcióban foglaltakhoz hasonlóan valósult meg (központi elektronikus kézbesítési szolgáltatás, a kézbesítés, az iratkezelés, az iratok megtekintésének informatikai alapokra helyezése). Már ekkor

¹²⁷ ZŐDI 2020. i. m. 5. oldal

¹²⁸ Lásd a dolgozat V. fejezetét.

¹²⁹ KAPA Máttyás: A magyar polgári eljárásjog fejlődési tendenciái – különös tekintettel az elektronikus polgári eljárásra. *De iuris prudentia et iure publico*, 2007/1-2. szám (a továbbiakban: KAPA), 3. oldal

felmerült egyes bizonyítási cselekményeknek audiovizuális eszközök használatával, videokonferencia útján történő történő lefolytatása (pl. megkeresett bíróság útján lefolytatott bizonyítás), és a per írásbeli előkészítését lényegében a csaknem tíz évvel később hatályba lépett új Pp.-ben szabályozottak szerint tervezték: hangsúlyos írásbeli előkészítés, kötött határidőkkel az alperes védekezésének válasziratban való előterjesztésére, a keresetváltoztatásra, a viszontkereset előterjesztésére, a bizonyítékok előadására és a bizonyítási indítványok előterjesztésére. Összegzésként a koncepcióval kapcsolatban elmondható, hogy bár az elektronikus polgári per fogalmát használja, lényegében a perek egy kiemelt körére vonatkozóan tartalmaz a határidőket illetően szigorúbb és kötöttebb szabályokat, amelyeknek az elektronizáció az eszközöként, az eljárás gyorsításának érdekében jelenik meg¹³⁰.

III.4.2.2. Az elektronikus kapcsolattartás megjelenése és kiterjesztése

III.4.2.2.1. A szükséges előfeltételek megléte a bíróságok és az ügyfelek oldaláról

A bíróságok előtti eljárások évszázadon át papír alapon folytak, hosszú ideig fel nem merült ennek megváltozása, még húsz évvel ezelőtt is elképzelhetetlen volt az a változás, amit a robbanásszerű technológiai fejlődés magával hozott. Jól mutatja az informatikai fejlődés előidézte változásokat egy neves ügyvéddel 2008-ban készített interjú részlete: „Biztos vagyok abban, hogy lesz »e-per«. Nem biztos, hogy úgy valósítjuk meg, ahogy kell, de lesz. Mindenesetre várom, hogy mikorra lesz meg a lehetőség arra, hogy a tárgyalásra ne kelljen személyesen elmenni, hanem elektronikus eszközökkel, interneten keresztül lehessen »videokonferencia« jelleggel tárgyalni. Várom, hogy mikorra lesz meg a lehetőség arra, hogy iratok kiváltása miatt, jegyzőkönyv megtekintése miatt ne kelljen a kezelőirodára bemenni, hanem elektronikus eszközökkel, interneten keresztül lehessen betekinteni a bírósági aktába, vagy onnan másolatot kérni. És várom, hogy mikorra lesz lehetőség arra, hogy az elektronikus ügyintézés miatt ne százszor gondoljam meg, hogy egy kérelmet benyújtok, hanem valóban a munkánkat könnyítse meg az e-eljárás lehetősége.¹³¹”

¹³⁰ A koncepció tárgykörében lásd: KAPA i. m. 9-14. oldal

¹³¹Interjú dr. Kiss Daisy-vel. *Jogi Fórum*, 2008. július 11.
<https://www.jogiforum.hu/interju/2008/07/11/dr-kiss-daisy/>
letöltve: 2024. augusztus 19.

Mint már szó volt róla¹³², az elektronikus kapcsolattartás első megjelenése 2006-ban, a cégeljárásban történt: akkor még lehetőségként, majd 2008. július 1-től elsőfokon már kötelező volt az elsőfokú eljárásban a kérelmeket elektronikus úton benyújtani. A technikai feltételek ekkor tehát már rendelkezésre álltak, és csak néhány évre volt szükség, hogy az elektronikus kapcsolattartás lehetősége a szükséges jogszabályok megalkotása és az informatikai feltételek megteremtését követően megnyíljon a kontradiktórius peres eljárásokban is.

„Valljuk, hogy a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az igazság, a szabadság kiteljesítése.” – tartalmazza Magyarország Alaptörvényének Nemzeti Hitvallása. A többnyire a közigazgatás vonatkozásában használt „Jó Állam” – amely a Magyar Zoltán közigazgatás-fejlesztési programban foglaltak szerint „attól tekinthető jónak, hogy az egyének, közösségek és vállalkozások igényeit a közjó érdekében és keretei között, a legmegfelelőbb módon szolgálja”¹³³ – nem valósulhat meg a XXI. századi követelményeknek megfelelő, magas színvonalon működő igazságszolgáltatás nélkül. A bíróságoknak is igénybe kell venniük a modern technológia vívmányait, az ügyfelek elvárásainak is megfelelő, európai színvonalú, jól használható digitalizált rendszerekkel rendelkező, átlátható és kiszámítható működés érdekében.

Az elektronikus kapcsolattartás jelentőségének felismerése azzal összefüggésben történt, hogy a számítógépes szövegszerkesztés általános elterjedése következtében a felek beadványai nagyrészt – a jogi képviselet mellett minden esetben – már elektronikusan is rendelkezésre álltak, de a „papír alapú kapcsolattartás” miatt ennek előnyeit nem lehetett kihasználni: a papír alapon érkezett beadványok megküldése a bíróságoknak, majd kézbesítése a feleknek a „papír” megküldésével, postai úton, nagy költség- és időigény mellett történt, ugyanez igaz a bíróságokon keletkezett iratok feleknek történő megküldésére. Más országokban volt arra példa, hogy a papír alapon érkező beadványokat azok szkennelését követően a bíróság elektronikus úton küldte meg a feleknek, de a hazai szabályozás során ez a lehetőség – álláspontom szerint helyesen – fel sem merült. Az akár a bíróságon, akár a feleknél keletkezett, azaz egyszer már létrehozott elektronikus dokumentum továbbításának számos előnye van: a már említett költségmegtakarítás (pl.

¹³² Lásd a dolgozat III.3.1. pontja.

¹³³ A Jó Állam mérhetősége. Jó Állam Kutatóműhely, ÁROP-2.2.21-001 „Tudásalapú közszolgálati előmenetel”, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.

papírfelhasználás, postaköltség csökkenése) a költséghatékonyságot, az ügyintézésre fordítandó idő csökkenése (a küldemények továbbítása azonnali, nincsen postázási, kézbesítési idő), a hatékonyabb, átláthatóbb munkavégzés a perhatékonyságot növeli, ezek következtében a perek észszerű időn belüli befejezésére vonatkozó elvárások is jobban teljesíthetők. Mindemellett az elektronikus kapcsolattartás jogszabályban meghatározott szigorú rendje az Országos Bírósági Hivatal által működtetett zárt adattovábbítási rendszeren keresztül biztosítja a szereplők (küldő és fogadó) hiteles azonosítását, az illetéktelen hozzáférések kizárása mellett. A folyamatban nagy szerepe volt az elektronikus aláírás jogszabályi feltételei megteremtésének, ami lehetővé tette az elektronikus okirat megjelenését.

Arról is volt már szó, hogy az informatikai fejlődés előrehaladásával, az internet széles körű elérésével a bíróságok és a technológia viszonya a második fejlődési szakaszba lépett: a bíróság munkafolyamatainak elektronizálását követően felmerült az igény az elektronikus kommunikációra. Ennek bevezetése előfeltételeként feltétlenül meg kell említeni: egy ilyen jellegű változás bevezetéséhez szükséges, hogy arra a bíróságoknak és az igénybevevő feleknek, hatóságoknak is készen kell állniuk, azaz rendelkezniük kell azokkal a technikai feltételekkel, felszereltséggel és szükséges kompetenciákkal, ami az adott informatikai rendszer igénybevételéhez és működtetéséhez szükséges. A 2000-es évek végén a Digitális Tudás Akcióterv (DIAT, 2009) kiindulópontja még az volt, hogy Magyarország a lakossági internet-hozzáférés, használat és használati tudás terén jelentős lemaradásban van még az európai középmezőnyhöz képest is, ennek megváltoztatására pedig az akcióterv célul tűzte kis a digitális írástudás terjedését akadályozó motivációs gátak csökkentését és a képzettségi szint növelését¹³⁴. A 2014-2020 évekre vonatkozó Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (a továbbiakban: NIS) mutatja, hogy e téren komoly előrelépések történtek, például:

- az uniós átlag közeli az internetet heti, illetve napi rendszerességgel használók aránya,
- több képzési program indult és folyamatosan elérhető,
- lényegében teljes internet-ellátottság az állami intézményi körben,

¹³⁴ Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020., 131. oldal

<https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%2520Infokommunik%25C3%25A1ci%25C3%25B3s%2520Strat%25C3%25A9gia%25202014-2020.pdf>

letöltve: 2024. augusztus 19.

- határozott lépések történtek a konszolidált, egységes IT működés kialakítása érdekében a központi államigazgatásban,
- kedvező szélessávú hálózati elérési lehetőségek,
- fennálló kormányzati akarat a terület fejlesztését illetően,
- fejlett, nagykapacitású távközlési gerinchálózat¹³⁵.

III.4.2.2.2. A bevezetés lépcsőfokai: a lehetőségtől a kötelezettségig

Az előbbieken vázolt körülmények és fejlődési folyamat mellett a polgári eljárásokban fokozatosan, lépésről lépésre került sor – a bírósághoz való fordulás elnehezítését elkerülve – az elektronikus ügyintézés bevezetésére, amely jelentette egyrészt a technikai feltételek rendelkezésre állásának, másrészt a megfelelő jogszabályi környezetnek a megvalósítását.

Első lépésként a hivatalos iratok elektronikus kézbesítéséről és az elektronikus tértivevényről szóló 2009. évi LII. törvény módosította 2010. január 1-jei hatállyal az 1952-es Pp.-t, beiktatva az „Elektronikus kommunikáció a polgári perben” című XXVII. fejezetét, amely az elektronikus kézbesítés szabályait lépcsőzetesen, 2010. július 1. és 2011. július 1. napjaival rendelte alkalmazni.

Elektronikus kapcsolattartás esetén a felek, illetve a jogi képviselőik beadványaikat az erre rendszeresített űrlapokon terjeszthetik elő, amelyek – a kitöltési útmutatóval együtt – a elérhetők a bíróságok központi honlapján¹³⁶¹³⁷.

A törvény indokolásában rögzítették, hogy általános társadalmi elvárás a bírósági, közigazgatási, illetve más hatósági eljárások felgyorsítása az információs társadalom adta lehetőségek kihasználásával. Kiemelték: a módosítás elsődleges célja az elektronikus kommunikáció – azon belül a megfelelően dokumentált, biztonságos elektronikus kézbesítés

¹³⁵ NIS 63-69. oldal – a digitális kompetenciák, digitális gazdaság, digitális állam és horizontális tényezők swot analízise

¹³⁶ Lásd: A bírósággal való elektronikus kapcsolattartás és az elektronikus bírósági iratkezelés részletes szabályai, BÜSZ IX/B. fejezet, hatályos 2013. január 1-től

¹³⁷ Eljárások űrlapjai, nyomtatványai (a bíróságok központi honlapján)
<https://birosag.hu/ugyfeleknek/nyomtatvanyok/eljarasok-nyomtatvanyai>
 letöltve: 2024. augusztus 19.

– feltételeinek megteremtése, a gyors és hatékonyan működő igazságszolgáltatás érdekében. Utaltak arra, hogy a vállalkozások sikeres működéséhez elengedhetetlen, hogy az anyagi jog által a gazdasági élet szereplői számára biztosított anyagi jogosultságok érvényre jutását az állam hatékonyan biztosítsa, ami hozzájárul a gazdasági életben meglévő visszasságok felszámolásához: a jogviták könnyebb és gyorsabb rendezése nagy mértékben elősegítheti például a körbetartozások számának csökkenését. Kifejtették, hogy a hivatalos iratok elektronikus kézbesítésének lehetősége, az elektronikus kommunikáció bevezetése meggyorsítja a peres eljárások lefolytatását. A szabályozás lényege az volt, hogy az elektronikus kommunikációban megjelenik a feladótól és a címzettől független szerv, amelynek a feladata a kézbesítés lebonyolítása. és amelyen keresztül szabályszerűen kézbesített iratokhoz a különböző jogszabályokban foglalt joghatás fűződhet.

Többszöri jogszabály-módosítást követően az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXI. törvény az 1952-es Pp. szabályait akként módosította, hogy 2013. január 1-től lehetővé tette az elektronikus kapcsolattartást a 2013. január 1-jét követően indult, a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó perekben. A szabályozás szerint ha a fél, illetve képviselője a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó ügyben beadványát (és mellékletét) választása szerint elektronikus úton nyújtja be, ebben az esetben az elsőfokú eljárás folyamán a bírósággal a kapcsolatot elektronikus úton kell tartania és a bíróság is valamennyi bírósági iratot elektronikusan kézbesít a részére (a beadvány elektronikus úton való benyújtását az elektronikus úton való kapcsolattartás vállalásának kell tekinteni). Az elektronikus úton benyújtott keresetlevél papír alapú másolatát kell kézbesíteni az alperesnek azzal, hogy a bíróságnak tájékoztatnia kell: védekezését, nyilatkozatát elektronikus úton is benyújthatja. Lényeges, hogy a fél választása a továbbiakban meghatározza az eljárás menetét, azaz ha az elektronikus úton való kapcsolattartást választotta, a továbbiakban ez lesz irányadó. Ez alól szűk körű kivételt engedett: ha a jogi képviselő nélkül eljáró fél vállalta, hogy a bírósággal a kapcsolatot elektronikus úton tartja, utóbb, a beadvány papír alapú benyújtásával egyidejűleg kérhette a bíróságtól a papír alapú eljárásra való áttérés engedélyezését, annak valószínűsítésével, hogy körülményeiben olyan változás következett be, amely miatt az elektronikus úton történő eljárás a továbbiakban számára aránytalan megterhelést jelentene.

A szabályok meghatározzák: az OBH biztosítja, hogy kézbesítési szolgáltatást nyújtó rendszer útján kapcsolatot lehessen tartani a bírósággal, ezzel összefüggésben felhatalmazást

is ad az OBH részére az adatok kezelésére, a kapcsolattartás biztosítása céljából. A tárgyi feltételek körében lényeges, hogy a bírósági iratot szervezeti elektronikus aláírással kell ellátni (a szervezeti aláírással ellátott és a bíróság által készített irat közokirat); a feleknek pedig az irataikat legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírással kell ellátniuk. Azt is meghatározták, hogy a fél – eljárási kötelezettségeinek teljesítése érdekében – mikor és milyen tartalmú értesítéseket kap, továbbá a neki szóló bírósági iratot az arra mutató internetes hivatkozás megnyitásával veheti át. Lényeges, hogy ennek az internetes hivatkozásnak a megnyitásával létrejön egy elektronikus tértivevény is, amelyet a bíróság és a fél is megkap, ezzel igazolva azt, hogy a fél átvette a bírósági iratot (az át nem vétel esetére természetesen itt is rendelkezésre áll a kézbesítési vélelem/fikció, azaz amennyiben a fél a bírósági iratot az elektronikus kézbesítési tárhelyén történő elhelyezését követő ötödik munkanapon sem veszi át, akkor a bírósági iratot az ezt követő munkanapon kézbesítettnek kell tekinteni).

A következő előrelépés – az eljárások időszerűségének előmozdítása érdekében – a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról szóló 2015. évi LXXI. törvényben történt, amely 2015. július 1-jén hatályba lépett módosítása révén az elektronikus kommunikáció lehetőségét a felek már nemcsak a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó ügyekben választhatják, hanem a polgári peres eljárás valamennyi szintjén, elsőfokon és a perorvoslati eljárásokban is. Lépcsőzetes szabályozással, a fokozatosságot szem előtt tartva törvényben meghatározott esetekben – egyebek mellett, ha a fél jogi képviselővel jár el, ha a fél gazdálkodó szervezet – 2016. január 1. napját követően kötelezővé tették az elektronikus kapcsolattartást a polgári perekben. Ezzel egyidejűleg a bíróságok egymás közötti és a közigazgatási szervekkel, illetve más hatóságokkal történő elektronikus kapcsolattartását – a kezdetben meghatározott időpont elhalasztásával¹³⁸ – 2016. július 1. napjától írták elő kötelező jelleggel.

Látni kell, hogy a szabályozás megalkotása mellett a folyamatos fejlődéshez arra is szükség volt, hogy mind az ügyfelek, mind a bíróságok oldalán rendelkezésre álljon a szükséges informatikai infrastruktúra, éppen ezért a változásokat nem egyszerre, kötelező jelleggel, hanem – az előzőekben bemutatottak szerint – lépcsőzetesen, és előbb csak

¹³⁸ egyes törvényeknek a gazdasági növekedéssel összefüggésben történő módosításáról szóló 2015. évi CCXII. törvény 1. §

választható módon vezették be. A zökkenőmentes és hatékony ügyintézés érdekében akkor lehet a következő szintre lépni, azaz az elektronizációt szélesebb körben és kötelező jelleggel bevezetni, amikor már kellő és megfelelő tapasztalat áll rendelkezésre. Ki kellett alakítani a beadványok elektronikus benyújtásához, fogadásához, kezeléséhez, feldolgozásához, határozatok kiadmányozásához, a bíróságok és más szervek egymás közötti elektronikus kapcsolattartáshoz, az illeték elektronikus megfizetéséhez szükséges feltételeket, amelyeket a már bemutatott projektekben¹³⁹ valósított meg több év alatt a bíróságok központi igazgatásáért felelős OBH, a bírósági szervezetben dolgozók aktív bevonásával, részvételével.

Megjegyzést érdemel, hogy mindeközben elkezdődött a hazai polgári eljárásjog kódexének újrakodifikálása, amelynek kapcsán Magyarország Kormánya a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozatban elrendelte „a polgári perjog, ezen belül a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését. A felülvizsgálat közvetlen célja egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő polgári perjogi törvénykönyv megalkotása, amely biztosítja az anyagi jogok hatékony érvényesítését. Cél továbbá, hogy az új polgári perrendtartás a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét. Az új polgári perjogi törvénykönyv szerepe kiemelkedő, hiszen a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény újraszabályozta a polgári anyagi jogviszonyokat, és az anyagi jogi normák érvényesülésének biztosítása a perrendtartásra hárul.”

Látható, hogy az informatika rohamos térnyerésével, a gyors technológiai fejlődéssel összhangban a jogalkotó felismerte, hogy ezeket a fejlesztéseket, vívmányokat a polgári eljárásjog területén is alkalmazni kell. A Korm. határozatban megjelölt, a technika vívmányainak figyelembevételére vonatkozó cél megvalósítását szem előtt tartva, így elköteleződve az elektronikus kapcsolattartás és a modern információs technológia perbeli

¹³⁹ Lásd a dolgozat III. 1. pontját.

felhasználását illetően, végezte el az 1952-es Pp. módosítását, az előbbieken vázoltak szerint¹⁴⁰.

III.4.2.2.3. Az E-ügyintézési törvény szerepe, kapcsolódása a polgári perrendtartáshoz

Az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvényt (a továbbiakban: E-ügyintézési törvény) – annak preambuluma szerint – az Országgyűlés az elektronikus ügyintézés széles körű elterjedése, az eljárások gyorsítása és az adminisztratív terhek csökkentése, a magánjogi jogviszonyok, továbbá az állam és polgár közötti jogviszonyok szélesebb körű elektronizálása, az elektronikus ügyintézés biztosító szervek együttműködésének biztosítása, valamint a lakosság számára a korszerűbb és hatékonyabb közszolgáltatások nyújtása érdekében alkotta meg.

Ennek megvalósításához az E-ügyintézési törvény célja olyan rendszerek megalapozása volt, amelyek alapján az elektronikus ügyintézés egységes elvek mentén történjen, tekintet nélkül arra, hogy az államigazgatási, helyi önkormányzati vagy más, akár bírósági ügy. Belátható az ilyen jellegű szabályozás szükségessége, hiszen ezzel a megoldással biztosítható a hatékony ügyintézés érdekében az interoperabilitás, a rendszerek elektronikus kapcsolódása, az adatok megfelelő átvétele. Ez volt a kiindulópontja annak, hogy az E-ügyintézési törvényben meghatározták, hogy mely szervezeteknek kell elektronikus ügyintézés biztosítaniuk¹⁴¹, és valamennyi, elektronikus ügyintézés biztosító

¹⁴⁰ 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) Általános indokolás III.10. pont: „A modern információs technológiák használatának fontosságát jelzi, hogy a jogalkotó a Koncepcióban megjelölt cél megvalósítását megkezdte már a törvény előkészítésének időszakában, a hatályos Pp. módosításával.”

¹⁴¹ E-ügyintézési törvény 1. § 17. pont: elektronikus ügyintézés biztosító szerv:

- a) az államigazgatási szervek,
- b) a helyi önkormányzat,
- c) a törvény vagy kormányrendelet által közigazgatási hatósági jogkör gyakorlására feljogosított egyéb jogalanyok,
- d) az Országos Bírósági Hivatal és a bíróságok, választottbíróságok,
- e) az alapvető jogok biztosa,
- f) az ügyészség,
- g) a közjegyzők,
- h) a bírósági végrehajtók,
- i) a hegyközségek kivételével a köztisztviselők,
- j) a közüzemi szolgáltatók,
- k) a törvényben vagy kormányrendeletben elektronikus ügyintézésre kötelezett közfeladatot ellátó vagy közszolgáltatást nyújtó jogalanyok, valamint

szervezetre (pl. államigazgatási szervek, helyi önkormányzat, bíróságok, ügyészség, közjegyzők stb.) vonatkozó szabályokat egységesen, a szervezetek ügymenetére vonatkozó különbségtétel nélkül alkották meg. Fontos alapvetés, hogy az elektronikus ügyintézés biztosító szervek – így a bíróságok is – a feladat- és hatáskörükbe tartozó ügy, valamint a jogszabály alapján biztosítandó szolgáltatásaik intézéséhez az ügyfelekkel történő elektronikus intézését kötelesek biztosítani [E-ügyintézési törvény 2. § (1) bekezdés], míg az ügyfelek meghatározott köre – akik ezt adottságaiknál fogva nehézség nélkül teljesíteni tudják, pl. gazdálkodó szervezetek, jogi képviselők, állam, önkormányzat, költségvetési szervek stb.) számára ez az eljárási mód kötelezettség lett¹⁴².

Az elektronikus kapcsolattartás sajátos, kizárólag a polgári peres eljárásra vonatkozó szabályait a jogalkotó a polgári perrendtartásban, önálló fejezetben szabályozta (1952-es Pp. XXVII., később XXVIII. fejezete), amely lényegében az e-ügyintézés negyedik szintjének, azaz a teljes ügymenet elektronizálásának a megvalósulását jelentette.

III.4.2.2.4. Az elektronikus kapcsolattartás gyakorlati működése

A kapcsolattartásra kötelezett ügyfelek, képviselőik és más szervek a bírósággal egy zárt adattovábbítási rendszeren keresztül, kézbesítési rendszer útján, elektronikusan, azaz a papír alapú beadványok mellőzésével tartanak kapcsolatot, amit az OBH erre kialakított informatikai rendszere biztosít.

l) a Kormány által rendeletben meghatározott ügyek e törvény szerinti elektronikus intézését önkéntesen vállaló, az e törvényben meghatározott feltételeknek megfelelően biztosító, az a)–k) alpont hatálya alá nem tartozó jogalanyok;

¹⁴²E-ügyintézési törvény 9. § (1) Ha nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség alapján törvény nem rendelkezik eltérően, elektronikus ügyintézésre köteles valamennyi, a 2. § (1) bekezdése szerinti ügy tekintetében

a) az ügyfélként eljáró gazdálkodó szervezet,

b) az ügyfél jogi képviselője,

c) az ügyfélként eljáró

ca) állam,

cb) önkormányzat,

cc) költségvetési szerv,

cd) ügyész,

ce) jegyző

cf) köztestület,

cg) a cb)–cf) pontok hatálya alá nem tartozó egyéb közigazgatási hatóság.

Az elektronikus kapcsolattartás kizárólag űrlapok – más néven nyomtatványok – segítségével vehető igénybe, amelyeket nyomtatványkitöltő program használatával kell kitölteni, majd Ügyfélkapun (amely a természetes személy teljes körű azonosításán alapuló beküldési felület), Cégekkapun (amely a gazdálkodó szervezetek számára biztosított hivatalos tárhely, elektronikus ügyintézésre, kapcsolattartásra szolgál) vagy Hivatali kapun (amely pedig a szervezet teljes körű azonosításán alapuló beküldési felület) keresztül kell beküldeni¹⁴³.

Fontos utalni arra, hogy az e-mail vagy fax beküldése nem minősül elektronikus kapcsolattartásnak. Bár a jogszabályok nem adnak pontos meghatározást az elektronikus kapcsolattartás fogalmára, a törvény szövegéből (régii Pp. 294/G. §) mégis egyértelműen következik, hogy elektronikus úton beküldött beadványnak kizárólag az a beadvány minősül, amely a megfelelő nyomtatványkitöltő programot használva kitöltött űrlappal az Ügyfélkapun/Hivatali kapun beküldve érkezik be közvetlenül a bírósági informatikai rendszerbe.

III.4.2.2.5. Az új Pp. szabályozása

A több évig tartó kodifikációs munka eredményeként 2016. december 2-án hirdették ki a Magyar Közlönyben a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényt (a továbbiakban: Pp.).

A jogalkotó „Az elektronikus technológiák és eszközök alkalmazása” című Tizedik Részben a régi Pp.-ben alkalmazott megoldással azonosan szabályozta a témát: külön részben, külön fejezetben helyezte el a Pp.-ben az elektronikus kapcsolattartás szabályait. Az Általános indokolásban a legfontosabb újítások között fontosnak tartották kiemelni, hogy az elektronikus kapcsolattartás – az E-ügyintézési törvény rendelkezéseire igazodva – nagyobb teret kap, és a Pp. csak a polgári per sajátosságaira tekintettel szükséges szabályokat tartalmazza¹⁴⁴. Kiemelték azt is, hogy a Pp.-ben a legfontosabb beadványok (pl. keresetlevél, ellenkérelem) tartalmának részletes szabályozása – a per célirányosabb előkészítése mellett

¹⁴³ A nyomtatványkitöltés folyamatát, a szükséges technikai feltételeit jól szemlélteti a jogi képviselő oldaláról SZALAI Péter: Elektronikus kommunikáció a polgári perekben; in: Az elektronikus eljárások joga (G. Karácsony Gergely szerk.), Gondolat Kiadó Bp. 2018. 7-35. oldal

¹⁴⁴ Pp. Általános indokolás III.10. pont

– azok formanyomtatvánnyá alakítását is szolgálja, ilyen módon is megkönnyítve a jogi képviselő nélkül eljáró fél perbeli eljárását, elektronikus kapcsolattartását¹⁴⁵.

A Pp. 604. §-a utaló szabályként tartalmazza, hogy a Pp. rendelkezéseit az elektronikus kapcsolattartás során az erre vonatkozó fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A Pp. az e §-hoz fűzött indokolása szerint nem kívánt külön eljárásrendet bevezetni az egyes jogintézmények tekintetében attól függően, hogy az adott eljárásban a kapcsolattartás milyen módon: papír alapon vagy elektronikus úton történik, ebből következően az elektronikus kapcsolattartásról szóló fejezetben kizárólag az általános szabályoktól eltérő rendezést igénylő előírások jelennek meg. Lényegében a Pp. főszabályát jelentő törvényszéki perrend esetén – ahol a jogi képviselő, következésképpen az elektronikus kapcsolattartás kötelező – az e fejezetben elhelyezett szabályok nem az általánostól eltérőek, hanem maguk az általános szabályok¹⁴⁶.

A Pp. – összhangban az E-ügyintézési törvénnyel – a korábbi szabályokhoz képest abban sem változtat, hogy nem teszi minden fél számára kötelezővé az elektronikus kapcsolattartást, de számukra az a per bármely szakaszában választható lehetőség, annak választását követően azonban a továbbiakban már kötelezettség. A peranyag elektronikusan való rendelkezésre állása céljából (e-akta) nagyon lényeges rendelkezés, hogy az elektronikus kapcsolattartásra nem köteles, illetve azt nem választó fél által a bírósághoz benyújtott iratokat is digitalizálni kell, ez pedig a bíróság kötelezettsége¹⁴⁷. Ilyen módon biztosítható az, hogy a kapcsolattartás szempontjából „vegyes eljárásnak”¹⁴⁸ minősülő helyzetben – amikor az egyik peres fél elektronikusan, míg a másik papír alapon kommunikál a bírósággal – a papír alapon benyújtott dokumentumok is rendelkezésre álljanak, távolról, elektronikusan is elérhető módon, mind a bíróság, mind pedig a felek számára.

A Pp. az E-ügyintézési törvény előírására utalással határozza meg, hogy kinek a számára kötelező az elektronikus kapcsolattartás, ennek indoka pedig az, hogy valamennyi

¹⁴⁵ Pp. Általános indokolás III.4. pont

¹⁴⁶ TÓTH i. m. 300-301. oldal

¹⁴⁷ Pp. 605. § (4) bekezdés

¹⁴⁸ WOPERA Zsuzsa – NAGY Adrienn: E-kapcsolatok a polgári igazságszolgáltatásban. Infokommunikációs Jog (szerk.: Czékmann Zsolt), Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019. 156. oldal

eljárásra ugyanazok számára kívánja ezt a kapcsolattartási formát előírni¹⁴⁹. A jogalkotási folyamatot nyomon követve felfigyelhetünk arra, hogy az elektronizálás folyamatában a Pp. hatálybalépését követő módosítással némi visszalépés történt: ugyanis a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény 75. § 31. pontja akként módosította a Pp. 605. § (3) bekezdését és 608. § (1) bekezdését, hogy az elektronikus úton történő kapcsolattartásra kötelezett esetén az elektronikus úton történő benyújtás, illetve kézbesítés nem vonatkozik a tárgyaláson csatolt vagy kézbesíthető irat, illetve határozat kézbesítésére. A módosító törvény indokolása szerint „az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályok merev értelmezése a gyakorlatban oda vezetett, hogy a bíróságok az elektronikus kapcsolattartást a tárgyaláson teljesítendő eljárási cselekmények esetén is megkövetelik, illetve a tárgyaláson semmiféle irat benyújtását nem engedélyezik, elzárva így a felet attól, hogy a törvény által lehetővé tett joggal éljen. Erre tekintettel szükséges a Pp. 605. § (3) bekezdésében és 608. § (1) bekezdésében annak egyértelművé tétele, hogy az elektronikus úton történő kézbesítés nem vonatkozik a tárgyaláson csatolt vagy kézbesíthető irat, illetve határozat kézbesítésére, mivel a tárgyaláson jelenlévők között e körben az elektronikus kapcsolattartás nem értelmezhető.” Ismert olyan álláspont is, amely szerint a korábbi szabályozásból következő jogértelmezés, amely szerint a tárgyalást el kell halasztani pusztán azért, hogy a fél a tárgyaláson rendelkezésre álló meghatalmazást vagy egyéb okiratot elektronikusan nyújtsa be, az Alaptörvény 28. §-ában megfogalmazott „józan ész” követelményével és a Pp. Preambulumában megfogalmazott, a polgárok szolgálatát biztosító, a közjónak és a józan észnek megfelelő jogalkalmazás eszméjétől vezérelve jogalkotói céllal – mely szerint a jogalkotó a Polgári Perrendtartást a polgárok szolgálatát biztosító, a közjónak és a józan észnek megfelelő jogalkalmazás eszméjétől vezérelve alkotta meg – is ellentétes¹⁵⁰.

Álláspontom szerint – bár a vázolt probléma fennáll és az a helyzet valóban nem állhat elő, hogy a tárgyalás halasztására kizárólag az egyébként ott rendelkezésre álló okirat elektronikus úton történő benyújtása miatt kerüljön sor – ez a módosítás kisebb visszalépést jelent az elektronizáció szükségképpen progresszív folyamatában, mivel a feleknél és a bíróságnál elektronikusan rendelkezésre álló irat kizárólag papír alapú benyújtását, kézbesítését teszi lehetővé. A megfelelő megoldás az lehetne, hogy a tárgyaláson történő

¹⁴⁹Pp. 608. § (1) bekezdés

¹⁵⁰ MÉSZÁROS Pál Emil: A tárgyaláson teljesítendő eljárási cselekmények problematikája az elektronikus ügyintézésrel kapcsolatban. *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, 2021/1. 159-172. oldal

iratcsatolás a hatályos szabályokkal egyező lehetővé tétele mellett rövid határidő alatt a fél kötelezettsége legyen az elektronikus benyújtás is, az iratok e-aktában rendelkezésre állása céljából, ilyen módon mindkét cél teljesülne: az irat a tárgyaláson csatolható, de az azt elektronikusan előállító fél azt elektronikusan is köteles csatolni¹⁵¹. E kötelezettség elmulasztásának a jogkövetkezménye legfeljebb a pénzbírság kiszabása lehet, éppen azért, hogy más jogi megoldás (pl. hatálytalanság) alkalmazása ne vezessen a „józan ész” követelményébe ütköző megoldáshoz, sem az eljárás elhúzódsához.

A dolgozat terjedelmi korlátaira is figyelemmel nem volt célunk az elektronikus kapcsolattartás teljes szabályozási háttérének és tartalmának a felvázolása, annál is inkább, mert e fejezetben a cél az elektronizáció folyamatának, előrehaladásának a bemutatása. Az E-ügyintézési törvény általános indokolásának első mondata szerint a törvény célja – a XXI. század technikai fejlődéséhez igazodva – az elektronikus úton történő ügyintézés kiterjesztése; az ehhez szükséges jogi feltételek és a technikai fejlesztések jogalapjának megteremtése, valamint az ügyfelek széles körének ügyintézési szolgáltatásokat nyújtó állami és nem állami szervezetek egységes elvek mentén történő elektronikus ügyintézésre szorítása. Feltehetjük a kérdést: megvalósultak a kitűzött célok?

Az eredményeket össztársadalmi szinten, versenyképességi, modernizációs, továbbá az állampolgárok, vállalkozások, állami szervek szempontjából megközelítve lényeges, hogy hazánkban felismerjék és kihasználják a digitalizációban rejlő lehetőségeket, ezzel jelentős mértékben járulva hozzá az ország versenyképességének és a polgárok jólétének növekedéséhez. Mindemellett fontos szempont a szolgáltató, az esélyek kiegyenlítésére és a párbeszédre törekvő állami hozzáállás következetes képviselése, illetve a támogató működés megerősítése¹⁵².

Ha csak azt nézzük, hogy míg 2011-ben csupán a cégügyekben működött a bíróság és az ügyfelek között az elektronikus kapcsolattartás, néhány év alatt nagyon komoly előrehaladás történt: az évtized végére már minden bírósági szinten és ügyszakban legalább lehetőségként, meghatározott esetekben kötelezően alkalmazandó. Ezzel lehetővé

¹⁵¹ Természetesen az előbbieket nem vonatkoznak az E-ügyintézési törvény 8. § (2) bekezdése szerint meghatározott okiratok másként nem pótolható benyújtására.

¹⁵² Nemzeti Digitalizációs Stratégia, 2022-2030. 89. oldal
<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/6/60/602/60242669c9f12756a2b104f8295b866a8bb8f684.pdf>
letöltve: 2024. augusztus 24.

vált a XXI. század kihívásainak, az egyre gyorsabban digitalizálódó környezet elvárásainak való megfelelés körében a gyorsabban, időszerűbb, hatékonyabb, tértől és időtől függetlenül, nyilvántartások online lekérdezése, illetve online iratbetekintés biztosításával működő bíróság kialakítása és fenntartása. Az elektronizáció azonban nem önmagáért van, így érdemes megvizsgálni, hogy milyen mérhető eredmények születtek annak bevezetése kapcsán.

Az OBH elnöke évente az Országgyűlésnek benyújtott beszámolóit tartalmazza azok az adatokat, amelyek az elektronikus ügyintézés bevezetésének eredményeként az elektronikusan benyújtott beadványok számának alakulását mutatják évenkénti bontásban, az alábbi, 2. számú táblázat szerint (jelenleg az utolsó fellelhető beszámoló 2022. év 1. félévére vonatkozik)¹⁵³.

A civilizisztikai perekben benyújtott e-beadványok (kezdőirat+utóirat) számának alakulása 2013-2022. I. félév között		
Időszak	Beadványok száma (db)	Ebből kezdőirat (db)
2013	306	92
2014	597	108
2015	1600	244
2016	102.232	33.582
2017	490.508	91.080
2018	680.433	100.295
2019	588.209	100.536
2020	582.401	99.459
2021	622.945	n.a.
2022. I. félév	323.587	n.a.

1. táblázat: A civilizisztikai perekben benyújtott e-beadványok (kezdőirat+utóirat) számának alakulása 2013-2022. I. félév között (saját szerkesztés)

¹⁵³ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2018. évi beszámolója
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2018-evi-beszamolaja>
 Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2019. évi beszámolója
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2019-evi-beszamolaja>
 Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2020. évi beszámolója
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2020-evi-beszamolaja>
 Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2021. évi beszámolója
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2021-evi-beszamolaja>
 Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2022. évi félévi beszámolója
<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2022-i-felevi-beszamolaja>
 mind letöltve: 2024. augusztus 19.

A számadatokból látható, hogy a jogintézmény megjelenése óta – a jogszabályi környezet változásának és az informatikai fejlesztéseknek köszönhetően – kisebb megszakításokkal folyamatosan növekszik az elektronikusan benyújtott beadványok (kezdő- és utóiratok is) száma. A beszámolók minden esetben kitérnek arra is, hogy a tapasztalatok szerint az elektronikus kapcsolattartásra nem kötelezett felek is szívesen választják e gyorsabb, költséghatékonyabb kapcsolattartási formát a papír alapú helyett.

Az, hogy a bíróságokkal való kapcsolattartás nagyobb részben papírmentessé vált és elektronikus platformra helyeződött, számos pozitív következménnyel jár, aminek hatása elsődlegesen a költségek csökkenésében jelentkezik (pl. papír, posta nyomtatás, utazás költsége), rövidül az ügyintézésre fordítandó idő, ezek pedig hatást gyakorolnak a gazdaságra, versenyképességre, továbbá elősegítik a bírósághoz való hozzáférést is. Alapvető elvárás emellett a zökkenőmentes rendelkezésre állás, a rendszer folyamatos fejlesztése, korszerűbb, könnyebben, akár mobil applikáción keresztül kitölthető űrlapok, nyomtatványok elérhetősége, a fizetési folyamatok (illeték¹⁵⁴, költségek előlegezése) egyszerűsítése.

Az elektronikus kapcsolattartás széles körben kötelező bevezetése pedig előfeltétele volt – a tértől és időtől függetlenül, a nap 24 órájában, jogosultsághoz kötötten, biztonságosan, távolról elérhető – e-akta kialakításának, ha úgy tetszik, az utóbbi az előbbi természetes következménye, ahogyan ezt a dolgozat III.5.1. és III.5.2. pontja részletezi.

III.4.2.3. Elektronikus hírközlő hálózatok a polgári perben

III.4.2.3.1. A távmeghallgatás bevezetése, szabályai a régi Pp.-ben

¹⁵⁴ PROJICS Nárcisz: A polgári peres eljárás a digitalizáció világában. In: Bujtár, Zsolt; Gáspár, Zsolt; Szilovics, Csaba; Breszkovics, Botond; Ferencz, Barnabás; Ázsoth, Szilvia; Szívós, Alexander Roland; Martin, Márton (szerk.) FINTECH – DEFI – Kriptoeszközök gazdasági és jogi lehetőségei és kockázatai: Konferenciakötet – válogatott tanulmányok. Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar (PTE ÁJK) (2022) 124-126. oldal

A távmeghallgatás intézményét a magyar jogrendszerben először a büntetőeljárás területén vezették be „tárgyalás tartása zártcélú távközlő hálózat útján” címmel¹⁵⁵, elsősorban a tanú, kivételes esetben a terhelt kihallgatása egyik módjaként. A törvény indokolása szerint a zártcélú távközlő hálózat útján történő tárgyalás intézményének a tanúvédelem, az áldozatvédelem, valamint az eljárás biztonságos és gyors lefolytatása mellett fontos szerepe lehet a nemzetközi jogsegélykérelmek teljesítésében is. A gyakorlatban a büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó személyek meghallgatása a leggyakoribb, ami a tárgyalásra történő előállítás hiánya miatt jelentős költségmegtakarítással jár, és biztonsági kérdések sem merülnek fel.

Ehhez képest a jogintézménynek a polgári eljárásjog terén történő megjelenésére több mint tíz évet kellett várni, holott a határon átnyúló ügyekkel összefüggésben már jóval korábban felmerült a távmeghallgatás szükségessége¹⁵⁶. Egyébként a jogirodalomban is felmerült már a 2000-es évek elején, hogy az elektronizáció folyamata, az e-bíróság „nem csupán a hálózatba kapcsolt bíróságok közötti információcserét, a jogi szakemberek és a bíróságok közötti elektronikus kapcsolat kialakítását vagy az iratok elektronikus úton továbbítását, hanem esetleg a bizonyítási cselekmények elektronikus úton történő rögzítését vagy akár a különböző helyen tartózkodó személyek egyidejű meghallgatását is lehetővé teszi”¹⁵⁷.

A zártcélú távközlő hálózat igénybevételének szabályait az 1952-es Pp.-be – XXVIII/A. Fejezetként – a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, valamint egyéb eljárásjogi és igazságügyi törvények módosításáról szóló 2015. évi CLXXX. törvény 20. §-a iktatta be 2015. dec. 4-i hatállyal, címmel. Ezzel lehetővé vált a felek, tanúk, szakértők meghallgatásának, kihallgatásának lefolytatása akkor is, ha a félnek, a tanúnak vagy a szakértőnek a tárgyalás kitűzött helyszínén való megjelenésére csak jelentős nehézséggel (pl. mozgáskorlátozottság, tartós betegség, hozzátartozó folyamatos ápolása) vagy aránytalanul nagy költségtöbblettel lenne lehetőség; erre korábban legfeljebb megkeresett bíróság útján kerülhetett sor.

¹⁵⁵A jogintézményt a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2002. évi I. törvény 146. §-a iktatta be.

¹⁵⁶A polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködésről szóló, 2001. május 28-i 1206/2001/EK tanácsi rendelet (EU bizonyítási rendelet).

¹⁵⁷KISS Daisy: E/E – avagy az elektronikus társadalom hatása az eljárásjogokra. Magister artis boni et aequi – Studia in honorem Németh János. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003., 519. oldal

A zártcélú távközlő hálózat útján történő meghallgatás¹⁵⁸ esetén az összeköttetést az ügyet tárgyaló bíróság és a meghallgatandó/kihallgatandó személy tartózkodási helye között kell biztosítani, mely utóbbi helyszín vagy egy másik bíróság, vagy olyan helyiség kell, hogy legyen, ahol a zártcélú távközlő hálózat működésének biztosításához szükséges feltételek rendelkezésre állnak. A két – vagy akár több, hiszen akár több, eltérő helyen tartózkodó személy is kihallgatható ilyen módon egy tárgyaláson – helyszín közötti összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosítja.

A távmeghallgatás során a tárgyalást vezető bíró (vagy a személyes meghallgatást lefolytató bíró vagy bírósági titkár) a tárgyalás (személyes meghallgatás) kitűzött helyszínén van jelen, míg a meghallgatott személy a zártcélú távközlő hálózat útján történő meghallgatásra kialakított helyiségben tartózkodik. Mivel az előbbiekből következően a távmeghallgatás helyszínén nem tartózkodik bírósági alkalmazott, ebben az esetben képi közvetítéssel kell meggyőződni a meghallgatandó személyazonosságáról, emellett sor kerül a személyazonosító adatoknak a személyiadat- és lakcímnnyilvántartást végző hatóság nyilvántartásában szereplő adatokkal való összevetésére is, a nyilvántartásba való betekintéssel.

Garanciális okból fontos annak biztosítása, hogy a tárgyalást/meghallgatást lefolytató bíró/bírósági titkár lássa a meghallgatott személyt, valamint a vele egyidejűleg ott-tartózkodó valamennyi személyt, továbbá a távmeghallgatás helyszínéül szolgáló helyiség minden pontját. Emellett a meghallgatott személy számára is biztosítani kell, hogy követhesse a tárgyalás menetét. Lényeges, hogy ebben az esetben a tárgyalás nyilvánosságát a tárgyalás kitűzött helyszínén kell biztosítani.

III.4.2.3.2. A távmeghallgatás szabályai a Pp.-ben

A Pp. lényegesen nem változtatott a távmeghallgatás szabályain, de annak megnevezését elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatásra módosítja.

¹⁵⁸ A meghallgatás részletes technikai szabályait a polgári eljárásban a tárgyalás, valamint a személyes meghallgatás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról szóló 3/2016. (II. 22.) IM rendelet tartalmazza.

Továbblépést jelent, hogy a bizonyítás körében – ha a szemletárgy birtokosa ez ellen nem tiltakozik – a szemle foganatosításánál is lehetőséget ad elektronikus hírközlő hálózat igénybevételére, továbbá lehetővé teszi az ilyen módon történő meghallgatást abban az esetben is, ha azt a tanú személyes védelme indokolja¹⁵⁹.

III.4.2.3.3. Az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét

A jogrendszerre is alapvető hatást gyakorló járványügyi helyzetben irányadó rendkívüli jogalkotás alkalmat adott arra is, hogy – igaz, a helyzet hozta kényszerűségből – a hétköznapiakban a tömegesen, széles körben rendelkezésre álló elektronikus csatornákat (pl. PC-személyi számítógép, laptop, tablet, mobiltelefon) is igénybe vegyenek az igazságszolgáltatás működőképességének fenntartása céljából.

A gyakorlati tapasztalatok alapján, az érintett időszak megszűnését követően felmerült, hogy a gyakorlatban már kipróbált és bevált egyszerűbb megoldások használatát továbbra is érdemes lenne lehetővé tenni, az eljárási jogszabályokba beépíteni. Említést érdemel, hogy erre vonatkozóan már a járványügyi időszakban a bírósági szervezetben, polgári bíróként szerzett tapasztalatokra támaszkodó tanulmány szerzője is tesz javaslatot¹⁶⁰.

A jogalkotó először a büntetőeljárásban, 2022. március 1-től tette lehetővé, hogy a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a telekommunikációs eszköz útján biztosított jelenlét céljából elrendelheti, hogy az eljárási cselekményen történő jelenlétre kötelezett vagy jogosult személy a rendelkezésére álló eszközt használja¹⁶¹. Fontos – a polgári eljárásjoggal összefüggésben is érvényesen – utalni arra, hogy a „rendelkezésre álló” elektronikus eszközök rugalmassága ugyanakkor a hitelesség alacsonyabb fokával is jár, ami – ha a járványból eredő egészségvédelmi szükségletek már nem állnak fenn – csak fokozottabb garanciák és ellensúlyok mellett alkalmazható¹⁶².

¹⁵⁹ Pp. 622. § (1) bekezdés

¹⁶⁰ TÓTH András: A polgári eljárásjog a koronavírus járvány ideje alatt. In: „Jog válság idején” Válogatott doktorandusz tanulmányok (Szerkesztette: Bándi Gyula – Pogácsás Anett), Pázmány Press 2023. 399-400. oldal

¹⁶¹ a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 126/A. §

¹⁶² PETŐ Linda – CZÉKMANN Zsolt: A távmeghallgatásos eljárások tapasztalatai a büntetőeljárásban, különös tekintettel a COVID-19 járványra. *Infokommunikáció és jog*, 2022/2., 23. oldal

A polgári eljárások terén ugyancsak rendelkezésre álltak tapasztalatok¹⁶³, így a járványügyi helyzet után e téren is igény mutatkozott az elektronizáció egyszerűsített formájának szélesebb körű alkalmazására.

Ennek eredményeként az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvény 95. §-a a Pp. XLVII. Fejezetét kiegészítette a 161., „Egyszerűsített telekommunikációs jelenlét” alcímmel. A jogintézmény lényegében a távmeghallgatás egyszerűbb formáját jelenti, azzal, hogy ha az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás elrendelésének a Pp.-ben meghatározott feltételei fennállnak, és a bíróság úgy ítéli meg, a meghallgatás akként is lefolytatható, hogy a meghallgatandó személy az eljárási cselekmény (pl. tárgyalás) kitűzött helyszínétől eltérő helyen (meghallgatás helye) tartózkodik, és a rendelkezésére álló telekommunikációs eszközt használja. Feltehetően a jogalkotó ezt az eszközt arra az esetre kívánta bevezetni, amikor a bíróság úgy ítéli meg, hogy az adott esetben a távmeghallgatás szigorúbb feltételeinek a biztosítását nem látja feltétlenül szükségesnek, és pergazdaságossági, hatékonysági vagy valamilyen személyben rejlő okból (pl. a meghallgatandó személy ágyhoz kötött beteg) elegendőnek tartja a meghallgatandó személy rendelkezésére álló eszköz útján történő kommunikációt.

A távmeghallgatáshoz hasonlóan a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító eszköz biztosítja az eljárási cselekmény kitűzött helyszíne és a meghallgatás helyszíne között az összeköttetés közvetlenségét, de eltérés, hogy a meghallgatás helyszínén nem kell a zártcélú távközlő hálózat működésének biztosításához szükséges feltételeknek rendelkezésre állnia, hanem a meghallgatandó személy a rendelkezésére álló telekommunikációs eszközt használja. Az előbbiekből következően kizárólag olyan eszköz használatára van lehetőség, amely egyidejűleg képes a kép- és hangfelvétel közvetítésére. A Pp. nem szól róla, de természetesen a meghallgatandó személy rendelkezésére álló eszközön a megfelelő, a bíróság által is használható programnak (szoftvernek, alkalmazásnak) is rendelkezésre kell állnia.

A meghallgatás ilyen módon történő lefolytatásához szükséges a meghallgatandó személy együttműködése (a Pp. szerint előzetes hozzájárulása¹⁶⁴), aminek a birtokában a bíróság végzéssel rendeli el az egyszerűsített telekommunikációs jelenlétet.

¹⁶³ Lásd a dolgozat IV.3.2. pont.

¹⁶⁴ Pp. 627/A. § (4) bekezdés

A Pp. szabályozza, hogy ilyen esetben a meghallgatás helyszínéül szolgáló helyiségben csak meghallgatandó személy lehet jelen, továbbá az, akinek a jelenlétét törvény egyébként lehetővé, illetve kötelezővé teszi. Ebben a körben a Pp. szűkszavúan fogalmaz, így várhatóan felmerülnek majd jogértelmezési kérdések, elsőként rögtön az, hogy kinek a meghallgatása fogantatosítható ilyen módon? Az indokolás szerint „a perbeli személy, tanú vagy szakértő” kapcsán merülhet fel e jogintézmény alkalmazása, amelyből következően a képviselőkre – mivel nem tartoznak a Pp. V. Fejezetben írtak körébe – nem alkalmazható, ami következik abból is, hogy ez utóbbiak vonatkozásában a meghallgatás sem merül fel. Azonban ők a Pp. 627/B. § (1) bekezdése alapján a meghallgatás helyszínéül szolgáló helyiségben jelen lehetnek.

Garanciális okokból, a visszaélés elkerülése érdekében az eljárási cselekmény nem folytatható, ha a meghallgatás helyiségében olyan személy van jelen, akinek a jelenlétét törvény egyébként nem teszi lehetővé, vagy az eljárási cselekmény során a bíróság részéről észszerű kétely mutatkozik a meghallgatásra kerülő személy személyazonosságával, az eljárási cselekményen való részvételének önkéntességével, vagy vallomásának, nyilatkozatának befolyásmentességével kapcsolatban. Ugyancsak véget vethet a bíróság az eljárási cselekmény folytatásának, ha a meghallgatás során a meghallgatott személy nem működik együtt: a bíróság rendelkezése ellenére nem biztosítja, hogy a bíróság láthassa őt és a vele egyidejűleg ott-tartózkodó valamennyi személyt, vagy szükség esetén a meghallgatás helyiségének minden pontját.

Az új jogintézménnyel kapcsolatban a gyakorlat dönti majd el, hogy az beváltja-e a hozzá fűzött reményeket, a veszélyhelyzeten kívüli időszakban van-e létjogosultsága a távmeghallgatáshoz képest kevésbé szigorúan szabályozott körülmények között történő online jelenlétnek. Választ kell majd adni például arra a kérdésre is, hogy az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás minősülhet-e a fél személyes megjelenésének¹⁶⁵, mint ahogyan arra is, hogy kiskorú meghallgatására ilyen formában van-e lehetőség.

¹⁶⁵ Lásd: Pp. 432. § (6) A perfelvételi tárgyaláson a fél személyes megjelenése kötelező. A bíróság a perben a feleket köteles személyesen meghallgatni, kivéve, ha a fél ismeretlen helyen tartózkodik, vagy ha a meghallgatása elháríthatatlan akadályba ütközik.

Mindenesetre a jogintézmény használata alapvetően a bíróság megítélésén fog múlni, mivel a jogalkotó ebben a körben széleskörű mérlegelési lehetőséget biztosít a Pp. 627/A. § (1) bekezdésében: „Ha az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás elrendelésének az e törvényben meghatározott feltételei fennállnak, és a bíróság úgy ítéli meg, hogy a meghallgatás akként is lefolytatható....”.

III.4.2.3.4. A gyorsított per¹⁶⁶

A bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló 2020. évi LXX. törvény (a továbbiakban: Gyptv.) 2020. július 9-én lépett hatályba, és az indokolás szerint azoknak a sértetteknek kíván eljárásjogi könnyítést biztosítani a büntetőeljárás jogerős befejeződése után, akik igényüket polgári jogi igényként a büntetőeljárásban nem érvényesítették, valamint polgári pert sem indítottak ennek érdekében. Az eljárás főszabály szerint tárgyaláson kívül zajlik, de ha az okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítást kell lefolytatni, a bíróság a tárgyalást – az indokolás szerint a sértett (felperes) másodlagos viktimizációja elkerülése vagy jelentős csökkentése érdekében a felperesnek fizikailag ne kelljen találkoznia az alperessel (a terhelttel) – elsősorban elektronikus hírközlő hálózat vagy „más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján” tartja meg.

A Gyptv. 11. § (1) bekezdésének első mondatából következően ez utóbbi azt jelenti, hogy akár a 4.2.3.2. pontban tárgyalt távmeghallgatás, akár a 4.2.3.3. pontban írt egyszerűsített telekommunikációs jelenlét útján biztosítható a sértett „jelenléte”.

Megjegyzést érdemel, hogy ebben a perben a Pp.-ben foglalt feltételek fennállása esetén a bíróság elrendelheti a jegyzőkönyv folyamatos felvétel útján történő készítését¹⁶⁷.

III.5. Elektronikus ügyintézési szolgáltatások megvalósítása

III.5.1. Az első lépések: a Bírósági Elektronikus Tájékoztatási és Figyelmeztetési Rendszer (BETFR) kialakítása

¹⁶⁶ A törvény címével kapcsolatos dogmatikai és nyelvtani megjegyzéseket lásd: SZEGHŐ Katalin: A gyorsított per jogalkalmazási kérdései. *Magyar Jog*, 2021/7-8., 412. oldal

¹⁶⁷ Gyptv. 11. § (2) bekezdés második mondata

A BIIR fejlesztési lépései között már említettük azt a projektet¹⁶⁸, amelynek alapvető célja a digitalizáció útján haladó bírósági szervezet szolgáltató jellegének erősítése, a peres ügyekben a pontosabb és gyorsabb adatszolgáltatás, valamint a rendelkezésre álló adatok ellenőrizhetősége érdekében az elektronikus tájékoztatási és figyelmeztető rendszer kialakítása volt.

A Bírósági Elektronikus Tájékoztatási Rendszer keretében a felek és képviselőik – előzetes, ügyfélkapun keresztül történő regisztrációt követően – az őket érintő ügyadatokat az erre a célra kialakított internetes felületen tétől és időtől függetlenül, a nap 24 órájában megtekinthetik, és tájékoztatást kaphatnak arról, hogy az ügyben kitől, milyen iratok érkeztek. Ilyen módon gyakorlatilag a BIIR rendszer lajstromadataiba nyerhetnek betekintést az arra jogosultak, de az ott feltüntetett iratok tartalmát ennek keretében még nem volt lehetőség megtekinteni.

A Bírósági Figyelmeztető Rendszer pedig azt teszi lehetővé, hogy a felek és képviselőik – ugyancsak a fenti regisztrációt követően – a folyamatban lévő ügyekben bizonyos eljárási eseményekről SMS-ben vagy e-mail útján értesítést kapjanak (pl. beadvány, szakvélemény beérkezése).

E szolgáltatások a BIIR adataira épülnek, és az azok használatára vonatkozó részletes szabályokat a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendeletet (a továbbiakban: BÜSZ) módosító 20/2014. (XII. 23.) IM rendelet 2015. január 1-jei hatállyal iktatta be a jogrendszerbe.

Ezek a fejlesztések kiemelkedő jelentőségűek, ugyanis ennek alapján vált lehetővé az e-akta kialakítása, a bírósági iratokhoz való elektronikus hozzáférés a még csak a lajstromadatokhoz való hozzáférést biztosító Bírósági Elektronikus Tájékoztatási Rendszer továbbfejlesztésével valósult meg, a következő pontban részletezettek szerint.

A BETFR mint elektronikus ügyintézési szolgáltatás használatának adatait az alábbi, 2. táblázat szemlélteti (az adatok 2022. első félévével bezárólag állnak rendelkezésre):

¹⁶⁸ EKOP 2.A.2. „Hírvivő” projekt

	2017	2018	2019	2020	2021	2022. első félév
Regisztrálók száma	975	1252	1538	3556	3322	1823
Regisztrációval érintett ügyek száma	495	786	830	2086	1060	428
SMS és e-mail üzenetek küldésére feliratkozott felhasználók száma	311	818	1165	2221	1133	460
Kiküldött SMS és e- mail üzenetek száma	1038	1058	3523	7410	6631	4098

2. táblázat: A BETFR használatának adatai (saját szerkesztés)
forrás: OBH elnök éves beszámolója¹⁶⁹

Az adatok alapján látható, hogy a COVID-19 járvánnyal leginkább érintett 2020. évben kiemelkedően sokan regisztráltak a rendszer használatára, majd az azt követő időszakban is magas maradt a felhasználók száma, így egyre szélesebb körben válik lehetővé, hogy az ügyfelek gyorsan és kényelmesen tájékozódhassanak a bírósági ügyeik állásáról.

III.5.2. Az e-akta megvalósulása: az iratokhoz való elektronikus hozzáférés

Korábban az ügyfél a peres ügyének iratait kizárólag személyesen, papír alapon, a bíróság épületében az ügykezelő irodán tudta megtekinteni. Az ügyekkel kapcsolatos információkhoz való gyorsabb hozzájutásban a BETFR mint elektronikus szolgáltatás

¹⁶⁹Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2017. évi beszámolója

<https://birosag.hu/sites/default/files/2018-10/beszamolo2017.pdf>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2018. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2018-evi-beszamoloja>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2019. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2019-evi-beszamoloja>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2020. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2020-evi-beszamoloja>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2021. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2021-evi-beszamoloja>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2022. évi félévi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2022-i-felevi-beszamoloja>

mind letöltve: 2024. augusztus 19.

jelentett előrelépést, amelynek keretében a lajstromadatokról és az érkező beadványokról, iratokról kaphat tájékoztatást.

Egy újabb projekt¹⁷⁰, nevezetesen a Digitális Bíróság projekt keretében történt fejlesztés útján vált lehetővé az ügyfelek számára, hogy online, azaz az interneten keresztül, személyes jelenlét nélkül ismerjék meg a polgári peres ügyünkben született dokumentumokat. A 2020. január hó 1. napját követően indult polgári, gazdasági, munkaügyi és közigazgatási perekben valósult meg a teljes az e-akta, azaz a bírósági periratok elektronikus betekintésének biztosítása. Ez lényegében a bírósági akta valamennyi iratának elektronizálását, a periratok bírák általi elektronikus elérhetőségének biztosítását, valamint az ügyfelek számára a tértől és időtől függetlenül, bárhol a nap 24 órájában online elérhető iratbetekintés megvalósulását eredményezték.

A Pp.-ben ennek jogszabályi alapjaként az elektronikus kapcsolattartáshoz kapcsolódóan megjelenik az iratbetekintési jogosultság elektronikus hozzáférés útján történő biztosítása¹⁷¹. A részletszabályokat ez esetben is – a BETFR-hez hasonlóan – a BÜSZ tartalmazza¹⁷². Ennek alapján a fél, a beavatkozó, az érdekelt, az előbbiek képviselője és az ügyész az Ügyfél Irathozzáférési Rendszeren (a továbbiakban: ÜIR) keresztül hozzáférhet a folyamatban levő ügyében keletkezett, az elektronikus ügyiratban található elektronikus iratokhoz. E rendszeren keresztül is természetesen olyan iratokhoz lehet hozzáférni, amelyeket a kérelmező jogszabály alapján megtekinthet (megismerhet), arról – ha a technikai feltételek rendelkezésre állnak – nem hiteles másolatot készíthet.

Annak érdekében, hogy a kérelmező jogosultságát pontosan meg lehessen állapítani, a hozzáférésre ügyenként külön – az E-ügyintézési törvényben írtaknak megfelelően történt elektronikus azonosítását követő – regisztráció alapján van lehetőség.

Nemcsak online, az ÜIR felületének használatával, hanem a fentiek szerinti regisztráció nélkül, a bíróság épületében, a kezelőirodán is van lehetőség az arra jogosultak számára az elektronikus iratokhoz hozzáférni. Ezt a hozzáférési jogosultságot – a jogosultság

¹⁷⁰A bírósági igazgatás további elektronizálása (Digitális bíróság) projekt KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2017-00052

¹⁷¹Pp. 620. § [Iratbetekintés elektronikus hozzáférés biztosítása útján]

Az 50. alcímben foglalt jogosultságok gyakorlása érdekében a bíróság az iratbetekintésre jogosultak számára a per irataihoz történő elektronikus hozzáférés lehetőségét jogszabály rendelkezései alapján biztosítja.

¹⁷²BÜSZ 12/G-I. §

megállapítását követően – a kezelőirodában a Lajstrom Irodai Rendszer (a továbbiakban: LIR)¹⁷³ alkalmazás biztosítja. Ez a lehetőség arra az esetre is megoldást jelent, ha az ügy iratai másik bíróságnál találhatók. Természetesen mindezen korszerű, elektronikus megoldások mellett továbbra is van lehetőség a bírósági kezelőirodán a papír alapú peres iratok megtekintésére.

Az ÜIR és LIR mint elektronikus ügyintézési szolgáltatások használatának adatait az alábbi táblázat szemlélteti (az adatok 2022. első félévével bezárólag állnak rendelkezésre):

	Ügyfél Irathozzáférési Rendszer (ÜIR)		Lajstromirodai Iratbetekintő Rendszer (LIR)
	Betekintési kérelmek száma	Digitális betekintések száma	Betekintések száma
2020	1922	16.217	206
2021.	4047	55.754	241
2022. I. félév	2186	32.428	131

3. táblázat: Az ÜIR és LIR használatának adatai (saját szerkesztés)
forrás: OBH elnök éves beszámolója¹⁷⁴

A rendszer bevezetése korszakváltást jelent, nagy változást hozott a peres felek, a képviselőik és a bírók életében is: a bírósági iratok tanulmányozása, az abból való felkészülés már nem helyhez kötött tevékenység többé, ahhoz nincsen szükség a papír alapú aktára, hiszen annak „tükre”, pontos mása maga az online módon elérhető e-akta¹⁷⁵.

A betekintési kérelmek és az érintett ügyek folyamatosan növekvő száma mutatja a jogintézmény elfogadottságát. Az e-akta megléte különösen a járványügyi helyzetben

¹⁷³ BÜSZ 12/I. §

¹⁷⁴ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2020. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2020-evi-beszamoloja>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2021. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2021-evi-beszamoloja>

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2022. évi félévi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2022-i-felevi-beszamoloja>

mind letöltve: 2024. augusztus 19.

¹⁷⁵ A holland bíróságokon is ekkoriban zajlott az elektronikus útra átállás, amelyet részletesen bemutat egy holland bírósági elnök és kutató, lásd: REILING, Dory: Digital Justice: Nice to Have but Hard to Achieve (in: De Souza and Spohr, Technology, Innovation, and Access to Justice), Edinburgh University Press, Edinburgh 2021. p.131-157.

értékelődött fel, amikor a távoli munkavégzés fokozott alkalmazása miatt a bíróságok működőképességének fenntartásában komoly szerepe volt a peres iratok online, tértil és iditil valil elérhetiségének, ezzel összefüggésben fel sem merülhetett – a veszélyhelyzetet előidézil koronavírus még ekkor többnyire ismeretlen hatásaitil valil védekezés keretében – a papír alapú iratok tekintetében az OBH elnöke által létrehozott Veszélyhelyzeti Kabinet¹⁷⁶ javasolta „iratkarantén”¹⁷⁷ alkalmazása. Mindemellett a gyakorlat igazolta NÉMETH álláspontját, amely szerint a bíróságok számára az iratbetekintés digitalizálása hosszútávon költségmegtakarításhoz vezet, ugyanis emberi erőforrás- és tárolóhely-kapacitás szabadul fel, valamint a környezeti terhelés is csökken, mivel nem kell a bírósági kezelilrodáig utazni és papír alapú másolatot kérni¹⁷⁸.

Az e-akta egyértelmű szükségessége mellett azonban teljesen egyetértek KÉKEDI¹⁷⁹ álláspontjával: a jelenlegi vegyes – a papír alapú és elektronikus – iratkezelés kettisssége komoly adminisztrációs terhet jelent a bíróságokon, mert a papír alapú iratokat elektronizálni, míg az elektronikus iratokat papír alapúvá kell tenni, az e-formátumú és a papír alapú akta teljessége érdekében. Hosszú távon bizonyosan az elektronikus iratkezelés kerül majd előtérbe, amelynek technikai és szabályozási hátterét a teljes bírósági iratkezelés tekintetében egységesen kell kialakítani. Ugyanakkor azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy garanciális okokból a kizárólag elektronikus iratkezelés veszélyét is ki kell küszöbölni: a közelmúltban megtapasztalhattuk az energiaválságot, amelynek tanulsága, hogy ha az ehhez szükséges erőforrások nem állnak rendelkezésre (pl. tartós áramszünet esetén), a digitális vívmányokat semmilyen formában nem tudjuk használni.

III.6. Tárgyalótermi kép- és hangrögzítés

A jegyzilkönyvnek kulcsszerepe van a polgári peres eljárásban: az annak során fogatosított eljárás cselekményeket, nyilatkozatokat közokirat formájában tartalmazza.

¹⁷⁶36.SZ/2020. (III. 16.) OBHE határozat

¹⁷⁷A Veszélyhelyzeti Kabinet V. számú ajánlása a rendkivüli ítélkezési szünet ideje alatt a papíralapú iratok kezelésének különleges szabályairól https://birosag.hu/sites/default/files/2020-04/birosagi_kozlony_2020_3_tordelt.pdf, 63. oldal
letöltve: 2024. augusztus 24.

¹⁷⁸NÉMETH Csaba: A digitális bírósági tárgyalások eljárásjogi és alkotmányjogi vonatkozásai a polgári peres eljárásokban – Javaslatok a digitális bírósági tárgyalások bevezetésére Magyarországon. *Gazdaság és Jog*, 2021/2., 4. oldal

¹⁷⁹KÉKEDI Szabolcs: Hogyan tovább bírósági digitalizáció, avagy hogyan lett az elektronikus kapcsolattartás a veszélyhelyzetben az ítélkezés kulcsa? *In Medias Res* 2020/2. 308-321. oldal

Alapvető rendeltetése, hogy abból az eljáró bíróság (a perorvoslati bíróságok is), a felek és az azt megismerni jogosultak számára hitelesen megállapítható az eljárás menete, az ott elhangzott lényeges nyilatkozatok, közlések. A jegyzőkönyv írásbeli formában történő elkészítésével kapcsolatban évtizedeken át nem merült fel kétely, annak elősegítésére a polgári eljárásokban leggyakrabban az eljárási cselekmény, többnyire a tárgyalás alkalmával készült – a bíró (elnök) által az eljárási törvényben írtakat rögzítő – hangfelvételt¹⁸⁰ alkalmazzák, ma már egyre ritkább a jegyzőkönyvvezető részvétele. Az elektronizáció előrehaladásával, a polgári perrendtartás kodifikációs folyamata során, elsősorban nemzetközi példákra hivatkozással ezzel összefüggésben is felmerült, hogy az adott eljárási cselekmény alkalmával elhangzottakat és történeteket más, hiteles módon is rögzíteni lehessen, akár olyan módon, hogy e felvétel minősül a jegyzőkönyvnek.

Végül a Pp. főszabályként változatlanul fenntartja az írásbeli jegyzőkönyv készítését, de lehetővé teszi, hogy amennyiben a technikai feltételek rendelkezésre állnak, a fél kérelmére a jegyzőkönyv képet és hangot egyidejűleg rögzítő folyamatos felvétel (a továbbiakban: folyamatos felvétel) útján készüljön. Emellett folyamatos felvétel készítését a bíróság hivatalból is elrendelheti.

A folyamatos felvétel készítésének szabályait a polgári és közigazgatási bírósági eljárás anyagát rögzítő felvétel alkalmazásának részletes szabályairól szóló 24/2017. (XII. 22.) IM rendelet tartalmazza, amely – többek között – meghatározza a felvétel hitelesítésének módját¹⁸¹, valamint annak meghallgatására, az arról történő másolat készítésére és kiadására, valamint a felvétel tárolására, őrzésére és esetleges törlésére vonatkozó szabályokat.

Eredetileg a szabályozás úgy szólt, hogy az eljárás kezdeti, perfelvételi szakában kizárólag írásbeli jegyzőkönyv készíthető, amit a jogalkotó az osztott perszerkezet bevezetésével indokolt: a perfelvételi szakban rögzülnek ugyanis a felek – a perbeli jogvita eldöntése szempontjából jelentős – tény- és jogállítási, nyilatkozatai, amelyek rendszerbe

¹⁸⁰ Meghatározására lásd: a polgári és közigazgatási bírósági eljárás anyagát rögzítő felvétel alkalmazásának részletes szabályairól szóló 24/2017. (XII. 22.) IM rendelet 2. § a) pontja: E rendelet alkalmazásában hangfelvétel: az írásbeli jegyzőkönyv elkészítése céljából az adott eljárási cselekménnyel egyidejűleg – az eljáró bíróság által rögzített –, a jegyzőkönyvi tartalmat összefoglaló hanganyag.

¹⁸¹ A folyamatos felvétel rögzítését követően a bíróság azt – az adott eljárási cselekmény befejeződését követően haladéktalanul, de legkésőbb három munkanapon belül – elektronikus bélyegző alkalmazásával hitelesíti [24/2017. (XII. 22.) IM rendelet 3. §].

foglalása, áttekinthetősége kulcsfontosságú a per hatékony lefolytatása szempontjából, ez pedig az összegzett, írásba foglalt jegyzőkönyvvel biztosítható¹⁸².

Következésképpen kezdetben kizárólag az érdemi tárgyalási szakban volt lehetőség folyamatos felvétel készítésére, így értelemszerűen az csak az elsőfokú eljárásban merülhetett fel.

Jelentős módosítást hozott az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvény, amely 2024. július 9-i hatállyal – az indokolás szerint a digitális technológia rohamos fejlődésére figyelemmel, az elektronizáció nyújtotta előnyök, a technológiai forradalom vívmányainak az igazságszolgáltatás területén történő szélesebb körű alkalmazása érdekében – kiterjesztette a folyamatos kép és hangfelvétel készítésével megvalósuló jegyzőkönyvezés lehetőségét a polgári eljárás valamennyi szakára és szakaszára. Ennek következtében a folyamatos felvétel készítésére már nemcsak az elsőfokú eljárás érdemi, hanem annak perfelvételi szakában, sőt a perorvoslati eljárásokban is van arra lehetőség.

A törvény szerint a fél kérelme esetén a folyamatos felvétel alkalmazásának akadályát kizárólag az képezheti, ha annak a technikai feltételei nem adóttak: azaz nem áll rendelkezésre a megfelelő eszközökkel felszerelt tárgyalóterem.

Az új szabályozás szerint nem kerül sor „duplikált jegyzőkönyvezésre”, azaz folyamatos felvétel készítése esetén maga a felvétel minősül jegyzőkönyvnek, és mellette írásbeli jegyzőkönyv nem készül. Ebben az esetben viszont a felvételen rögzítettek jobb követhetősége érdekében el kell készíteni a jegyzőkönyv írásbeli kivonatát, vagy az eljárási cselekmény során jelenlévő jegyzőkönyvvezető alkalmazásával, vagy utóbb, a felvétel alapján. E kivonat az események sorrendiségének megállapítására kell, hogy alkalmas legyen (pl. tárgyalás időpontja, helye, a megjelent személyek rögzítése, az egyes személyek meghallgatásának, a szemlének a kezdő időpontja), valamint – az indokolás értelmében – garanciális okból a bíróság által az eljárási cselekmény folyamán hozott végzéseket tartalmazza.

¹⁸² Részletesen lásd: Pp. 159. §-hoz fűzött indokolás.

Az egyes személyek meghallgatása, adott esetben a szemle, illetve a bíróság összefoglalása kezdő időpontjának a feltüntetése – az indokolás szerint „markerezés” – azért szükséges, hogy a folyamatos felvételen belül segítse a könnyebb tájékozódást, az egyes szükséges nyilatkozatok, események megtalálását.

Szintén 2024. július 9-től hatályos új rendelkezés, hogy folyamatos felvétel készítése esetén a bíróság a jegyzőkönyv írásbeli kivonatának elkészítése érdekében – a felek észrevételeinek figyelembevételével – összefoglalja a feleknek a per eldöntése szempontjából lényeges kéréseit, nyilatkozatait és indítványait¹⁸³. A szűkszavú törvényszöveg részletesebb magyarázatát adja a jogalkotó az indokolásban, amelyből következően ennek bevezetésére azért volt szükség, hogy az eljárási cselekményről készült teljes felvétel visszanezése nélkül is könnyen felidézhetőek legyenek a per eldöntése szempontjából lényeges nyilatkozatok.

Ez a módosítás véleményem szerint a jogintézmény eredeti céljával nehezen egyeztethető össze: a pontosan nem definiált „összefoglaló” fogalma a gyakorlatban jogalkalmazási problémákhoz és emiatt az eljárás elhúzódásához vezethet. Felmerülhet, hogy az „összefoglalás” a perfelvételi tárgyalást illetően milyen kapcsolatban áll a Pp. 191. § (1) bekezdése szerinti összegzés jogintézményével, azt mikor és milyen mélységig, milyen terjedelemben kell megtenni, annak tartalmához fűződik-e bármilyen jogkövetkezmény.

Összefügg ezzel, hogy meglátásom szerint az elsőfokú eljárást illetően elegendő volt a folyamatos rögzítésnek a korábbi szabályozás szerinti megoldása, azaz csak az érdemi tárgyalási szakra kiterjednie. Ebben az esetben érvényesül annak előnye, azaz a felvételen pl. a tanú vallomása, a szakértő nyilatkozata a maga teljességében rendelkezésre áll¹⁸⁴. Ellenben a perfelvételi szakban a bíróság és a felek szabadon tisztázzák a jogvita kereteit, a

¹⁸³ Pp. 159. § (5a) bekezdés

¹⁸⁴ Mindemellett érdemes lenne lehetővé tenni a rögzített felvétel átiratának (nemzetközi gyakorlatban: transcriptum) elérését, amelyet emberi erőforrás nélkül, beszédfelismerő programmal lehetne előállítani, azzal, hogy jegyzőkönyvnek a folyamatos felvétel minősül. Lásd:

Louisiana Tizenkilencedik Kerületi Bíróság honlapján a bírósági tárgyalások jegyzőkönyvének szó szerinti átirata igényelhető (a szerző saját fordítása):

<https://19thjdc.org/transcripts-court-minutes>

letöltve: 2024. augusztus 28.

és

Angliában erre kialakított űrlapon terjeszthető elő kérelem a bírósági tárgyalás vagy meghallgatás írásbeli jegyzőkönyve iránt (a szerző saját fordítása):

<https://www.gov.uk/government/publications/order-a-transcript-of-court-or-tribunal-proceedings-form-ex107>

letöltve: 2024. augusztus 28.

felek főszabály szerint kérelmeiket, nyilatkozataikat szabadon megváltoztathatják, amelynek során a jogvita lényeges tartalmához nem kapcsolódó nyilatkozatok rögzítését az írásbeli jegyzőkönyvvezés jobban ki tudja küszöbölni, így ott a folyamatos felvétel készítését feleslegesnek tartom.

Azzal is szükséges foglalkozni, hogy az új digitális megoldás hogyan alakítja át a bíróságok – különösen a fellebbviteli tanácsok – munkamódszereit, ami különösen nagy terjedelmű bizonyítási eljárás lefolytatásával járó elsőfokú eljárás anyagából való felkészülés esetén jelentkezik.

Mindenesetre a gyakorlatban fog majd kiderülni, hogy e módosítás a hozzá fűzött reményeket beváltja-e¹⁸⁵, annál is inkább, mert annak használatához mindenekelőtt a technikai feltételeket kell megteremteni, azt is olyan módon, hogy a magas színvonalú és időszerű ítélezést segítse elő.

IV. A digitalizáció vívmányainak alkalmazása – a polgári perek a Kúrián a veszélyhelyzet idején¹⁸⁶

IV.1. A járványügyi veszélyhelyzet megjelenése

Az előző fejezetben részletesen bemutattuk, hogy a bírósági szervezetben csaknem egy évtizede zajlik a digitális korszakváltás: a bíróságok központi igazgatását végző a továbbiakban: OBH különféle informatikai fejlesztésekkel igyekezett biztosítani a bíróság és az ügyfelek közötti elektronikus kapcsolattartás akadálymentes működéséhez szükséges technikai feltételeket, és az elektronikus ügyintézés optimális, ügyfélbarát módon történő

¹⁸⁵ A büntetőügyekben szerzett gyakorlati tapasztalatokat illetően:

NAGY Gábor Bálint: A tárgyalótermi kötelező hang- és képrögzítés szükségességének vizsgálata. Eljárásjogi Szemle, 2016/3. 5-12. oldal

„A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a bírák hivatalból csak kivételesen élnek e jogszabály által biztosított lehetőséggel, és a bíróság még azokban az esetekben sem teszi »hivatalossá« a hangrögzítést, ha egyébként – a jegyzőkönyvvezető munkáját könnyítendő – ez ténylegesen megtörténik. Ez utóbbi azzal a következménnyel jár, hogy az írásbeli jegyzőkönyv alapját hivatalosan a jegyzőkönyvvezető által készített tárgyalási jegyzetek képezik, és a felek nem jogosultak – a hivatalosan egyébként nem is létező – hangfelvétel meghallgatására, azzal kapcsolatban másolat igénylésére.”

¹⁸⁶ Az e fejezetben írtak – az akkori időállapot szerinti szabályozást tükrözve – megjelentek az alábbi kiadványokban: a GYARMATHY Judit Veszélyhelyzeti szabályozás és annak kihatása a felülvizsgálati eljárásra. In: Jog és Állam. XXIII. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája, 2022. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 63-72. oldal, GYARMATHY Judit: Polgári perek a Kúrián a koronavírus idején. In: Bodzási Balázs – Csehi Zoltán (szerk.): A Covid-19 és a gazdasági jog. A koronavírus-járvány és a rendkívüli jogrend hatása a magyar gazdasági jogi szabályozásra. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2023 (a továbbiakban: GYARMATHY 2023.), 171-198. oldal

továbbfejlesztését. A Digitális Bíróság projekt zárásakor még senki nem gondolta, hogy néhány nap múlva ezeket a megoldásokat – a járványhelyzet következtében – a mindennapi munkavégzés során rendszeresen alkalmaznunk kell, és egy időre az ügyek tárgyaláson kívüli intézése válik főszabállyá. Zódi Zsolt szerint a Covid-19 járvány felfogható egyfajta, a világ nagy részén folytatott kísérletként, amely arról szól: vajon lehet-e személyes jelenlét nélkül vagy minimális személyes jelenlét mellett működtetni a jogrendszert¹⁸⁷.

Éppen 2019. év végén tett látogatást hazánkban a Wolters Kluwer Hungary és a KPMG által szervezett Jogi Innovációs Nap keretében Richard Susskind professzor, aki érdeklődéssel hallgatta a magyar bíróságok digitalizáció terén elért eredményeit és osztotta meg gondolatait a „legal technology” bíróságokat is érintő térhódításával kapcsolatban¹⁸⁸. Rámutatott, hogy az igazságügyi szektorban zajló digitalizáció terén a folyamatok egyszerűsítése helyett most már azok megváltoztatása is várható, példaként az online bíróságokat említette.

Alig néhány hónappal e rendezvényt követően Magyarországon – a járványügyi helyzet miatt – rendkívüli ítélkezési szünetet vezettek be, majd annak 15 napja elteltét követően a bíróságok folytatták rendes működésüket, igaz, rendkívüli körülmények között és a technológia eszközeinek használatával. Mindemellett a megváltozott helyzetet napról napra kezelni igyekvő jogalkotás, a szabályok változó rendszere is kihívás elé állította a bíróságokat, a jogi hivatásrendek képviselőit és az ügyfeleket egyaránt. UDVARY szavait idézve¹⁸⁹: a pandémiás helyzet „a perjog szívéig hatoló lényeges tartalmat veszélyeztette”: következtében a közvetlenség, nyilvánosság elvét kellett egészségügyi okok miatt korlátozni.

A dolgozat e fejezetében a különleges jogrend fogalmának körbejárását követően – a polgári ügyekre fókuszálva – azt vizsgáljuk meg, hogy a magyar legfőbb bírói szerv,

¹⁸⁷ ZÓDI Zsolt: A járvány, a jogi szféra és a technológia – Hogyan vészelték át a jogrendszerek a járványt, mekkora szerepe volt ebben a technológiának, és mennyire lesznek tartósak a változások? *In Medias Res* 2020/2. (a továbbiakban: ZÓDI *In Medias Res* 2020.), 339. oldal

¹⁸⁸ BALOGH Sándor: *Melyik fontosabb: a lyuk vagy a fűrő?* Jogászvilág, 2019. december 9. <https://jogaszvilag.hu/napi/melyik-a-fontosabb-a-lyuk-vagy-a-furo-ez-tortent-a-jogi-innovacios-napon/> és <https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/kivancsi-magyar-birosagi-digitalizacio-ra-vilag-legismertebb-jovokutato>
letöltve: 2021. április 26.

¹⁸⁹ UDVARY Sándor: A polgári eljárásjog válságidőszakokban. In Bodzási B. (szerk.), *Jogászegyleti Értekezések 2023. Válság és jog*, Magyar Jogász Egylet, 2023. 239. oldal

egyben a bíróságok jogalkalmazásának egységét biztosító Kúria működését hogyan érintette a veszélyhelyzeti jogalkotás, és a működés megváltozott keretei között – a digitalizáció vívmányainak használata mellett – mennyiben tudott eleget tenni az ügyek magas színvonalú és időszerű intézésére vonatkozó alkotmányos kötelezettségének¹⁹⁰. Az elektronizációs fejlesztések kapcsán utalunk arra, hogy azokat a dolgozat korábbi részeiben már bemutattuk, itt abból a szempontból teszünk azokról említést, amennyiben a veszélyhelyzetben történő használatuknak a téma szempontjából jelentősége van.

Kitérünk arra is, hogyan alakult a Kúria ügyforgalma a járványügyi helyzet idején. A világjárványnak az igazságszolgáltatásra gyakorolt hatásai tapasztalatainak hasznosítása érdekében nemzetközi kitekintést is teszünk a felsőbb bíróságokat illetően.

Utalni kell arra is, hogy a járványügyi helyzet természetesen a tágabb értelemben vett teljes igazságszolgáltatást érintette, ezekre azonban – a dolgozat terjedelmi korlátai miatt – nem térünk ki¹⁹¹.

IV.2. A veszélyhelyzet elrendelése Magyarországon

IV.2.1. Gondolatok a különleges jogrend fogalmáról

A világ rendjének megszokott, normális működése esetén általában nem kell foglalkoznunk azokkal a szabályokkal, amelyeket a békés, általános szabályoknak megfelelő működéstől eltérő esetekre alkottak meg. Amikor viszont valamilyen veszély vagy más hasonló esemény következik be, fontos, hogy az államnak olyan szabályozás álljon rendelkezésére, ami alkalmas a jelentkező helyzet kezelésére, figyelembe véve az időszerű intézkedések követelményét, egyben az emberi jogok megfelelő, szükséges és megengedett korlátozások melletti tiszteletben tartását. Till Szabolcs úgy fogalmaz, hogy a különleges

¹⁹⁰ A COVID-19 járvány hozta kihívások polgári – különösen az elsőfokú – eljárásokra gyakorolt általános hatásának elemzését lásd: TIMÁR Balázs: A polgári igazságszolgáltatás kihívásai Magyarországon a koronavírus-járvánnyal összefüggésben. In: Gárdos-Orosz Fruzsina – Lőrincz Viktor Olivér (szerk.): Jogi diagnózisok. A COVID-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, L'Harmattan, 2020, 111–126. oldal

¹⁹¹ Bővebben lásd például: ZAVACZKY Márk András: Veszélyhelyzeti jogalkalmazás a végrehajtási eljárásokban. *Glossa Iuridica* VII. évfolyam Különszám, Jog és vírus, 2020 Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, GERENCSÉR Balázs Szabolcs: Távmeghallgatás és online tolmácsolás a büntetőeljárásban. Digitális eszközök európai és hazai relevanciája a pandémia után. *Iustum Aequum Salutare* 2023/4. 251–265. oldal, GÁL Judit A kényszertörlési eljárás új szabályai a rendkívüli jogrend tükrében. In: Bodzási Balázs – Csehi Zoltán (szerk.): A Covid-19 és a gazdasági jog. A koronavírus-járvány és a rendkívüli jogrend hatása a magyar gazdasági jogi szabályozásra. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2023, 147-171. oldal

jogrend az állam hatékonyságának fenntarthatósága érdekében megvalósított, átmeneti időre szólóan eltérített szükségességi és arányossági normarendszer, a jogállamra vetített végszükség jellegű intézmény¹⁹². Ahogyan SABJANICS megfogalmazta: „Ahogyan a test is extrém körülményekkel reagál a vírustámadásra, úgy az állam is sajátos, ritkán alkalmazott eszközökkel lép fel állampolgárai védelme érdekében a veszélyhelyzet esetén. Azonban a láz sem a test normális állapota, és a kivételes jogrend sem lehet a (jog)államé.¹⁹³”

A különleges jogrend fő kérdése az, hogyan lehet az alkotmányos kötöttségeken úgy lazítani, hogy az irányadó speciális, eltérő szabályok egyben védelmet is jelentsenek a lazításból eredő, visszaélésre lehetőséget nyújtó helyzetekkel szemben, azaz hogyan lehet egyensúlyt találni e két ellentétes szempont között¹⁹⁴. A különleges jogrend gyűjtőfogalomként magában foglalja mindazokat az esetköröket, amelyek kivételes, rendkívüli időszakok esetére határozzák meg az állam működését: "(...) a különleges jogrend egy olyan társadalmi vagy természeti jelenség kezelésére biztosított állami keretrendszer, amely az állam működésének normális állapotában nem kezelhető, és amely az embereket, az államot vagy az alkotmányos rendet veszélyezteti."¹⁹⁵ Csink Lóránt nyomán ki kell emelni azt is, hogy a különleges jogrend ultima ratio: alkalmazása – utolsó eszközként – akkor lehetséges, ha a hagyományos intézkedések és korlátozási lehetőségek már nem elégségesek¹⁹⁶.

A különleges jogrend az állam eltérő működési rendjét jelenti, amelynek idején a „rendestől” eltérő jogalkotási és jogalkalmazási szabályokat kell alkalmazni, sőt egyes alapjogok korlátozására vagy felfüggesztésére is van lehetőség, persze meghatározott feltételek mellett és mértékig. Továbbá ennek során bizonyos alkotmányos intézmények, leginkább a végrehajtó hatalom (Kormány) szerepe – a különleges jogrendet előidéző

¹⁹² TILL Szabolcs: Különleges jogrend. JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend> (2019) [23]–[24]

¹⁹³ SABJANICS István: Minősített időszakok az Alaptörvényen innen és azon túl. Kovács Péter (szerk.): *Religio et Constitutio*. Budapest, Pázmány Press, 2014. 228. oldal

¹⁹⁴ JAKAB András – TILL Szabolcs: A különleges jogrend. *Bevezetés az alkotmányjogba*. (Szerk.): TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs, Budapest, HVG-ORAC, 2013. (a továbbiakban: JAKAB – TILL), 466. oldal

példák az Alkotmánybíróság gyakorlatából: 3326/2020. (VIII. 5.) AB végzés, 15/2020. (VII. 8.) AB határozat, 15/2021. (V. 13.) AB határozat

¹⁹⁵ CSINK Lóránt: Mikor legyen a jogrend különleges? *Iustum Aequum Salutare* 2017/4. (a továbbiakban: CSINK), 8. oldal

¹⁹⁶ CSINK i. m. 9. oldal

esemény következtében szükséges gyors, operatív reagálás szükségessége miatt – megnő, emellett szükségképpen erősödik az ellenőrző, kontrollt gyakorló intézmény (pl. Alkotmánybíróság) szerepe. Ez utóbbival kapcsolatban érdemes rögzíteni, hogy Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) 54. cikk (2) bekezdése alapján az Alaptörvény alkalmazása különleges jogrendben nem függeszthető fel, és az Alkotmánybíróság működése sem korlátozható.

A különleges jogrendi szabályok alapját az Alaptörvény tartalmazza (48-54. cikk, köztük a veszélyhelyzetet az 53. cikkben, a valamennyi esetre vonatkozó közös szabályokat az 54. cikkben találjuk). JAKAB és TILL a különleges jogrendet illetően különbséget tesz az államközpontú (az állam megmentésére irányuló) és alkotmányközpontú (az alkotmány és az alkotmányos rend megmentésére irányuló) megközelítés között abból a szempontból, hogy előkérdésnek tekintik: a különleges jogrendbe bele kell-e érteni az alkotmánytól való eltérés lehetőségét vagy sem.¹⁹⁷ Ezt a felosztást követve egyet lehet érteni CSINK álláspontjával abban, hogy mivel az alkotmányközpontú álláspont a különleges jogrendre mint alkotmányos lex specialisra, nem pedig az alkotmányosság határain kívül álló helyzetre tekint, a hazai szabályozásunk nem állam-, hanem alkotmányközpontú (az államközpontú elmélet szerint az államnak minden esetben rendelkezésére áll a szükséghelyzetből eredő, a mindenkori jogrend felett álló és nem korlátozható jogosultsága). CSINK szerint ez abból is következik, hogy különleges jogrendi helyzet felmerülése esetén az áll a vizsgálat középpontjában, hogy miképp szükséges a pozitív jogot alakítani és alkalmazni ebben az esetben; államközpontú felfogás esetén pedig – mivel az állam cselekvési lehetősége ilyen esetben úgyszólván a pozitív jog (és az alkotmány) felett áll, mivel az önvédelmi elvhez hűen a jogot előzi – e kérdés feltevésének nincs is értelme. Mindemellett kiemeli, hogy az állam cselekvési szabadságát, mérlegelési lehetőségét az alkotmányközpontú szabályozás nem zárja ki, azonban hangsúlyozza, hogy az állam mozgástere még különleges jogrend idején sem lehet korlátlan vagy korlátozhatatlan¹⁹⁸.

CSINK felveti azt a kérdést is, hogy kell-e intézményesíteni a különleges jogrendi – így a veszélyhelyzeti – szabályokat, egyrészt az egyes alapjogok korlátozásának vagy felfüggesztésének lehetősége, másrészt az egyes intézmények többletjogosítványai okán, a „hatalommegosztás rendjének átalakulása” miatt. Kiemeli, hogy VARGA ZS. arra hívja fel

¹⁹⁷ JAKAB – TILL i. m. 466. oldal

¹⁹⁸ CSINK i. m. 8. oldal

a figyelmet, hogy „a hatalomgyakorlás joghoz kötöttsége leíró (deskriptív) szöveg helyett mára előíróvá (normatívvá, preskriptívvé) vált”, azaz alkotmányos és nemzetközi kötelezettsége az államnak, hogy a jog szabályai elsőbbséget élvezzenek az állami hatalomgyakorlással szemben¹⁹⁹. Ebből pedig CSINK szerint az következik, hogy jogállamban a különleges jogrend idején történő közhatalom-gyakorlást is jogi normáknak kell szabályoznia, amelyekkel szemben követelmény, hogy azok megfelelően részletesek legyenek annak érdekében, hogy az önkényes mérlegelésnek ne engedjenek teret. Végül elemzésében arra jut, hogy a jogállam követelményének megfelel, ha alkotmányi szinten egyetlen különleges jogrendi szabály létezik, az viszont legyen általános és ilyen módon többféle tartalommal kitölthető, mivel a garanciát a kontrollmechanizmus kiépítése, nem pedig a részletező szabályozás jelenti²⁰⁰.

Az Alaptörvény az érintett időszakban²⁰¹ a különleges jogrenden belül hatfajta különleges állapotot különböztetett meg, ezek a következők voltak:

- rendkívüli állapot (nemzetközi konfliktus esetén),
- szükségállapot (országban belüli, belső konfliktus esetén: a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények),
- megelőző védelmi helyzet (külső fegyveres támadás veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében),
- terrorveszélyhelyzet (terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye vagy terrortámadás esetén),
- váratlan támadás (külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén), valamint

¹⁹⁹ VARGA ZS. András: Esményből bálvány? A joguralom dogmatikája. Budapest, Századvég, 2015. 11. oldal

²⁰⁰ CSINK i. m. 12-16. oldal

²⁰¹ Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosítása 2022. november 1-jei hatállyal a különleges jogrend alkotmányos szabályozását megreformálta, aminek a keretében egyebek mellett éppen az azt megelőző évek válságkezelési tapasztalatait hasznosítva, korszerűbb rendszer létrehozását célozva a korábbi hat helyett három esetkőrré – a hadiállapotra, a szükségállapotra és a veszélyhelyzetre – változott a különleges jogrendi esetkörök rendszere.

- veszélyhelyzet (az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében).

E hat eset közül a veszélyhelyzet volt az egyetlen, amely esetén nem az állam fegyveres védelme a cél, hanem az valamilyen természeti esemény következtében áll elő, és ebből következően természetesen – a többi esethez képest – ennek alkalmazási valószínűsége volt a legnagyobb²⁰².

IV.2.2. A veszélyhelyzet kihirdetése, az azt megalapozó események

A SARS-CoV-2 vírus által okozott Covid-19 nevű betegség első eseteit 2019. decemberben fedezték fel a kínai Vuhan városában, majd az világszerte rohamos terjedésnek indult, rövidesen megjelent Európában, így Magyarországon is. A járványt az Egészségügyi Világszervezet (a továbbiakban: WHO) 2020. március 11-én nyilvánította világjárvánnyá²⁰³.

Magyarországon a Kormány 2020. március 11-én a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: Vesz. r. I.) a tömeges megbetegedést okozó humánjárvány miatt az Alaptörvény 53. cikkében szabályozott különleges jogrendet, veszélyhelyzetet hirdetett ki – a rendszerváltás óta példátlan módon – az ország teljes területére, a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény 44. § *ca)* pontjában meghatározott, tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek az elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében. A hazai szabályozás sajátossága, hogy a különleges jogrendet – esetünkben a veszélyhelyzetet – az annak kihirdetésére jogosult Kormány szüntetheti meg, amely a Vesz. r. I. 3. § (2) bekezdése alapján a veszélyhelyzet fennállásának szükségességét folyamatosan felülvizsgálja. A veszélyhelyzet fennállásának pedig nem állítottak konkrét időbeli korlátot, hanem azt az annak fenntartása szükségességéhez kötötték.

²⁰² JAKAB – TILL i. m. 470-471. oldal

²⁰³ A WHO főigazgatójának nyitóbeszéde a COVID-19-ről tartott sajtótájékoztatón – 2020. március 11. (a szerző fordítása)

<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

letöltve: 2021. április 26.

Az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdése alapján a Kormány veszélyhelyzetben – meghatározott rendben – rendeleti úton eltérhet a törvények szabályaitól, amely rendelet főszabály szerint – amennyiben a Kormány az Országgyűlés felhatalmazása alapján annak hatályát nem hosszabbítja meg – tizenöt napig marad hatályban, de legkésőbb a veszélyhelyzet megszűnésével hatályát veszti²⁰⁴. E speciális helyzetre kialakított, az általános helyzetre szabottól eltérő szabályozás célja az, hogy az államnak és intézményeinek megfelelő eszközök álljanak rendelkezésére ahhoz, hogy szükség esetén azonnal, késedelem nélkül tudjanak cselekedni²⁰⁵, de – a veszélyhelyzetet kiváltó ok és annak következményei megszűnésével – mielőbb és zökkenőmentesen vissza lehessen térni a korábbi működéshez²⁰⁶.

Az Országgyűlés a koronavírus elleni védekezésről szóló, 2020. március 31-én hatályba lépett 2020. évi XII. törvény (a továbbiakban: Korona tv. I.) 2. § (2) bekezdésében – egyebek mellett a Kormány veszélyhelyzetben alkotott rendeletei hatályának meghosszabbítására vonatkozó felhatalmazás megadására és kereteinek meghatározására – rögzítette, hogy a Kormány ezt a jogkörét a szükségesség-arányosság szempontjait figyelembe véve, a járvány megelőzése, kezelése, felszámolása, továbbá káros hatásainak megelőzése, illetve elhárítása célját szem előtt tartva gyakorolhatja. Megerősítette a veszélyhelyzettel összefüggésben alkotott kormányrendeletek hatályát, továbbá felhatalmazta a Kormányt, hogy a veszélyhelyzetben az Alaptörvény 53. cikk (1) és (2) bekezdése szerinti kormányrendeletek hatályát a veszélyhelyzet megszűnéséig meghosszabbítsa. Előírta továbbá, hogy a Kormány a veszélyhelyzet elhárítása érdekében az intézkedések hatályának fenntartásáig megtett intézkedésekről rendszeresen, az Országgyűlés ülésén - annak hiányában az Országgyűlés elnöke és az országgyűlési képviselőcsoportok vezetői részére - adjon tájékoztatást. Erős parlamenti kontrollt jelent, hogy az Országgyűlés a veszélyhelyzet megszűnését megelőzően a Kormányt adott felhatalmazását visszavonhatja.

A „rendeleti kormányzás” kapcsán meg kell jegyezni, hogy a Kormány rendeletalkotásra szóló felhatalmazása az Alaptörvényből származik, amely rendeletek tizenöt napos hatályát – tényleges kontrollt gyakorolva – az Országgyűlés hosszabbíthatja

²⁰⁴ Alaptörvény 53. §

²⁰⁵ GERENCSÉR Balázs Szabolcs: Special Legal Orders. In CSINK Lóránt - SCHANDA Balázs – VARGA ZS. András (szerk.): The Basic Law of Hungary. A First Commentary. Claurus Press Ltd. Dublin - National Institute of Public Administration, Budapest, 2012, 317. oldal

²⁰⁶ JAKAB – TILL i. m. 466. oldal

meg, az erről is rendelkező törvény kilencven napos meghosszabbításról rendelkezett (erről részletesebben a 4. pontban szólok). A különleges jogrendi helyzetben az egyes intézkedések hatályba lépésével kapcsolatban különleges hatályba lépési feltételek is megjelentek. Példaként említem a védelmi intézkedések lépcsőzetes feloldásának harmadik fokozatára tekintettel a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedéseket szabályozó kormányrendelet módosításáról szóló 194/2021. (IV. 26.) Korm. rendelet 17. § (1) bekezdését, amelynek értelmében a rendelet a négymilliomodik COVID-19 elleni oltóanyaggal történő védőoltás első dózisa beadásának napját követő napon lép hatályba. Ez a megoldás konkrétan meghatározza azt a feltételt, amelynek bekövetkezése a jogszabály időbeli hatálya kezdetének.

Érdemes megjegyezni, hogy Európa számos országában – a koronavírussal szembeni hatékony és gyors védekezés érdekében – a hazaihoz hasonló rendeleti kormányzást vezettek be, annak felhatalmazottja azonban nem minden esetben a Kormány (például Olaszországban a miniszterelnök, Csehországban a kormány és az egészségügyi miniszter, Franciaországban a kormány, a miniszterelnök és az egészségügyi miniszter)²⁰⁷. A szabályozások abban azonban hasonlóak, hogy a törvényhozásnak az ilyen felhatalmazás alapján hozott konkrét intézkedésekre általában nem terjed ki az ellenőrző funkciója, de a kivételes állapot elrendelésének és fenntartásának folyamatában lényeges szerepük van: például Franciaországban a COVID-19 járvány kezeléséről szóló 2020-290. számú sürgősségi törvény értelmében az egészségügyi szükségállapotot törvényben rendelik el, és annak meghosszabbítására is csak a parlament által hozott törvényben van lehetőség; Csehországban pedig a szükségállapot Kormány általi meghosszabbításához minden esetben szükséges a Képviselőház előzetes hozzájárulása²⁰⁸.

A járványhelyzet és az annak következtében a jogrendet érintő változások az egész világon, így hazánkban is új helyzet elé állították az igazságszolgáltatást, a bíróságok működését is. A továbbiakban bemutatom, hogyan alapozták meg a bíróságok veszélyhelyzetben történő működését a nem sokkal előbb végrehajtott digitális fejlesztések,

²⁰⁷ UNGVÁRI Álmos – HOJNYÁK Dávid: Az Európai Unió egyes tagállamainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra. *Miskolci Jogi Szemle* 2020/1. (a továbbiakban: UNGVÁRI – HOJNYÁK)122-138. oldal

²⁰⁸ UNGVÁRI – HOJNYÁK i. m. 127. oldal

és milyen megoldásokat alkalmaztak a bírósági ügyek magas színvonalú és egyben időszerű intézése érdekében.

IV.3. A bíróságok járványügyi helyzetben való hatékony működése alapjainak megteremtése - digitális korszakváltás a bíróságokon

IV.3.1. A szabályozás alapjai: az E-ügyintézési törvény és az eljárásjogi törvény

Az E-ügyintézési törvény már a preambulumban célként emelte ki – egyebek mellett - az elektronikus ügyintézés széles körű elterjedését, az eljárások gyorsítását, az adminisztratív terhek csökkentését, a magánjogi jogviszonyok, továbbá az állam és polgár közötti jogviszonyok szélesebb körű elektronizálását, továbbá a lakosság számára a korszerűbb és hatékonyabb közszolgáltatások nyújtását. Míg az 1952-es Pp. részletesen tartalmazza az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályokat, a Pp. – a perrendtartás stabilitása érdekében – már kizárólag a szűkebb értelemben vett eljárásjogi szabályokat rögzíti, és nem érinti az E-ügyintézési törvénynek és végrehajtási rendeleteinek a polgári eljárásra vonatkozó rendelkezéseit és az elektronizációval kapcsolatos technikai jellegű szabályait, bár utal arra²⁰⁹. A jogi szabályozás gyakorlati életben megvalósított működését beszédes szám adatok mutatják: már 2019. év végén a csőd- és felszámolási eljárások 80 %-a, de a polgári eljárások 51 %-a is digitálisan zajlott!

Témánk szempontjából ki kell emelni, hogy a fenti szabályozás abból indul ki, hogy az ügyfél főszabály szerint jogosult az elektronikus ügyintézés biztosító szerv – az E-ügyintézési törvény szerint a bíróságok, így a Kúria is ennek minősül – előtt az ügyei intézése során ügyintézési cselekményeit elektronikus úton végezni, nyilatkozatait elektronikus úton megtenni²¹⁰, azaz az elektronikus kapcsolattartást alapvetőnek tekinti a fél és a bíróság viszonylatában. Az ennek talaján már évekkel ezelőtt kialakított és a veszélyhelyzet idején is zökkenőmentesen működő rendszer volt az egyik alapja annak, hogy a bíróságok, és így a Kúria alkotmányos feladatát: a megalapozott és időszerű ítélezést teljesíteni tudja (erről részletesen a III. fejezetben volt szó).

²⁰⁹ Pp. 610. § (1) A bíróság - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - másik bírósággal, valamint törvény alapján elektronikus ügyintézés biztosító szervvel, továbbá a Kormány által kijelölt közfeladatot ellátó szervvel a kapcsolatot elektronikus úton tartja.

²¹⁰ E-ügyintézési törvény 8. § (1) bekezdés

IV.3.2. Az e-akta és a távmeghallgatás kiszélesítése

A Digitális Bíróság projekt úgy alapozta meg a járványügyi helyzetben a bíróságok működését, mintha előre látni lehetett volna a 2020 elején kialakuló állapotokat. Kiemelt stratégia célként fogalmazta meg a bírósághoz való hozzáférés egyszerűsítését, amelynek keretében az OBH informatikai fejlesztések útján biztosítja a bíróság és az ügyfelek közötti elektronikus kapcsolattartás akadálymentes működéséhez szükséges technikai feltételeket és az elektronikus ügyintézés optimális, ügyfélbarát módon történő továbbfejlesztését. E projekt átfogó célja volt az adminisztratív terhek két szinten – a bíróságok belső működésében, valamint az ügyfelek hivatali ügyintézésére fordított ideje és költségei vonatkozásában – megvalósuló csökkentése²¹¹.

IV.3.2.1. Az e-akta megvalósítása

Korábbi, már 2014-ben megvalósított fejlesztéseknek köszönhetően (részletesen lásd a dolgozat III.5. pontjában) eddig is több, az ügyfelek korszerűbb ügyintézését szolgáló alkalmazás volt elérhető a bírósági elektronikus ügyintézési portálon (például: pertartamkalkulátor, sms/e-mail értesítés a peres ügyben érkezett beadványról, online igazgatási panasz benyújtásának lehetősége). Ezek közül témánk szempontjából a peres irat adataiba való betekintés a legfontosabb, mert ezt megelőzően a bírósági peres iratokba csak a papír alapú akta megtekintésével, a bírósági kezelőirodák ügyfélfogadási idejében, személyes megjelenéssel volt lehetőség betekinteni. Az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (a továbbiakban: EKOP) projektekben megvalósított fejlesztés azt tette lehetővé, hogy az elektronikus ügyintézési portálon regisztrált ügyfelek saját peres ügyeik egyes adatait 0-24 órában, akár otthonukból, irodájukból megtekinthették, tájékoztatást kaphattak arról, hogy az ügyükben kitől és milyen irat érkezett, de magát az elektronikus iratot még nem lehetett ilyen módon, csak személyes megjelenéssel, a papír alapú akta tanulmányozásával elérni.

²¹¹ Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség, Digitális Bíróság Projekt https://kifu.gov.hu/kofop_minosegb/b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gi-igazgat%C3%A1s-tov%C3%A1bbi-elektroniz%C3%A1s%C3%A1sa-digit%C3%A1lis-b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1g letöltve: 2021. április 26.

Időközben a hatályba lépett új eljárási kódexek alapján az eljárások nagy része már elektronikus, emellett az ügyfelek is igényelték a tértől és időtől független ügyintézés lehetőségét, valamint a bíróságokon is igény mutatkozott az elektronikus iratelérést is lehetővé tevő, korszerű betekintő felület megvalósítására.

A bírósági eljárások iratainak elektronizálása és a bírósági periratok elektronikus betekintésének biztosítása, azaz a – különösen az ügyvédek által – régen várt elektronikus akta (röviden: e-akta) is a Digitális Bíróság projekt keretében valósult meg²¹². Az alapvető cél egyrészt az volt, hogy az ügyfelek otthonról, kényelmesen, bármikor megtekinthessék a bíróság előtt folyamatban lévő ügyük iratanyagát, ezzel időt és pénzt takarítva meg: nincs utazásra, ügyintézésre fordított idő, megszűnik a másolási, utazási költség. A fejlesztés másik célja a bírák munkavégzésének megkönnyítése, olyan módon, hogy bármikor és bárhol elérhessék az ítélező tevékenységükhöz és a tárgyalásra, tanácsülésre való felkészüléshez szükséges iratokat.

Az ügyfelek számára a 2020. január 1-jét követően indult ügyekben az ÜIR-en keresztül, azaz személyes jelenlét nélkül, ingyenesen biztosított a folyamatban lévő bírósági ügyekben keletkezett iratoknak a megtekintése, ehhez mindössze internetkapcsolatra, és természetesen a beazonosítás elvégzése után, a csatlakozási kérelem jóváhagyására van szükség.

A bírák számára pedig az integrált bírósági ügyintézési felület áll rendelkezésre, ahol az ITR-hez biztonságos módon, token segítségével való csatlakozás útján – elérhető a bírák munkavégzését könnyítő jogtár, a döntvénytár, az iratmintatár, a bírósági szövegszerkesztő, az elektronikus aktába történő betekintésre, a KKSZB lekérdezések indítására szolgáló rendszer és további ügyszakspecifikus szolgáltatások (pl. vagyommérleg-kalkulátor).

A 2020-ban előállt járványügyi helyzetben a Kúrián az ügyek intézését – egyéb feltételek rendelkezésre állása mellett – az is lehetővé tette, hogy a bírák már tértől és időtől függetlenül, otthonukból vagy a távoli munkavégzés más helyéről elérhessék az ítélező tevékenységükhöz és a tanácskozással – „normál”, azaz nem járványügyi helyzetben a

²¹² E-akta – Digitális Bíróság Projekt, a bíróságok központi honlapján <https://birosag.hu/e-akta-digitalis-birosag-projekt> letöltve: 2024. augusztus 14.

tárgyalásra – való felkészüléshez szükséges iratokat. Ki kell emelni, hogy ebben az időszakban az ítélkező tanácsok munkáját segítő igazságügyi alkalmazottak is távolról, otthonukból végezték munkájukat, így számukra is kiemelten jelentős volt a bírósági iratokhoz való elektronikus hozzáférés lehetősége és az elektronikus ügyintézés megvalósíthatósága. Néhány évvel ezelőtt még elképzelhetetlen lett volna, hogy a felek részére való iratkézbítéshez, idézéshez, vagy ítéletek, végzések megküldéséhez nincs szükség a papír alapú aktára, és az ügyben eljáró tanács tagjai a kitűzött tanácskozásra – vagy tárgyalásra – a papír alapú akta fizikai jelenléte nélkül is fel tudnak készülni.

IV.3.2.2. A távmeghallgatás további fejlesztése, a „VIA VIDEO”

A bírósági eljárások időszerűségének javítása, az eljárások átláthatóságának növelése érdekében a távmeghallgatási rendszernek a kormányzati szervek, valamint a bíróságok és a büntetés-végrehajtási intézetek részére történő nagyobb ütemű fejlesztése 2018-ban kezdődött. A cél az volt, hogy – a költségek redukálása, a biztonság és a hatékonyság növelése jegyében – csökkentsék a személyes jelenlétet igénylő eljárási események számát, az utazási kiadásokat. Ennek keretében a bíróságokon első lépésként 72 tárgyalótermi végpont létesült, ehhez képest a legutóbbi, erre vonatkozóan rendelkezésre álló adat szerint 2021-ben 186 telepített és 30 mobil végpont áll rendelkezésre²¹³. A Kúrián ezek közül egy található, melyet eddig kizárólag büntetőügyekben használtak. Érdemes megjegyezni, hogy a járványügyi helyzet előtt, 2019. I. félévében az ország bíróságain összesen 2388 távmeghallgatást tartottak, míg 2020. I. félévében több mint háromszor ennyit: összesen 8246-ot²¹⁴. Látható ebből, hogy a speciális körülmények között a bírósági szervezet reagált a kihívásokra, és a rendelkezésre álló technológiát a hatékony működés szolgálatába állította.

²¹³ Távmeghallgatás – VIA VIDEO Projekt, a bíróságok központi honlapján <https://birosag.hu/birosagokrol/digitalis-birosag/tavmeghallgatas-via-video-projekt> letöltve: 2024. augusztus 28.

és
Atlatszo.hu internetes oldal kimittud.hu felületen adatkérés „a távmeghallgatások lebonyolítására rendszeresített technikai eszközök” tárgyában https://kimittud.hu/request/a_tavmeghallgatasok_bonyolitasar letöltve: 2024. augusztus 28.

²¹⁴ Több mint 8000 távmeghallgatást tartottak a bíróságok 2020. i. félévében <https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/tobb-mint-8000-tavmeghallgatast-tartottak-birosagok-2020-i-feleveben> letöltve: 2021. április 26.

Mivel a járványügyi helyzetben – a fertőzések elkerülése érdekében – kiemelt jelentősége van a személyes találkozások csökkentésének, valamint ezek az eszközök alkalmasak az eljárásban részt vevő személyek biztonságának garantálására, emellett a bíróság előtti megjelenéssel járó idő- és költség-ráfordítások csökkentésére, a jövőre nézve megfontolandó a Kúrián rendelkezésre álló távmeghallgatási végpontok számának növelése. Így ugyanis nemcsak a büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó eljárási szereplők, hanem az akár távol tartózkodó jogi képviselők is tehetnének nyilatkozatot távmeghallgatás útján, nyilvános tárgyalás keretében, és a bíróságok összekapcsolásán túl ki kell használni azt a lehetőséget is, hogy a bírósági tárgyalótermek összeköthetők a nemzetközi szervekkel, belföldi társintézményekkel is.

IV.3.3. A bírósági határozatok közzétételének és anonimizálásának fejlesztése

Az (anonimizált) bírósági határozatok megismerése, azok közötti keresés lehetősége mind a bíróságok, mind az ügyfelek számára alapvető fontosságú: a Kúria és – törvényben meghatározott esetekben – az alsóbb bíróságok határozatai mindenki számára egyenlő feltételek mellett érhetők el. A járványügyi helyzetben – amikor a személyes találkozással járó találkozások számának csökkentése miatt az ügyfelek és jogi képviselők kapcsolattartása is megnehezült, továbbá a távoli munkavégzés rendszeressé vált – kiemelten fontos, hogy ez a rendszer is zavartalanul, a jogkeresőket megfelelően kiszolgálva működjön.

A Bszi. a Kúria határozatainak közzétételére vonatkozó 163. §-a – az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2020. évi CLXV. törvény 49. § (1) bekezdésével történt módosítás folytán – a korábbinál szélesebb körben rendelte el a BHGY-ban való közzétételt. A Bszi.-ben meghatározott, a BHGY-ban közzétett határozatokat korábban is anonimizálva, ingyenesen, azonos feltételek mellett érthették el az állampolgárok és a szervezetek a bíróságok központi honlapján. Mivel a korábbi keresőfelület meglehetősen elavult volt, kezelését nehézkesnek és nem felhasználóbarátnak találták, valamint több esetben pontatlan találati listát eredményezett, szükségessé vált a továbbfejlesztése.

Ez a fejlesztés, amely egy korszerű, jól kereshető és egységes elvek alapján felépülő bírósági határozattár létrehozását célozta, szintén a Digitális Bíróság projektben történt meg:

az anonimizált bírósági határozatok közötti böngészés, a keresési folyamat optimalizálása érdekében intelligens, gyorsabb kereshetőség és elérhetőség lehetővé tételével továbbfejlesztették a BHGY keresőmotorját, továbbá megtörtént az anonimizálás folyamatának automatizálása, az anonimizáló program továbbfejlesztése. Az így kialakított új informatikai alkalmazás segítségével szerkesztett bírósági határozatok országosan egységes színvonalon és szerkezetben, jól kereshető struktúrával születnek, azaz az alkalmazás már a határozat megírásakor támogatja az anonimizálást, aminek a következtében az anonimizált határozat előállítására „csak” egy kattintás²¹⁵. Mindezeket túl a BHGY-ban biztosított a határozatok szövegére és a megjelölt jogszabályhelyekre történő keresés, ami valamennyi jogalkalmazó munkáját megkönnyíti: a bírák tétől és időtől függetlenül elérhetik az ítélező tevékenységükhöz és a tárgyalásra való felkészüléshez szükséges anonimizált határozatokat, az ügyfelek pedig felhasználóbarát keresőfelületen, az összetett keresést támogató informatikai alkalmazással kutathatnak az ügyükkel összefüggésben hivatkozni kívánt eseti döntésekre²¹⁶.

IV.3.4. A bírósági szakrendszerek és a KKSZB közötti kapcsolat megteremtése

Szintén a bíróságokkal szemben támasztott időszerű, magas szakmai színvonalú ítélezés követelményének megvalósulását támogatja a címben jelzett, az E-ügyintézési tv. 74. § (3) bekezdés d) pontjában meghatározott kapcsolat kiépítése, a bíróságok és a közhiteles nyilvántartások összekapcsolása. Ennek megvalósulása esetén az ítélezés során teljeskörűen használni lehet majd a közhiteles nyilvántartások közvetlenül elérhető elektronikus felületeit (pl. laccím-, ingatlan-nyilvántartás). Könnyen látható, hogy az interoperábilis adatkapcsolat elősegíti a gyors adatáramlást és az adminisztratív terhek csökkenését, az adatokhoz való – ingyenes – hozzáférés így nem jár idővesztéssel, ami szintén elősegíti az időszerű és átlátható bírósági működést, egyben megszünteti az ügyfelekre e körben háruló adatszolgáltatási kötelezettséget.

²¹⁵ Természetesen nem mellőzhető az anonimizált határozat tervezetének áttekintése annak jóváhagyása és közzététele előtt, mert az esetlegesen értelemzavaró vagy gépi úton nem anonimizálható szövegrészek azonosíthatatlanná tételét a gépi „előjavítás” módszere bár megkönnyíti, de ahhoz emberi beavatkozás szükséges.

²¹⁶ Ügyfél Irathozzáférési Rendszer, a bíróságok központi honlapján <https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozatok> letöltve: 2024. augusztus 14.

Ez a fejlesztés is érinti a Kúriát, mint legfőbb ítélkező fórumot, hiszen – különösen a polgári ügyekben – van jelentősége pl. az ingatlan-nyilvántartáshoz való hozzáférésnek. Ilyen módon a perek felülvizsgálati szakaszában is érvényre juttatható az adatokhoz való hozzáférés körében az ügyfélközpontú eljárás követelménye, például azzal, hogy az ingatlan tulajdonjogát érintő ügyben az adott ingatlan tulajdoni lapjának beszerzése ezen a rendszeren keresztül megoldható.

IV.3.5. A beszéd felismerő- és leíró szoftverek

A bírósági szervezetben már 2016-tól tesztelték a beszéd felismerő- és leíró szoftvereket annak érdekében, hogy azokat minél hatékonyabban használhassák a határozatok és a jegyzőkönyvek írásba foglalására. Ezek a programok képesek a diktáló beszédét vagy a hangfelvételt azonnal szerkeszthető szöveggé alakítani, alkalmasak mozaikszavak, rövidítések, írásjelek, arab, római és tört számok, jogszabályhelyek felismerésére is. Az általuk rögzített szöveg pedig a szövegszerkesztő programba integrálható²¹⁷.

A 2017-ben befejeződött tesztelések során az elérhető két rendszer kezelhetőségét, betanulási idejét, szövegfelismerési arányát, időmegtakarítását folyamatosan összehasonlították, és a tapasztalatok alapján került sor a beszerzésre, aminek az eredményeként 2018-ban 726 db, 2019-ben már közel 900 db beszédleírót használtak a bíróságokon, köztük a Kúrián is²¹⁸.

A vírushelyzet miatti távoli munkavégzést segítik a beszéd felismerő- és leíró szoftverek, amelyek segítségével – az arra nyitott és alkalmas eszközzel rendelkező felhasználók számára – távoli munkavégzés esetén a terjedelmesebb szövegek leírása egyszerűen megoldható volt, emberi munkaerő közbeiktatása nélkül is.

²¹⁷ Beszéd felismerő szoftverek veszik át a kazettás magnók helyét a bíróságokon
<https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/beszedfelismero-softverek-veszik-kazettas-magnok-helyet-birosagokon>

letöltve: 2021. április 26.

²¹⁸ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2019. I. félévi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orzagos-birosagi-hivatal-elnokenek-beszamoloja-2019-i-felev>

letöltve: 2021. április 26.

IV.3.6. Innovációs eszközbeszerzés és irodai szoftvercsomag a távoli munkavégzés szolgáltatában

Bármilyen előrelátó és korszerű szabályozás esetén is nehézséget okozott volna a bíróságok veszélyhelyzetben való működése a megfelelő technikai feltételek rendelkezésre állása nélkül. Az OBH 2018-ban minden bíró számára – igényeinek megfelelő, választása szerinti – mobil eszközt, laptopot vagy tabletet szerzett be, és ahhoz mobilinternet-előfizetést is biztosítanak²¹⁹.

A Kúria elnöke az új koronavírus által okozott járványügyi helyzetben szükséges intézkedésekről szóló 3/2020. számú elnöki utasításában előírta, hogy a bíróságon kívüli munkavégzést lehetővé tevő tárgyi eszközöket és informatikai alkalmazásokat haladéktalanul fel kell mérni, és a szükségleteket ki kell elégíteni. Ezzel lehetővé vált a bírókon kívül az igazságügyi alkalmazottak távoli munkavégzésének megvalósítása is.

Az OBH ezen kívül modern és sokoldalú irodai szoftvercsomaggal is ellátta a bíróságokat, aminek a célja az volt, hogy országosan egységes és a kor kívánalmainak minden tekintetben megfelelő irodai szoftverek álljanak a bírák és igazságügyi alkalmazottak rendelkezésre²²⁰.

Ezek az eszközök és szoftverek a Kúria bírái számára is hozzáférhetők, a hordozható számítógépekre soron kívül telepítették a távoli asztról való hozzáférést biztosító szoftvert, lehetővé téve a veszélyhelyzet kihirdetésekor az azonnali, gyakorlatilag zavarmentes átállást a döntően távoli munkavégzésre. A távoli asztali kapcsolat segítségével a bírósági dolgozósobáktól távol, otthonról is biztonságosan elérhető az ügyek BIIR programba feltöltött iratanyaga, kereshetőek a határozatgyűjteménybe feltöltött kúriai határozatok, és már évek óta online elérhető a jogtár szolgáltatás is. Mindezen fejlesztéseknek köszönhetően a polgári ügyekben a tanácsulések személyes találkozások nélkül, „Skype for Business” (a továbbiakban: Skype) útján minden nehézség nélkül megtarthatók, a határozatok magas

²¹⁹ A jövő jelen van a bíróságokon – Digitális Bíróság road show

<https://projektjeink.birosag.hu/hirek/20181207/jovo-jelen-van-birosagokon-digitalis-birosag-road-show>
letöltve: 2021. április 26.

²²⁰ Új irodai szoftvercsomag a bíróságokon

<https://birosag.hu/hirek/kategoria/about-courts/munkavallalok-kozeppontban-uj-irodai-szoftvercsomag-birosagokon>
letöltve: 2021. április 26.

színvonalon megszerkeszthetők, így az ügyek – a veszélyhelyzet ellenére – időszerűen befejezhetők voltak.

IV.3.7. Egy további szempont – az ügyvédek felkészültsége a digitális munkavégzésre a járványügyi helyzetben

Ki kell emelni, hogy a járványügyi okból elrendelt veszélyhelyzetben szükséges távoli, digitális eszközökkel intézhető bírósági ügymenet nem lenne megvalósítható a jogi képviselők felkészültsége nélkül²²¹, ezért a teljes kép érdekében vetni kell egy pillantást az ügyvédi kar helyzetére is.

Az ügyvédi kamarán belül „Ügyvédi informatika a járványügyi veszélyhelyzet idején” címmel 2020. július 2. és 2020. szeptember 30. között online kérdőíves felmérést végeztek, amit 155-en töltöttek ki²²². A polgári perek szempontjából releváns válaszokból kitűnően az ügyvédek érintő digitalizációs folyamatok már jelentősen előrehaladtak voltak a veszélyhelyzet kihirdetésekor is: az elektronikus kapcsolattartást biztosító eszközöket már legalább két éve használták, az iratokat elektronikusan küldték és fogadták, magukat elektronikusan azonosították (Központi Azonosítási Ügynök – KAÜ azonosítás), használták a bíróságokon rendszeresített nyomtatványokat az azokat kezelő és kitöltő alkalmazások igénybevételével, rendelkeztek ügyvédi minőséget jelző minősített elektronikus aláírással, elektronikus jogi adatbázisból dolgoztak

A 2020. év elején a 3.2.1. pontban írt, és az ügyvédek által régen várt e-akta megvalósulása kedvező változást hozott a bírósági iratok elérhetősége terén, hiszen annak ÜIR modulja célja annak biztosítása, hogy az ügyvéd távolról ne csak a lajstromadatokat (azaz a bírósági ügyre vonatkozó fő adatokat, például a keresetlevél bíróságra érkezésének, a kitűzött tárgyalásnak vagy az ítélelhozatalnak az időpontját) ismerhesse meg, hanem a teljes aktába, lényegében az okiratokba is betekinthessen (ugyanúgy, mint amikor a papír

²²¹ Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés válsághelyzetekben történő garantálására vonatkozó nemzetközi és európai standardokról és azok gyakorlati alkalmazásáról lásd: VÁRADI Ágnes: Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmának alkalmazása válsághelyzetekben. *Miskolci Jogi Szemle* 2023/1. (a továbbiakban: VÁRADI), 5-18. oldal, további, a peres felek informatikai felkészültségével kapcsolatos problémafelvetés kapcsán lásd: ZÁMPORI Anna: A digitalizáció fejlődésének hatásai a polgári perbeli bizonyításra. *Multidiszciplináris Tudományok*, 2021/5. szám, 349. oldal

²²² HOMOKI Péter: Ügyvédi informatika a járványügyi veszélyhelyzet idején. *In Medias Res* 2020/2. (a továbbiakban: HOMOKI) 227. és 236. oldal

alapú aktához fér hozzá). Mivel azonban a hozzáférés „felmenő rendszerben”, azaz a 2020. január 1-jét követően indult ügyekben lehetséges, ez – például a fellebbviteli ügyekben – még nem jelentett tényleges előrelépést számukra. De ahogyan egy e területen szakértő ügyvéd fogalmazott: „a technika nagyszerű, és minden adottsága megvan arra, hogy segítségével az ügyvédek magasabb szintű szolgáltatást tudjanak adni az ügyfeleknek”²²³.

Az ügyvédek körében végzett felmérés rámutatott, hogy a leginkább fejlesztendő terület álláspontjuk szerint a távmeghallgatás, a távoli tárgyalás lehetősége. Mivel a VIA VIDEO rendszer az egyes állami végpontok (pl. bíróság – büntetés-végrehajtási intézet) közötti kapcsolatot biztosítja, az nem alkalmas az ügyvédekkel, jogi képviselőkkel történő kapcsolatfelvétellel. Megoldást jelenthet a bíróságok által beszerzett, a 3.6. pontban már említett Skype vállalati verziójának használata: a bíróságok a jogi képviselő által bejelentett email címre küldött meghívó segítségével nehézség nélkül tudnak bekapcsolódni az adott eljárási cselekménybe, ennek eljárásjogi feltételeit is megteremtették a veszélyhelyzet alatt. Kérdéses, hogy ilyen módon minden tárgyalás megtartható-e. A korlátozott kommunikációs lehetőségek miatt a tapasztalat az, hogy a többszereplős, komoly bizonyítási eljárást igénylő perekben a felek sem szívesen használnák ezt a megoldást, hanem inkább a személyes jelenléttel történő tárgyalást preferálják (itt azonban felmerülhetnek nehézségek a maszkviselési szabályok miatt, ha például a maszkot viselő felek és tanúk szembesítésére gondolunk).

IV.4. A bíróságokra irányadó veszélyhelyzeti jogalkotás lépései

A hazánkban 2020. március 11. napján elrendelt veszélyhelyzetet követően számos, a járvány megfékezését és az állampolgárok védelmét szolgáló kormányrendelet lépett hatályba. A többnyire korlátozással járó intézkedések értelemszerűen hatással voltak a bírósági peres és nemperes eljárásokra is, ezek közül a dolgozatban azokat mutatom be, amelyek a Kúria működését is érintették.

IV.4.1. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés első szakaszában (2020. március 11- 2020. június 17.)

²²³ HOMOKI i. m. 247.

IV.4.1.1. A veszélyhelyzet kihirdetése

A Kormány a 2020. március 11-én 15 órakor hatályba lépett Vesz. r. I. 1. §-ában hirdette ki a veszélyhelyzetet Magyarország egész területére, erről a dolgozat 2.2. pontjában már részletesen szóltam. A Vesz. r. I. 3. § (1) bekezdése tartalmazza, hogy a veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről külön kormányrendeletek rendelkeznek, a (2) bekezdés szerint pedig a Kormány folyamatosan felülvizsgálja a veszélyhelyzet fennállásának szükségességét.

IV.4.1.2. Rendkívüli ítélkezési szünet

A Kúria elnöke, az OBH elnöke és a legfőbb ügyész javaslatára a Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről (II.) szóló 45/2020. (III. 14.) Korm. rendelet 1. §-ában rendkívüli ítélkezési szünetet rendelt el. A 2020. március 15-én hatályba lépett rendelet – mivel a Kormány annak hatályát nem hosszabbította meg – tizenöt napig, 2020. március 29-ig volt hatályban.

Ezen időszak alatt a bíróságok, köztük a Kúria nem tartottak tárgyalást, a 2020. március 15. utáni időpontra kitűzött tárgyalások elmaradtak, azonban a tárgyaláson kívül intézhető ügyekben eljárak.

A Kúria kezelőirodáján is szünetelt a személyes ügyfélfogadás, távközlési eszközön vagy elektronikus úton lehetett tájékoztatást kérni, és a papír alapú beadványokat vagy postai úton, vagy a bejáratnál elhelyezett gyűjtőládába dobhatták be az ügyfelek.

IV.4.1.3. A bíróságok „újraindulása” a rendkívüli ítélkezési szünet után – a Veir. I.

Meg kell jegyezni, hogy a rendkívüli ítélkezési szünet elrendelésével összefüggésben a polgári pereket illetően a határidők folyásával és az egyes eljárási cselekmények megtétele kapcsán több értelmezési probléma merült fel, ami bizonytalanságot okozott a jogalkalmazásban. Annak felismerése miatt, hogy kiemelt érdek fűződik az igazságszolgáltatás veszélyhelyzet alatti zökkenőmentes működéséhez, a Kormány a bíróságok „újraindítását” is szem előtt tartva megalkotta a bíróságok biztonságos

működésének biztosítása, a közvetlen személyes kapcsolatok csökkentésének érdekében a 2020. március 31-én 15 órakor hatályba lépett, a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir. I.).

A Veir. I. egyértelmű üzenete az volt, hogy a koronavírus-járvánnyal összefüggésben a bíróságokkal, így a Kúriával szemben is követelmény, hogy az ügyfelek jogait és érdekeit szem előtt tartva, kellő rugalmasság mellett – lehetőség szerint a személyes jelenlét elkerülésével és a modern technikai eszközök alkalmazásával – alakítsák ki a működésüket.

IV.4.1.3.1. A Veir. I. mint lex specialis

A Veir. I. speciális szabályokat tartalmazott az 1952.-es Pp., valamint a Pp. hatálya alá tartozó ügyek vonatkozásában. Ebből következően, ha valamely kérdésben a Veir. I. rendelkezést tartalmazott, elsődlegesen azt kellett alkalmazni, és abban a körben a Pp. és az 1952.-es Pp. rendelkezéseit figyelmen kívül kellett hagyni.

IV.4.1.3.2. A tárgyaláson kívüli elbírálás főszabálya

A polgári peres eljárásoknak a Kúria szempontjából legfontosabb speciális szabálya az volt, hogy a járvány terjedésének megakadályozása, a személyes találkozások csökkentése érdekében a felülvizsgálati eljárásban a felek tárgyalás tartását nem kérhették²²⁴. Ennek magyarázata az, hogy – mivel a Kúria a felülvizsgálati eljárásban arról határoz, hogy a jogerős határozat megsértette-e a felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél által megjelölt jogszabály(oka)t²²⁵ – ebben az eljárási szakaszban nélkülözhető leginkább a felek személyes jelenléte, ami a pandémiás helyzetben hozzájárul a személyes kapcsolatok számának csökkentéséhez.

E rendelkezéssel kapcsolatban értelmezési kérdésként merült fel, hogy azon egyértelmű esetkör mellett, amikor a félnek a Veir. I. hatálya alatt nyílna lehetősége a tárgyalás tartása iránti kérelem benyújtására, az alkalmazandó-e abban az esetben is, amikor

²²⁴ Veir. 29. § (1) bekezdés

²²⁵ 1952-es Pp. 275. §, Pp. 424. §

a fél már korábban, a Veir. I. hatálybalépése előtt kérte a tárgyalás kitűzését, de annak tárgyában a Kúria még nem intézkedett.

A Kúria Polgári Kollégiuma a Veir. I. speciális és a perrendi általános szabályok alkalmazása összhangjának megteremtése és ezzel az ügyek zavartalan elbírálásának elősegítése érdekében a másodfokú eljárásra irányadó szabályoknak a veszélyhelyzet ideje alatt történő alkalmazásáról szóló 1/2020. (IV. 30.) PK véleményének (a továbbiakban: 1/2020. PK vélemény) 1. pontjában akként foglalt állást, hogy a Veir. I. alkalmazásában a perorvoslati bíróságnak – így a Kúriának - a veszélyhelyzet idejére főszabályként hivatalból mellőznie kell a tárgyalás kitűzését. A felmerült kérdést pedig akként válaszolta meg, hogy ez azokra az esetekre is irányadó, amelyekben a felek a Veir. I. hatálybalépése előtt kérték a tárgyalás tartását²²⁶, a tárgyalás kitűzésére azonban még nem került sor.

A felek tisztességes eljáráshoz való jogának teljeskörű érvényesítése érdekében a határidőben (a tárgyaláson kívüli elbírálásról szóló értesítéstől tizenöt napon belül) érkezett írásbeli közös kérelmükre a veszélyhelyzet ezen szakaszában is tárgyalást kell tartani: azonban nem személyes jelenlét mellett, hanem elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján (a továbbiakban: e-tárgyalás). Az 1/2020. PK vélemény 5. ponthoz fűzött indokolásában a Kúria utalt arra, hogy az így kitűzendő tárgyalás előkészítésének gyorsítása érdekében a „többkörös levelezéseket” elkerülendő célszerűnek látszik megkívánni a felektől, hogy már a tárgyalás tartására irányuló közös kérelmükben nyilatkozzanak arról is: milyen informatikai eszközök állnak a rendelkezésükre; a jogi képviselők felhívhatók arra, hogy az e-tárgyalás megtartásához szükséges adatokat jelentsék be, az erre vonatkozó nyilatkozataikat tegyék meg.

Fontos kiegészítő szabály, hogy amennyiben az e-tárgyalás feltételei nem biztosítottak, az eljárás előrehaladása érdekében a bíróság a tárgyaláson felveendő nyilatkozatokat írásban vagy azonosításra alkalmas elektronikus eszköz útján beszerzi. Ha azonban további, személyes közreműködést igénylő, de az előbbi módon nem foganatosítható eljárási cselekmény is szükséges, akkor az akadály elhárultáig vagy a veszélyhelyzet megszűnéséig tartó időszak a határidőkbe nem számít bele. Látható, hogy a

²²⁶ 1952-es Pp. 274. § (1) bekezdés vagy a Pp. 376. § (1) bekezdés *a*) pont és 405. § (1) bekezdés.

veszélyhelyzet ezen szakaszában nem volt lehetőség személyes jelenlét melletti tárgyalásra, hanem csak elektronikus eszköz útján volt biztosítható a szóbeliség elvének érvényesülése.

IV.4.1.3.3. Az e-tárgyalás szabályai

Érdemes megjegyezni, hogy az 1952.-es Pp. 394/N-394/P. §-ai és a Pp. 622-627. §-ai szabályozták, de a Veir. I. 21. § (3) bekezdése szerinti „elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz” fogalmát korábban az eljárási vagy más jogszabályok nem tartalmazták, és az annak útján megtartott tárgyalás feltételeiről sem szólt a jogszabály. A jogalkalmazási problémák elkerülése érdekében – az a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet alkalmazását segítő kabinetek létrehozásáról szóló 45.SZ/2020. (III. 31.) OBHE határozattal létrehozott Veszélyhelyzeti Polgári, Gazdasági és Munkaügyi Kabinet javaslata alapján – a Kúria 2/2020. (IV. 30.) PK véleményében (a továbbiakban: 2/2020. PK vélemény) állást foglalt a veszélyhelyzet ideje alatt az elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján megtartott tárgyalás feltételeinek tárgyában.

A fegyveregyenlőség jegyében kizárólag abban az esetben lehetett e-tárgyalást tartani, ha az ahhoz szükséges technikai feltételek minden, a tárgyalásra idézendő személynek a rendelkezésére állt, ezt a bíróságnak hivatalból kellett vizsgálnia. A tárgyalás megtartásához ezen kívül arra is szükség volt, hogy az e-mail címüket bejelentsék a bíróságnak, valamint internet-kapcsolat, továbbá kép és hang egyidejű továbbítására alkalmas eszköz is szükségeltetett. A bíróságoknak erre a célra a IV.3.6. pontban már említett, a személyazonosításra alkalmas Skype állt rendelkezésre, így a szóba jöhető technikai feltétel adott volt (azaz nem lehetett válogatni az egyes informatikai platformok között), a felek is ezen alkalmazáson keresztül csatlakozhattak akként, hogy a Skype értekezletről (azaz a tárgyalásról) linken keresztül is kaptak értesítést. Az OBH a „Skype értekezlethez való becsatlakozás külsős ügyfeleknek” címmel tájékoztató leírást készített, amit a tárgyalásra idézendő személyeknek megküldtek.

A Kúria a veszélyhelyzetnek ebben a szakaszában a polgári ügyekben benyújtott felülvizsgálati kérelmeket tárgyaláson kívül bírálta el, e-tárgyalás tartására nem került sor.

IV.4.1.4. Enyhébb szabályok – nyitnak a tárgyalótermek

A járványügyi helyzet változása indokolta a szigorú szabályok „lazítását”: a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet, valamint a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet módosításáról szóló 229/2020. (V. 25.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Módr. I.) 2020. június 1-jétől módosította a veszélyhelyzet ideje alatt a bíróságokon érvényben lévő szabályokat. A módosítás átmeneti időszakra szolt, mivel az Országgyűléshez benyújtották a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő törvényjavaslatot, amelyek az átmeneti rendelkezéseket is tartalmazzák²²⁷.

A legfontosabb változás az volt, hogy a bíróságok – így a Kúria is – 2020. június 1-től újra tarthattak tárgyalást, de – ha azt a járványügyi intézkedések indokolják - azok ezután is lefolytathatók elektronikus hírközlő hálózat (távmeghallgatás) vagy e-tárgyalás útján. A szabályozás arra is lehetőséget ad a bíróságnak, hogy járványügyi okból a tárgyalás nyilvánosságát korlátozhassa²²⁸.

A bíróságok elnökei – így a Kúria elnöke is – részletesen meghatározták a bírósági épületbe belépés és ott tartózkodás szabályait a járványügyi szempontok szem előtt tartásával, ezek között olyan rendelkezések szerepeltek, mint például a védőeszköz (orrot és száját eltakaró védőeszköz - maszk) viselésének, a bíróság által biztosított kézfertőtlenítő használatának az előírása. A Kúria elnöke elnöki utasításban előírta továbbá, hogy a Kúria épületébe ügyfelek csak indokolt esetben, eljárási cselekményen való részvétel vagy kezelőirodai ügyintézés céljából léphetnek be, és az épületben kizárólag az eljárási cselekmény, illetve az ügyintézés ideje alatt tartózkodhatnak. Nyilvános eljárási cselekményen hallgatóságként vagy a kezelőirodán iratbetekintési céllal megjelenni csak előzetes regisztrációt követően volt lehetőség²²⁹.

²²⁷ A kormány 2020. május 26-án nyújtotta be a T/10747. számú, a veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló, és a T/10748. számú, a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és az egészségügyi készenléről szóló törvény tervezetét.

²²⁸ Veir. I. 23. § (2) bekezdése (hatályos: 2020. június 1. - 2020. június 17.)

²²⁹ A Kúria elnökének 3/2020. számú elnöki utasítása az új koronavírus által okozott járványügyi helyzetben szükséges intézkedésekről

A felülvizsgálati ügyek intézése szempontjából lényeges rendelkezést tartalmazott a Módr. I. 5. §-a, amely 2020. június 1-től 2020. június 17-ig (a veszélyhelyzet megszűnéséig) volt hatályban: a fellebbezési és felülvizsgálati eljárásban eljáró bíróság a továbbiakban is tárgyaláson kívül jár el, ha az e rendelet (azaz a Veir. I.) hatálybalépése és a Módr. I. hatálybalépése közötti időszakban értesítette a feleket a tárgyaláson kívüli elbírálásról. Amennyiben pedig a Veir. I. hatálybalépése és a Módr. I. hatálybalépése közötti időszakban a tárgyaláson kívüli elbírálásról szóló értesítését követően a felek közös kérelemben kérték a tárgyalás megtartását, a bíróságnak azt ki kellett tűznie.

Egy konkrét ügyben az indítványozó alkotmányjogi panaszindítványt terjesztett elő, amelyben – az érintett ügyben hozott jogerős ítélet mellett – kérte a Veir. I. 29. § (1) bekezdésének 2020. június 1-től 2020. június 17-ig hatályban volt rendelkezése alaptörvényellenességének megállapítását és megsemmisítését. Előadta, hogy kifejezetten kérte az ügyében a másodfokú bíróságot tárgyalás tartására, azonban a bíróság a Veir. I. 29. § (1) bekezdésére hivatkozva 2020. augusztus 28-án tárgyaláson kívül hozta meg a döntését. Kiemelte, hogy a döntés napján Magyarországon sem veszélyhelyzet nem volt, sem különleges jogrend, más ügyekben tartottak is tárgyalást a bíróságok, ezért sérült egyrészt a nyilvános tárgyaláshoz való joga, másrészt – mivel ez a megkülönböztetés csak azokat érintette, akiknek az ügyében a támadott rendelkezés hatálya alatt, a veszélyhelyzetben történt intézkedés – az egyéb helyzet szerinti különbségtétel tilalmára vonatkozó alaptörvényi szabály is. Sérelmezte, hogy bár a másodfokú bíróság részben a javára döntött, de a „zárt tárgyalás” megfosztotta őt a szóbeli érvelés lehetőségétől, azaz attól, hogy rá tudjon mutatni az elsőfokú döntés hibáira, ezért sok kérdés megválaszolatlanul maradt és csak részben tudta „korrigálni az elsőfokú ítéletet”.

Az Alkotmánybíróság a 3178/2021. (IV. 30.) AB végzésben az alkotmányjogi panaszt visszautasította, az alábbi három okból. Egyrészt az indítványozónak az a hivatkozása, miszerint tárgyalás tartása esetén a per főtárgya tekintetében az elsőfokú döntéssel megegyezőtől eltérő másodfokú döntés született volna, az alapjogsérelem bekövetkezését nem tudta valószínűsíteni. Másrészt (az időbeli hatály körében) az eljárásjogi szabályok módosításának hatályba lépését illetően nem tekinthető kivételesnek a folyamatban lévő eljárásokra történő alkalmazás. Harmadrészt az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítványozó nem nevesített olyan, az iratok alapján meg nem ismerhető új körülményt, vagy tényt, amely azt valószínűsítette volna, hogy a támadott

rendelet alapján kötelezően alkalmazott tárgyalás mellőzésével történő eljárás az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sértette.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a Veir. I. rendelkezése az alkotmányosság próbáját kiállta, azaz az Alkotmánybíróság a különleges jogrend idején az alkotmányos követelményeket figyelembe véve megfelelőnek ítélte a perorvoslati ügyekben a tárgyaláson kívüli eljárást.

IV.4.1.5. Lezárul a világvárvány elleni védekezés első szakasza: a veszélyhelyzet megszűnése

A járványügyi helyzet kedvező alakulására tekintettel a 2020. június 17-én kihirdetett, a veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 2020. évi LVII. törvényben az Országgyűlés felhívta a Kormányt, hogy a Vesz. r. I. szerinti veszélyhelyzetet az Alaptörvény 54. cikk (3) bekezdése szerint szüntesse meg, továbbá hatályát veszítette a Korona tv. I. is. A Kormány a veszélyhelyzetet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelettel szüntette meg, amely rendelkezése értelmében a Vesz. r. I. hatályát veszítette, így a veszélyhelyzet 2020. június 18. napjával megszűnt.

IV.4.2. Az átmeneti időszak (2020. június 18 – 2020. november 3.)

A veszélyhelyzet megszüntetése nem jelentette azt, hogy a jogrendszer és a mindennapok teljes egészében visszaálltak volna a 2020. március 11. előtti időszak szerinti állapotba. A járványveszély továbbra is fennáll, így a veszélyhelyzet alatt született kormányrendelet egy részének alkalmazására bármikor újból szükség lehet, ezért azokat az Országgyűlés által elfogadott, a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény (a továbbiakban: Kivezető tv.) foglalja össze.

A Kivezető tv. tartalmazza a járványügyi védekezés következő szakaszának közjogi kereteit is: az egészségügyi törvény már meglévő egészségügyi válsághelyzetre vonatkozó szabályainak kiegészítésével a Kormány – különleges jogrend fennállása nélkül – rendeletalkotási felhatalmazást kapott egyes területeken, ami kizárólag a járványügyi védekezéssel

kapcsolatos területekre terjed ki (például utazási korlátozások, szociális távolságtartás szabályai stb.), egyéb területeken (így például a bíróságokat illetően) viszont már nem hozhatott a törvényeket felülíró rendeleteket.

A Módr. I. szabályai már a veszélyhelyzet utolsó szakaszában biztosították a bíróságok újraindulását, a Kivezető tv. lényegében megismétli ezeket a rendelkezéseket, azaz a bíróságok főszabály szerint személyes jelenlét mellett tartanak tárgyalást, de – a járványügyi helyzet alakulásától függően lehetőséget kaptak a távmeghallgatás vagy e-tárgyalás útján való tárgyalás tartására is. Emellett változatlanul volt lehetőség a nyilvánosság korlátozására abban az esetben, ha az a járványügyi intézkedésnek a tárgyalóteremben történő betarthatóságát biztosítja. A Kivezető tv. egyebek mellett a felülvizsgálati ügyekben arra is adott lehetőséget, hogy – meghatározott esetekben – ha a fél a veszélyhelyzet megszűnését követő naptól számított tizenöt napos jogvesztő határidő alatt kéri a tárgyalás tartását, akkor tárgyaláson, ha nem kéri, akkor pedig továbbra is tárgyaláson kívül bírálja el a felülvizsgálati kérelmet a Kúria²³⁰.

IV.4.3. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés második szakaszában (2020. november 4-2021. február 7.)

A járványhelyzet 2020. október végére egész Európában romlott, Magyarországon is folyamatosan emelkedett a betegek száma. A járvány elleni sikeres védekezés érdekében 2020. november 4-én a Kormány 90 napra visszaállította a különleges jogrendet: hatályba lépett a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet (Vesz. r. II.), amelyben a Kormány újra kihirdette a veszélyhelyzetet, Magyarország egész területére.

Ezt követően az Országgyűlés a 2020. november 11-én hatályba lépett, a koronavírus-világjárvány második hulláma elleni védekezésről szóló 2020. évi CIX. törvényben (a továbbiakban: Korona tv. II.) megállapította a veszélyhelyzettel összefüggő sajátos szabályokat, rendelkezett a Kormány felhatalmazásáról az Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdése alapján, valamint az Országgyűlés döntéshozatalban elfoglalt szerepét illetően a Korona tv. I.-ben írtakkal egyezően szabályozta.

²³⁰ Kivezető tv. 136-144. §

A bíróságokra irányadó szabályok – a veszélyhelyzettel összefüggésben – ebben a szakaszban nem változtak.

IV.4.4. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés harmadik szakaszában (2021. február 8. – 2022. május 31.)

IV.4.4.1. A veszélyhelyzet kihirdetésétől a szigorított védekezésig (2021. február 8. – 2021. március 7.)

A koronavírus járvány harmadik hulláma Magyarországot 2021. februárban érte el, és minden eddiginél több megbetegedést regisztráltak. A szükséges hatékony intézkedések gyors meghozatala érdekében 2021. február 8-án hatályba lépett a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Vesz. r. III.).

Ezt követően az Országgyűlés a 2021. február 22-én 23 órakor lépett, 90 napig hatályos, a koronavírus-világjárvány elleni védekezésről szóló 2021. évi I. törvényben (a továbbiakban: Korona tv. III.) megállapította a veszélyhelyzettel összefüggő sajátos szabályokat, rendelkezett a Kormány felhatalmazásáról az Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdése alapján, valamint az Országgyűlés döntéshozatalban elfoglalt szerepét illetően tartalmazott szabályokat²³¹.

A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységére irányadó szabályok – a veszélyhelyzettel összefüggésben – ebben a szakaszban nem változtak.

IV.4.4.2. A szigorított védekezés szakasza (2021. március 8. – 2021. április 19.)

A járvány erősödő harmadik hulláma miatt további intézkedések váltak szükségessé, amire tekintettel 2021. március 8-án hatályba lépett – a 2021. május 22-ig hatályos – a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir. II.), amely a szigorított védekezés

²³¹ E törvény 90 napra adott felhatalmazást a Kormány számára, de annak többszöri módosítása révén – 2021. évi XL. törvény, a 2021. évi CII. törvény, a 2021. évi CXXX. törvény – ezt a határidőt meghosszabbították.

idejére eltérő szabályokat rendelt alkalmazni többek között a polgári bírósági eljárásokat érintően is, és rendelkezéseit a hatálybalépése napján folyamatban lévő eljárásokban is alkalmazni kell.

A súlyosbodó járványügyi helyzetre tekintettel – a személyes találkozások számának csökkentése érdekében – szűkítette a személyes jelenléttel járó eljárási cselekmények lefolytatásának a lehetőségét, és előtérbe helyezte az írásbeliséget. A Kúriát érintő szabálya szerint a felülvizsgálati eljárásokban a bíróság kivétel nélkül, minden esetben tárgyaláson kívül jár el, és ha a felülvizsgálati kérelem tárgyában tárgyalás tartásának lenne helye, vagy azt bármelyik fél kérte, vagy a tárgyalást már kitűzték, a Kúria soron kívül értesíti a feleket a tárgyaláson kívüli elbírálás tényéről, és lehetőséget biztosít arra, hogy a felek nyilatkozataikat írásban előterjeszthessék. Ezek a szabályok csak a szigorított védekezés időszakára kitűzött tárgyalásokat érintik, nem vonatkoznak tehát az azt követő időszakra kitűzött tárgyalásokra. Így a szigorított védekezés időszaka alatt a Kúria előtti polgári perekben kivételt nem tűző főszabály volt a felülvizsgálati kérelmek tárgyaláson kívüli elbírálása.

A Veir. II. eltérő szabályait eredetileg 2021. április 5-ig kellett alkalmazni, de a harmadik hullám tetőzése miatt indokolttá vált a szigorított védekezés időszakának 2021. április 19-ig történő meghosszabbítása, következésképpen a Kúrián ez alatt az időszak alatt egyáltalán nem lehetett tárgyalást tartani. Ugyanekkor, már a szigorított védekezés alatt rendelkezett a Kormány arról, hogy ha a szigorított védekezés megszűnését követően a bíróság – a Kúriát is ideértve – tárgyalást tart, azt – annak feltételei fennállása esetén – a járványügyi intézkedések betartása mellett személyes jelenléttel is megtarthatja. Ha tárgyalás személyes jelenléttel nem tartható meg, azt lehetőség szerint távmeghallgatás vagy e-eljárás útján kell megtartani. Amennyiben pedig ezeknek a feltételei nem biztosítottak, a tárgyalás megtartása helyett, a tárgyaláson felveendő nyilatkozatokat a bíróság írásbeli formában szerzi be, vagy a személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszköz igénybevétele útján szerzi be²³².

²³² 160/2021. (IV. 1.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet módosításáról, valamint a Pénzügyi Békéltető Testület eljárása során a veszélyhelyzet idején érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 154/2021. (III. 27.) Korm. rendelet módosításáról 1. § és 2. § a) pont

IV.4.4.3. A bíróságok működése a szigorított védekezés után (2021. április 20-tól 2022. május 31-ig)

Mivel a 2021. március 8-tól bevezetett szigorított védekezést nem hosszabbították meg, így az 2021. április 19. napján megszűnt, ezáltal a szigorított védekezés alatt irányadó Veir II. által elrendelt eltérő eljárási szabályok 2021. április 20. napjától már nem alkalmazhatók. A veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet módosításáról szóló 182/2021. (IV. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban Módr. II.) rendezte, hogy a szigorított védekezés megszűnését követően az 1952-es Pp., valamint a Pp., továbbá a Kivezető tv. rendelkezéseit az a Módr. II.-ben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni. A Kúriára irányadóan lényeges rendelkezése, hogy a felülvizsgálati eljárásban a Kúria – ha a szigorított védekezés ideje alatt értesítette a feleket a tárgyaláson kívüli elbírálásról – továbbra is tárgyaláson kívül jár el, azonban ha bármelyik fél a szigorított védekezés megszűnését követő naptól számított 8 napon belül tárgyalás tartása iránti kérelmet terjeszt elő, akkor tárgyalást kell tartani. Amennyiben a bíróság a 2021. március 8. és 2021. április 19. közötti időszakban még nem értesítette a feleket a tárgyaláson kívüli elbírálásról, akkor a tárgyalás megtartására, illetve a tárgyaláson kívüli elbírálásra az általános perrendi szabályok szerint kerül sor.

A Korona tv. III.-nak a 2021. évi CXXX. törvény szerinti – utolsó – módosítása értelmében végül a járvány miatti veszélyhelyzetet 2022. május 31-ig hosszabbították meg. A Vesz. r. III.-t pedig – 2022. június. 1. napjával – a 181/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 3. §. szakasza helyezte hatályon kívül.

A koronavírus-járvány miatti veszélyhelyzet megszüntetését megelőzően, 2022. május 25-i hatállyal a Kormány az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 180/2022. (V. 24.) Korm. rendelettel az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki. Erre tekintettel 2022. május 25. és 2022. május 31. napja között egymás mellett párhuzamosan állt fenn két veszélyhelyzetet megalapozó rendelet.

IV.4.5. Szabályozás a világjárvány elleni védekezés negyedik szakaszában (2022. június 1-től 2022. november 1-ig)

A Kormány a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 181/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 2022. június 1-jén hatályba lépett 1. §-a szerint az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdése alapján a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet szerinti, az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó SARS-CoV-2 koronavírus-világjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében Magyarország egész területére kihirdetett veszélyhelyzetet megszüntette. A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő szabályozási kérdéseket a 2022. június 1-jén hatályba lépett 2022. évi V. törvény tartalmazza.

Az Országgyűlés a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa magyarországi következményeinek elhárításáról szóló 2022. évi VI. törvényben felhatalmazta a Kormányt, hogy a veszélyhelyzetre tekintettel hozott rendeletek hatályát e törvény hatályvesztéséig meghosszabbítsa. Ennek alapján a Kormány a 2022. május 25. napjával kihirdetett veszélyhelyzettel összefüggő rendkívüli intézkedések hatályának meghosszabbításáról szóló 203/2022. (VI. 8.) Korm. rendelettel, az abban tételesen felsorolt jogszabályok hatályát a 2022. évi VI. törvény hatályvesztéséig, 2022. november 1. napjáig meghosszabbította.

A Kormány az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 180/2022. (V. 24.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 423/2022. (X. 28.) Korm. rendelettel 2022. november 1. napjával az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra tekintettel kihirdetett negyedik veszélyhelyzetet megszüntette. Ennek következtében hatályát veszítette a 2022. évi VI. törvény, valamint a 180/2022. (V. 24.) Korm. rendelet és a 203/2022. (VI. 8.) Korm. rendelet.

Lényeges, hogy ebben a szakaszban a bíróságok működését illetően már semmilyen, jogszabály által elrendelt korlátozás nem volt érvényben, azok zavartalanul működtek.

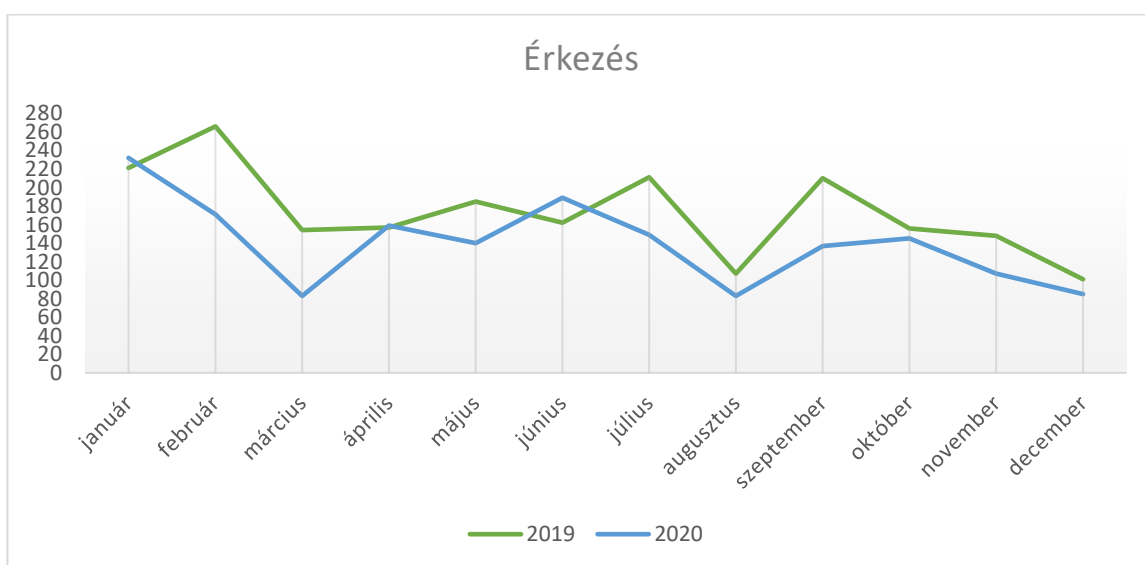
A fenti kronologikus áttekintéssel céloim az volt, hogy képet adjak a veszélyhelyzeti jogalkotásban a különleges jogrend elrendelésének alapjául szolgáló helyzet változásához

igazodóan előálló feladatairól, és arról, hogy – a jogalkotó nehézségei mellett – a jogalkalmazót is komoly kihívás elé állítja a gyorsan változó jogszabályok tömegének, alkalmazási körének áttekintése és azok pontos alkalmazása, hiszen a legfontosabb szempont a felek számára a szabályszerűen és időben meghozott, a jogszabályoknak megfelelő bírói döntéshez való hozzájutás.

IV.5. A veszélyhelyzet hatása a Kúria ügyforgalmára

A veszélyhelyzet első alkalommal, 2020. márciusban történt kihirdetését követően, a rendkívüli ítélkezési szünet elrendelésekor, majd azután az ügyek tárgyaláson kívüli elbírálását előtérbe helyező Veir. 1. kihirdetésekor senki nem tudta megjósolni, hogy a különleges jogrendi szabályok milyen hatást gyakorolnak majd a bíróságok működésére, a polgári perek szemszögéből nézve: mennyire tudják a bíróságok – témám szempontjából a Kúria – ebben a speciális, még soha nem tapasztalt helyzetben a felek jogvitái eldöntésének feladatát a tisztességes eljárás elveinek megfelelően, a jogszabályok maradéktalan betartásával ellátni.

Ehhez mindenekelőtt érdemes rátekinteni a polgári perekben benyújtott felülvizsgálati kérelmeket elbíráló Kúria ügyforgalmi adataira a járványügyi helyzettel érintett 2020. évben és az azt közvetlenül megelőző évben (4. ábra).

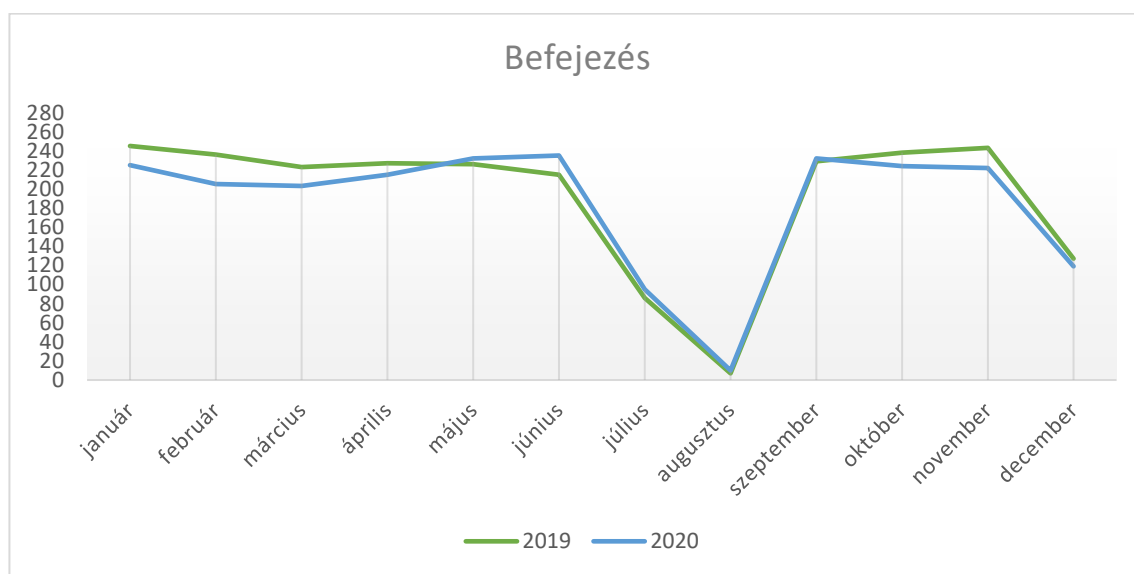

4. ábra: A Kúriára érkezett polgári peres ügyek száma 2019-2020. években (saját szerkesztés)

(forrás: www.birosag.hu és a Kúria ügyforgalmi adatai)

A fenti ábrán jól látható, hogy a Kúriához érkező polgári (ez alatt értve: polgári és gazdasági) peres ügyek száma 2020-ban – egy-két hónap kivételével – alatta maradt a 2019-ben érkezett ügyek számának (annak mintegy 81 %-a), aminek egyértelmű magyarázata a járványügyi helyzetben az alsóbb fokú bíróságok működésének lelassulása. A Kúria mint felülvizsgálati bíróság ugyanis az alsóbb fokú bíróság jogerős határozatainak – jogszerűségi szempontból történő – felülvizsgálatát végzi, így a bemeneti adatok kizárólag az alsóbb fokú bíróságok felterjesztett ügyeinek számától függenek.

Ehhez képest a befejezett ügyek számát nem érintette a járványügyi helyzet: a 2019-ben befejezett ügyek (összesen: 2302 db) számának több mint 96 %-át (2217 db) a pandémiával érintett 2020-ban is be tudta fejezni a Kúria, ami egyaránt tükrözi a bíróságok működőképességének fenntartása érdekében megtett jogalkotási lépések helyességét, és a Kúria munkatársainak lelkiismeretes, a nehézségek közepette is az eljűk került ügyek befejezésére törekvő hozzáállását (5. ábra).

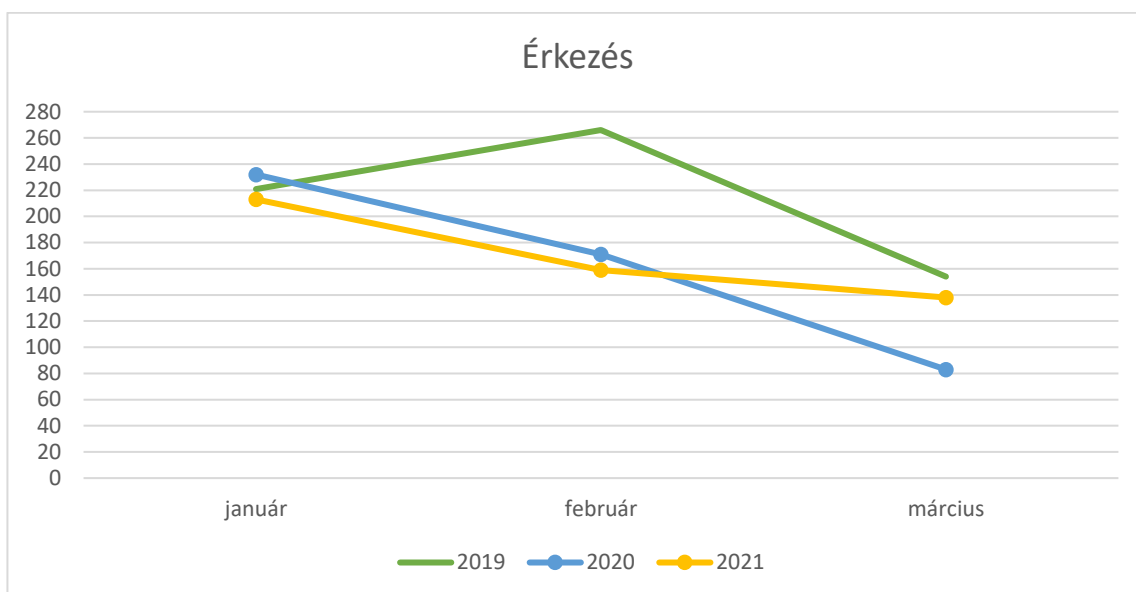

5. ábra: A Kúrián befejezett polgári peres ügyek száma 2019-2020. években (saját szerkesztés)

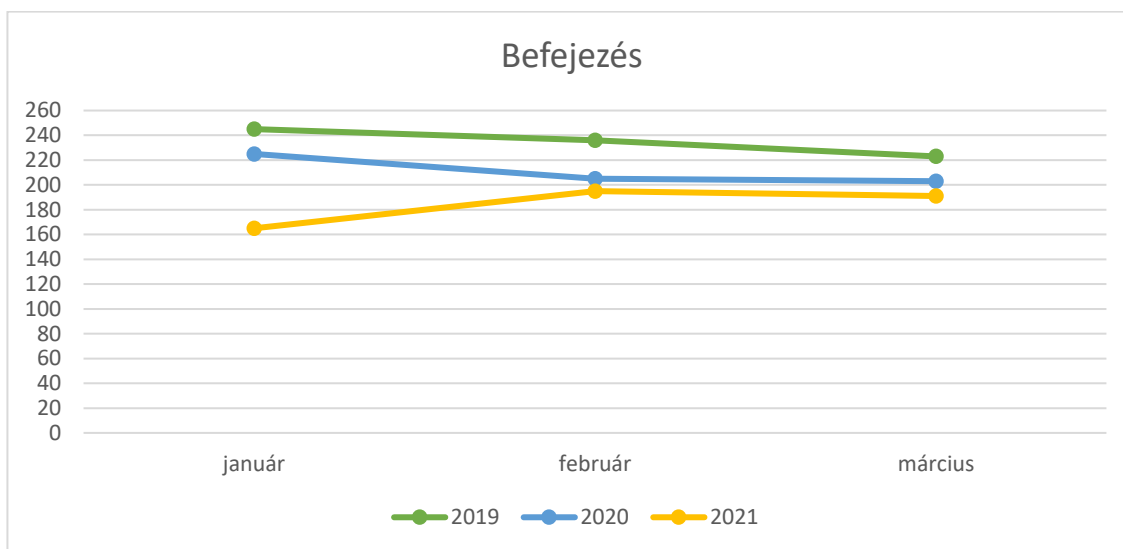
forrás: www.birosag.hu és a Kúria ügyforgalmi adatai)

A járványügyi helyzettel erősen érintett 2021. év elejének adatait tekintve (6. és 7. ábra) az látható, hogy az érkezett ügyek száma folyamatosan növekedett, erre nyilvánvalóan nem gyakorolhatott még hatást a szigorított védekezés alatti ügyintézés nehézsége, de a befejezett ügyek számára rátekintve látható, hogy a szigorított védekezés időszaka alatt is

hatékonyan, az érkezett ügyek számát számottevően, (kb. 40%-kal) meghaladó mértékben történt meg a felülvizsgálati ügyek elbírálása.

6. ábra: A Kúriára érkezett polgári peres ügyek száma 2019-2021. években (saját szerkesztés)
forrás: www.birosag.hu és a Kúria ügyforgalmi adatai

7. ábra A Kúrián befejezett polgári peres ügyek száma 2019-2021. években (saját szerkesztés)
forrás: www.birosag.hu és a Kúria ügyforgalmi adatai

Álláspontom szerint ebből elhamarkodott és helytelen lenne azt a következtetést levonni, hogy a Kúria a polgári perek felülvizsgálatát hatékonyabban tudja elvégezni tárgyaláson kívül. Az ítélezési munka, különösképpen a jogerős ítéletek jogszerűségéről döntő felülvizsgálati eljárásban nem helyezhető előtérbe a statisztikai szemlélet. Az ügyek szóbeli, közvetlen tárgyalás alapján történő elbírálása olyan történeti alkotmányos vívmánya

elődeinknek²³³, amit nem áldozhatunk fel a hatékonyság oltárán, így továbbra is fenn kell tartani azt a szabályt, hogy amennyiben a felek bármelyike azt kéri, a Kúria tárgyaláson döntsön a felülvizsgálati kérelemről. Erre az sem ad elegendő indokot, hogy „a veszélyhelyzet idején a felek nagy része nem kifogásolta, hogy tárgyaláson kívül született ügyében ítélet”²³⁴.

A IV.4.4.3. pontban említett Módr. II. éppen ezért, garanciális okból tette lehetővé, hogy – még abban az esetben is, ha a szigorított védekezés ideje alatt a feleket értesítették a tárgyaláson kívüli elbírálásról – ha bármelyik fél a szigorított védekezés megszűnését követő naptól számított 8 napon belül tárgyalás tartása iránti kérelmet terjesztett elő, akkor tárgyalást kellett tartani.

IV.6. Nemzetközi kitekintés a bíróságok működésére a járványhelyzet idején

Az egyes jogrendszerek eltérő állapotban voltak a járvány kitörésekor, de azt általánosságban el lehet mondani, hogy a legtöbb országban viszonylag gyorsan alkalmazkodtak a kialakult helyzethez, és az igazságszolgáltatási rendszerek – bár más-más intenzitással – továbbra is működtek. Néhány ország példáján keresztül megvizsgálom, milyen intézkedéseket vezettek be, milyen intézkedéseket hoztak. A jogrendszerek sokfélesége miatt ezek vizsgálata országonként általánosan történhet, de ahol hozzáférhető volt, külön kitérek a legfelsőbb bíróságok tapasztalataira is.

A leggyakoribb intézkedés világszerte a személyes jelenléttel járó tárgyalások, meghallgatások megszüntetése vagy nagyon szűk körre korlátozása, a bírósági épületekben az ügyfélfogadás felfüggesztése, a bírák és igazságügyi alkalmazottak számára az „otthondolgozás” lehetővé tétele és általánosságban áttérés az elektronikus kommunikációra, vagy annak fokozása.

²³³ ÖKRÖSS Bálint: A törvénykezés reformja, A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján javaslatul a polgári perrendtartáshoz. Budapest, Franklin Társulat, 1880.; MAGYARY Géza: A szóbeliség és közvetlenség alapelvei az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közöny*, 1912/40. szám, 348–349. oldal

²³⁴Darák: júliustól jogegységi panaszt lehet benyújtani a Kúriához (MTI hír). *Jogászvilág*, 2020. július 1. <https://jogaszvilag.hu/napi/darak-juliuistol-jogegysegi-panaszt-lehet-benyujtani-a-kuriahoz/> letöltve: 2021. május 1.

A levonható következtetés nem meglepő: a változásokra innovációval kell reagálni, de olyan módon, hogy megfelelő egyensúlyt találva – a jogállamiság egyik öreként – a bíróság továbbra is megőrizze azokat az alapvető értékeket, amelyeket a független, pártatlan, nyilvános eljárás alapelvei hordoznak.

IV.6.1. Néhány példa Európában

IV.6.1.1. Egyesült Királyság

A nyilvánosság elvének minél teljesebb érvényesülése érdekében a Skype for business-en vagy telefonon tartott „távtárgyalásokat” egy másik bírósági terembe vagy az interneten közvetítik, de arra is van lehetőség, hogy a média képviselői online csatlakozzanak a tárgyalásokhoz. Ezeket a tárgyalásokat többnyire rögzítik is.

Ügyfélbarát és előremutató módon a HMCTS (Her Majesty’s Courts and Tribunals Service – Őfelsége Bíróságok és Törvényszékek Szolgálat) tájékoztatókat tett közzé a tárgyalások menetéről továbbá a tárgyalás előtt ütemezetten teszthívásokkal ellenőrzik a rendszer működését és az ügyfél csatlakozási lehetőségét, valamint tájékoztatást nyújtanak a követendő speciális szabályokról is (pl. a mikrofon elnémítása). Ez az eljárás alkalmas a bíróságok iránti bizalom elmélyítésére, ami a visszajelzéseikben is megmutatkozik: ezt a megoldást megnyugtatónak találták, türelmesek voltak, vártak egymásra például csatlakozási probléma esetén.

Bizonyos esetekben azonban ilyen módon nehezen kezelhető helyzeteket is tapasztaltak, például a felek feszültsége nehezen kezelhető így, nem lehet kiküszöbölni azt sem, ha a felek a tárgyalás anyagát rögzítik, annak linkjét mással is megosztják, vagy a tárgyalás közben egymással kommunikálnak (összebeszélnek) más internetes platformokon²³⁵.

²³⁵ TOMLINSON, Joe – HYNES, Jo – MARSHALL, Emma – MAXWELL, Jack: Judicial Review in the Administrative Court during the COVID-19 Pandemic. (Bírósági felülvizsgálat a közigazgatási bíróságon a COVID-19 járvány idején – a szerző fordítása)
In:SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3580367>
letöltve: 2021. május 1.

Az Egyesült Királyságban azonban nemcsak „távtárgyalásokat” tartottak a korlátozások idején: annak érdekében, hogy az elhalaszthatatlan személyes meghallgatásokat le tudják bonyolítani, összesen 157 bírósági épület állt nyitva. Ezeket az épületeket három kategóriába sorolták: *open courts* (korlátozottan továbbra is nyitva áll az ügyfelek előtt), *staffed courts* (itt a bírák és az igazságügyi alkalmazottak továbbra is dolgoznak, de az ügyfelek nem léphetnek be), és *suspended courts* (ezekbe senkinek nem lehet belépni, a működését felfüggesztették)²³⁶.

IV.6.1.2. Németország

A „távtárgyalással” kapcsolatban éles viták alakultak ki a tárgyalások nyilvánossága kérdésében²³⁷, kétségbe vonva a nyilvánosság részvételi lehetősége nélkül folyó tárgyalások szabályszerűségét. Gondot okozott továbbá, hogy az egyes tartományok bíróságai eltérő szoftvereket alkalmaztak, és amelyek az egyik helyen elfogadott volt, a másik tartományban adatvédelmi aggályok miatt nem alkalmazták (pl. Skype for Business).

IV.6.1.3. Ausztria

Érdemes megemlíteni, hogy az online meghallgatási rendszer eddig csak speciális esetekben, és főleg a büntetőügyekben volt használatos, de a járványügyi helyzetben azt 2020. december 31-ig kiterjesztették a polgári eljárások egészére. Lényeges, hogy abban az esetben lehet a rendszert használni, ha minden érintett fél akként nyilatkozik, hogy elérhető számára az ehhez szükséges eszközök²³⁸.

A visszajelzések egyelőre nem túl pozitívak, mondván, hogy az ilyen módon tartott tárgyalás a személyes jelenléthez képest kevésbé hatékony. A jogászok arra következtetnek,

²³⁶ Kiemelt bíróságok az igazságszolgáltatás működése érdekében. Az angol Igazságügyi Minisztérium sajtóközleménye, 2020. március 27. (a szerző fordítása)

https://www.gov.uk/government/news/priority-courts-to-make-sure-justice-is-served?utm_medium=email&utm_source=

letöltve: 2021. május 1.

²³⁷ A bíróságok távoli elérése Németországban. *Vitarendezés Németországban*, 2020. május 18. (a szerző fordítása)

<http://www.disputeresolutiongermany.com/2020/05/remote-courts-in-germany/>

letöltve: 2021. május 1.

²³⁸ FÜLÖP Anna: Online bíróságok 2.0: további nemzetközi gyakorlatok és tapasztalatok. *Jogászvilág*, 2020. július 16.

<https://jogaszvilag.hu/a-jovo-jogasza/online-birosagok-2-0-tovabbi-nemzetkozi-gyakorlatok-es-tapasztalatok/?hilite=%27online%27%2C%27b%3%AAdr%3%B3s%3%A1gok%27>

letöltve: 2021. május 1.

hogy emiatt csak a pandémia alatti átmeneti megoldás lesz, de nem tartós, hosszútávon bevezetendő új tárgyalási formula.

IV.6.1.4. Az Európai Unió Bírósága

A COVID-19 terjedésének következtében az Európai Unió Bírósága is áttért a távmunkára: 2020. március 16-tól a kitűzött tárgyalásokat elhalasztották, az eljárásokat írásban folytatták. Kialakították azokat a munkamódszereket, amelyek biztosították ezen idő alatt is az intézmény működőképességét: a munkatársakat távoli hozzáférésre alkalmas eszközökkel látták el, az ügyfeleknek pedig könnyített feltételekkel biztosítottak hozzáférést az iratok elektronikus úton benyújtását és kézbesítését lehetővé tevő e-Curiához. A sürgős ügyek intézésének elsőbbséget biztosítottak, de azok mellett folytatódott a többi ügy feldolgozása is. A személyes jelenlét melletti tárgyalásokat 2020. május 25-től fokozatosan, a járványügyi szabályok betartása mellett folytatják, így nem szenved sérelmet az ügyintézés folytonossága²³⁹.

IV.6.1.5. Az Emberi Jogok Európai Bírósága

A Strasbourgban működő bíróság sem tartott tárgyalásokat, meghallgatásokat 2020. márciusban és áprilisban, de távmunkában biztosított volt az ügyek intézése, továbbra is fogadták a kérelmeket, és azokat az eljáró tanácsoknak kiosztották. A kérelmek benyújtásának hat hónapos, jogvesztő határidejét, valamint a folyamatban lévő ügyekben előírt határidőket 2020. március 16-tól kivételesen egy hónapra felfüggesztették, sürgős esetekben a döntéshozatal írásban történt, de a rendes működés helyreállításáig nem tettek közzé határozatokat az internetes felületen²⁴⁰.

IV.6.2. Néhány példa Európán kívül

IV.6.2.1. USA

²³⁹ Az Európai Unió Bírósága 46/20. számú sajtóközleménye, Luxembourg, 2020. április 3. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-04/cp200046hu.pdf>
letöltve: 2021. május 1.

²⁴⁰ Az Emberi Jogok Európai Bírósága rendkívüli intézkedéseket hoz. A Bíróság hivatalvezetőjének sajtóközleménye, 2020. március 16. (a szerző fordítása) <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%7B%22003-6666795-8866184%22%7D%7D>
letöltve: 2021. május 1.

Az Egyesült Államokban a szövetségi bíróságok és tárgyalótermek egészségügyi és biztonsági aggályainak kezelése érdekében a járványügyi helyzetben az Egyesült Államok Igazságügyi Konferenciája (Judicial Conference of the United States) ideiglenesen – meghatározott időre – jóváhagyta a polgári eljárások telekonferencia útján történő lebonyolítását. Ugyancsak döntöttek arról, hogy ebben a helyzetben egészségügyi vagy biztonsági okból korlátozható a média, illetve a nyilvánosság számára ezeknek az eljárási eseményeknek az elérése²⁴¹.

Bridget McCormack, Michigan állam legfelsőbb bíróságának elnöke egy kongresszusi meghallgatáson elmondta: az USA-ban a bírósági rendszer a járvány három hónapja alatt többet változott, mint a három megelőző évtizedben. Ez abban is megmutatkozott – tette hozzá –, hogy Michigan állam 242 bíróságán 2020. április elejétől június végéig összesen 15.000 meghallgatást tartottak Zoom-on keresztül.²⁴²

Ez a lehetőség időnként extrém helyzeteket is eredményezett, ami megerősíti ezeknek a platformoknak a kivételes használatát: egy esetben például a közlekedési ügy tárgyalására az orvos az általa végzett műtét közben jelentkezett be²⁴³, míg egy másik esetben az ügyvéd egy polgári per Zoom-on tartott tárgyalásán képtelen volt levenni bejelentkezési képeről a filtert²⁴⁴, ezzel lehetetlenné téve a tárgyalás megtartását.

IV.6.2.2. Ausztrália

²⁴¹ USA – Az igazságszolgáltatás engedélyezi a videó-/hang-hozzáférést a COVID-19 világjárvány idején. Közlemény a bíróságok honlapján, 2020. március 31. (a szerző fordítása)

<https://www.uscourts.gov/news/2020/03/31/judiciary-authorizes-videoaudio-access-during-covid-19-pandemic>

letöltve: 2021. május 1.

²⁴² ZÓDI i. m. 346. oldal és

A koronavírus járvány és a szövetségi bíróságok. Videofelvétel a C-Span honlapján, 2000. június 25. (a szerző fordítása)

<https://www.c-span.org/video/?473380-1/coronavirus-pandemic-federal-courts>

letöltve: 2021. május 1.

²⁴³ Az orvos csatlakozik a Zoom bírósági tárgyaláshoz, miközben megoperálja a páciens. *BBC.com*, 2021. február 28. (a szerző fordítása)

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-56222317>

letöltve: 2021. május 1.

²⁴⁴ „Nem vagyok macska” – mondja az online kommunikáció nehézségeivel küzdő ügyvéd. *The New York Times*, 2021. február 9. (a szerző fordítása)

<https://www.nytimes.com/2021/02/09/style/cat-lawyer-zoom.html>

letöltve: 2021. május 1.

A WHO 2020. március 11-i bejelentését követően röviddel elrendelték, hogy a fellebbviteli ügyekben nem tartanak személyes megjelenést igénylő tárgyalást; azokat telefonon vagy más digitális eszközzel bonyolítják, amennyiben pedig a személyes meghallgatás valamely okból – például terjedelmes bizonyítás – feltétlenül szükséges, azokat a tárgyalásokat a korlátozásokat követő időre halasztják el.

A High Court (az ausztrál igazságszolgáltatási rendszer legfelsőbb bírósága) 2020. március 17-én bejelentette, hogy legalább 2020. augusztusig biztosan nem ülésezik. Ezzel párhuzamosan az alsóbb bíróságok rohamtempóban kezdtek felkészülni a „távtárgyalások” megtartására, amihez a Skype, Zoom, WhatsApp, Facetime digitális platformokat vették igénybe, és a tárgyalás linkjének megküldésével a média jelenlétét is biztosították igény esetén.

A tárgyalásokon való részvétel megkönnyítéséhez az egyes bíróságok ügynevezett „practice note”-okban adtak tájékoztatást az adott bíróság által ebben a körben követett eljárási gyakorlatról, továbbá hasonló gyakorlati útmutatókat adtak ki például az elektronikus iktatás, a regisztráció módja, a bíróságra való belépés tárgykörében.

A bíróságok gyors felkészülése és a hatékony átállás ellenére érdekes, hogy a jogi szakirodalomban az online alternatív vitarendezés előretöréséről értekeznek: nagy kereskedelmi ügyeket is lezártak ilyen eljárásban a pandémia alatt²⁴⁵.

IV.6.2.3. India

Egy olyan országban, ahol eleve óriási különbségek vannak a lakosság körében és az egyes országrészeket illetően, joggal merül fel, hogy a gyorsan bevezetett digitalizáció éppen a bírósághoz való hozzáférést akadályozza meg. Könnyen belátható, hogy a szegényebbek körében a szükséges eszközök és internetkapcsolat, de a megfelelő tudás, ismeretanyag sem áll rendelkezésre ahhoz, hogy egyáltalán lehetőségük legyen – bármilyen egyszerű jogvita esetén is – csatlakozni a tárgyalás menetéhez. Ebből következően az új technika széleskörű

²⁴⁵ STRONG, S. I.: Procedural Law in a Time of Pandemic: Australian Courts’ Response to COVID-19. *University of Sydney Law School Legal Studies Research Paper Series*, No. 20/38.

bevezetése előtt nagyobb beruházással eszközöket kell beszerezni és képzést nyújtani az érintetteknek²⁴⁶.

Egyébként az Indiai legfelsőbb Bíróság honlapján (<https://main.sci.gov.in/>) „Corona steps” címszó alatt számos információt, tájékoztató anyagot tesznek közzé az ügyfelek számára, és itt található részletes útmutató ahhoz is, hogyan kell kérelmet előterjeszteni a videokonferencián tartandó tárgyalás tárgyában.

IV.7. Összegzés – a veszélyhelyzet tapasztalatai, a digitalizáció szemszögéből

A veszélyhelyzetben megmutatkozott: a világ, a körülmények változása valamennyiünket rákényszerít arra, hogy rugalmasan alkalmazkodjunk a megváltozott helyzetekhez. Igaz ez a jogalkotóra, ebben osztom UDVARY által kifejtetteket²⁴⁷, aki szerint a veszélyhelyzet több esetben is inkubátorként működött az általános perjogi, esetleg nemperes eljárási szabályok módosítása tekintetében. Érvényes továbbá a bíróságokra, amelyek működése rendkívüli körülmények között sem állhat le, a felek jogvitáit el kell dönteni, a nemperes eljárásokat le kell folytatni, többek között a gazdaság működőképessége érdekében is. Ez a követelmény a Kúriára is azt a szerepet rója, hogy a jogerős ítéletek jogszerűségére vonatkozó döntését észszerű határidő alatt hozza meg, az ítélezés magas színvonalának megőrzése és a fertőzés elkerülése mellett.

Ehhez – mint láthattuk – a bírácoknak minden technikai feltétel rendelkezésre áll: a Digitális Bíróság Projektben történt fejlesztések és eszközbeszerzések lehetővé tették a tértől és időtől független ítélezés megvalósítását, ami segítette a bíróságok működésének zavartalanságát a különleges jogrendi helyzetekben.

Mivel a járványügyi helyzetben – a fertőzések elkerülése érdekében – kiemelt jelentősége van a személyes találkozások száma csökkentésének, a jövőre nézve megfontolandó a rendelkezésre álló távmeghallgatási végpontok számának növelése, mert

²⁴⁶ Hogyan ösztönzi a COVID-19 az online bíróságok térnyerését Indiában. *DW.com*, 2020. november 6. (a szerző fordítása)

<https://www.dw.com/en/how-coronavirus-is-propelling-the-rise-of-online-courts-in-india/a-53774109>

letöltve: 2021. május 1.

²⁴⁷ UDVARY 2023., i. m. 224. oldal

így nemcsak a büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó eljárás szereplők, hanem az akár távol tartózkodó jogi képviselők is tehetnének nyilatkozatot távmeghallgatás útján, a nyilvános tárgyalás keretében. Ehhez szükséges bíróságon kívüli „hiteles helyek” (például ügyvédi kamara, kormányablak) felszerelése távmeghallgatási végponttal, a szükséges kapacitás biztosítása érdekében. Ezáltal jövőbeli hasonló helyzetekben utazási költség nélkül, és a fertőzésveszély elkerülése mellett biztosítható lenne a tárgyaláson való jelenlét, eleget téve a szóbeliség és a közvetlenség elvének is.

Mivel a távmeghallgatási rendszer kiépítése és üzemeltetése költséges, felmerült az igény a polgári perek tekintetében az eljárás szereplőknek a Veir. 1. által lehetővé tett „más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz” útján a tárgyaláson történő részvételre, amely ekkor kizárólag a veszélyhelyzetben és az ahhoz kapcsolódó átmeneti időszakban volt biztosított. A koronavírus járvány tapasztalataira hivatkozással a jogalkotó az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvénnyel iktatta be a Pp.-be az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét jogintézményét, amely esetén az adott személy meghallgatására nem a bíróság hivatalos helyiségében kerül sor, hanem a saját – pontosabban a rendelkezésére álló – elektronikus eszközt és programot használhatja a bírósággal való kommunikációra. Ebben az esetben tehát kézzelfogható a veszélyhelyzet tapasztalatainak a hasznosítása a rendkívüli időszak keretein kívül is²⁴⁸.

Végezetül kijelenthető, hogy a különleges jogrendi időszak annak jó példáját mutatta meg a bíróságokon, hogy a megfelelő jogalkotási lépések, a jogszerű működést előtérbe helyező jogalkalmazás és az ügyfelek jogkövető magatartásának együttese „extrém” körülmények között is képes az igazságszolgáltatás működésének biztosítására. Csak reménykedni merünk abban, hogy ennek közeljövőben történő alkalmazására nem kell sort keríteni.

V. A digitális fejlesztések hatása a nemzetközi felmérések alapján

A digitális bíróság kialakításának lépései és annak veszélyhelyzetben történő alkalmazását követően érdemes arra is kitékinteni, hogy a hazai digitalizáció szintje

²⁴⁸ E jogintézményről bővebben a dolgozat III. fejezetének 4.2.3.3. pontja szól.

nemzetközi összehasonlításban hol helyezkedik el a többi európai államhoz képest: ebben az Európa Tanács és az Európai Unió keretein belül vizsgáljuk a nemzetközi felmérések objektív mutatói alapján az elektronizáció szintjét, a vírushelyzet előtti és az azt követő időszakra vonatkozóan is, törekedve a tanulságok levonására és feltérképezve az előttünk álló időszak kötelezettségeit és lehetőségeit.

V.1. Értékelés az Európa Tanács keretein belül

A strasbourg-i székhelyű, 1949 tavaszán létrehozott Európa Tanács – amelynek jelenleg 46 tagállama van és számos állam élvez megfigyelői státuszt – alapvetően az emberi jogok érvényesülését segíti, nemzetközi egyezményeken keresztül, figyelemmel kísérve és monitorozva a tagállamok előrehaladását az adott területen. Számos, független szakértőkből álló és ajánlásokat megfogalmazó monitoring testület vesz részt e tevékenységben, az igazságszolgáltatás hatékonyságának a kérdésével a CEPEJ foglalkozik.

A CEPEJ és annak értékelő mechanizmusa bemutatása előtt a lényeges kitérni egy, a témánk szempontjából jelentős másik testületre. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2000-ben létrehozta a bírák függetlenségével, pártatlanságával és kompetenciájával foglalkozó, kizárólag bírókból álló konzultatív testületet, az Európai Bírák Konzultatív Tanácsát (Consultative Council of European Judges – CCJE). Valamennyi tagállam az igazságszolgáltatási rendszer működését alaposan ismerő, a legnagyobb személyes feddhetetlenséggel rendelkező delegáltat küldhet a testületbe. A CCJE tanácsokat ad a Miniszteri Bizottság – ezen keresztül lényegében a tagállamok – részére, a bírák jogállásával és feladataik gyakorlásával összefüggésben.

A CCJE 2011. november 9-i plenáris ülésén fogadták el a 14. számú véleményt az igazságszolgáltatásról és az információs technológiákról (IT)²⁴⁹, amelyben a CCJE elemezte a bírók szerepét az ezzel összefüggő folyamatban, valamint a bírók és a jogkeresők számára ezzel kapcsolatban tapasztalható előnyöket és hátrányokat vette számba, ennek keretében nagyon fontos megállapításokat és a jövőre vonatkozóan ajánlásokat tett.

²⁴⁹ Az Európai Bírák Konzultatív Tanácsának 14. számú véleménye: Opinion No.(2011)14 of the CCJE (a szerző fordítása)

<https://rm.coe.int/168074816b>

letöltve 2024. szeptember 9.

A megállapítások között kiemelték, hogy az informatika az igazságszolgáltatás javításának, a bíróságokhoz való hozzáférés megkönnyítésének az eszköze, ami azonban nem vezethet annak „elembertelenedéséhez”: ugyanis – tették hozzá – az igazságszolgáltatás humánus, és annak is kell maradnia, mivel elsősorban emberekkel és azok vitáival foglalkozik. Utaltak arra is, hogy az IT nem csorbíthatja a felek eljárási jogait, és a kiszolgáltatott személyek jogait, köztük az akadálytalan hozzáférést is megfelelően biztosítani kell.

A következtetések és az ajánlások között kifejtették, hogy az informatika hozzájárulhat az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés javításához, az ügykezeléshez és az igazságszolgáltatási rendszer értékeléséhez, emellett központi szerepet játszik az eljárás szereplői, valamint a nyilvánosság és a média tájékoztatásában. Erre figyelemmel bátorítja az informatika valamennyi aspektusának felhasználását a jogállami igazságszolgáltatás kiemelkedő szerepének az előmozdítása érdekében. Fontosnak tartották, hogy azt a bírók és más felhasználók igényeihez kell igazítani, soha nem sértheti a garanciákat és az eljárási jogokat, például a bíró előtti tisztességes tárgyaláshoz való jogot. Hangsúlyozták, hogy a bírókat be kell vonni minden olyan döntésbe, amely az igazságszolgáltatási rendszer informatikai rendszerének kialakítására és fejlesztésére vonatkozik. Ajánlásként fogalmazták meg: a bírónak mindenkor fenn kell tartania azt a jogot, hogy elrendelje a felek megjelenését, előírja az iratok eredeti formájának bemutatását és a tanúk meghallgatását. Végezetül kiemelték, hogy az informatika nem sértheti a bíró jogkörét, és nem veszélyeztetheti az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt alapvető elveket.

A CCJE ajánlását az igazságszolgáltatási rendszerek informatikai fejlesztéseinek értékelése során folyamatosan szem előtt tartják, megállapításai az elfogadása óta eltelt több mint tíz év ellenére ma is aktuálisak.

V.1.1. A CEPEJ létrehozásának célja, a szervezet funkciója és működése

V.1.1.1. A CEPEJ létrehozásának célja, a szervezet funkciója

Az Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért (CEPEJ – European Commission for the efficiency of justice) 2002. szeptember 18-án jött létre az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Res(2002) 12 határozatával.

A CEPEJ legfontosabb célja a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerei hatékonyságának és működésének javítása a hatékony jogérvényesítés, az igazságszolgáltatásba vetett bizalom növelése érdekében²⁵⁰, valamint az Európa Tanács által ennek érdekében elfogadott eszközök végrehajtásának fejlesztése. Létrehozása az Európa Tanácsnak azt a szándékát mutatja, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye – különösen annak 5. (Szabadsághoz és biztonsághoz való jog), 6. (A tisztességes eljáráshoz való jog), 13. (A hatékony jogorvoslathoz való jog) és 14. (A diszkrimináció tilalma) cikke – alapján előmozdítsa a jogállamiságot és az alapvető jogokat Európában.

A CEPEJ feladata, hogy elemezze az igazságügyi rendszerek elért eredményeit, feltárja a nehézségeket, amelyekkel az egyes tagállamok szembesülnek, valamint javaslatokat dolgozzon ki ezek leküzdésére, egyúttal támogatást nyújtson a tagállamoknak. Kötelezettsége az is, hogy elősegítse az új információs technológiákban rejlő lehetőségek kiaknázását az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése, az igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának és működésének javítása, az igazságszolgáltatás költségeinek csökkentése és a nyilvánosság számára elérhető szolgáltatások kiterjesztése érdekében.

V.1.1.2. A CEPEJ működése, munkamódszerei

A CEPEJ működését alapokmánya szabályozza²⁵¹. Funkciói összetettek, éppen azért, hogy a tagállamok és a részt vevő nemzetközi intézmények közötti együttműködést, tapasztalatcserét elősegítse: megvizsgálja a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerei által elért eredményeket (egyebek mellett közös statisztikai kritériumok és értékelési eszközök alkalmazásával), meghatározza a problémákat és a lehetséges fejlesztési területeket; konkrét módszereket határoz meg – azok egyedi igényeit figyelembe véve – a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerei mérésének és működésének javítására; kérés esetén segítséget nyújt az egyes tagállamoknak; valamint javaslatot tesznek azokra a területekre,

²⁵⁰ az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Res(2002) 12 határozata, 1. cikk

²⁵¹ az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Res(2002) 12 határozata, 1. függelék

amelyeken az Európa Tanács illetékes irányítóbizottságai, különösen az Európai Jogi Együttműködési Bizottság (European Committee on Legal Co-operation – CDCJ) – ha szükségesnek tartják – új nemzetközi jogi okmányokat vagy meglévő módosításokat dolgozhatnak ki [2. cikk (1) bekezdés].

A CEPEJ változatos munkamódszereket alkalmaz, hogy sokszínű feladatait megfelelően elláthassa, ezek például: indikátorok meghatározása és fejlesztése, mennyiségi és minőségi adatok gyűjtése és elemzése, értékelési eszközök meghatározása; jelentések, statisztikák, jó gyakorlatokról szóló felmérések, iránymutatások, cselekvési tervek, vélemények és általános megjegyzések készítése; kapcsolatok kialakítása kutatóintézetekkel, dokumentációs és tanulmányi központokkal; az adott vizsgált területen tevékenykedő szakemberek, civil szervezetek bevonása, meghallgatások tartása; az igazságszolgáltatás területén részt vevő szakemberek különféle hálózatainak létrehozása.

A CEPEJ évente legalább egy alkalommal plenáris ülést tart Strasbourgban (rendszerint évente két alkalommal tartják ezt meg, júniusban és decemberben), ezen kívül indokolt esetben tarthat „ad hoc” üléseket, valamint szükség esetén határozhat munkacsoportok létrehozásáról. Tevékenységét hivatalos honlapján²⁵² lehet nyomon követni. A szervezet működésével kapcsolatos operatív feladatokat a CEPEJ Hivatala látja el, amelyet a tagállamokkal való kapcsolattartásban a CEPEJ Titkársága (Secretariat) segít.

V.1.1.3. A CEPEJ tagjai, munkacsoportjai és hálózatai

A CEPEJ az Európa Tanács mind a 46 tagállamának kijelölt (delegált) szakértőiből áll²⁵³, akik alapos ismeretekkel rendelkeznek tagállamuk igazságszolgáltatása igazgatásáról, működéséről és hatékonyságáról; ők a szavazati joggal rendelkező résztvevői a plenáris üléseknek. A szervezet munkájában megfigyelőként számos más állam és szervezet – többek között az Európai Unió, az Európai Igazságügyi Képzési Hálózat (European Judicial Training Network – EJTN), több bírói egyesület – is részt vesz. Az egyes tagállamok a tagon

²⁵²A CEPEJ hivatalos honlapja:

<https://www.coe.int/en/web/cepej>

letöltve: 2024. szeptember 9.

²⁵³A CEPEJ tagjainak neve és tisztsége a CEPEJ honlapján olvasható:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/country-profiles>

letöltve 2024. szeptember 9.

kívül egy-egy kapcsolattartót is kijelölnek, aki operatív tevékenységet végez: elsődleges feladata a CEPEJ részére történő adatszolgáltatás; emellett munkáját az adott tagállamban az igazságszolgáltatás terén működő egyes hivatásrendek részéről kijelölt kapcsolattartók segítik.

A CEPEJ négy területen hozott létre munkacsoportot. Az igazságügyi rendszerek értékelésével foglalkozó munkacsoportja (CEPEJ-GT-EVAL²⁵⁴) felelős az Európa Tanács tagállamainak igazságügyi rendszereit értékelő folyamat irányításáért. A CEPEJ-GT-QUAL munkacsoport²⁵⁵ az igazságszolgáltatás minőségével, a CEPEJ-GT-CYBERJUST munkacsoport²⁵⁶ (Kiberigazságügyi Munkacsoport) az igazságszolgáltatás digitalizációja és a mesterséges intelligencia témakörével, a CEPEJ-SATURN munkacsoport²⁵⁷ pedig az igazságügyi időgazdálkodással foglalkozik. A munkacsoportok a tagállamok jelöltjei közül a CEPEJ által két évre kinevezett szakértőkből állnak, és legfontosabb feladatuk a szakterületükhöz tartozó, a CEPEJ által kibocsátott dokumentumok szakmai előkészítése és – elfogadás céljából – a közgyűlés elé terjesztése.

Emellett a CEPEJ három hálózatot (network) működtet.

A már említett nemzeti kapcsolattartók (national correspondents) hálózatának²⁵⁸ tagjai az egyes tagállamok által kijelölt kapcsolattartók (tagállamonként egy fő), akik a CEPEJ igazságszolgáltatási rendszerek értékelési munkájához – az igazságszolgáltatás terén működő egyes hivatásrendek kapcsolattartóinak bevonásával – biztosítják a meghatározott adatok összegyűjtését és rendelkezésre állását az adott tagállam részéről. Az általuk a részletes értékelő kérdőívbe beillesztett adatok mennyiségi és minőségi jellegűek, azokat indokolt esetben megjegyzésekkel kísérik a jogrendszerek és annak sajátosságai jobb

²⁵⁴ Az igazságügyi rendszerek értékelésével foglalkozó munkacsoport aloldala:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/evaluation-of-judicial-systems>

letöltve: 2024. szeptember 9.,

²⁵⁵ Az igazságszolgáltatás minőségével foglalkozó munkacsoport aloldala:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/quality-of-justice>

letöltve: 2024. szeptember 9.,

²⁵⁶ Kiberigazságszolgáltatással és mesterséges intelligenciával foglalkozó munkacsoport aloldala:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-working-group-cyber-just>

letöltve: 2024. szeptember 9.,

²⁵⁷ A bírósági időgazdálkodással foglalkozó munkacsoport aloldala:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/saturn-centre-for-judicial-time-management>

letöltve: 2024. szeptember 9.,

²⁵⁸ A nemzeti kapcsolattartók hálózatának aloldala:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-national-correspondents>

letöltve: 2024. szeptember 9.,

megértése, kontextusba helyezése érdekében, továbbá magyarázatot adnak a különböző értékelési ciklusok során megfigyelhető eltérések esetén.

A Pilot Bíróságok Hálózata²⁵⁹ az egyes tagállamokban működő ún. pilot-bíróságokból áll, és elsődleges feladata, hogy mélyebb betekintést nyújtson a tagállamok bíróságainak napi működésébe, valamint elősegítse a nemzeti igazságszolgáltatásban kialakult jó gyakorlatok terjesztését. Pilot bíróság bármilyen szintű, illetve bármilyen ügyszakban működő bíróság lehet; Magyarországon ezt a feladatot a Veszprémi Törvényszék látja el.

A pilot bíróságok hármas szerepet töltenek be. Egyrészt információs fórumként működnek, amelyek a CEPEJ munkájával és eredményeivel kapcsolatos információk kiemelt címzettjei, amivel összefüggésben az a feladatuk, hogy ezeket az információkat a saját nemzeti bírósági szervezetrendszerükön belül terjesszék. Másrészt konzultatív szerepet töltenek be: a CEPEJ – általában online kérdőívek és az elfogadásra váró eszközök lényegi elemeivel kapcsolatos visszajelzés formájában – rendszeresen kikéri a véleményüket a tárgyalt kérdésekről. Harmadrészt implementációs fórumként működnek, hozzájárulva az igazságszolgáltatás hatékonyságával és minőségével kapcsolatos innovatív projektek gyakorlatba történő átültetésében és terjesztésében.

A 2021-ben létrehozott Európai Kiberigazságügyi Hálózat²⁶⁰ (European Cyberjustice Network – ECN) keretei között lehetőség nyílik a digitalizációval és mesterséges intelligenciával kapcsolatos jó gyakorlatok cseréjére, valamint az Európa Tanács e területeket érintő jövőbeli kezdeményezéseinek meghatározásában való közreműködésre.

E hálózat támogatja a CEPEJ munkáját, a tevékenységét a CEPEJ-GT-CYBERJUST irányítja. Ennek keretében naprakész háttér- és statisztikai információkat szolgáltatnak az egyes tagállamokat érintően; javaslatokat terjesztenek elő új projektekre, cselekvési projektekre vonatkozóan; a CEPEJ-GT-CYBERJUST által kifejlesztett információk és eszközök terjesztésében vesznek részt, adott esetben képzéseket szerveznek a tagállamok

²⁵⁹ A pilotbíróságok hálózatának aloldala:
<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/network-of-pilot-courts>
letöltve: 2024. szeptember 9.

²⁶⁰ Az Európai Kiberigazságügyi Hálózat aloldala:
<https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network>
letöltve: 2024. szeptember 9.

érintett szervei számára; valamint platformot biztosítanak az e-igazságszolgáltatási alkalmazások fejlesztéséhez a két- és többoldalú együttműködések terén.

V.1.2. Az igazságszolgáltatási rendszerek értékelése

A CEPEJ – a 2002-2004. évi pilot időszakot követően – 2004 óta rendszeresen értékeli az Európa Tanács tagállamainak igazságügyi rendszereit. Két értékelési ciklus létezik: az egyik az igazságügyi rendszerek CEPEJ értékelési ciklusa, amelyben két évente minden tagállam és három megfigyelő állam vesz részt; a másik az Európai Bizottság felkérésére évente elkészülő, az Európai Unió igazságügyi eredménytáblája című tanulmány (emellett megadott kérdések vizsgálata mentén – „akciótervek” – eredménytábla készül a Nyugat-Balkán²⁶¹ és a keleti partnerség²⁶² keretében is), amely az érintettek éves értékelése; a kérdőívek mindegyike a CEPEJ fő értékelő kérdőívének kivonataiból áll. Ez egyébként az Európai Bizottság által közzétett igazságügyi eredménytábla – az EU Justice Scoreboard²⁶³ – egyik fő forrása: az objektív adatokat ezek alapulvételével elemzik és jelenítik meg.

A dolgozat V.2. pontja tartalmazza a digitalizációt illetően a CEPEJ módszertana alapján elvégzett felmérések eredményét, ehelyütt elegendőnek tartjuk megjeleníteni az Európa Tanács tagállamai körében hazánk helyzetét, amely tágabb kontextusban mutatja meg a fejlesztések vívmányainak hatását az igazságszolgáltatásban.

V.1.2.1. Az információs és kommunikációs technológiák (ICT) mutatói

Az e téren végzett felmérések eredményei a digitalizáció korábban ismertetett hazai vívmányainak versenyképességét mutatják: az igazságügyi rendszerek eredményeinek

²⁶¹ A nyugat-balkáni igazságügyi reformok eredményeinek jobb értékelése felé – „Dashboard Western Balkans” aloldala:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/towards-a-better-evaluation-of-the-results-of-judicial-reforms-in-the-western-balkans-dashboard-western-balkans->

letöltve: 2024. szeptember 10.

²⁶² A keleti partnerségben az igazságügyi reformra tett erőfeszítések eredményeinek jobb értékeléséhez („Justice Dashboard EaP”) aloldala:

https://www.coe.int/en/web/cepej/justice-dashboard-eap/-/asset_publisher/IpqkU7qYgoK4/content/launch-of-the-justice-dashboard-eastern-partnership-project

letöltve: 2024. szeptember 10.

²⁶³ Lásd részletesen: V.2. pontban.

legutóbbi, 2022. évi átfogó elemzéséből²⁶⁴ az derül ki, hogy Magyarország az információs és kommunikációs technológiával (information and communications technology – ICT) kapcsolatos mutatók tekintetében Európa élmezőnyében van. Ebben a körben a CEPEJ – a bíróságok számára kihívást jelentő technológiákat fókuszba helyezve – mindenekelőtt egy 0 és 10 közötti mutatószám (az ún. ICT-index) segítségével háromféle ICT-eszköz (döntést támogató eszközök, bírósági és ügykezelési rendszerek, valamint a bíróságok, a szakemberek és az ügyfelek közötti kommunikációt támogató eszközök) elterjedtségét méri, mégpedig összesítetten, ICT-eszközönként és ügyszak szerinti bontásban is. Ennek kapcsán azonban felhívja a figyelmet arra, hogy ez az index csak az ICT-eszközök meglétét jelzi, de azok tényleges használatára nem vonatkozik, és nem mutatja azok eredményességét, illetve az igazságszolgáltatás hatékonyságára gyakorolt hatását sem²⁶⁵.

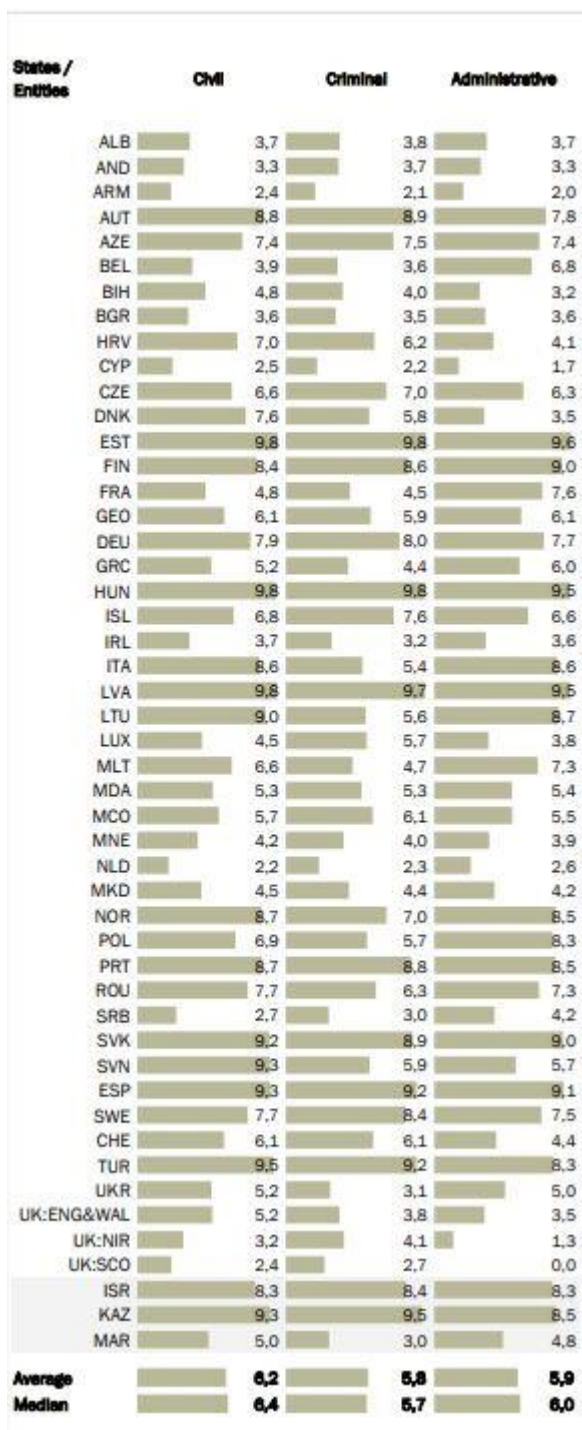
Az ICT-eszközök elterjedtsége tekintetében Magyarország mind az összesített, mind a részeredmények tekintetében is előkelő helyet foglal el az ET-tagállamok rangsorában. Az összesítésben 9,7 ponttal – a döntetlenben első helyezett Észtország és Lettország után – a harmadik helyen áll:

²⁶⁴ Európai igazságszolgáltatási rendszerek CEPEJ Értékelési Jelentés – 2022 Értékelési ciklus (2020-as adatok) – European judicial systems CEPEJ Evaluation Report – 2022 Evaluation cycle, 2020 data (a szerző fordítása)

<https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279>

letöltve: 2024. szeptember 10.

²⁶⁵ 2022 Értékelési ciklus, 118. oldal

8. ábra: ICT-index a polgári, büntető és közigazgatási ügyekben 2020-ban²⁶⁶.

Az ICT-eszközök szerinti bontásban két eszköz (döntést támogató eszközök, valamint a bíróságok, a szakemberek és az ügyfelek közötti kommunikációt támogató eszközök) tekintetében is elértük a maximális 10 pontot. Ez nem csak önmagában, hanem abból a szempontból is jelentős, hogy ez volt az első alkalom, hogy mindhárom ICT-eszköz

²⁶⁶ Forrás: 2022 Értékelési ciklus, 119. oldal, 4.3.8. tábla

tekintetében született 10 pontos eredmény; ezt Magyarország, Észtország és Lettország érte el²⁶⁷.

Az ügyszakok szerinti bontásban hazánk a polgári és büntető ügyszakban 9,8 pontot, míg közigazgatási ügyszakban 9,5 pontot ért el. A CEPEJ kifejezetten megemlíti Magyarországot azon ET-tagállamok között, amelyek esetében a három ügyszak mutatói között csak csekély eltérés van, szemben más ET-tagállamokkal, amelyekben az egyes ügyszakok mutatói között látványos, akár 3-4 pontos eltérés is mutatkozik²⁶⁸.

V.1.3. „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért”

V.1.3.1. A 2022 – 2025 CEPEJ Akcióterv: „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért”

A CEPEJ a 2021. decemberi plenáris ülésén 2022 – 2025 időszakra akciótervet fogadott el „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért” címmel, amelynek alapján a CEPEJ prioritása ebben az időszakban az, hogy közreműködjön az államok és a bíróságok sikeres igazságszolgáltatás digitalizálására való áttérésében, összhangban az európai normákkal és különösen az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikkével.²⁶⁹ Prioritás, hogy a folyamatos digitalizáció mellett az igazságszolgáltatás emberi, hatékony és magas színvonalú legyen, ennek érdekében meghatározták a CEPEJ-nek az e folyamatban történő közreműködése során követendő legfontosabb elveket és irányvonalakat, amelyek a következők.

A digitalizációs folyamatnak az igazságszolgáltatás hatékonyságát kell szolgálnia: a papír alapú aktákról az elektronikus ügyiratokra való áttérés, az igazságszolgáltatás működésének, az intézmények közötti kapcsolatoknak a digitalizálása során gondoskodni kell arról, hogy a választott technológiák a legmegfelelőbbek és összeegyeztethetők legyenek a minőségi, hatékony, hozzáférhető és pártatlan igazságszolgáltatással.

Mindemellett az átláthatóság biztosításában is fontos szerepe van: az új technológiáknak alaposabb ismereteket kell biztosítaniuk a felhasználók számára az

²⁶⁷ 2022 Értékelési ciklus, 119. oldal, 4.3.8. tábla

²⁶⁸ 2022 Értékelési ciklus, 120. oldal, 4.3.9. tábla

²⁶⁹ 2022 – 2025 CEPEJ Akcióterv: „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért” (a szerző fordítása) <https://rm.coe.int/cepej-2021-12-en-cepej-action-plan-2022-2025-digitalisation-justice/1680a4cf2c> letöltve: 2024. szeptember 10.

eljárásokról, lehetővé kell tenni számukra az ügyfolyamat nyomon követését. Lényeges továbbá, hogy az eljárás résztvevői számára lehetőség legyen egymással elektronikus platformon kommunikálni, a jobb együttműködés érdekében.

Kiemelték az „emberi igazságszolgáltatás” fontosságát: utaltak arra, hogy bár a digitalizáció növeli a hatékonyságot, de a bíró helyettesítésére nem szabad törekedni, és az eljárás középpontjában a bírónak kell maradnia. Az „emberközpontú igazságszolgáltatás” fogalma alatt pedig azt értik, hogy az igazságszolgáltatásban működő szakembereket és a felhasználókat képzések révén folyamatosan támogatni kell, ami nemcsak a hatékonysághoz, hanem – a szabályok és az eljárás teljeskörű ismerete révén – az igazságszolgáltatás függetlenségéhez is hozzájárul. Ezek mellett a CEPEJ-nek fontos szerepe van a tájékozott igazságszolgáltatás kialakításában: növelni kell az igazságszolgáltatási rendszerek értékelési eredményeinek felhasználását, ezek révén még több elemzett információt kell szolgáltatnia, amelyek segítségével a felmerült kérdésekre pontosabb válaszok adhatók. Végezetül hangsúlyozzák a CEPEJ felelős és reaktív szerepét, eszközeinek láthatónak és hozzáférhetőnek kell lenniük, hogy teljesíthesse küldetését: a rendelkezésére álló szaktudást felhasználva gyorsan, konkrétan és hatékonyan tudjon válaszolni a megkeresésekre.

A digitalizációt támogató folyamat részeként a CEPEJ Kiberigazságügyi Munkacsoportja 2023-ban javaslatokat dolgozott ki az „*Iránymutatás az online alternatív vitarendezésről*”, azzal a céllal, hogy javítsák az igazságszolgáltatás hatékonyságát azáltal, hogy csökkentik a bíróságok munkaterhét, és lehetőséget kínálnak a feleknek arra, hogy költséghatékony módon rendezzék a vitáikat. Az iránymutatások az elérhetőség, a hozzáférhetőség és a tudatosság elvei köré épülnek, figyelembe véve az infokommunikációs technológiának az online alternatív vitarendezés (alternative dispute resolution – ADR) során történő felhasználásából adódó sajátosságait. Ezek közül a hozzáférhetőség keretében a szolgáltatóknak javasolják az ADR-eljárások felhasználóbarát kialakítását, lehetővé téve a felek hatékony részvételét az online eljárásban. A dokumentumot a CEPEJ a 2023. december 4. és 5. napján megtartott 41. plenáris ülésén elfogadta²⁷⁰.

²⁷⁰ Útmutató az online alternatív vitarendezéshez – Guidelines on online alternative dispute resolution (a szerző fordítása)
<https://rm.coe.int/cepej-2023-19final-en-guidelines-online-alternative-dispute-resolution/1680adce33>
letöltve: 2024. szeptember 10.

V.1.3.2. Digitalizációs innovációk

A CEPEJ az egyes tagállami digitalizációs és mesterséges intelligencián alapuló megoldásokat egy külön, mindenki számára elérhető tudásbázisban rendszerezi.²⁷¹

Ezek közül az egyik érdekes és a jövőbe mutató fejlesztés a Németországban létrehozott OLGA rendszer²⁷². Ennek kialakítását az ügynevezett tömeges dízelperek által okozott áldatlan állapotok indokolták: nagy autógyártó cégek – téves kipufogógáz-kibocsátási értékek miatt – számos pert generáltak, amelyekben a felek az elsőfokú ítéletet gyakorlatilag mindig megfellebbezik, így néhány év alatt a tízszeresére ugrott a másodfokon folyamatban lévő ügyek száma. Ezekben az ügyekben ráadásul – a technikai eszközök fejlődése folytán – egyre hosszabb beadványok születnek, továbbá az ügyek egymástól csak néhány, de igen fontos részletben térnek el, amelyek manuális szűrése rendkívül nagy munkaterhet generálna. Ez a helyzet automatizálásért kiáltott: a tömeges perek adminisztrációjának kezelésére mintegy hat hónap leforgása alatt az Oberlandesgericht (OLG) Stuttgart (Stuttgarter Tartományi Bíróság) munkatársai megvalósították az OLGA rendszert, amely mesterséges intelligencia alkalmazásával képes kiásni az „adatgyémántokat”: a bíró által megadott paraméterek alapján valamennyi dokumentumot átvizsgálja, az ügyeket csoportosítja, valamint a megadott határozatsablonokat módosítja. Ez pedig nem csak időt takarít meg, hanem az ügyek áttekintését és a tárgyalások kitűzését is megkönnyíti.

Ebben a rendszerben a mesterséges intelligencia elemzi a fájlokat, és a tények szerint rendezi őket: ez az ismétlődő jellemzők szerinti rendszerezés a bírókat segítő sematikus tevékenység, a tartalom feldolgozásáért, áttekintéséért és a döntések meghozataláért továbbra is a bírók felelősek.

Egy másik, a mesterséges intelligenciát a bírósági eljárásban hatékonyan alkalmazó fejlesztés a spanyol bíróságokon a tárgyalási jegyzőkönyv elkészítéséhez alkalmazott,

²⁷¹ A CEPEJ Kiberigazságügyi és MI Kutatóközpontja – Resource Centre Cyberjustice and AI by CEPEJ, lásd:

<https://public.tableau.com/app/profile/cepej/viz/ResourceCentreCyberjusticeandAI/AITOOLSINITIATIVE/SREPORT?publish=yes>

letöltve: 2024. szeptember 10.

²⁷²swr.de: Az OLG Stuttgart mesterséges intelligenciát használ a dízel perekben
<https://www.swr.de/swraktuell/baden-wuerttemberg/stuttgart/olg-stuttgart-mit-ki-gegen-flut-von-dieselklagen-100.html>

letöltve: 2024. szeptember 10.

mesterséges intelligencia-alapú beszédfelismerő eszköz. A tanulásra képes eszköz nem pusztán videóra veszi a tárgyalást és leírja annak hanganyagát, hanem helyesírás-ellenőrző funkcióval is rendelkezik, valamint felismeri az egyes beszélőket²⁷³. A videótartalomban szabad szöveges keresés révén a felvételen belül olyan konkrét pillanatok fellelését teszi lehetővé, amikor a keresni kívánt szó elhangzott. A rendszer használatának jelentős erőforráskímélő hatása van, hiszen feleslegessé teszi a felvételen rögzített szöveg ember általi leírását. Az Igazságügyi Minisztérium adatai szerint 2020 májusától 2023 decemberéig több mint 1.400.000 szövegezés készült a felvételekről²⁷⁴.

V.2. A digitális fejlesztések hatása az uniós igazságügyi eredménytábla tükrében

V.2.1. Az európai szemeszter

Az európai szemesztert – amely az uniós szintű gazdaságpolitikai koordináció éves ciklusa – a 2008-as gazdasági válságot követően, 2010-ben hozta létre az Európai Unió az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 121. és 148. cikke alapján, a gazdasági és társadalmi szakpolitikák monitorozása és koordinálása, az uniós szabályokkal és célkitűzésekkel való jobb összehangolása érdekében. Az ennek keretében megfogalmazott javaslatok a tagállamok részére tett ajánlásoknak – országspecifikus ajánlások (CSR – country specific recommendations) – tekinthetők²⁷⁵. Az európai szemeszter a prioritások között említi a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerei hatékonyságának javítását.

V.2.2. Az igazságügyi eredménytábla kialakítása, célja

Az Európai Bizottság az elmúlt évtized elején – felismerve, hogy az akkor zajló gazdasági válság okozta változások során a nemzeti igazságszolgáltatási rendszerek kiemelkedő szerepet játszanak a bizalom és a stabilitás helyreállításában, a növekedés beindításában – az európai szemeszter keretében megfogalmazott prioritás megvalósításának

²⁷³ Működését lásd: https://www.youtube.com/watch?v=8GO_u0Mrh5I
letöltve: 2024. szeptember 10.

²⁷⁴ Szolgáltatások és megoldások: felvételek szövegezése
<https://www.administraciondejusticia.gob.es/-/soluciones-textualizacion-de-grabaciones>
letöltve: 2024. szeptember 10.

²⁷⁵ BÍRÓ-NAGY András, LAKI Gergely: Ajánlások és teljesüléstük. A V4-ek országspecifikus ajánlásai európai kontextusban. *Politikatudományi Szemle*, 2021/1. szám, 8. oldal

elősegítése érdekében igazságügyi eredménytábla elkészítését határozta el. Ennek célja az volt, hogy a tagállamok igazságszolgáltatási rendszereinek vonatkozásában objektív, megbízható és összehasonlítható adatok szolgáltatásával mozdítsa elő az Európai Uniót és a tagállamokat is a hatékonyabb igazságszolgáltatás megvalósításában, azért, hogy azonosítani lehessen a jó gyakorlatokat („best practices”) és a fejlesztendő területeket, hiányosságokat²⁷⁶. A 2013. évi éves növekedési jelentésben az Európai Bizottság kiemelte, hogy a bizalom helyreállítása és a növekedéshez való visszatérés érdekében kulcsfontosságú a reformok ütemének megőrzése, ennek keretében „javítani lehet az igazságszolgáltatási rendszerek színvonalát és függetlenségét”²⁷⁷. Erre tekintettel, a kölcsönös elismerés és együttműködés elvét, a kölcsönös bizalom megerősítésének szükségességét figyelembe véve, esetlegesen országspecifikus ajánlások megfogalmazása érdekében látták szükségesnek a tagállamok igazságszolgáltatási rendszereinek összehasonlítható módon történő rendszeres áttekintését.

A hatékony bírósági jogvédelem szempontjából jelentősége van annak, hogy a nemzeti bíróságok egyben uniós bíróságok, a nemzeti bírók pedig uniós bírók: azaz az uniós jogot alkalmazzák, ami miatt az Európai Unióról szóló szerződés 19. cikke (1) bekezdésének második albekezdése kifejezetten előírja a tagállamoknak az uniós jog által szabályozott területeken a hatékony jogvédelem biztosításához szükséges jogorvoslati lehetőségek megteremtését²⁷⁸. A hatékony jogorvoslathoz való jog fontossága az Európai Unió Alapjogi Chartájában²⁷⁹ is megjelenik.

²⁷⁶ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2013., 2. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419867264&uri=CELEX:52013DC0160>

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁷⁷ A Bizottság közleménye – 2013. évi éves növekedési jelentés COM(2012) 750 final, 16. oldal

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6c2222b6-73b4-4a6f-9483-5323de2c5cf8.0022.02/DOC_3&format=PDF

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁷⁸ LEHÓCKI Balázs: Az uniós jog alkalmazásáért felelős nemzeti bíróságok függetlensége. *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 2019/3., 152-153. oldal

²⁷⁹ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikk A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog. Mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, az e cikkben megállapított feltételek mellett joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz.

Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja. Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselőlet igénybeviteléhez.

Azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybeviteléhez erre szükség van.

Azt is hangsúlyozták, hogy az EUMSZ 67. cikkének (1) bekezdését – amely szerint az Unió egy, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget alkot, amelyben tiszteletben tartják az alapvető jogokat és a tagállamok eltérő jogrendszereit és jogi hagyományait – az összehasonlítás és az elemzés során szem előtt kell tartani.

V.2.3. Az igazságügyi eredménytábla elkészítése

Az Európai Bizottság 2013 óta teszi közzé az uniós igazságügyi eredménytáblát, amely tájékoztatás céljából tartalmazza a tagállamok igazságszolgáltatási rendszereinek meghatározott, azok hatékonyságára, minőségére, függetlenségére vonatkozó adatait. Mivel nincsen két egyforma igazságszolgáltatási rendszer, lényeges, hogy az eredménytáblának nem célja ezen rendszerek bármelyikének előtérbe helyezése vagy kiemelése, hanem inkább széleskörű áttekintést kíván nyújtani, hogy a fejlesztendő területeket, a fejlesztés irányait azonosítani lehessen. Bár nem rangsor létrehozása érdekében alakították azt ki, az eltelt több mint egy évtized alatt mégis, bizonyos mutatók (pl. eljárás hossz, digitalizáció mértéke) tekintetében a tagállamok között egyfajta, ha nem is pontos, de hozzávetőleges sorrend megállapítható. Azt mindenképpen tükrözik ezek a mutatók, hogy az egyes tagállamok az adott területen mennyire tudatosak, milyen intézkedéseket tettek, azaz a közös gondolkodás hatása nyomon követhető.

Ki kell emelni, hogy az eredménytáblában megjelenített adatkörök évről évre változnak, a tagállamokkal folytatott párbeszéd keretében folyamatosan bővülnek. A kezdetben elsősorban a bírósági ügyek (a 2013-as eredménytábla meghatározása szerint²⁸⁰ a polgári és gazdasági jogi ügyek, a végrehajtási ügyek, az ingatlannyilvántartási ügyek, a cégbírósági ügyek és a közigazgatási ügyek) idődimenzióit, hatékonysági mutatóit (az eljárás tartama, a befejezési arány és a folyamatban lévő ügyek száma) tartalmazó felmérés később egyre nagyobb hangsúlyt fektetett az igazságszolgáltatási rendszerek digitális fejlettségére és a bírói függetlenségre is. Az eredménytábla egyébként kezdettől fogva megvizsgálja – az eljárás tartamának csökkentése és az ítékezés minőségének emelése

²⁸⁰ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2013., 6. oldal
https://commission.europa.eu/document/download/e6cdc21d-1729-4e49-a9b6-c262fb003338_en?filename=justice_scoreboard_2013_en.pdf&prefLang=hu
letöltve: 2024. szeptember 6.

keretében – a bíróságok információs és kommunikációs technológiai rendszereire vonatkozó mutatókat is.

Az eredménytábla elkészítésének alapjául szolgáló adatgyűjtést és elemzést az Európai Bizottság felkérésére, vele kötött szerződés alapján – a dolgozat V.1. pontjában ismertetett rendszerben működő – az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonyságának értékelésével foglalkozó bizottsága, a CEPEJ végzi²⁸¹, de ahhoz más szervezetek adatgyűjtéseit, felméréseit is felhasználja (pl. Eurostat, Világbank, World Justice Project):

V.2.4. Az elektronizáció fejleményeinek megjelenítése az uniós igazságügyi eredménytáblában

A 2013-ban első alkalommal megjelent igazságügyi eredménytábla alcímében is kiemelte, hogy az a hatékony igazságszolgáltatás és a növekedés előmozdításának eszköze. A bevezető részben hangsúlyosan utaltak arra, hogy a kiszámítható, gyors és végrehajtható igazságszolgáltatási határozatok fontos szerkezeti összetevőit jelentik a vonzó üzleti környezetnek, mivel fenntartják a vállalkozások beindításához, a szerződések kikényszerítéséhez, a magánadósságok rendezéséhez, valamint a tulajdonjog, valamint egyéb jogok védelméhez szükséges bizalmat²⁸².

A bíróságok IKT rendszereinek fejlettsége, megfelelő működése alapvető fontosságú az igazságszolgáltatás hatékony működéséhez, ami indokolja az erre vonatkozó, ezzel összefüggő mutatók kidolgozását, nyomon követését, közben alkalmazkodva a bekövetkező változásokhoz.

V.2.4.1. Az elektronizáció jelentősége és hatásai az igazságszolgáltatásra, az eredménytábla vonatkozásában

²⁸¹ A CEPEJ által az EU igazságügyi eredménytáblájához készített tanulmányokat lásd:

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-study-for-the-eu-justice-scoreboard>

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁸² Az EU igazságügyi eredménytáblája 2013., 2. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419867264&uri=CELEX:52013DC0160>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az IKT rendszereknek az eljárások időtartamának rövidítésében, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésben, valamint az igazságügyi hatóságok közötti, határokon átnyúló együttműködés területén jelentős a szerepük. Az eljárás időtartama csökkentésében elsősorban az ügyek iktatása, kezelése elektronizálásának, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés terén az elektronikus kapcsolattartásnak, az elektronikus akta távoli elérhetőségének van komoly szerepe.

Az igazságszolgáltatás hatékony működése csak magas színvonal, minőség mellett képzelhető el, amelyet az elektronizáció, a korszerű, folyamatosan rendelkezésre álló IKT eszközök is elő tudnak mozdítani, sőt azok zavartalan működése annak egyik alapja. Ahogyan a 2014. évi igazságügyi eredménytábla hangsúlyozza: „Az igazságszolgáltatási határozatok nem megfelelő minősége fokozhatja az üzleti tevékenység kockázatát a nagyvállalatok és a kkv-k számára, valamint kihat a fogyasztói döntésekre.”²⁸³

A 2016. évi növekedési jelentés is utalt arra, hogy gondoskodni kell az bírósági eljárások felgyorsításáról, az ügyhátralék ledolgozásáról, az igazságszolgáltatás függetlenségét védő biztosítékok növeléséről és az igazságszolgáltatás színvonalának emeléséről, így többek között az IKT eszközök hatékonyabb bírósági alkalmazásáról és minőségi standardok használatáról²⁸⁴.

Az eredménytábla vonatkozó mutatói a változásokhoz, a technikai fejlődéshez alkalmazkodva évről évre finomodnak, módosulnak. Kezdetben a fókusz az iktatás, az ügykezelés, valamint a bíróságok és az ügyfelek közötti elektronikus kommunikáción (például elektronikus webes formanyomtatványok, bírósági honlap, ügyek online nyomon követése, elektronikus nyilvántartások, a kis értékű követelések és a nem vitatott követelések elektronikus feldolgozása, a kérelmek elektronikus benyújtása, valamint a videokonferencia) volt, majd kiegészült az ítéletek online elérhetőségére, az ítéletek online közzétételével kapcsolatos gyakorlatokra, továbbá a bírók, az ügyészek és az igazságszolgáltatási alkalmazottak rendelkezésére álló különféle digitális eszközökre vonatkozó adatokkal is.

²⁸³ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2014., 17. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419819123&uri=CELEX:52014DC0155>
letöltve: 2024. szeptember 6.

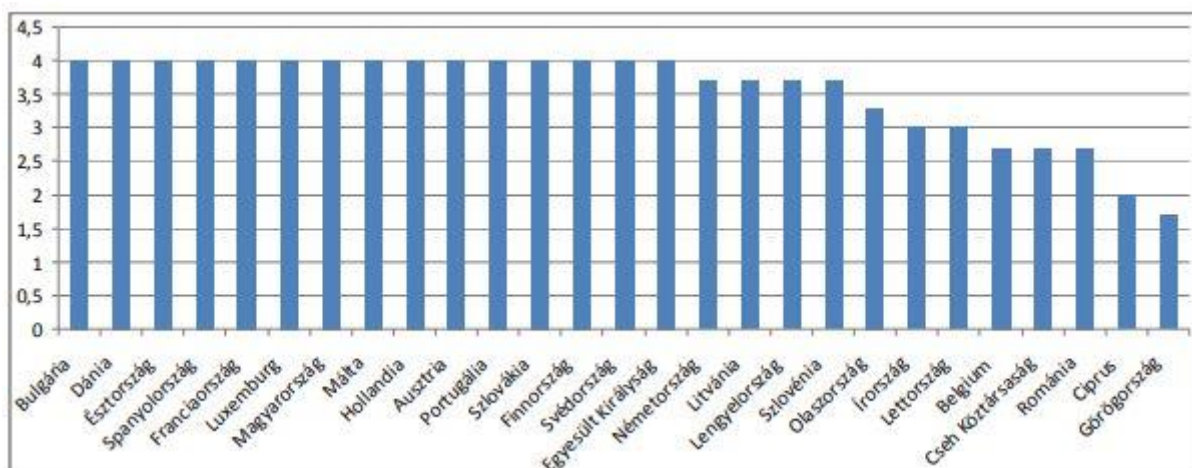
²⁸⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Központi Banknak, az Európai Gazdasági és Szociális Tanácsnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak – 2016. évi éves növekedési jelentés, 2015. november 26., COM(2015) 690 final, 14. oldal

V.2.4.2. A bíróságok IKT rendszereinek monitorozása 2020-ig

Már az elsőként megjelent, 2013-as eredménytábla is a bíróságok IKT rendszereinek fejlettségét, működését mind az eljárások tartamának csökkentésével, mind pedig az igazságszolgáltatás minőségének fokozásával összefüggésben fontosnak tartotta. Ezen rendszerek jelentőségével összefüggésben azt is megállapították, hogy az IKT eszközöknek kulcsszerepük van a kölcsönös bizalmon alapuló uniós igazságügy jövője szempontjából²⁸⁵.

V.2.4.2.1. Az ügyek iktatását és kezelését végző IKT rendszerek

Az eljárások időtartamának csökkentésében szerepet játszó, az ügyek iktatását és kezelését végző IKT rendszerek tekintetében azt állapították meg, hogy már ekkor ebben a tagállamok nagy része megfelelő fejlettségi szinten áll. Megjegyzést érdemel, hogy Magyarország e tekintetben 14 másik tagállammal együtt a maximális 4 pontot kapta (két tagállam esetén ekkor ez az érték 2 vagy annál kevesebb), amit azt jelenti, hogy e rendszer már ekkor valamennyi bíróságunkon elérhető volt

9. ábra: az ügyek iktatását és kezelését célzó ikt-rendszerek (súlyozott mutató – min=0, max=4), az EU 2013. évi igazságügyi eredménytáblája²⁸⁶.

²⁸⁵ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2014., 28. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419819123&uri=CELEX:52014DC0155>
letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁸⁶ Forrás: Az EU igazságügyi eredménytáblája 2013., 16. oldal, 13. ábra

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419867264&uri=CELEX:52013DC0160>
letöltve: 2024. szeptember 6.

V.2.4.2.2. A felek közötti elektronikus kommunikációt szolgáló IKT rendszerek

Különösen az ezt követő időszak fejlődésének fényében érdekes, hogy a pertartam csökkentése és a költségek racionalizálása²⁸⁷, valamint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés körében a bíróságok és a felek közötti elektronikus kommunikációt szolgáló IKT-rendszerek (pl. elektronikus kapcsolattartás) terén 2013-ban még a tagállamok között viszonylag alacsony pontszámot ért el Magyarország (a legmagasabb 4 ponthoz képest 2 pont alatt), ennél alacsonyabb pontszáma nyolc másik tagállamnak volt ekkor. Fontos ezzel összefüggésben utalni arra, hogy ezek az adatok a 2012. évre vonatkozó helyzetet tükrözik, és – a dolgozat III.2.1. pontjában részletezettek szerint – hazánkban ekkor kezdődött az elektronikus kapcsolattartás szélesebb körű, először választható, majd adott körben kötelező bevezetése, aminek köszönhetően a helyezésünk is számottevően javult a későbbiek során. 2014-ben ez a pontszám a 2,5-höz közelített, majd a 2017-es, 2018-as, a 2019-es és a 2020-as eredménytáblában már a mezőny elején elhelyezkedve, az ügy benyújtása és az idézés továbbítása terén maximális 4 ponttal, míg az eljárás szakaszainak elektronikus úton nyomon követése terén – váltakozva – 3 vagy 4 ponttal állt Magyarország.

V.2.4.2.3. Az ítéletek online elérhetősége

Az eredménytábla nem az IKT eszközök, hanem a bíróságok kommunikációja kapcsán elemzi az ítéletek online elérhetőségét, abból a szempontból, hogy az ítéletek egyszerűbb hozzáférhetősége segíti a feleket megalapozott jogorvoslati döntéseik meghozatalában, és ez hozzájárul a bíróságokba vetett bizalom növeléséhez. Emellett az ítéletek online hozzáférhetőségének biztosítása növeli az igazságszolgáltatási rendszerek átláthatóságát, segíti a polgárokat és a vállalkozásokat jogaik megértésében, és hozzájárulhat az ítélezési gyakorlat következetességének biztosításához²⁸⁸. Nem hagyható figyelmen

²⁸⁷ A 2016-os eredménytábla elemzésében utal arra, hogy az IKT eszközök hiánya bonyolultabbá és költségesebbé teszi a bírósági eljárásokat a bíróságok és a felek részére egyaránt; például az egyik tagállamban a bíróságok számára az iratok feleknek és ügyvédeknek elektronikus úton történő kézbesítését lehetővé tevő reform 2015-ben több mint 4,2 millió EUR (a bíróságok költségvetésének több mint 2 %-át kitevő) megtakarítást eredményezett.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2016., 34. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419683920&uri=CELEX:52016DC0199#footnote6>

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁸⁸ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2019. 34. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1562062740889&uri=CELEX:52019DC0198>

kívül, hogy az online hozzáférés kialakítása, fejlesztése, működtetése informatikai keretek között történik, így indokoltnak tartom e fejezetben ezt a témát is vizsgálni.

Ez a téma először a 2015-ös eredménytáblában jelent meg, és Magyarország a vizsgált szempontok – az érintett bírósági szintek száma, a határozatok a nyilvánosság vagy csak az érintettek számára ingyenesen hozzáférhető, a honlapot legalább havonta egyszer frissítik – alapján a legmagasabb 12 ponttal az élmezőnyben helyezkedett el²⁸⁹. A határozatok közzététele és az anonimizálás kérdéskörével, a szabályozás folyamatával, előrehaladásával a dolgozat III.2. pontja részletesen foglalkozott.

Az ítéletek online közzétételével kapcsolatos gyakorlatok vonatkozásában Magyarország már kissé hátrébb, de még mindig a mezőny első felében helyezkedett el az eredménytáblán, hiányosságként jelent meg az ítéletek európai esetjogi azonosítója feltüntetésének (ECLI- European Case Law Identifier)²⁹⁰ az elmaradása²⁹¹. Azonban másik hat tagállammal együtt a legmagasabb pontszámot érte el a közzétett ítéletek a nyilvánosság számára történő online hozzáférhetősége terén²⁹².

Az eredménytáblák megállapításait követve látható, hogy a bírósági ítéletek online elérhetősége folyamatosan javuló tendenciát mutat, így 2019-ben például 19 tagállam legfelsőbb szintű – azaz az ítélezési gyakorlatot alakító – bírósága közzéteszi a polgári/kereskedelmi és közigazgatási jogi ügyekben hozott összes ítéletet²⁹³. Az Európai

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁸⁹Az EU igazságügyi eredménytáblája 2015., 27. oldal, 29. ábra
https://commission.europa.eu/document/download/ec5e4e78-11ac-41ce-b2e6-8c61183495f6_en?filename=justice_scoreboard_2015_en.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁹⁰A Tanács 2011. április 29-i következtetései az európai esetjogi azonosító (European Case Law Identifier – ECLI) és a minimális számú egységes esetjogi metaadat (metadata) bevezetésére való felkérésről (HL 2011.C 127., 1. oldal)

Az ECLI – az „ECLI” előtagon kívül – a következő négy kötelező elemből áll:

- az érintett bíróság szerinti tagállamnak, illetve – az Európai Uniónak megfelelő kód;
- a határozatot hozó bíróságnak megfelelő rövidítés;
- a határozat éve;
- legfeljebb 25 karaktert tartalmazó, betűkből és számjegyekből álló sorszám, amelyet az egyes tagállamok vagy az érintett, nemzetek feletti szintű igazságszolgáltatási fórum által meghatározott formában kell képezni. A sorszám nem tartalmazhat semmilyen írásjelet, kivéve a pontot („.”) és a kettőspontot („:”), amelyek közül az utóbbi az ECLI egyes részeit választja el egymástól.

²⁹¹ Megjegyzés: ez a mai napig – a dolgozat lezárásakor – még nem valósult meg.

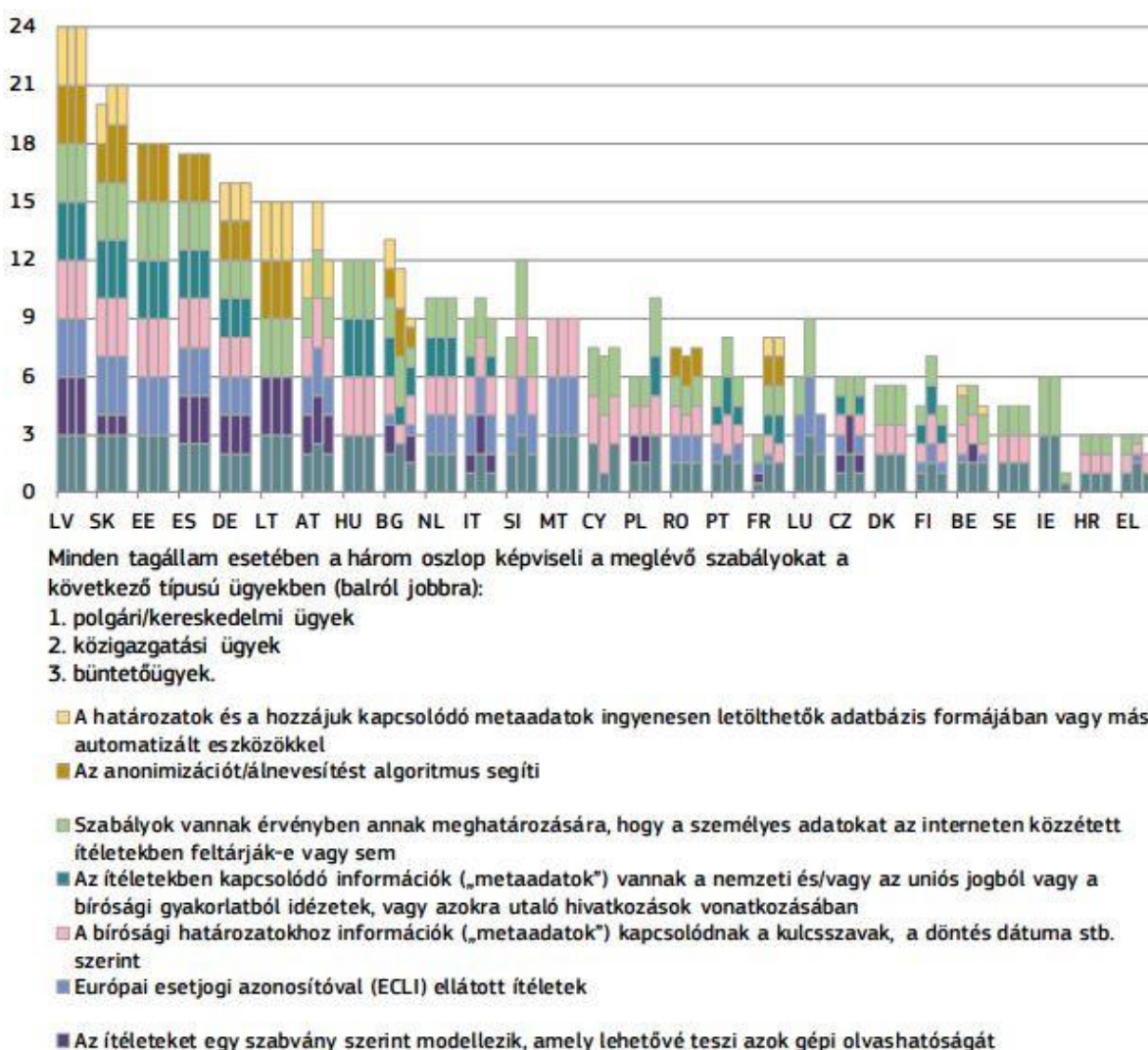
²⁹² Az EU igazságügyi eredménytáblája 2019. 34. oldal, 25. ábra
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1562062740889&uri=CELEX:52019DC0198>

letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁹³ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2019. 34. oldal, 25. ábra

Bizottság felhívta a figyelmet arra is, hogy a nagy mennyiségű közzétett határozatra figyelemmel elengedhetetlen a felhasználóbarát, innovatív jogi technológiát²⁹⁴ alkalmazó keresőeszközök kialakítása, amelynek hazai szükségességét a dolgozat III.2.3. pontja is taglalja.

Új elemként jelent meg a 2020-as eredménytáblában vizsgált területként a géppel olvasható bírósági határozatok előállításának megszervezése.

10. ábra: Géppel olvasható bírósági határozatok előállításának megszervezése, 2019 ²⁹⁵

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1562062740889&uri=CELEX:52019DC0198>
letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁹⁴ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2020. 30. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0306>
letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁹⁵Forrás: Az EU igazságügyi eredménytáblája 2020. 32. oldal, 29. ábra

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0306>
letöltve: 2024. szeptember 6.

A fenti ábrán is látható, hogy Magyarországon a megadott kritériumok közül megvalósultak a következők: az anonimizációt/álnevesítést algoritmus segíti; szabályok vannak érvényben annak meghatározására, hogy a személyes adatokat az interneten közzétett ítéletekben feltárják-e vagy sem; az ítéletekben kapcsolódó információk („metaadatok”) vannak a nemzeti és/vagy az uniós jogból vagy a bírósági gyakorlatból idézetek, vagy azokra utaló hivatkozások vonatkozásában; a bírósági határozatokhoz információk („metaadatok”) kapcsolódnak a kulcsszavak, a döntés dátuma stb. szerint. Nem teljesül viszont az, hogy a határozatok és a hozzájuk kapcsolódó metaadatok ingyenesen letölthetők legyenek adatbázis formájában vagy más automatizált eszközökkel; az ítéletek továbbra sincsenek ellátva európai esetjogi azonosítóval (ECLI), valamint a szabványosított modellezés hiányában még nem lehetséges azok gépi olvashatósága²⁹⁶. Meg kell jegyezni, hogy ezek a hiányosságok – az európai esetjogi azonosító használatának a kivételével – a tagállamok nagy részénél szintén fennállnak, de az eredménytáblában felvetett lehetőségek, mint jövőbeli fejlesztési irányok szerepelhetnek célkitűzésükként.

V.2.4.3. A továbblépés szükségességének felismerése: a Tanács következtetései („Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása”) és a Bizottság közleménye (Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban Lehetőségek eszköztára)

Az igazságszolgáltatás digitalizációja folyamatában is vízvonal volt a COVID-19 járvány és annak hatása (lásd részletesen a dolgozat IV. fejezetében). A Tanács 2020. októberben „Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása” címmel közzétette a következtetéseit²⁹⁷, amelyek révén lényegében konkrét javaslatokat fogalmaz meg az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és az ahhoz kapcsolódó digitalizációs fejlesztések kapcsán, adott esetben a cselekvés irányát is megfogalmazva. Rögzítette, hogy a digitális átalakulás az emberek életét az elmúlt

²⁹⁶ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2020. 32. oldal
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0306>
letöltve: 2024. szeptember 6.

²⁹⁷ a Tanács következtetései („Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása”) (2020/C 342 I/01)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2020:342I:FULL>
letöltve: 2024. szeptember 6.

évtizedekben alapvetően megváltoztatta, és ez a folyamat a jövőben is folytatódni fog. Kiemelte, hogy a digitális technológiák már jelenleg is fontos elemei a hatékony igazságszolgáltatásnak, és azok alkalmazásakor a hozzáférést megkülönböztetés nélkül kell biztosítani, és azok a jogállamisági normák tiszteletben tartásának előmozdítására is felhasználhatók (8. pont). Utalt a tagállamok együttműködésének fontosságára és arra, hogy ezt szem előtt tartva, gyors és biztonságos, az eljárások teljes folyamatát átfogó, interoperábilis megoldások kidolgozása kívánatos (15. pont). Hangsúlyozta azt is: a COVID-19-válság megerősítette, hogy a tagállami bírósági eljárások és a határokon átnyúló eljárások során be kell ruházni digitális eszközökbe és azokat használni kell (24. pont). Végezetül felszólította a Bizottságot, hogy az igazságszolgáltatás digitalizációjára vonatkozóan dolgozzon ki átfogó uniós stratégiát, és fejlessze tovább az uniós igazságügyi eredménytábla releváns mutatóinak nyomon követését, az igazságszolgáltatási rendszerek hatékonyságának javítása érdekében (28. pont).

A tapasztalatok összegzéseként a Tanács felhívására a Bizottság 2020. decemberben közleményt fogadott el, „Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban – Lehetőségek eszköztára” címmel²⁹⁸. Ez a dokumentum lényegében az igazságszolgáltatáshoz való megfelelő hozzáférés biztosítása mellett az igazságszolgáltatási rendszerek hatékonyságának digitális technológiák alkalmazásával történő fejlesztését célzó stratégia, amelyben a Bizottság rögzíti támogató álláspontját az igazságszolgáltatás digitalizációjának további gyorsítása mellett, azzal, hogy a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítani az igazságszolgáltatási rendszerek rezilienciájának további erősítése, továbbá a határokon átnyúló igazságügyi együttműködés fokozására. Célul tűzi ki – a nemzeti rendszerek eltéréseiből fakadó, az együttműködést lassító akadályok leküzdése érdekében – az igazságszolgáltatás további digitalizációján belül a biztonságos és magas színvonalú távközlési technológiák (videokonferenciák) alkalmazását, a nemzeti adatbázisok és nyilvántartások összekapcsolásának elősegítését, valamint a biztonságos, elektronikus adattovábbítási csatornák illetékes hatóságok közötti használatának előmozdítását.

²⁹⁸ a Bizottság közleménye (Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban Lehetőségek eszköztára) {SWD(2020) 540 final} <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0710> letöltve: 2024. szeptember 6.

A közlemény – megfogalmazása szerint – az igazságszolgáltatás digitalizációját új szemszögből, egy eszköztáron keresztül közelíti meg. Ez az eszköztár pedig jogi, pénzügyi és informatikai eszközök összességét jelenti, amelyeket az egyes szereplők igényeiknek megfelelően alkalmaznak. Ezek az eszközök a Bizottság javaslata szerint: a tagállamoknak nyújtott pénzügyi támogatás, jogalkotási kezdeményezések, informatikai eszközök, valamint nemzeti koordinációs és nyomonkövetési eszközök alkalmazásának elősegítése. Megemlíti a közlemény a mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségét is, de annak kockázataira és annak bevezetésével kapcsolatos körültekintő eljárás szükségességére hívja fel a figyelmet.

A jobb nyomon követhetőség, a tapasztalatok hatékonyabb hasznosítása érdekében a közlemény szerint a Bizottság az igazságügyi eredménytábla tartalmát megváltoztatja, annak eredményét a következő pont tartalmazza.

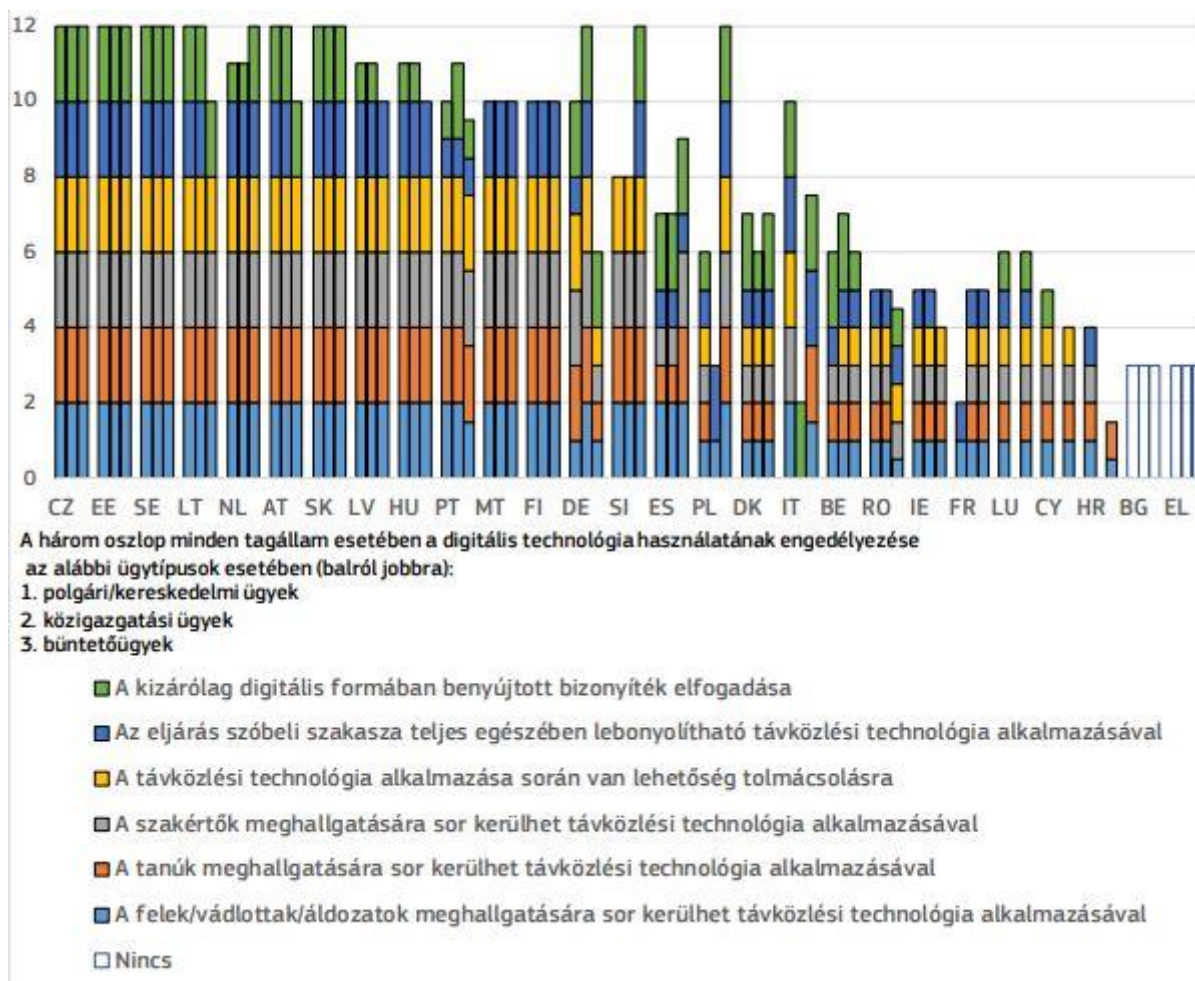
V.2.4.4. A digitalizáció szorosabb nyomon követése és monitorozása 2021-től – a COVID-19-válság hatása

A Covid-19 világjárvány megmutatta, mennyire fontos az igazságszolgáltatás korszerű digitalizációja, és annak folyamatos fejlesztése. Természetesen nem kizárólag a digitalizációs eszköztár állt rendelkezésre, sok esetben a veszélyhelyzetre vonatkozóan – az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést biztosítva – speciális eljárásjogi, ügyviteli szabályokat is kellett alkotni az igazságszolgáltatás működőképességének fenntartása érdekében, erről részletesen a IV. fejezet szól.

A 2021-es eredménytábla a digitalizáció kérdését kiemelten kezelve, azt külön pontban elemzi. Mindenekelőtt azt vizsgálja, hogy a tagállamok jogrendszerei kellőképpen felkészültek-e a digitális rendszerekre: ennek keretében a kizárólag digitális formában benyújtott bizonyíték elfogadását, az eljárás szóbeli szakaszának teljes egészében távközlési technológia alkalmazásával történő lebonyolíthatóságát, a távközlési technológia alkalmazása során a tolmácsolás lehetőségét, a szakértők és tanúk, valamint a felek/vádoltak/áldozatok távközlési technológia alkalmazásával történő meghallgatása lehetőségét veszi górcső alá. A táblázat alapján²⁹⁹ Magyarország azok közé a tagállamok

²⁹⁹ Az EU igazságügyi eredménytáblája 2021. 44. oldal, 40. ábra
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0389>

közé tartozik, ahol mindezekre lehetőséget biztosít a jogrendszer, egyedül az elektronikus úton történő bizonyíték-benyújtás terén nem állnak rendelkezésre teljeskörűen a szabályok.

11. ábra: A digitális technológia a polgári/kereskedelmi, közigazgatási és büntetőügyekben a bíróságokon való alkalmazását lehetővé tevő eljárási szabályok³⁰⁰

Az eredménytábla tartalmazza a digitális eszközök használatára vonatkozó adatokat is, amely lényegében a bíróságok rendelkezésére álló, az időszerű, hatékony, magas minőségű munka végzéséhez szükséges digitális infrastruktúra rendelkezésre állását hivatott értékelni. Ami a bíróságokat illeti, Magyarország a tagállamok első harmadában foglal helyet, azzal, hogy biztosítva van az elektronikus ügyviteli rendszerek használata, a biztonságos távoli munkavégzés feltételei a bírók és igazságügyi alkalmazottak számára adottak, van lehetőség távközlési technológia, különösen videokonferencia alkalmazására, és részben van lehetőség objektív kritériumokon alapuló automatikus elosztást alkalmazó

letöltve: 2024. szeptember 6.

³⁰⁰Forrás: az EU igazságügyi eredménytáblája 2021. 44. oldal, 40. ábra

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0389>

letöltve: 2024. szeptember 6.

elektronikus ügyelosztási rendszer használatára. Két olyan elemet is vizsgál a Bizottság, amely hazánkban még nem biztosított: a mesterséges intelligencia alkalmazások használata a fő tevékenységek elvégzéséhez a bíróságokon kezdetben csak Ausztriában és Franciaországban, majd Dániában, Észtországban, Lengyelországban, Luxemburgban, Szlovákiában, míg a megosztott könyvelési technológiák (blockchain) használata a bíróságon csak Romániában és Franciaországban, majd Észtországban, Lengyelországban merült fel³⁰¹.

³⁰¹ 2021. évi eredménytábla, 45. oldal, 41. ábra, továbbá

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2022., 41. oldal 43. ábra

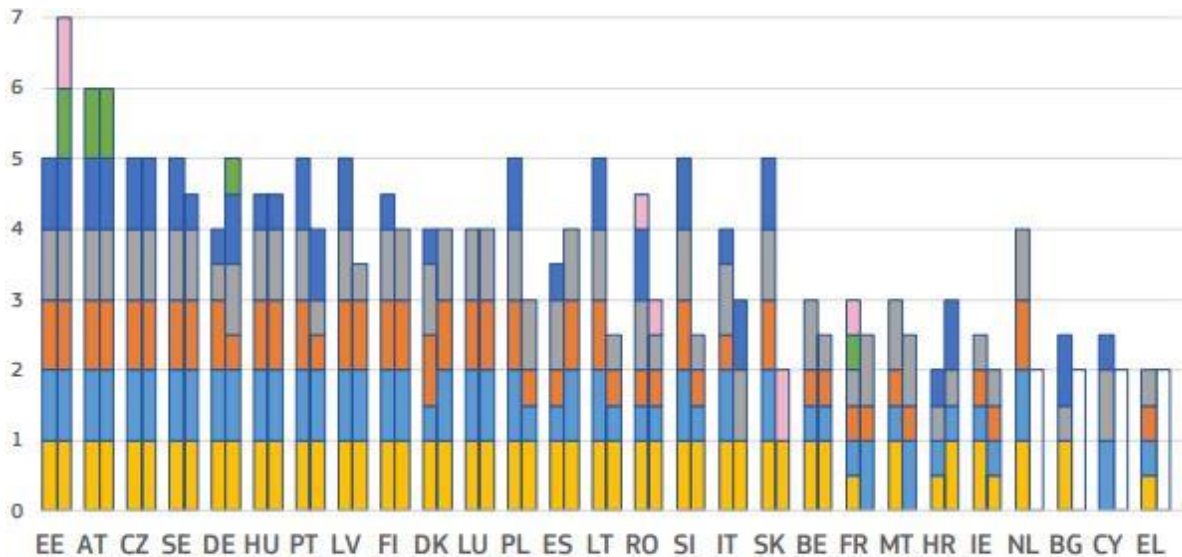
https://commission.europa.eu/document/download/123138e5-f651-44e4-963e-65b721c4f5e7_en?filename=eu_justice_scoreboard_2022.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6., továbbá

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2023., 42. oldal 42. ábra

https://commission.europa.eu/document/download/db44e228-db4e-43f5-99ce-17ca3f2f2933_en?filename=Justice%20Scoreboard%202023_0.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

A két oszlop minden tagállam esetében a digitális technológia az alábbi hatóságoknál való használatát jelöle (balról jobbra):

1. bíróságok
2. ügyészség

- Megosztott könyvelési technológiák (blockchain) használata
- Mesterséges intelligencia alkalmazások használata a fő tevékenységek elvégzéséhez
- Objektív kritériumokon alapuló automatikus elosztást alkalmazó elektronikus ügyelosztási rendszer
- Távközlési technológia alkalmazása, különösen videokonferenciákhoz
- A személyzet biztonságosan el tudja látni feladatait távoli munkavégzés formájában
- A bírók/ügyészek biztonságosan el tudják látni feladataikat távoli munkavégzés formájában
- Elektronikus ügyviteli rendszerek használata
- Nincs

(*) Elérhető maximális pontszám: 7 pont. Mindegyik kritériumra egy pontot adtunk, ha a bíróságok és az ügyészségek (ebben a sorrendben) használnak egy adott technológiát, és 0,5 pontot adtunk, ha nem minden esetben használják az adott technológiát.

12. ábra: A digitális technológia használata a bíróságokon és az ügyészségeken³⁰².

A következő új eleme az eredménytáblának a biztonságos elektronikus kommunikáció rendelkezésre állása bíróságok egymás közötti és a hivatásrendekkel történő kommunikációjában. E lehetőség előnye a papír alapú és személyes jelenléttel járó kommunikáció csökkentése révén az idő- és költségtakarékosság, az eljárás hosszának csökkenése. Az adatok alapján Magyarország egyike azon 15 tagállamnak, ahol a bíróságoknak egymás között és a hivatásrendekkel is (közjegyzők, bírósági végrehajtók, büntetés-végrehajtási intézet, ügyvédek) biztosított az elektronikus kommunikáció³⁰³.

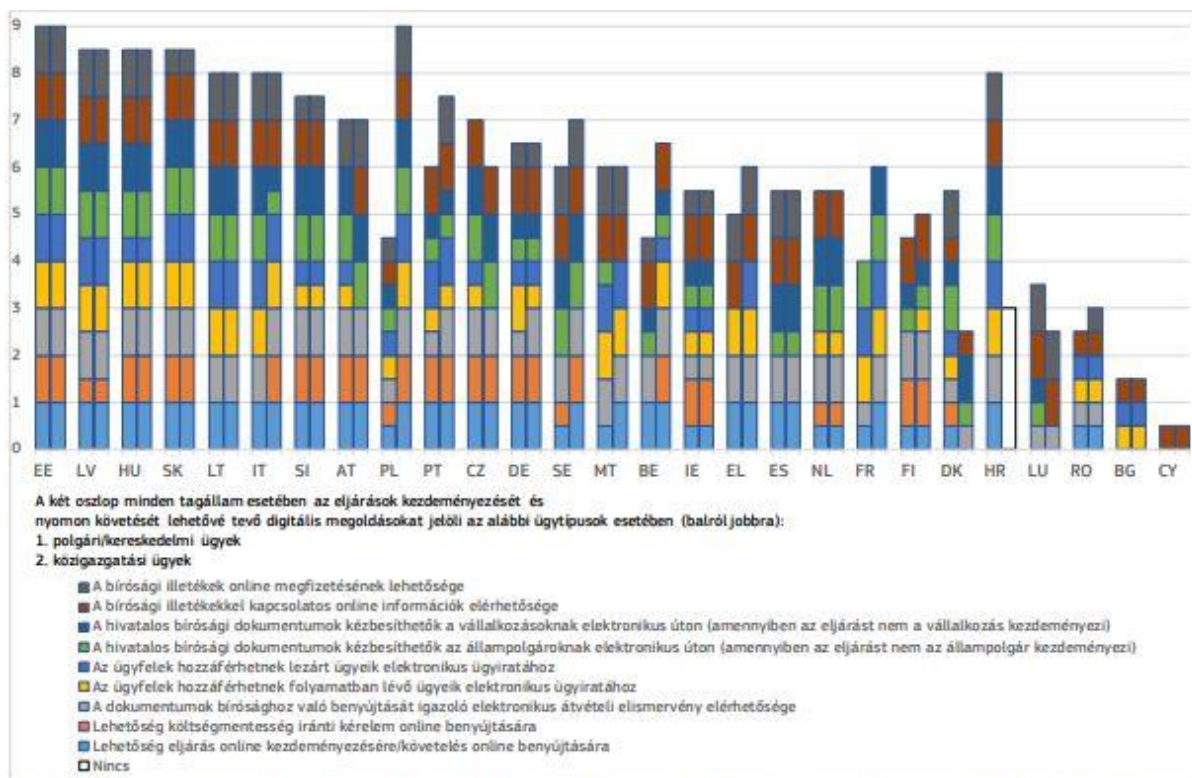
³⁰² Forrás: 2021. évi eredménytábla, 44. oldal, 41. ábra.

https://commission.europa.eu/document/download/84aa3726-82d7-4401-98c1-fee04a7d2dd6_en?filename=2024%20EU%20Justice%20Scoreboard.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

³⁰³ 2021. évi eredménytábla, 46. oldal, 42. ábra

Az eredménytábla a bíróságokhoz való online hozzáférés körében egy bírósági eljárás egyes lépéseinek elektronikus úton történő megtétele lehetőségét is vizsgálja, amelyet az alábbi ábra szemléltet.

(**) Elérhető maximális pontszám: 9 pont. * Mindegyik kritérium esetében egy pontot adtunk, ha a lehetőség valamennyi polgári/kereskedelmi és közigazgatási ügyben fennáll. 0,5 pontot adtunk ott, ahol a lehetőség nem áll fenn minden ügy esetében. Azon tagállamok esetében, amelyek nem tesznek különbséget a polgári/kereskedelmi és közigazgatási ügyek között, mindkét területre azonos számú pontot adtunk. HR: a közigazgatási ügyek tekintetében nem adtunk pontot.*

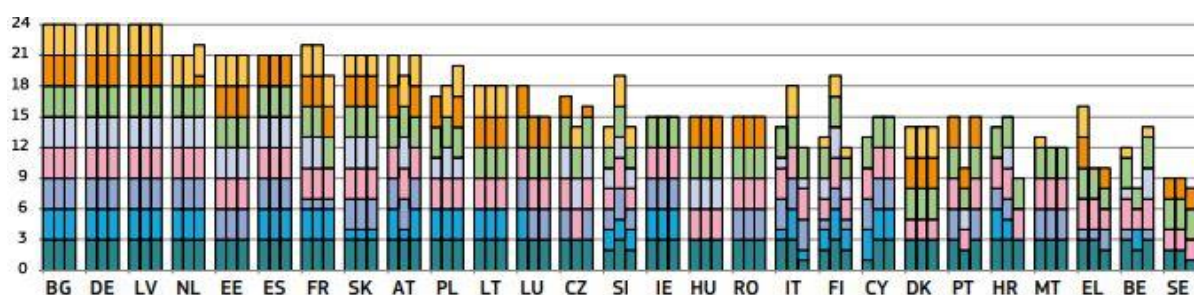
13. ábra: Digitális megoldások az eljárások megindítására és nyomon követésére a polgári/kereskedelmi és közigazgatási ügyekben³⁰⁴.

Magyarország itt gyakorlatilag a „dobogón” helyezkedik el, mivel mind a kilenc vizsgált digitális megoldás (eljárás online kezdeményezése/követelés online benyújtása; költségmentesség iránti kérelem online benyújtása; a dokumentumok bírósághoz való benyújtását igazoló elektronikus átvételi elismervény elérhetősége; az ügyfelek hozzáférhetnek folyamatban lévő és – részben – lezárt ügyeik elektronikus ügyiratához; hivatalos bírósági dokumentumok kézbesíthetők az állampolgároknak és a vállalkozásoknak

³⁰⁴ Forrás: 2021. évi eredménytábla, 48. oldal, 44. ábra, továbbá Az EU igazságügyi eredménytáblája 2024., 46. oldal, 47. ábra https://commission.europa.eu/document/download/84aa3726-82d7-4401-98c1-fee04a7d2dd6_en?filename=2024%20EU%20Justice%20Scoreboard.pdf&prefLang=hu letöltve: 2024. szeptember 6.

elektronikus úton akkor is, ha az eljárást nem ők kezdeményezték; a bírósági illetékek online megfizetésének és az azzal kapcsolatos online információk elérhetősége) rendelkezésre áll. „Pontlevonás” hazánkat illetően a lezárt ügyek irataihoz való nem teljes körű hozzáférés miatt történt, ami abból ered, hogy a bírósági iratok digitalizációja felmenő rendszerben – a korábbi időszakot nem érintve – történt. Ezek a lehetőségek az eljárások költségeinek és hosszának csökkentése révén a bíróságokba vetett közbizalom növelését eredményezhetik, amire figyelemmel a további fejlesztési lehetőségek támogatása indokolt.

Az ítéletekhez való hozzáférést továbbra is kiemelten kezeli a Bizottság, ösztönzi a felhasználóbarát keresőrendszerek fejlesztését, a bírói gyakorlathoz való jobb hozzáférés érdekében, ami ösztönzőleg hathat azok újrafelhasználására, az arra épülő korszerű jogi innovációk megjelenésére is.

A három oszlop minden tagállam esetében

a bevezetett intézkedéseket jelöli az alábbi ügytípusok esetében (balról jobbra):

1. polgári/kereskedelmi ügyek
2. közigazgatási ügyek
3. büntetőügyek

- A határozatok és a hozzájuk kapcsolódó metaadatok ingyenesen letölthetők adatbázis formájában vagy más automatizált eszközökkel.
- Algoritmus által támogatott anonimizáció/álnevesítés
- Az, hogy a személyes adatokat nyilvánosságra hozzák-e az online közzétett ítéletekben, meghatározott szabályok alapján kerül megállapításra.
- Az ítéletek rendelkeznek a nemzeti és/vagy uniós jogszabályokra vagy ítélkezési gyakorlatra vonatkozó hivatkozásokat érintő, kapcsolódó információkkal („metaadat”)
- Az ítéletek rendelkeznek a kulcsszavakra, a határozat dátumára stb. vonatkozó, kapcsolódó információkkal („metaadat”)
- Európai esetjogi azonosítóval (ECLI) ellátott ítéletek
- Az ítéleteket olyan szabványnak megfelelően modellezik, amely lehetővé teszi a gépi olvashatóságukat.
- A lakosság számára ingyen elérhető weboldal.

14. ábra: Géppel olvasható bírósági határozatok előállításának megszervezése³⁰⁵

³⁰⁵ Forrás: Az EU igazságügyi eredménytáblája 2024., 40. oldal, 50. ábra

https://commission.europa.eu/document/download/84aa3726-82d7-4401-98c1-fee04a7d2dd6_en?filename=2024%20EU%20Justice%20Scoreboard.pdf&prefLang=hu
letöltve: 2024. szeptember 6.

A közzétett ítéletek lakosság számára történő online hozzáférhetősége³⁰⁶ tekintetében hazánk továbbra is az élmezőnyben szerepel, szintúgy nem történt változás a géppel olvasható bírósági határozatok előállításának megszervezésére vonatkozó adatokban: továbbra sincsen lehetőség adatbázis formájában letölteni a határozatokat és a hozzájuk kapcsolódó metaadatokat; az európai esetjogi azonosító (ECLI) bevezetése nem történt meg; az ítéletek gépi olvashatósága sem lehetséges még.

V.2.5. Az eredménytábla megállapításainak hatása

Az eddig 12 alkalommal elkészült eredménytábla széles körű áttekintést ad a tagállamok igazságszolgáltatási rendszereiről, a dolgozat – témájához igazodva – elsődlegesen a digitalizációs eszközök alkalmazásával összefüggő kérdéseket vizsgálta. Látható, hogy az Európai Unió ösztönzésére és általa megszabott keretek között, prioritásai mentén a tagállamok folyamatosan törekszenek igazságszolgáltatási rendszereik fejlesztésére.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a közelmúltbeli fejlesztések, különösen a III. fejezetben részletesen bemutatott Digitális Projekt hatásaként még mindig Európa élmezőnyében tartja a digitalizáció szempontjából a hazai bíróságokat – Magyarország rendszerint az uniós eredménytábla élmezőnyében helyezkedik el. Jól tükrözik az adatok az elektronikus kapcsolattartás fejlődését, kiterjesztését, az ítéletekhez történő hozzáférés széleskörűségét, és több tagállamnál is szélesebb körben teszik lehetővé a digitális technológiák bírósági ügyekben történő alkalmazását, ami nagyban hozzájárul a perbeli jogok és kötelezettségek hatékony érvényesítéséhez és teljesítéséhez.

Mindazonáltal az Alaptörvény-módosítással és az ahhoz kapcsolódó jogalkotással, valamint az Európai Unió megújuló e-igazságügyi stratégiájával összhangban vélhetően az eddig elért eredmények mellett nélkülözhetlenné válnak a további fejlesztések. Látható, hogy az e körben ismertetett nemzetközi digitalizációs megoldások/módszerek még inkább segíthetik az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, akár határokon átnyúlóan is.

³⁰⁶ 2021. évi eredménytábla, 50-51. oldal, 46. ábra, továbbá 2023. évi eredménytábla, 45. oldal 47. ábra

Az is egyértelmű, hogy a Covid-19 világjárvány a digitalizációs folyamatokat felgyorsította, az online kommunikáció, a távoli munkavégzés feltételeit gyorsan ki kellett alakítani, és ezek kedvező hatása a későbbi időszakra is megmaradt. Nem kétséges, hogy az igazságszolgáltatás digitalizációját, az új technológiák beépítését tovább kell folytatni, mind a tagállami rendszerek működése, rezilienciájának biztosítása, mind pedig a mind hatékonyabb határokon átnyúló igazságügyi együttműködés előmozdítása érdekében.

Az uniós igazságügyi eredménytáblában szereplő információk hozzájárulnak az európai szemeszter és a jogállamisági ciklus keretében végzett nyomon követéshez, továbbá a Bizottság éves jogállamisági jelentésébe is beépülnek.

V.2.6. Várható irányok, a következő lépések az igazságügyi digitalizáció terén

V.2.6.1. E-igazságügyi stratégia 2024-2028

Az előbbieken kifejtettek alapján látható, hogy a tagállamok igazságügyi rendszereinek megerősítése, azok még hatékonyabbá, ellenállóképesebbé, hozzáférhetővé tétele közös cél. Az Európai Unió 2023. december elején fontos lépést tett az igazságszolgáltatási rendszerek digitalizációja terén ennek támogatásában: a tagállamok igazságügyi miniszterei jóváhagyták a 2024–2028-as időszakra szóló, a fejlesztések elveit és céljait, valamint az ennek eléréséhez szükséges intézkedéseket meghatározó e-igazságügyi stratégiát³⁰⁷. Abban megállapították: „Az igazságszolgáltatási rendszer digitalizálásának célja, hogy megkönnyítse és javítsa az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, hatékonyabbá és eredményesebbé tegye az igazságszolgáltatási rendszert, ugyanakkor elősegítse az igazságügyi szakemberek munkáját, továbbá hogy közelebb hozza az igazságszolgáltatási rendszert a polgárokhoz, és ezáltal mindenki számára jobb igazságszolgáltatási szolgáltatásokat kínáljon” (4. pont).

Rögzítették, hogy a korábbi, a 2019–2023-as időszakra szóló e-igazságügyi stratégia és cselekvési tervben³⁰⁸ megfogalmazott következő stratégiai célkitűzések továbbra is

³⁰⁷ A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15509-2023-INIT/hu/pdf>
letöltve: 2024. szeptember 8.

³⁰⁸ A 2019–2023-as időszakra szóló európai e-igazságügyi cselekvési terv, I.2. pont
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52019XG0313%2802%29>

érvényesek: az igazságügy területével kapcsolatos információkhoz való hozzáférés; az igazságügyi hatóságok, a polgárok és az igazságügyi szakemberek közötti elektronikus kommunikáció; valamint az igazságügyi alkalmazások és területek közötti kölcsönös átjárhatóság.

Ehhez képest a következő időszakra vonatkozóan – az igazságszolgáltatás területén a digitalizációs folyamatok és a digitális szolgáltatások használatának felgyorsítása érdekében – az alábbi célkitűzéseket irányozták elő: javítani kell a digitális igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést; fokozni kell a digitális igazságügyi együttműködést; növelni kell a digitális igazságszolgáltatás hatékonyságát; elő kell mozdítani az innovatív digitális igazságszolgáltatást (42. pont).

Nagyon fontos szempontot rögzítettek az e-igazságügyi stratégia 24. pontjában: kiemelték, hogy az igazságszolgáltatás digitalizációja – számos más előny mellett – az igazságszolgáltatással összefüggésben felmerülő költségek csökkenését okozza, mindemellett annak fejlesztéséhez megfelelő pénzügyi források szükségesek. Előírták a megfelelő forráshoz jutás uniós szintű elősegítését ezek megvalósítása érdekében. Ezzel összefüggésben utalni kell arra is, hogy a 2010-es években végrehajtott hazai fejlesztések döntő része is uniós források (EKOP és KÖFOP) felhasználásával zajlott, ami nagyban segítette a jelentős, több rendszert érintő folyamatok véghezvitelét. Kijelenthető, hogy a napjainkban előtérbe került új technológiák (pl. mesterséges intelligencia felhasználása, blokklánc) hasznosítása forrásigényes, és azok innovatív jellege folytán biztosan igényli külső erőforrás bevonását is, amit finanszírozni szükséges. A stratégiában meghatározott egyik működési elv, a dinamikus igazságszolgáltatás a rugalmasságot és a társadalom folyamatosan változó igényeihez való alkalmazkodást várja el (II.B.d. pont), következésképpen ennek megvalósítása, a reziliensebb és reagálóképes rendszerek építése természetesen komoly forrásokat igényel. A stratégia megalkotása, a célok kitűzése és az ebből eredő feladatok meghatározása mellett alapvető a finanszírozás kérdésének megoldása is, amiben az Európai Uniónak az általa is meghatározottak szerint élen kell járnia, a forrásokhoz való hozzáférést a közös célok elérése érdekében minden tagállam részére hozzáférhetővé kell tennie.

A stratégiában meghatározták az igazságügy digitalizációjának alapvető és működési elveit. Az alapvető elvek között említették az alapvető jogok és elvek tiszteletben tartását, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, az emberközpontúságot, a digitális szakadék áthidalását, a felhasználók digitális autonómiájának előmozdítását és a fenntarthatóságot (II.A. pont), míg a működési elvek között az egyszeri adatszolgáltatás elvét, az „alapértelmezetten digitális” megközelítést, az interoperabilitás és kiberbiztonság szem előtt tartását, a dinamikus és adatvezérelt igazságszolgáltatást, valamint a nyílt forráskódúságot emelték ki (II.B. pont).

Ezek között érdemes külön említést tenni arról, hogy az „alapértelmezetten digitális” megközelítés értelmében a jövőbeli fejlesztések révén digitális szolgáltatásként kell megalkotni az igazságszolgáltatási rendszert, ami mellett viszont fenn kell tartani a nem digitális megoldásokat is. Érdekesség, hogy ezt annak érdekében irányozzák elő, hogy a hátrányosabb helyzetű, digitalizációval kevésbé érintett csoportok számára is biztosítani lehessen a hatékony bírói jogvédelmet és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést (II.B.b. pont), de álláspontom szerint erre – a digitalizációs fejlesztések működtetésének energetikai erőforrás-igényére is figyelemmel – az elmúlt időszakban tapasztalt energiaválság miatt is szükség van.

Ami a konkrétumokat illeti, a jövőbeli irányokat érintően kiemelték néhány fejlesztendő területet, ezek között például a videokonferencia rendszerek fejlesztésének szükségességét, a határokon átnyúló igazságügyi együttműködés szempontjaira figyelemmel az interoperabilitás követelményének szem előtt tartásával (58., 59. pont); a mesterséges intelligencia használatával történő, valós idejű tolmácsolás (60. pont), az eljárások és a bíróság által összegyűjtött bizonyítékok rögzítésére használható átíratkésztő eszközök használatát, továbbá megemlítik a robotok általi folyamatautomatizálás és az online vitarendezési eszközök alkalmazásának lehetőségét (63. pont).

A jövőt illetően fontos megállapítás, hogy bár indokoltnak tartják újragondolni a személyes jelenléttel összefüggésben a polgároknak való személyes segítségnyújtás, a teljes egészében személyes jelenléttel igénylő bírósági eljárások kérdését, és szélesebb körben kellene igénybe venni a digitális csatornákat. Ugyanakkor azt is kiemelik, hogy a személyes jelenlét nem hagyható el teljeskörűen (66. pont), amely megállapítással magam is

egyétértek³⁰⁹. A hazai fejlesztési tervek kapcsán érdemes figyelembe venni, hogy az innovatív digitális igazságszolgáltatás kapcsán a mesterséges intelligencia alkalmazási területeként a következőket azonosítják: a bírósági határozatok anonimizálása és álnevesítés; átiratkészítő eszköz az eljárások rögzítésére és a bíróság által összegyűjtött bizonyítékok dokumentálására (beszéd felismerés és szövegfelolvasás); fordítás; az ítélkezési gyakorlat és a nagy adatforrások jogi elemzése; a kártérítési jogosultságok kiszámítása (például az utasok jogai esetén).

A tapasztalatok hasznosítása, a „jógyakorlatok” megosztása érdekében szükségesnek tartják az értékelésre irányuló nyomkövető mechanizmust létrehozását is, amely az Unió és a tagállamok részére egyaránt hozzáférhető.

V.2.6.2. A határokon átnyúló igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról szóló rendelet, valamint az azt kísérő irányelv

Az e-igazságügyi stratégia elfogadását (2023. november 17.) követően néhány nappal elfogadott, 2025. május 1-től alkalmazandó, a határokon átnyúló igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról szóló rendelet³¹⁰, valamint az azt kísérő irányelv³¹¹ elfogadása a digitalizáltabb igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságát és jobb hozzáférhetőségét célozta és várhatóan meg fogja könnyíteni az elektronikus kommunikációt a bírósági ügyekben folytatott, határokon átnyúló igazságügyi együttműködési eljárások összefüggésében.

A rendelet fő célja a meglévő kommunikációs csatornák digitalizálása, amelynek révén a határokon átnyúló igazságügyi együttműködésben részt vevők számára költség- és időmegtakarítás, az adminisztratív terhek csökkenése és a vis maior körülményekkel

³⁰⁹ Ennek kifejtését lásd a dolgozat IV. fejezetének 5. pontjában.

³¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2844 rendelete (2023. december 13.) a határokon átnyúló polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról, valamint az igazságügyi együttműködés területén egyes jogi aktusok módosításáról

³¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2843 irányelve (2023. december 13.) a [2011/99/EU](#) és a [2014/41/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek](#), a [2003/8/EK tanácsi irányelvnek](#), valamint a [2002/584/IB](#), a [2003/577/IB](#), a [2005/214/IB](#), a [2006/783/IB](#), a [2008/909/IB](#), a [2008/947/IB](#), a [2009/829/IB](#) és a [2009/948/IB tanácsi kerethatározatnak](#) az igazságügyi együttműködés digitalizációja tekintetében történő módosításáról

szembeni ellenállóképesség javítása érhető el [(4) preambulumbekzdés]. Mindenekelött az európai igazságügyi portálon létrehoznak egy európai elektronikus hozzáférési pontot, amely arra szolgál, hogy a polgárok és jogi képviselők a határokon átnyúló eljárások során ezen keresztül kommunikálhatnak majd a hatóságokkal (például a keresetek benyújtása, valamint releváns információk küldése és fogadása céljából). Ezen túlmenően a hatóságok – biztonságos és megbízható digitális csatornákon keresztül – nemcsak kommunikálhatnak majd egymással, hanem lehetőségük lesz az ügyekkel kapcsolatos adatok cseréjére is.

A határokon átnyúló igazságügyi együttműködés során folytatott elektronikus kommunikáció kapcsán szabályokat tartalmaz a felek és más érintett személyek bírósági ügyekben videokonferencia vagy más távközlési technológia útján történő szóbeli meghallgatáson való részvételével, a természetes vagy jogi személyek, illetve jogi képviselők és az illetékes hatóságok közötti elektronikus kommunikációval, az elektronikus aláírással vagy bélyegzővel ellátott dokumentumok elismerésével és az illetékek elektronikus úton történő megfizetésével összefüggésben.

A kapcsolódó, a tagállamoknak a nemzeti jogukba átültetendő irányelvnek pedig – mivel a tagállamok nemzeti jogrendjébe már korábban átültetett szabályok módosításait állapítja meg – a célja annak biztosítása, hogy a hatóságok közötti határokon átnyúló kommunikáció az (EU) 2023/2844 rendeletben meghatározott szabályokkal és elvekkel összhangban történjen.

VI. A bírósági digitalizáció tapasztalatainak empirikus elemzése a bíró szemszögéből

Az elektronizáció kezdeti lépései, az 1990-es évek vége és a 2000-es évek eleje óta eltelt huszonöt év alatt a bírósági szervezetben nagy mennyiségű tudás és tapasztalat halmozódott fel. A jogszabályváltozások mellett nyomon kellett követni a technikai fejlődést, alkalmazkodni a fejlesztések eredményeként előállt digitalizációs vívmányokhoz, elsajátítani azok használatát. Mindezekre figyelemmel indokolt felmérni az eszközök és rendszerek alkalmazásában jártassággal rendelkezők részvételével az eddig megszerzett tapasztalatok tanulságait, azzal a várakozással, hogy egyben a jövőbeli irányokat illetően is tehetünk megállapításokat.

VI.1. Minta

A kérdőíves kutatásban olyan primer kutatási eredményeket kívántam szerezni, amely a dolgozat tárgyát képző téma tárgyilagos feldolgozását segíti társadalomtudományi módszerek alkalmazásával. A kérdőívet induktív jelleggel készítettem el, a kérdésekben viszont már szintetizáltam a korábbi tudományos munkákból megszerzett tapasztalatokat. A mintavétel tekintetében – figyelemmel a dolgozat IV. fejezetében vizsgáltakra – a Kúrián dolgozó bírókat kértem fel. A kutatási engedélyt az anonimitás biztosítása mellett kaptam meg. A mintavétel meghatározásához fontos szempontnak tartottam, hogy a bírósági szervezeten kívüli más érintettek a kutatásban ne jelenjenek meg – véleményük ugyan a téma holisztikus vizsgálatában hasznos lett volna, azonban a dolgozat tartalmi kereteinek betartása érdekében szűkíteni kellett az alanyi kört.

VI.2. Statisztikai adatok és a kérdőíves felmérés eredményei

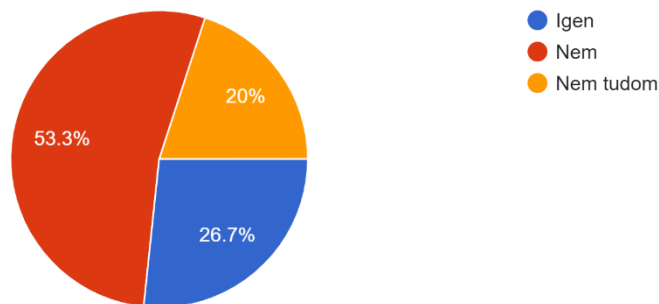
A kérdőívet online módon lehetett kitölteni, és összesen huszonkilenc kérdést tartalmazott (1. számú melléklet). A kérdőív felépítésében elsődlegesen a kitöltő egyénre (bíró) vonatkozó informatikai előképzettséget és működési ügyszakot vizsgálja. A második tartalmi egységben a bírósági digitalizációra, informatikára és mesterséges intelligenciára vonatkozó kvantitatív kérdéseket tettem fel Likert skála alkalmazásával. A harmadik szerkezeti egységben pedig a témakört érintő kvalitatív kérdéseket kérdeztem. Természetesen a kérdőív végén egyéb megjegyzések megadására is lehetőség volt. A kérdőív kitöltés teljes mértékben anonim volt, és a válaszok értékelése során is különös figyelmet fordítottam arra, hogy az azokban esetleg megjelenő személyes adatok vagy más olyan információk, amely alapján a kitöltő személyére vissza lehetne következtetni, anonimizáltak legyenek. A kérdőív eredményeit részben statisztikai módszerek alkalmazásával, részben pedig kvalitatív szövegelemzéssel vizsgáltam.

A kérdőív válaszait a következőkben fogom ismertetni, összefoglalva azok eredményeit. Fontosnak tartom elmondani azt is, hogy a válaszok pontos értelmezéséhez a későbbiekben félig strukturált mélyinterjúkat készítettem, amelyben további deduktív megállapításokat kívántam levonni a válaszok teljeskörű, és helyes értelmezése érdekében. A mélyinterjú eredményeit és az összefoglaló eredményeket, valamint a következtetéseket a dolgozat egy későbbi szerkezeti egységében mutatom be.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a kérdőívet kitöltő bírók 83,3%-a nyilatkozott úgy, hogy nem rendelkezik informatikai végzettséggel, vagy szakképesítéssel, és csak 16,7% volt az, aki igen. A válaszok értékelésekor ezt mindenképp szükséges figyelembe venni. Meg kell jegyezni azt is, hogy a bírósági szervezetben a digitalizációs eszközök alkalmazásának fontos attribútuma, hogy az érintettek megfelelő felkészítésben részesüljenek.

Használt-e már munkájához mesterséges intelligencián alapuló rendszereket ?

30 responses

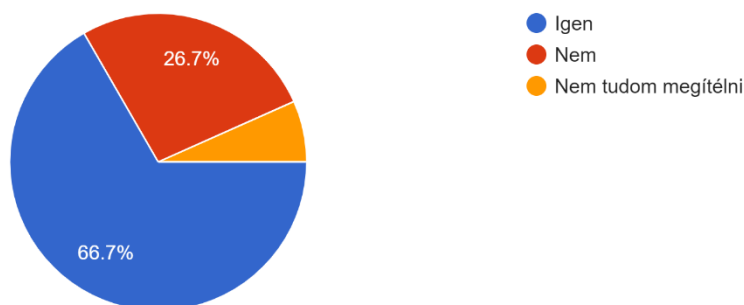

15. diagram (saját szerkesztés)

A kérdőívben – a digitalizációs fejlesztések jövőbeli irányában feltérképezése érdekében – megkérdeztem azt is, hogy a kitöltők milyen arányban használtak már mesterséges intelligencián alapuló rendszereket. Ahogy az a fenti ábrán is jól látható, a válaszok szerint nagyobb részük nem (53,3%), kisebb részük igen (26,7%), és figyelemre méltó azok aránya is, akik nem tudják, hogy használtak-e már ilyen rendszert (20%). Figyelemmel arra, hogy a bírósági szervezetben használatos rendszerek egy része (pl. BHGY) használ mesterséges intelligenciát, a „nem” választ adók nagy aránya – a válaszadók több mint fele – azt jelzi, hogy ebben a körben a tájékozottság szintjét disszeminációs eszközökkel növelni szükséges.

Hasznosnak gondolná-e, ha informatikai megoldásokkal, mesterséges intelligencia felhasználásával egyszerű ügyekben a bírósági szoftver határozat/ végzés tervezeteket készítené elő?

30 responses

16. diagram (saját szerkesztés)

A mesterséges intelligencia jövőbeli felhasználásának perspektivikus vizsgálatában figyelemreméltó a fenti ábra, tökéletesen kristályosodik rajta, hogy a kitöltők nagyrésze nagyon komoly lehetőséget lát annak alkalmazásában, ezt egyébként a kvalitatív kérdésekre adott válaszok is megerősítették.

A bírósági digitalizáció általános célját vizsgálva válaszadók a következő szempontokat emelték ki. A hatékonyság növelése, a digitalizáció célja, hogy csökkentse az emberi munkaerő szükségességét olyan folyamatokban, ahol ez lehetséges, és gyorsítsa a szaktudást nem igénylő eljárásokat. Ezáltal hatékonyabb bírósági rendszert hoz létre, csökkenti az adminisztratív terheket és a bürokráciát. Ezen túl biztosítja a gyorsabb ügyintézés. Az eljárások gyorsítása, a döntések megalapozottabbá tétele és az adatbázisok aktualizálása révén a bírósági ügyintézés egyszerűbbé és gyorsabbá válik. Az elektronikus ügyintézés bevezetése és a papír alapú kapcsolattartás kiváltása is hozzájárul ehhez. Célként jelenik meg több válaszban a bírósághoz való hozzáférés megkönnyítése, az ügyfelekkel való kapcsolattartás egyszerűsítése és a kommunikáció gyorsítása. Az elektronikus kézbesítés és az iratokhoz való távoli hozzáférés biztosítása is fontos cél. A negyedik leggyakrabban megjelenő cél pedig a költséghatékonyság. A digitalizáció költségcsökkentést eredményez, például a postai díjak és a humán erőforrások terén. Az ügyintézés gyorsabbá, pontosabbá és egyszerűbbé tétele idő- és költségmegtakarítást jelent minden érintett számára.

Megkérdeztem, hogy milyen előnyökkel járhat a digitális átállás a bíróságok számára. Az itt megjelenő válaszok közül a következők érdemelnek kiemelés. Hatékonyság növelése: a digitalizáció csökkenti az emberi munkaerő, költségek és idő ráfordítását, gyorsabb és magasabb színvonalú munkát eredményezve. Az adminisztrációs folyamatok egyszerűsítése és az elektronikus ügyintézés révén az eljárási határidők rövidülnek. Az elektronikus iratok könnyebb hozzáférhetősége és kereshetősége javítja az ítélkezési tevékenység átláthatóságát. A papír alapú kapcsolattartás kiváltása és az elektronikus adatkezelés költségcsökkentést eredményez. Mindezek mellett a válaszadók nagy része arra is kitért, hogy az új elektronikus fejlesztések előnyei a járványhelyzetben különösen megmutatkoztak, amikor a személyes fizikai kapcsolatok csökkentésével járó időszakban – az e-akta elérhetősége és a szóbeli biztonságos kommunikációt biztosító Skype révén – az ügyek időszerű intézése ezek segítségével megoldható volt.

Ehhez a kérdéshez kapcsolódva említenék meg egy több oldalról is felmerülő válaszcsoportot. Elmondható, hogy az digitalizációs vívmányok igazságszolgáltatásban való felhasználásának lehetőségei széleskörűek, a vélemények döntően abban térnek el, hogy azok – különösen a mesterséges intelligencia – ténylegesen milyen mértékben használhatók az igazságszolgáltatási munkában. A vita szélsőséges pontjai azok a nézetek, amelyek egyrészt megkérdőjelezzik az „emberi bíróság” szükségességének gondolatát, másrészt úgy vélik, hogy minden, a peres felek érdekeit érintő bírói döntéshez emberi intelligencia szükséges. Meg kell vizsgálni, hogyan lehet a hagyományos jogi készségeket és ismereteket felhasználni annak érdekében, hogy a mesterséges intelligenciával működő rendszerek produktív asszisztensként (vagy résztvevőként) szolgálhassanak a bírósági eljárásban. Számos területen használható: dokumentumkeresés, áttekintés, automatizált online vitarendezés, a peres ügyek kimenetelének előrejelzése, döntéstámogatás, döntéshozatal, anonimizálás, ügyelosztás, munkafolyamatok automatizálása, természetes nyelvi feldolgozás, információs/támogatási szolgáltatások. A periratok bírók általi elektronikus elérhetősége biztosított. A bírók számára az Ítélezést Támogató Rendszer (ÍTR) áll rendelkezésre, ahol biztonságos módon, token segítségével való azonosítás után elérhetők az ügyek iratai, ezen kívül a munkavégzésüket könnyítő iratmintatár, a bírósági szövegszerkesztő és a közhiteles nyilvántartások. A járványügyi helyzetben segítséget jelentett a Via Video projekt keretében az országos szintű távmeghallgatási rendszer, amelynek az egyik legfontosabb előnye az ügyfelek bíróság előtti megjelenésével járó idő és költség csökkentése. A jelenlegi rendszer működése alapján kijelenthető, hogy a

távmeghallgatási rendszer hosszútávon hozzájárul a bírósági eljárások időszerűségi mutatóinak javulásához, az eljárások transzparenciájának növekedéséhez. Mindezekon túl büntetőügyekben a fogvatartottak szállításával járó biztonsági kockázatok nagymértékben csökkenthetők, a védelemben részesítendő személyek biztonsága garantálható. A tanácsülések – a világjárvány időszakában kipróbált és bevált módon – szükség esetén akár személyes találkozások nélkül, telekommunikációs eszközök alkalmazásával megtarthatók, a határozatok magas színvonalon megszerkeszthetők, így az ügyek időszerűen befejezhetők.

A bírósági ügyfelek számára pedig a következő előnyökkel járhat a digitalizáció. Az eljárások gyorsítása és az adminisztrációs folyamatok egyszerűsítése révén az ügyintézés hatékonyabbá válik. Az iratok elektronikus elérése lehetővé teszi az ügyfelek számára, hogy távolról is hozzáférjenek a szükséges dokumentumokhoz. A papír alapú kapcsolattartás kiváltása csökkenti a költségeket és a papírhasználatot. Az elektronikus rendszerek segítik az információk gyorsabb és pontosabb elérését, ami növeli az ügyfelek elégedettségét.

A bírók digitális környezetben szükséges készségeiről és képzéseiről el kell mondani a kérdőív megállapításai alapján, hogy a bíróknak szükségük van a bírósági informatikai alkalmazások gyakorlati használatának elsajátítására és folyamatos szinten tartására. Fontos az adatbiztonsági és adatvédelmi képzések rendszeres megtartása. A bírók igénylik a folyamatos képzéseket, hogy lépést tudjanak tartani a technológiai fejlődéssel. Valamint, hogy a bírósági rendszerek és jogi adatbázisok használatának mélyebb ismerete elengedhetetlen.

A digitalizáció fontos szerepet játszik a bírói döntéshozatalban is. A kérdőív erre vonatkozó legfontosabb megállapításai a következők. A digitalizáció lehetővé teszi a bírók számára, hogy gyorsan és egyszerűen hozzáférjenek a releváns jogi döntésekhez, jogszabályokhoz és egyéb jogi forrásokhoz. Az ügyintézés és az eljárások gyorsabbá válnak, mivel a digitális eszközök segítik a döntéshozatalt és a határozatok szerkesztését. A korlátozott precedensrendszer érvényesülését támogatja, mivel a bírók könnyebben hozzáférhetnek a korábbi határozatokhoz. A digitális rendszerek segítik a munkatársakkal való kapcsolattartást és a munkafolyamatok hatékonyságát.

A téma kutatása során kvalitatív módszerként félig strukturált személyes interjúk készítését tartottam a leginkább célravezetőnek. Ez a módszer ötvözi a strukturált és a strukturálatlan interjúk ismérveit, azaz az előre meghatározott kérdések és témafelvetések mellett lehetőséget biztosít arra, hogy a kutató az interjúalany válaszai alapján további, a témához tartozó kérdéseket tegyen fel, így lehetőség van mélyebben és részletesebben vizsgálni a kutatás tárgyát.

A célom az volt, hogy a személyes interjúk – a résztvevőknek a témakörben szerzett saját tapasztalatai, élményei közvetlen átadása révén – elősegítsék a kérdőíves kutatás eredményeinek az értelmezését. A kutatás során, 2024. első felében, a kérdőíves kutatás lefolytatását követően négy mélyinterjút készítettem. Az interjúalanyok kiválasztásának a fő szempontja – a témaválasztással egyezően – a hosszabb idejű polgári-gazdasági bírói gyakorlat megléte és a digitális eszközök alkalmazásában való jártasság volt. A hosszabb – tíz évet meghaladó – bírói gyakorlatnak azért tulajdonítottam jelentőséget, mert ilyen módon biztosított az, hogy az interjúalany a bírósági digitalizáció eddigi teljes folyamatát a gyakorlatban is nyomon követte, arról közvetlen tapasztalattal, elmélyült ismeretekkel rendelkezik. Mivel a kérdőíves kutatásból arra a következtetésre jutottam, hogy jelentősége lehet a bírósági digitalizációs vívmányok használatában megszerzett tényleges, az elsőfokú ítélkezést is magában foglaló tapasztalatnak, törekedtem arra, hogy az interjúalanyok eltérő korosztályokból kerüljenek ki. Mindemellett a kérdőíves kutatás alapján azt is fontosnak tartottam, hogy legyen közöttük olyan, aki informatikailag képzett és olyan is, aki e téren kevésbé tapasztalt: mivel a bírósági digitalizáció vívmányait megkülönböztetés nélkül minden bírónak használnia kell, azt vélelmeztem, hogy így releváns információkat kapok a felhasználók szélesebb spektrumából.

Az összes interjúalany tíz évet meghaladó bírói tapasztalattal rendelkező polgári ügyszakos bíró, ketten közülük gazdasági jogban is jártasak, és valamennyien legalább két bírósági szinten ítélkeztek, egyikük mind a négy bírósági szinten. A kérdéseket (2. számú melléklet) 45-60 perces, félig strukturált interjú keretében tettem fel.

A bírósági digitalizáció terén megszerzett tapasztalatokat illetően minden megkérdezett bíró azt emelte ki, hogy a mindennapi munkavégzés során folyamatosan, gyakorlatilag napról napra tapasztalta a folyamat előrehaladását, a technológia fejlődésével a bírósági szervezet is igyekezett lépést tartani. Két interjúalany azt is megemlítette, hogy

pályája kezdetén még nem rendelkezett számítógéppel, és az ügyek elektronikus nyilvántartása, valamint a digitális jogtárak elérése volt az pont, amikor az elektronizáció kézzelfogható eredményét először tapasztalta, ezt követő mérföldkőként utaltak az elektronikus kapcsolattartás bevezetésére, később az iratok és a bírósági rendszerek távoli, 0-24 órában elérhetőségére (e-akta), majd a minden bírók részére történt mobil eszköz (választásuk szerint laptop vagy tablet) biztosítására. Egybehangzóan emelték ki, hogy a digitalizáció korszakváltást jelentett a bírósági munkavégzés során, mind a bíróságok belső folyamatai, mind pedig az ügyfelek oldaláról nézve. E téren az interjúalanyok azt hangsúlyozták, hogy lényegesen felgyorsult az ügyintézés, például már nem kell várni heteken keresztül a tértivevény visszaérkezésére, hanem a kézbesítés igazolása azonnal megjelenik az elektronikus rendszerben, továbbá az iratok felsőbb bíróságra felterjesztésének elektronikus módja is az időszerű ügyintézés, ezáltal a perek gyorsabb befejezését segíti elő.

Külön kiemelték a határozatok anonimizálásának automatizálásával összefüggő fejlesztés kapcsán, hogy az igen jelentős mértékben megkönnyítette a folyamatot: már a korábbi, még a jelenleginél jóval korszerűtlenebb rendszerek is nagy segítséget jelentettek, de az automatikus anonimizálásra alkalmas program bevezetése további jelentős könnyítést hozott. Elmondásuk szerint ennek révén – mivel a program azonosítja az eltávolítandó és kicserélendő szövegrészeket – egyrészt csökkent a hibalehetőség, másrészt időt is meg lehet takarítani.

Az is kiderült az interjúk során, hogy fontosnak tartják a folyamatos, az egész bírósági szervezetre, a társhatóságokra és az ügyfelekre vonatkozóan egyaránt végiggondolt és következetesen végigvitt fejlesztések megvalósítását, amelyben – a tapasztalataik, a digitális fejlesztések és a jogszabályok alapos ismeretének hasznosítása érdekében – a lehető legnagyobb arányban vesznek részt a rendszert használó bírák és igazságügyi alkalmazottak. Rámutattak, hogy e részvételre nemcsak a fejlesztés, a megvalósítás során, hanem a működtetés alatt is szükség van, mert a rendszeres felhasználói visszajelzések segítik a rendszer finomhangolását, az esetleges hibák kiküszöbölését és megmutatják a fejlesztendő területeket is. A folyamatosság jelentőségét abban látták a válaszadók, hogy – egyiküket idézve – „nem lehet leállni”: a digitalizáció útjára lépéstől kezdődően állandóan és megfelelő gyorsasággal reagálni kell a jogszabályok által előírt és a felhasználói igényekre, emellett gondoskodni kell az elavuló eszközök cseréjéről is.

Kihívásként fogalmazta meg a kérdőívet kitöltők közül öt, az interjúalanyok közül két bíró is azt, hogy bár maga a fejlesztés az informatikai szaktudást igényel, de annak során – mivel a jogot és a bíróságok működését kell ténylegesen „lefordítani” az informatika nyelvére, az informatikusnak és az irányadó szabályokat, az ügyvitelt, az iratkezelést és az informatikai rendszer működését is ismerő jogásznak meg kell találnia a közös nyelvet, mert csak így lehet a végeredmény egy hatékony, jól működő rendszer.

A válaszadók arra is kitértek, hogy egy ilyen rendszer kialakítása, működtetése és folyamatos fejlesztése igen nagy költségigényű, amire a bírósági költségvetésen kívül bizonyosan szükséges plusz források bevonása, e körben példaként említették a bírósági digitalizáció terén az elmúlt évtized során európai uniós forrásból megvalósított EKOP és KÖFOP projekteket.

Az egyik, a jogi személyek nyilvántartása terén kiemelkedő ismeretekkel rendelkező interjúalany – tapasztalatai alapján – azt is kiemelte, hogy a „szigetszerű”, azaz nem a teljes bírósági szervezetre kiterjedő fejlesztéseket kerülni kell, mert az nem a teljes szervezet célját szolgálja. Ezzel összefüggő problémaként azonosította, hogy a bírósági szervezeten belül három különböző, egymással nem kommunikáló rendszer (pl. más rendszerek tartalmazzák egyrészt a peres és peren kívüli, a felszámolási- és a csődügyeket, másrészt a cég-, harmadrészt a civil nyilvántartási ügyeket) működik egymás mellett, aminek az eltérő időpontokban – és eltérő forrásokból – történő fejlesztések a magyarázata. Nem egyszerűsíti a helyzetet az sem – tette hozzá –, hogy mindemellett az igazságszolgáltatás más, de tartalma szerint a bíróságokkal összefüggő rendszerei is teljesen eltérőek, mint például a közjegyzők fizetési meghagyásos, vagy a végrehajtók informatikai rendszere.

A kérdőíves válaszolókkal összhangban minden interjúalany kiemelte a perek időszerű befejezése mellett a perhatékonyság szempontját is, amelyeket a digitalizáció vívmányai egyaránt elősegítenek. A válaszadók szerint ideális működés mellett ezek az anyagi jog hatékony érvényesülését is segítik, a jogszabályokhoz, a bírói gyakorlathoz való könnyebb hozzáférés révén. Konkrét példaként említették az aktákhoz való távoli, teljeskörű (a papír alapúval egyező, de 0-24 órában elérhető) elektronikus (e-akta) hozzáférést, a Skype útján történő biztonságos kommunikáció meglétét, továbbá a BHGY révén a releváns határozatokat is megtalálhatják. Ezzel összefüggésben ugyancsak egybehangzóan

hangsúlyozták, hogy a világjárvány idején, a fizikai korlátozásokkal járó veszélyhelyzet időszakában e vívmányok voltak a kulcseszközei a bíróságokhoz való hozzáférésnek. Ilyen módon ugyanis – tették hozzá – nemcsak a bíróságok „fizikai” elérhetősége volt biztosított, hanem csökkenthetővé vált az eljárások elhúzódásának a kockázata. Több válaszoló külön említette a Skype alkalmazást, amelyen keresztül akár bírósági tárgyalást is meg lehetett tartani. Egy válaszoló arra is utalt, hogy – az alsóbbfokú bíróságok előtti eljárásokkal összefüggésben – a digitális eszközökkel nem rendelkező ügyfelek helyzetének megfelelőbb szabályozása lenne szükséges.

Néhány kérdőíves válaszoló és az egyik interjúalany is hangsúlyozta, hogy a bírósági szervezet konzervatív, viszonylag lassan mozdul, „nehezen tör ki a megszokott keretéből” (még akkor is, ha annak kézzelfogható előnyeit tapasztalja, pl. „nem kell aktát cipelni”), a fejlesztések véghezviteléhez, a mindennapok során az adaptálódáshoz idő kell. Éppen ezért is tulajdonítottak jelentőséget a világjárvány kitörése előtt nem sokkal befejezett fejlesztéseknek, amelyek elfogadottságát nagyban segítette az a kézzelfogható bizonyíték, ahogyan a bírák, igazságügyi alkalmazottak és az ügyfelek is a mindennapjaikban használatba vették ezeket az eszközöket, és ennek segítségével a bírósági szervezet működőképessége ebben a váratlan helyzetben is fenn tudott maradni. Ebből pedig az következett, hogy ez a rendkívüli helyzet által is elősegített elfogadottság a későbbiek során is fennmaradt, ami egyértelműen a további digitalizációs folyamatokhoz való pozitív hozzáállást is elősegíti az interjúalanyok várakozása szerint.

A kérdőíves válaszolókkal összhangban minden interjúalany kiemelte, hogy az elmúlt évtized során kialakított digitális fejlesztések megnövelték a bírósági szervezet ellenállóképességét, sőt ezek jelentik annak alapját. Megfogalmazták: e vívmányok révén egy előre senki által nem látható, a fizikai kontaktusokat minimálisra szorító világjárvány idején is meg tudta őrizni a szervezet a működőképességét, sőt a számokkal is kimutatható időszerűségi mutatók sem romlottak ismereteik szerint. A kérdőíves válaszadók közül többen kiemelték, hogy a fellebbviteli ügyszakok a járványügyi korlátozások alatt tárgyaláson kívül folyamatosan tudtak dolgozni, de az elsőfokú ügyszak is bizonyos korlátozásokkal, de a digitalizációnak köszönhetően működött.

Rámutattak, hogy a kiszámíthatatlan jövőben még előfordulhat hasonló, a személyes érintkezéseket elkerülő, ma még nehezen elképzelhető helyzet, amelyben ennek a már

kipróbált „rugalmas reagálásnak” komoly szerepe lehet. Az interjúalanyok közül ketten is utaltak a kizárólag digitálisan működő rendszerek veszélyeire, az ebből eredő kiszolgáltatottságra és sérülékenységre, kiemelve, hogy energiaellátási fennakadás vagy informatikai probléma esetén a hozzáférés – legalább átmenetileg – ellehetetlenülhet, amire figyelemmel az eljárás „papír alapúságát” az eljárások nagy részében érdemes fenntartani.

Három kérdőíves válaszadó és két interjúalany is megfogalmazta, hogy a digitális rendszernek a folyamatos fejlesztések révén azért is kell kellőképpen rugalmasnak lennie, mert a világ gyors változása előidézi a jogszabályok gyors változását is, így a bírósági szervezetnek – arra folyamatosan készen állva – ezt nyomon kell követnie; azaz a rugalmasság, az előre gondolkodás alapvető követelmény. Arra is felhívta a figyelmet az egyik interjúalany, hogy amennyiben a bírósági szervezet nem reagál kellőképpen rugalmasan az újabb kihívásokra, megtörténhet, hogy egyes, jelenleg a bíróság hatáskörébe tartozó eljárások más szervezet hatáskörébe kerülhetnek, így a bíróság szerepének csökkenése merülhet fel.

Nehézségként merült fel az interjúk során és a kérdőívet kitöltők részéről is a bírói gyakorlathoz, különösen a precedensképes kúriai határozatokhoz hozzáférés terén kulcsfontosságú BHGY-ban történő összetett keresés nehézsége, és javasolták annak a jogkereső közönség érdekében is történő fejlesztését, ezen a területen érdemesnek tartották a mesterséges intelligencia jobb alkalmazását megvizsgálni.

Ezen kívül az interjúalanyok közül ketten is említették a digitális fejlesztésekkel összefüggésben az ügyviteli és iratkezelési rendszer megújításának a szükségességét, amelyet észrevételük szerint – a munkavégzéshez szükséges emberi erőforrás, valamint tudás és kompetenciák változására is figyelemmel – adaptálni kellene a megváltozott munkamódszerekhez.

A jövőbeli fejlesztéseket illetően az interjúalanyok részéről felmerült egyrészt a meglévő bírósági rendszerek korszerűsítése, másrészt az új technológiák és fejlesztések integrálása a bírósági szervezetbe, mint például a mesterséges intelligencia hatékonyabb bevonása a keresőrendszerek működésébe, chat gpt, tolmács szoftverek, korszerűbb beszédfelismerő és leíró szoftverek. Figyelemreméltó, hogy a keresőrendszerek

továbbfejlesztését a precedensjellegű határozatok kapcsán vetették fel, a Kúria jogegységesítő feladatának minél hatékonyabb ellátása érdekében.

Amikor a bírói és az igazságügyi alkalmazotti munka esetleges kiváltásáról kérdeztem az interjúalanyokat, egybehangzók voltak a válaszok abban a körben, hogy a digitalizációs fejlesztések elsősorban az ítélkezést támogató körben hasznosak, azok a bíró értelmező, mérlegelő, szintetizáló munkáját nem tudják pótolni. Az egyik – egyébként a leghosszabb bírói gyakorlati idővel rendelkező – interjúalany teljesen kizártnak tartotta a bírói munka bármilyen kiváltását. Megjegyezte, hogy a „mesterséges intelligencia nem tud jogszabályt értelmezni”, a hiszen csak már rendelkezésre álló adatok, információk alapján dolgozik.

Az interjúalanyok válaszaik szerint a háttérmunka, a döntéselőkészítés terén tartják hasznosnak ezeket az eszközöket, kifejezetten megnevezték a releváns jogszabályok és bírói gyakorlat, a precedens határozatok előkeresését, egyszerűbb, mérlegelést nem igénylő „sablonvégzések” (pl. jogutódlás megállapítása), a BIIR rendszerbe már egyébként bevitt adatokat tartalmazó tervezetének előkészítését.

Az interjúalanyok azt is megjegyezték, hogy a 2019-ben zárult Digitális Bíróság projekt egyik alkalmazása segítségével már most is előkészíthetőek egyszerűbb, gyakran előforduló határozatok tervezetei, de ennek további fejlesztésére lenne szükség.

Abban viszont valamennyien egyetértettek, hogy a mechanikus munkák során van tere a digitális technológiának, mint például a szövegfelismerő, beszédleíró alkalmazásoknak. Két, igazgatási gyakorlattal is rendelkező interjúalany azt is kiemelte, hogy a munkaerőpiac változásaira is könnyebben, rugalmasabban tud reagálni a bírósági szervezet, ha ilyen módon „több lábon áll”, és a digitális technológiák bevetése terén gyakorlattal rendelkezik.

3.1. A mélyinterjúk tapasztalatai

A mélyinterjúk alapján azt állapítottam meg, hogy valamennyi interjúalany pozitívan, a munkáját segítő eszközként tekint a digitalizációs vívmányokra. Azok hatását egybehangzóan elsődlegesen a munkavégzési folyamatok felgyorsításában tapasztalták, ami

mind az ügyek időszerű, mind pedig magas színvonalú intézésében támogatást nyújt. Kategorikusan elutasították azonban a „gépi döntéshozatal” lehetőségét.

Megfigyelhető volt, hogy a fejlesztésekkel összefüggésben többen említették a rugalmasságot, amiből az is következik, hogy egyrészt a vonatkozó jogszabályoknak, másrészt a digitális eszközöknek alkalmasnak kell lenniük a változó körülmények közötti működésre is. Jó példaként mutattak rá, hogy a járványügyi korlátozások alatt is biztosítható volt a működőképesség, amiből az a következtetést vontam le, hogy tulajdonképpen a bíróság mint intézmény is megmérettetett ebben a rendkívüli időszakban: az, hogy ezek között a rendkívüli körülmények között is teljesíteni tudták a bírók alkotmányos kötelezettségüket, a bíróságokba vetett bizalom szempontjából rendkívüli jelentősége van.

Végezetül arra a lényeges dologra is rámutattak az interjúalanyok, hogy a digitális fejlesztéseket a bíróságokon csak az adott területen tapasztalattal rendelkező, a folyamatokat jól ismerő bírók és igazságügyi alkalmazottak részvételével lehet sikerre vinni, ami következtetésem szerint alapvető szerepet játszik a digitális vívmányok elfogadottságában is. Ez rámutat arra a kihívásra is, hogy az alapvetően informatikai képzettséggel nem rendelkező jogászok és a fejlesztéseket végző informatikai szakemberek hogyan értik meg egymást, hogyan tudnak egymással kommunikálni, valamiféle közös kontextust, közös nyelvet kialakítani, az informatika fogalomrendszerét a jog nyelvére lefordítani³¹².

VII. A hipotézisek értékelése

VII.1. Az első hipotézis értékelése

³¹² A problémafelvetést lásd: GYEKICZKY Tamás: Jogrendszer és jogászok a digitális társadalomban. *Eljárásjogi Szemle*, 2018/2., 3. oldal:

„Megnézve az utóbbi jogalkotási termékeket egyre inkább előretör egy eddig soha nem beszélt nyelvezet, az informatika fogalomrendszer. Legfeltűnőbb használata az ügyfél és a bíróságok (hatóságok) közötti elektronikus kapcsolattartás (maga az elnevezés inkorrekt és félrevezető) szabályaiban, ám rutinszerűvé vált az okiratok, a cégeljárás, az elektronikus aláírások jogszabályaiban. A jogszabály beépítette „inkorporálta” az informatikai szóhasználatot, ezzel a jogon belüli meghatározások több évszázados hagyományát – a jogi fogalomalkotás immanens logikai rendjét – rúgta fel. Nem pusztán szakított vele, hanem axiómáit a jogon kívüli területre telepítette, kockáztatva, hogy egy technikai váltás vagy egy folyamatváltozás (egy új biztonsági definíció pl.) eleve joggá alakítsa a számítástechnikai gondolkodáshoz tartozó tudáselemet. Nagy kérdés a jövőre nézve, a jog működésének biztonságát adó fogalmi konstansok milyen mértékben cserélődnek le a digitális informatikai gondolkodáshoz tartozó panelekre, milyen konzisztencia problémákat okoz majd e külső panelek tömeges megjelenése.”

Első hipotézis

A digitalizációs fejlesztések a bíróságokon növelik a bíróságok rezilienciáját (ellenállóképesség), ami kihatással van a polgári eljárások lefolytatásának kereteire is. Mindemellett támogatást ad a bíróságok magas színvonalú ítélkező tevékenysége feltételeinek biztosításában.

Az első hipotézist a nemzetközi eredménytáblák adatai, valamint a kérdőíves kutatás és a mélyinterjúk alapján feltárt adatok is alátámasztották. Tény, hogy az igazságszolgáltatásban már a 2010-es évek közepétől felgyorsultak a digitális fejlesztések (pl. elektronikus kapcsolattartás lehetősége, majd kötelezettsége; az e-akta kialakításának első lépései a BETFR rendszerének fejlesztésével; távmeghallgatás), majd az innovációs eszköz- és irodai szoftvercsomag beszerzés (2018³¹³) és az e-akta, valamint a KKSZB kapcsolat³¹⁴ kialakításával 2019. év végére – mintha előre látható lett volna egy rendkívüli helyzet miatt annak szükségessége – gyakorlatilag megvalósult a digitális bíróság, annak keretében a bírósági ügyek iratainak teljeskörű, távoli elérhetősége az ügyfelek és a bírók részére egyaránt.

Egészen eddig a pontig vita övezte: vajon mennyire szabad teret engedni az elektronizációnak, különösen a peres eljárásokban, mélyen érintve ezáltal a közvetlenség elvét is³¹⁵. Az ezzel kapcsolatos tudományos gondolkodás korábban inkább szkeptikus volt³¹⁶, majd az online bíróságok külföldi példáinak megjelenésével³¹⁷ a fejlődés útjának azonosítása és elkerülhetetlensége révén, inkább az alapelvek érvényesülésére³¹⁸ hívta fel a figyelmet. Emellett felmerült – elsősorban egyébként a járványügyi helyzet kapcsán – az igazságszolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférés, a „gyengébb fél” védelmének a kérdése³¹⁹

³¹³ Lásd részletesebben: VI.3.6. pont

³¹⁴ Lásd részletesebben: VI.3.4. pont

³¹⁵ Ezzel kapcsolatos dilemmák terén lásd: GYARMATHY 2023. i. m. 171–198. oldal és UDVARY 2023.

³¹⁶ Lásd: HORVÁTH E. Írisz: Az e-tárgyalás a polgári perben. Az e-tárgyalás és a polgári eljárásjog alapelvei. *Infokommunikáció és Jog*, 2009/6. 227-232. oldal; HORVÁTH E. Írisz: Az e-tárgyalás a polgári perben. Az e-tárgyalás és az európai jogalkotás. *Infokommunikáció és Jog*, 2010/4. 126-128. oldal

³¹⁷ SUSSKIND, Richard: *Online Courts and the Future of Justice*, Oxford University Press 2019. (a továbbiakban: SUSSKIND) p.165-176.

³¹⁸ OSZTOVITS András: Online bíróságok és az igazságszolgáltatáshoz való jog – esély vagy veszély? *Magyar Jog*, 2020/11. 625-632. oldal

³¹⁹ NYILAS Anna, PRIBULA László: A „gyengébb fél” védelme az új polgári perrendtartásban. In: Szikora, Veronika; Árva, Zsuzsanna (szerk.): . Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2019), 197-230. oldal

is, kiemelten érintve a sérülékeny csoportokat³²⁰, és különösen a gyermekeket³²¹. Ez utóbbit erősítve érdemes utalni arra, hogy a kutatás során is kifejezetten kiemelte az egyik interjúalany– az alsóbbfokú bíróságok előtti eljárásokkal összefüggésben – a digitális eszközökkel nem rendelkező ügyfelek helyzetének megfelelőbb szabályozása szükségességét.

A digitalizáció vívmányainak alkalmazhatósága és alkalmazása így – mivel a fejlesztések épp nem sokkal a járványhelyzet előtt fejeződtek be – igazán ebben a rendkívüli időszakban került előtérbe, és annak következtében terjedt el és vált mindennapossá azok használata. Mivel az igazságszolgáltatás működőképességének fenntartása kulcsfontosságú volt, ebből következően a bírók – és fokozatosan egyre nagyobb arányban az igazságügyi alkalmazottak – az ebben az időszakban igen gyakran alkalmazott „otthondolgozás” során mindennapi munkájukban a rendelkezésükre bocsátott mobil eszközön, többnyire laptopon használhatták az e-aktát, a KKSZB kapcsolatot, egymás közti biztonságos kommunikációra a Skype alkalmazást, továbbá hozzáférhettek a BHGY-hoz, az elektronikus jogtárhoz is. Számos adat áll rendelkezésre arról is, hogy a járványidőszakban nagymértékben megnőtt a BETFR rendszerébe regisztráltak és értesítést kérők száma³²², valamint az ügyfelek aktívan használatba vették az ÜIR és a LIR rendszereket³²³ is.

Kijelenthető a kérdőíves felmérés és az interjú során feltett kérdésekre adott válaszok alapján, hogy e veszélyhelyzet a digitalizációs vívmányok implementációs folyamatát elősegítette és fel is gyorsította, feltehetően e kényszerítő helyzet nélkül azok elfogadása, használatának elsajátítása lassabb folyamat eredményeként történhetett volna meg.

A jogirodalomban is felmerült a járványidőszakban kényszerűségből bevezetett, de pozitív hatással járó új intézményeknek a későbbiek során történő hasznosítása³²⁴. Ennek az

³²⁰ VÁRADI Ágnes: Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmának alkalmazása válsághelyzetekben. *Miskolci Jogi Szemle* 2023/1. 5-18. oldal; SUSSKIND i. m. 218-221. oldal; CHUNDUR, Suguna: Digital Justice: Reflections on a community-based research project. *The journal of community informatics*, 2020/12., p.118-140

³²¹ SZÉL Napsugár Ágnes: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás az európai és a magyar szabályozás tükrében. PHD értekezés, KRE 2023. 121-128. oldal

³²² Adatokat lásd: IV.5.1. pont

³²³ Adatokat lásd: IV.5.2. pont

³²⁴ PRIBULA László: A polgári perek idődimenziója a digitális technológiák jogi felhasználása tükrében. In: Zódi Zsolt (szerk.): *Jogi technológiák. Digitális jogalkalmazás*, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. (a továbbiakban: PRIBULA), 325. oldal

időszaknak a polgári eljárásjogra tett konkrét, jogalkotásban is megnyilvánuló hatása az egyszerűsített telekommunikációs jelenlét kodifikálása az elektronikus hírközlő hálózat igénybevételének szabályai között³²⁵. Még néhány évvel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy az eljárás egyes szereplői például a saját mobiltelefonjukról csatlakozzanak egy Skype konferenciába, amelynek keretében tanúként hallgatják meg. Nyilvánvalóan ha feltétlenül szükségesnek tartja a bíróság a tanú személyes jelenlétét, akkor nem teszi lehetővé a kommunikációnak ezt az útját, de a jogintézménynek a rendkívüli helyzeten kívüli, „normál” időszakra történő bevezetése mindenképpen jól ábrázolja azt a változást, amit a digitális vívmányok alkalmazása terén szerzett tapasztalatok indukáltak.

Egyértelmű az is, hogy a digitális fejlesztések elősegítik a bíróságok magas színvonalú ítélkező tevékenysége tárgyfeltételeinek a biztosítását is: a bírók rendelkezésére álló hordozható digitális eszközök, az online, tértől is időtől függetlenül elérhető e-akta, a jogszabályokat, indokolásokat, kommentárokat, szakcikkeket tartalmazó jogtár, és a Kúria precedens-jellegű határozatának fellelését leginkább segítő BHGY. Ezek elengedhetetlenek voltak ahhoz, hogy a bíróságok folyamatos működése biztosított legyen, így kijelenthető, hogy azok megnövelték a bírósági szervezet ellenállóképességét, hiszen az a járványidőszakban is működőképes maradt, megelőzve ezzel az ügyek jelentősebb elhúzódtását.

VII.2. A második hipotézis értékelése

Második hipotézis

A bírósági digitalizáció eddig megoldásai segítik a Pp.-ben alapvető és rendszerszinten megjelenő perhatékonyság érvényesülését.

A második hipotézis is igazolást nyert: objektíven mutatják a tényeket az igazságügyi eredménytábla tapasztalatai³²⁶. A kutatás során megkérdezettek egybehangzóan kiemelték a perek időszerű befejezése mellett a perhatékonyság szempontját is, amelyeket a digitalizáció vívmányai egyaránt előmozdítottak. A válaszadók szerint ideális működés mellett ezek az anyagi jog hatékony érvényesülését is segítik, a jogszabályokhoz, a bírói gyakorlathoz való könnyebb hozzáférés révén. Konkrét példaként említették az aktákhoz való távoli, teljeskörű

³²⁵ Részletesen lásd: III.4.2.2.3. pont

³²⁶ Lásd: dolgozat V. fejezete.

(a papír alapúval egyező, de 0-24 órában elérhető) elektronikus (e-akta) hozzáférést, a Skype útján történő biztonságos kommunikáció meglétét, továbbá a BHGY révén a releváns határozatokat is megtalálhatják.

PRIBULA tanulmánya³²⁷ a perek idődimenzióira kihatóan vizsgálja az eljárási szabályokat és a bírói gyakorlatot, figyelemmel kísérve azt, hogy a felmerülő problémákra hogyan hívhatók segítségül a digitális technológiák, a bíróságok könnyebb elérhetősége érdekében.

VII.3. A harmadik hipotézis értékelése

Harmadik hipotézis

Amennyiben az első és második hipotézisben foglaltak igazolódnak, azok fenntartása érdekében a digitalizációs vívmányok további fejlesztése szükséges.

A harmadik hipotézissel összefüggésben feltett kérdésekkel összefüggésben több kérdőíves válaszadó és interjúalany is kifejezetten kitért a folyamatos fejlesztés szükségességére azzal a megjegyzéssel, hogy azoknak kellőképpen „rugalmasnak” kell lenniük. A minket körülvevő világ gyors változása ugyanis előidézi a technológia, valamint a jogszabályok gyors változását is, így a bírósági szervezetnek – arra folyamatosan készen állva – ezt nyomon kell követnie; azaz a rugalmasság, az előre gondolkodás alapvető követelmény. Az interjúalanyok hangsúlyozták azt is, hogy a jövőbeli fejlesztéseket mindenképpen az eljárásjogban és a bírósági rendszerek működésében kellő tapasztalattal rendelkező munkatársak (bírók és igazságügyi alkalmazottak) bevonásával végezzék el, annak érdekében, hogy a megszerzett ismeretek megfelelően hasznosuljanak. A reziliencia körébe tartozik az is álláspontom szerint, hogy a változásokra történő gyors és rugalmas válaszadás által is erősített közbizalom a bírósági szervezetben az egyik nagyon komoly előfeltétele annak, hogy a jövőben lehetőség szerint ne csökkenjen a bíróság szerepe, különösen a feleket megillető eljárási garanciák megőrzése érdekében.

ZÓDI kategorizálása alapján jelenleg a jogi technológiák második korszakáról a harmadik korszakra történő váltás időszakában vagyunk, amikor is a technika az eddigi,

³²⁷ PRIBULA i. m. 303-327. oldal

második korszakra jellemző kiszolgáló szerepéből „alkotó” területre lép, és alkalmassá válik létrehozni vagy megváltoztatni dolgokat (ez már a mesterséges intelligencia belépését is jelenti)³²⁸. Ez a tény azzal a felvetéssel is összefüggésben érdekes, hogy több interjúalany is említette a mesterséges intelligencia hasznosítását, elsősorban a keresőrendszerekkel összefüggésben: a Kúria jogegységesítő szerepe – amelyben szükséges a precedensjellegű határozatok között és azok tartalmában történő hatékony keresés – felvetheti a már a harmadik korszakba tartozó jogi elemzőszoftverek hasznosítását. Emellett felmerült a jelenleg is rendelkezésre álló, az anonimizálási folyamatban napi szinten használatos, a jogi technológiák második korszakába tartozó automatikus dokumentumkészítő szoftver³²⁹ szélesebb körű alkalmazása, amely korlátozottabb használatra: elsősorban a rendszerbe már bevitt adatok egyező megjelenítésére és sablonszövegek beillesztésére alkalmas³³⁰. Ennek magasabb hatékonyságú használata viszont megfelelő képzést igényel.

Ki kell emelni azt is: a megkérdezettek válaszai alapján az igazolódott be, hogy egyelőre nem mutatkozik igény a döntési folyamatban az automatizmus kialakítására, ebben a bíró szerepét a kérdőív válaszadói és az interjúalanyok is elengedhetetlennek tartották. A „gépi döntéshozatal” lehetőségének elutasításából az következik, hogy a mérlegelést igénylő, szintetizáló ügyszóval határozatot bírónak (embernek) kell meghoznia, mert „(k)izárólag egy bíró képes garantálni az alapvető jogok valódi tiszteletben tartását, megtalálni az ellentétes érdekek közötti egyensúlyt, illetve számításba venni a folyamatos társadalmi változásokat az ügyek elemzése során”³³¹.

Az a terület, ahol a mesterséges intelligenciának a közeljövőben szerepe lehet, a válaszadók szerint a bírói döntések támogatása: a Kúria precedensjellegű határozatainak szövegelemzése a releváns döntések kiszűrése érdekében vagy nagyobb adatmennyiség (pl. számlák adatai, vagyommérleg adatai) feldolgozása³³². Ebből is látszik, hogy az akár csak

³²⁸ ZÓDI In *Medias Res* 2020., i. m. 340-341. oldal

³²⁹ ZÓDI In *Medias Res* 2020., i. m. 343-344. oldal

³³⁰ Az ítélet tartalmára javaslatot tevő eszközök vonatkozásában lásd részletesen: KÁLMÁN i. m. 118-128. oldal

³³¹ A Bizottság közleménye (Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban Lehetőségek eszköztára) {SWD(2020) 540 final} 13. oldal

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0710>

letöltve: 2024. szeptember 6.

³³² A mesterséges intelligencia igazságszolgáltatásban való alkalmazásának nemzetközi tapasztalatairól lásd: NAGY Adrienn: A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban. *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2. e-különszám

részben is emberi beavatkozás nélkül működő rendszerek e területen történő bevezetése nagyon komoly megfontolást és alapos, az érintetteket bevonó előkészítést igényel³³³. A mesterséges intelligencia igazságszolgáltatásban betöltött funkcióját illetően azonban mindenképpen szem előtt kell tartani azt a NAGY által megfogalmazott álláspontot is a, amely szerint nem az a kérdés, hogy annak ezen a téren van-e létjogosultsága, hanem az, hogy mikor és mennyiben formálja át az egyes szerepköröket³³⁴. A digitalizáció és a mesterséges intelligencia jelentős kihívásokat állít a jogalkotói és jogalkalmazói gondolkodásban más jogterületeken is azonban-e kérdések nem feloldhatatlanok, bár sok esetben paradigmaváltást igényelnek³³⁵.

Ugyancsak érdekes felvetést tettek az interjúalanyok a kizárólag digitálisan működő rendszerek veszélyeivel összefüggésben is, utalva arra, hogy a közelmúltban tapasztalható energiaválság rávilágított eddig biztosan működő rendszerek kiszolgáltatottságára és sérülékenységére. Teljesen jól látható és érzékelhető, amit ZÓDI ír: való igaz, hogy a bíróknak és a feleknek – bizonyos kivételek mellett – elsősorban adatokra van szükségük (amit elektronikus úrlapon is be tudnak vinni az adott rendszerbe), nem pedig papírra³³⁶. Azonban azt is szem előtt kell tartani: ha – egyszerűen mondva – „nincs áram”, azaz energiaellátási fennakadás vagy informatikai probléma merül fel, az elektronikus rendszerekhez való hozzáférés – legalább átmenetileg – ellehetetlenülhet, amire figyelemmel az eljárás „papír alapúságát” az eljárások nagy részében érdemes fenntartani, legalábbis amíg ennél jobb és biztonságosabb megoldást nem találunk.

³³³ A mesterséges intelligencia bírósági szerepvállalásának hosszútávú jogi keretrendszerét illetően felmerült megfontolásokat lásd: CHRONOWSKI Nóra – KÁLMÁN Kinga – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Régi keretek, új kihívások: a mesterséges intelligencia prudens bevonása a bírósági munkába és ennek hatása a tisztességes eljáráshoz való jogra. *Glossa Iuridica* VIII. évfolyam, 4. szám, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Budapest, 2022. 7-38. oldal. A külföldi példákat illetően is számos tanulmány született, lásd például RUBIM BORGES FORTES, Pedro: *Paths to Digital Justice: Judicial Robots, Algorithmic Decision-Making, and Due Process*, *Asian journal of law and society*, Cambridge, UK: Cambridge University Press 2020-11, Vol.7 (3), p.453-469, amelyben a szerző a múlt mintáinak reprodukálására épülő algoritmikus döntéshozattal szemben több érvet felsorakoztat, ezek egyike, hogy az a múlt mintái (bemeneti adatok), azaz a meglévő precedensek alapján állítja elő a „kimeneteket”, ami a változó világ új helyzeteinek a kezelésére nem alkalmas, másrészt az algoritmusok átláthatatlansága a jogbiztonsággal kapcsolatos problémákat vethet fel, amelyek auditálással sem biztos, hogy elháríthatók (ki felügyeli, hitelesíti az auditálást?).

³³⁴ NAGY Adrienn: Digitalizáció és mesterséges intelligencia a magyar igazságszolgáltatásban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2020. 3. különszám 109. oldal

³³⁵ SZILAGYI, Gabor – GYARMATHY, Judit: Emergence of Digitalization and Artificial Intelligence in the Intellectual Property System. (2023). *Institutiones Administrationis - Journal of Administrative Sciences*, 3(2), 122-141. <https://doi.org/10.54201/iajas.v3i2.88>

³³⁶ ZÓDI In *Medias Res* 2020., i. m. 353. oldal

Összefoglalva a fentieket megállapítható, hogy természetes szükségszerűség a digitalizációs fejlesztések továbbvitele, alkalmazkodva a külvilág változásaihoz, de minden esetben már az előkészítés, majd a fejlesztés és bevezetés során a bírósági szervezetben megszerzett tapasztalatokat figyelembe véve és hasznosítva, és csak megfelelően végiggondolt, a teljes folyamatra modellezett, tesztelt, kipróbált rendszerek „éles” bevezetése képzelhető el.

VIII. Záró gondolatok

A digitális eszközök és technológiák komoly hatást gyakorolnak a hétköznapijainkra, az elektronikus eszközök, az azokon futó szoftverek életünk részét képezik: már természetes módon használjuk kapcsolattartásra, ügyintézésre, szórakozásra egyaránt. Nem túlzás azt mondani: megváltoztatták az életünket, munkánkat, ez az átalakulás pedig még nem ért véget, napjainkban is zajlik, és természetesen közvetlenül érinti az államszervezet, és így az igazságszolgáltatás működését is.

Éppen ennek a felismerésnek és az átalakulás jelentőségének köszönhetően a közelmúltban a jogalkotó fontosnak tartotta, hogy az Alaptörvény kifejezze azt, hogy az állam elősegíti a digitalizációt és az ahhoz kapcsolódó technológiai megoldások alkalmazását³³⁷. Magyarország Alaptörvényének tizenkettedik módosítása arról rendelkezett, hogy 2024. július 1-jei hatályba lépéssel az Alaptörvény XXVI. cikke helyébe a következő rendelkezés lép:

„XXVI. cikk

(1) Az állam – a működésének hatékonysága, a közszolgáltatások színvonalának emelése, a közügyek jobb átláthatósága és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében – törekszik az új műszaki megoldásoknak és a tudomány eredményeinek az alkalmazására.

(2) Magyarországon – az (1) bekezdésben meghatározott célok érvényesítése érdekében – az ügyek digitális intézése elsőbbséget élvez, amelyhez az állam törvényben meghatározottak szerint mindenki számára egy egyedi digitális azonosítót biztosít. Az állam – a Kormány rendeletében meghatározott módon és körben – kezeli azokat az adatokat, amelyek az ügyek digitális intézéséhez szükségesek.”

³³⁷ Magyarország Alaptörvényének tizenkettedik módosítása 2. cikkéhez fűzött indokolás

Már volt szó az Európai Unió törekvéséről is az európai digitális identitás kialakításával összefüggésben³³⁸, amely az EU-s Digitális Azonosító Tárca (EDIW – European Digital Identity Wallet) határon átnyúló használatát kívánja lehetővé tenni, és ezzel kapcsolatban a tagállamokat jogalkotásra hívta fel.

A fentiek nyomán kihirdették a már említett, a digitális állampolgárságot létrehozó, a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvényt (DÁP törvény). Ez a törvény – az indokolás értelmében – az állami digitalizációval, a digitális térben elérhető szolgáltatásnyújtással és szolgáltatás-igénybevétellel összefüggő alapvető szabályokat fekteti le, az állampolgárok számára egyszerű, kényelmes és hatékony online szolgáltatások nyújtása érdekében. Lényegében a szolgáltatást önként használók egy mobiltelefonos alkalmazás segítségével intézhetik hivatalos ügyeiket, amelyen keresztül biztosított – egyebek mellett – az azonosítás és aláírás, biztonságos elektronikus kommunikáció és dokumentumkezelés, a szolgáltatásokhoz kapcsolódó online fizetési rendszer is. Kiemelt cél az ügyintézési folyamatok megkönnyítése, egyrészt az egységes, felhasználóbarát felületen az igényelt szolgáltatások egyszerű elérése, és annak biztosítása, hogy a rendszerben rendelkezésre álló adatokat az ügyintézés során már ne kelljen megadni.

A megszabott irány világos: a papír alapú, személyes ügyintézéshez képest elsőbbséget élvez az ügyek digitális intézése, amelynek előmozdítása érdekében mindenkinek rendelkezésére áll egy egyedi, tartós, általánosan és önkéntesen használható azonosító. A közeljövőben az is kiderül majd, hogy a bírósági eljárásokkal összefüggésben ennek a fejlesztésnek lesz-e és ha igen, milyen szerepe.

Mindezek mutatják, hogy a „külvilág” eseményeit, adott esetben a nagymértékű, állami rendszereket érintő újabb digitalizációs fejleményeket³³⁹ folyamatosan figyelemmel kell kísérni, mint ahogyan ez történt – a dolgozat III. fejezetében bemutatottak szerint – a bírósági szervezetben is. A 2000-es évek elején elindult, eleinte kisebb léptékű fejlesztések

³³⁸ eIDAS 2.0. rendelet

³³⁹ Részletesebben lásd: Nemzeti Digitalizációs Stratégia, 2022-2030.

<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/6/60/602/60242669c9f12756a2b104f8295b866a8bb8f684.pdf>
letöltve: 2024. augusztus 24.

az évtized közepétől előre meghatározott irányokat követve felgyorsultak, majd a 2010-es években már konkrét, az elemzett projektekben megfogalmazott stratégia mentén robbanásszerűen haladtak előre, mind a tartalmi elemeket (szoftvereket), mind a fizikai eszközök beszerzését illetően. A legújabb fejlemények, az EU jogalkotási irányai, a DÁP törvény, a mesterséges intelligencia megjelenése és rohamos elterjedése, az online bíróság gyakori felvetése mind abba az irányba mutatnak, hogy szükség lenne annak a vízióknak a felvázolására, hogyan is nézzen ki tíz év múlva a magyar bíróság. Ugyanis minden jövőbeli tervezést, fejlesztést ennek a stratégiának a mentén kellene végiggondolni és végrehajtani³⁴⁰.

Az is jól látható: a digitalizáció nem öncél, nem önmagáért van, annak a bírósághoz való könnyebb hozzáférés célját kell szolgálnia, mint ahogyan ezt a dolgot több szempontból is bemutatta: a II. fejezet az eljárási szabályok által megtámogatott perhatékonyság, a IV. fejezet a rendkívüli helyzetben való alkalmazhatóság, a működőképesség biztosítása terén.

Beigazolódott az is, hogy a digitalizáció növeli a bírósági szervezet rezilienciáját és rugalmasságát. Az egész világot váratlanul és felkészületlenül ért járványhelyzetben azok a bíróságok tudtak működőképesek maradni, amelyek digitalizációja – az iratok távoli elérése és a biztonságos távoli kommunikáció révén – eddigre megoldott volt. Kiemelést érdemel, hogy a polgári ügyekben a Pp. alapelvei tudtak érvényesülni (időszerűség – nem húzódtak el, perhatékonyság – anyagi jog érvényesülése biztosított volt, a tisztességes eljárási keretek között).

Mivel a kiszámíthatatlan jövőben még előfordulhat hasonló, a személyes érintkezéseket elkerülő, ma még akár nehezen elképzelhető helyzet, abban ennek a már kipróbált „rugalmas reagálásnak” komoly szerepe lehet. Az is nyilvánvaló, hogy a kizárólag digitálisan működő rendszerek komoly veszélyt rejtenek, a kizárólagosságból eredő kiszolgáltatottság és sérülékenység miatt. Ugyanis – mint ahogyan a közelmúltban ezt is

³⁴⁰ Jól mutatja be a végiggondolt stratégia hiányának hatását a bírósági informatikai fejlesztések terén egy holland bíró és kutató: a Büntető Bírósági Fellebbviteli Rendszer (HBS – Hoger Beroep Systeem Strafrecht, Criminal Justice Appeal System) projekt az első elektronikus munkafolyamat-kezelő rendszer lett volna a holland bíróságokon. Mivel azonban az igazságszolgáltatás szereplőinek nem volt pontos elképzelése a fejlesztés szerepéről, annak irányáról, nem volt ezzel összefüggő stratégiájuk, következésképpen nem tudtak megfelelő útmutatást adni a projekthez, amiben így nem tudtak a felhasználónak megfelelő funkcionalitást előállítani, és végül leállították azt.

Lásd részletesen: REILING, Dory: Technology for Justice. How Information Technology Can Support Judicial Reform. Leiden, Amsterdam University Press, Leiden, Amsterdam, 2009. p.62-65., 69-70.

megtapasztaltuk – energiaellátási fennakadás vagy informatikai probléma esetén a hozzáférés – legalább átmenetileg – ellehetetlenülhet, amire figyelemmel az eljárás „papír alapúságát” az eljárások nagy részében érdemes fenntartani, azonban az ügyviteli szabályok korszerűsítése a közeli jövő kiemelt feladata.

Nem hagyható figyelmen kívül az a tendencia sem, ami a „bírószágon kívüli igazságszolgáltatás” térnyerését jelenti. SUSSKIND megfogalmazása szerint a bíróságaink „túl költségesek, túl lassúak és nehezen érthető”, és a bírósághoz való hozzáférés fokozott mértékű javítását leginkább az online bíróságok – ezalatt értve az alternatív vitarendezés digitális platformjait is – kínálják³⁴¹. Bár a dolgozatban terjedelmi korlátok miatt ezt a területet nem érintem, de az bizonyos, hogy mindenekelőtt a bíróság eljárások garanciáinak meglétére figyelemmel nagy körültekintéssel kell lenni ilyen mértékű változásról, a bíróság szerepének csökkentéséről történő döntés előtt³⁴².

Végezetül egy közelmúltbeli eseményt említek meg, amely jól rávilágít digitális alapú világluk sérülékenységre, egyben óvatosságra int. 2024 júliusában világméretű, elsősorban látványosan a repülőtereket és bankokat, de kórházakat is érintő informatikai leállás következett be. Mint kiderült, egy, a lehető legszélesebb körben elterjedt szoftver frissítésének hibája okozta a példátlan zavart, amely megmutatta: a hálózatra kötött világluk valójában mennyire kiszolgáltatott a technika működésének³⁴³. Mindenesetre ez is egy olyan esemény, amiből véleményem szerint a fő tanulság a bírósági szervezet digitalizációjának még előttünk álló fejezeteire nézve, hogy fel kell készülnünk a váratlan helyzetekre, minél több biztonsági pont beépítésével, a változásokat pedig átgondolt stratégia mentén, megfontolt tervezést követően, az érintettek bevonásával kell véghezvinni.

³⁴¹ SUSSKIND i. m. 8. oldal

³⁴² A legújabb irányú törekvéseket illetően lásd:

<https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/current-projects/current-projects/eli-principles-extra-judicial-administration-of-justice-in-cross-border-family-and-succession-matters/>

Letöltve: 2024. szeptember 1.

³⁴³

"Kék halál": világszerte járatörzéseket és banki leállásokat okoz a Microsoft üzembzavara. *Euronews*, 2024. július 19.

<https://hu.euronews.com/next/2024/07/19/kek-halal-vilagszerte-jaratorlesekek-banki-leallasok-microsoft-uzembzavar>

letöltve: 2024. augusztus 28.

Summary

In the context of modernisation efforts in the 21st century, the courts are also constantly faced with new challenges, both in terms of the emergence of new types of cases and access to justice in connection with the continuously developing information technology.

The focus of this thesis is to examine the impact of digitalisation on the fundamental context of litigation. I have examined how the new rules of civil procedure, in the context of achievements in digitalisation, serve the efficiency of litigation and the completion of proceedings within a reasonable time.

I present the development process of improving and regulating digitalisation in Hungary: This – including the e-filing system – was accomplished by the end of 2019, when providing judges with IT equipment was almost complete with the purchase of innovative mobile devices and office software packages. At that time, all the conditions were in place for the judiciary to continue on the path of digitalisation, building on the improvements already made, when the pandemic caused by the COVID-19 virus appeared, and in this new situation, the court's operational capability had to be preserved by keeping personal contact to a minimum. It was also examined in the thesis as to how the achievements in digitalisation, which enabled remote working and online access for the parties, could be used in civil litigation during the emergency operation of the Curia, Hungary's supreme judicial forum, with the aim of enabling it to fulfil its constitutional duties.

The findings of empirical research conducted among judges in the context of court digitisation showed that, in courts, development in digitisation had increased the resilience (resistance) of courts, which also had an impact on the frameworks of conducting civil proceedings. Moreover, it also helped to ensure the conditions for the courts' high-quality judicial activity.

It could also be clearly concluded that there was a need for the further development of achievements in digitalisation to preserve and enhance previous results, as well as to ensure litigation efficiency.

It was also proven that, during the pandemic that hit the whole world unexpectedly and unprepared, only those courts whose digitalization had been resolved by then could stay operational by making their documents accessible remotely and by ensuring safe remote communication.

The research also found that the level of digitalisation in Hungary was among the best in international comparison with other European countries, both within the Council of Europe and the European Union, and that, to maintain this level, there was a need for further advancement that would extend to the use of new technologies as well.

In this context, it could also be concluded based on research findings that future development in procedural law and in the functioning of court systems should be implemented by involving judges and judicial staff with sufficient experience in order to ensure that the knowledge acquired would be properly utilised. Resilience also implied that public confidence in the judicial organisation, strengthened by a rapid and flexible response to the changes, was one of the very serious prerequisites to ensure that courts would not play a less significant role in the future, and particularly to safeguard the procedural guarantees of the parties.

The complexity of the topic made it visible and perceptible that an ancient institution like the judiciary was also faced with serious challenges because of digitalisation: It always had to adapt to the changing and evolving world, while – with the advance of social media, artificial intelligence, and blockchain technology all over the world – it had to maintain confidence and its strength in the 21st century.

Mellékletek

1. számú melléklet

Digitalizáció és bíróság kérdőív

PILOT - Digitalizáció és bíróság kérdőív

Dr. Gyarmathy Judit - KRE ÁJK PhD kutatáshoz

* Kötelező kérdés

Bevezető
Tisztelt Kötöltő!

Jelen kérdőív PhD dolgozatban végzett kutatás elemzésére szolgál. Az adatokat anonim módon gyűjti a kérdőív, az adatelemzés során pedig biztosított, hogy a kitöltő személye nem azonosítható.

A kérdőív kitöltése kb. 20 percet vesz igénybe.

A szöveges kérdések esetében az Ön szubjektív véleményére vagyok kíváncsi, nyugodtan megfogalmazhat kritikái vagy támogató észrevételeket is a kitöltés során.

Köszönöm kitöltését!

A kitöltőre vonatkozó adatok

1. Milyen ügyszakos bírósági Ön? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Polgári
 Munkaügyi
 Büntető
 Közigazgatási

2. Rendelkezik informatikai végzettséggel/ képesítéssel/ előképzettséggel? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem

3. Mennyire gondolja magát informatikai szempontból felkészült felhasználónak? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Egy: Kifejezetten igen

Kvantitatív kérdések

4. Ön szerint milyen hatással van a bírósági digitalizáció az ügyek elintézésének időtartamára? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten gyorsítja

5. Ön szerint milyen hatással van a digitalizáció a bírói munkára? *
ítélkezési tevékenység

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten könnyíti

6. Ön szerint milyen hatással van a digitalizáció a bíróságon belüli ítélezést támogató tevékenységre? *
pl.: ügyviteli folyamatok

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten könnyíti

7. Ön szerint milyen hatással van a digitalizáció a jogi képviselővel/ ügyféllel való kapcsolattartásra? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten könnyíti

8. Elégedett-e a bírósági szervezet informatikai/ digitalizációs szempontból való naprakésztségével? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Nem: Teljesen elégedett vagyok

9. Elégedett-e a bírósági digitalizációs megoldások működési sebességével? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten gyorsak a rendszerek

10. Mennyire tartja fontosnak a bírósági szervezetben további informatikai, és digitalizációs megoldások fejlesztését, bevezetését? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten hasznosnak gondolom

5. Ön szerint milyen hatással van a digitalizáció a bírói munkára? *
ítélkezési tevékenység

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten könnyíti

6. Ön szerint milyen hatással van a digitalizáció a bíróságon belüli ítélezést támogató tevékenységre? *
pl.: ügyviteli folyamatok

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten könnyíti

7. Ön szerint milyen hatással van a digitalizáció a jogi képviselővel/ ügyféllel való kapcsolattartásra? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten könnyíti

8. Elégedett-e a bírósági szervezet informatikai/ digitalizációs szempontból való naprakészségével? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Nem: Teljesen elégedett vagyok

9. Elégedett-e a bírósági digitalizációs megoldások működési sebességével? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten gyorsak a rendszerek

10. Mennyire tartja fontosnak a bírósági szervezetben további informatikai, és digitalizációs megoldások fejlesztését, bevezetését? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

1 2 3 4 5

Kifej: Kifejezetten hasznosnak gondolom

11. Használt-e már munkájához mesterséges intelligencián alapuló rendszereket? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem
 Nem tudom

12. Hasznosnak gondolná-e, ha informatikai megoldásokkal, mesterséges intelligencia felhasználásával egyszerű ügyekben a bírósági szoftver határozat/ végzés tervezeteket készítené elő? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem
 Nem tudom megítélni

13. Mit gondol, hasznos lehet-e a mesterséges intelligencia felhasználása a bírósági munkában? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Igen
 Nem
 Talán

Kvalitatív kérdések

14. Mit gondol, mi a bírósági digitalizáció célja? *

15. Mi a véleménye, milyen előnyökkel jár a digitális átállás a bíróságok számára? *

16. Mi a véleménye, milyen előnyökkel jár a digitális átállás a peres felek számára? *

17. Meglátása alapján milyen kihívásokkal kell szembenéznük a bíróságoknak a bírósági digitalizációval összefüggésben? *

18. Meglátása alapján milyen kihívásokkal kell szembenéznük a peres feleknek a bírósági digitalizációval összefüggésben? *

19. Tapasztalata szerint milyen technológiai eszközök és rendszerek segítik a digitalizációt a bíróságokon? *

20. Hogy érzi, hogyan befolyásolja a digitalizáció az ügyintézés hatékonyságát és sebességét? *

21. Véleménye szerint merülnek-e fel jogi és etikai kérdések, anomáliák a digitális bírósági eljárások során, és ha igen milyenek? *

22. Tapasztalata szerint (ha van) milyen módon történik az elektronikus bizonyítékok kezelése a bíróságokon? *

23. Meglátása alapján milyen változásokat hozott a digitalizáció a bírósági kapcsolattartásban és dokumentáció kezelésében? *

24. Mit gondol, milyen készségeket és képzéseket igényelnek a bírók a digitális környezetben? *

25. Tapasztalatai szerint milyen hatással van a digitalizáció a bírósági döntéshozatalra a bíró munkájában? *

26. Mit gondol, a bírósági digitalizáció eredményei hatással vannak a jogalkotási folyamatokra? *

27. Mik azok a kulcsszavak, amelyek elsőként eszébe jutnak a mesterséges intelligencia szó hallatán?

28. Egyéb megjegyzések, észrevételek, javaslatok a bírósági digitalizáció tárgyában
nem kötelező megválaszolni

2. számú melléklet

A mélyinterjúk során feltett kérdések:

- 1) Milyen tapasztalatai vannak a bírósági digitalizáció területén?
- 2) Mely lényeges pontokat azonosítja a bírósági digitalizáció fejlődésében?
- 3) Mi okozott problémát a digitalizációs fejlesztésekben?
- 4) Mi segítette és mi hátráltatta a digitalizációt a korábbi fejlődési szakaszokban és jelenleg?
- 5) A jövőben milyen további digitalizációs fejlesztéseket tartana szükségesnek?
- 6) Megítélése szerint milyen módon válthatóak ki a bírói és igazságügyi alkalmazotti munka egyes részei most és a jövőben a digitalizációs fejlesztésekkel?

Felhasznált irodalom

A Jó Állam mérhetősége. Jó Állam Kutatóműhely, ÁROP-2.2.21-001 „Tudásalapú közszolgálati előmenetel”, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.

AUER Ádám – CSIBOR Ferenc – OROSZ Katalin – POLLNER Péter: A korlátozott precedensrendszer hatása a kúriai ítéletek hivatkozásaira. *Jogtudományi Közlöny*, 2024/5. 224-235. oldal

BALOGH Zsolt György: Az infokommunikációs jogról. *Infokommunikáció és Jog*, 2004/2. 45-49. oldal

BALOGH Zsolt György: A bírósági határozatok közzétételének szabályozása Magyarországon. *Infokommunikáció és Jog*, 2013/2. 84-89. oldal

BIRHER Nándor: Az egyéb normarendeknek a modern technológiai szabályozással összefüggésben történő alakítása, a jogalkotással párhuzamosan. In: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. 11-24. oldal

BÍRÓ-NAGY András, LAKI Gergely: Ajánlások és teljesülésük. A V4-ek országspecifikus ajánlásai európai kontextusban. *Politikatudományi Szemle*, 2021/1. szám, 7-34. oldal

BOÓC Ádám: Technológiai kihívások a polgári jogban, különös tekintettel az öröklési jogra. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. 25-38. oldal

BORONKAY Miklós: A „korlátozott precedensrendszer” ügyvédi szemmel. *Polgári Jog*, 2022/11-12.

CHRONOWSKI Nóra – KÁLMÁN Kinga – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Régi keretek, új kihívások: a mesterséges intelligencia prudens bevonása a bírósági munkába és ennek hatása a tisztességes eljáráshoz való jogra. *Glossa Iuridica* VIII. évfolyam, 4. szám, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Budapest, 2022. 7-38. oldal

CHUNDUR, Suguna: Digital Justice: Reflections on a community-based research project. *The journal of community informatics*, 2020/12., p.118-140

CZÉKMANN Zsolt: Információs társadalom és elektronikus kormányzat Magyarországon, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola PhD értekezés, Miskolc, 2016.

CSINK Lóránt: Mikor legyen a jogrend különleges? *Iustum Aequum Salutare* 2017/4. 7-16. oldal

DZSULA Marianna: Az elektronikus cégeljárás és hatása a közhitelességre. *Acta Conventus de Iure Civili Tomus X.*, 2009. 225-245. oldal

FIBINGER Anita, KÁDÁR Krisztián, KOVÁCS Péter, MAGYAR András: Ügyfélkiszolgálás a közigazgatásban. Speciális jelentés. Nemzeti Közszerződési Egyetem, 2017.

GÁL Judit A kényszertörési eljárás új szabályai a rendkívüli jogrend tükrében. In: Bodzasi Balázs – Csehi Zoltán (szerk.): A Covid-19 és a gazdasági jog. A koronavírus-járvány és a rendkívüli jogrend hatása a magyar gazdasági jogi szabályozásra. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2023, 147-171. oldal

GÁL Judit: Nyilvántartási rendszerek új utakon - a jogi személyek nyilvántartásáról. *Gazdaság és Jog*, 2023/1-2., 20-23. oldal

GERENCSÉR Balázs Szabolcs: Special Legal Orders. In Csink Lóránt - Schanda Balázs – Varga ZS. András (szerk.): *The Basic Law of Hungary. A First Commentary*. Claurus Press Ltd. Dublin - National Institute of Public Administration, Budapest, 2012.

GERENCSÉR Balázs Szabolcs: Távmeghallgatás és online tolmácsolás a büntetőeljárásban. Digitális eszközök európai és hazai relevanciája a pandémia után. *Iustum Aequum Salutare* 2023/4. 251–265. oldal

GYARMATHY Judit - SÁNDOR-SZÓKE Zsuzsanna: Országos konferencia az új polgári perrendtartás tapasztalatairól. *Jogtudományi Közlemény*, 2019/11., 467-468. oldal

GYARMATHY Judit: Veszélyhelyzeti szabályozás és annak kihatása a felülvizsgálati eljárásra. In: Jog és Állam. XXIII. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája, 2022. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 63-72. oldal

GYARMATHY Judit: Polgári perek a Kúrián a koronavírus idején. In: Bodzási Balázs – Csehi Zoltán (szerk.): A Covid-19 és a gazdasági jog. A koronavírus-járvány és a rendkívüli jogrend hatása a magyar gazdasági jogi szabályozásra. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2023. 171-198. oldal

GYEKICZKY Tamás: Jogrendszer és jogászok a digitális társadalomban. *Eljárásjogi Szemle*, 2018/2., 1-4. oldal

HARSÁGI Viktória: A magyar fizetési meghagyásos eljárás fejlődéstörténetének áttekintése 1893-tól napjainkig. *Iustum Aequum Salutare* 2012/3–4. 223–237. oldal

HOMOKI Péter: Ügyvédi informatika a járványügyi veszélyhelyzet idején. *In Medias Res* 2020/2. szám 227-251. oldal

HORVÁTH E. Írisz: Az e-tárgyalás a polgári perben. Az e-tárgyalás és a polgári eljárásjog alapelvei. *Infokommunikáció és Jog*, 2009/6. 227-232. oldal

HORVÁTH E. Írisz: Az e-tárgyalás a polgári perben. Az e-tárgyalás és az európai jogalkotás. *Infokommunikáció és Jog*, 2010/4. 126-128. oldal

JAKAB András – TILL Szabolcs: A különleges jogrend. In: Bevezetés az alkotmányjogba, szerk. TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs, Budapest, HVG-ORAC, 2013.

KÁLMÁN Kinga – KISS Laura Olga – a SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Mesterségesintelligencia- alapú szoftverek a világ bíróságain: gyakorlati tapasztalatok, perspektívák. In: Zödi Zsolt (szerk.): Jogi technológiák. Digitális jogalkalmazás, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. 107-138. oldal

KAPA Mátyás: A magyar polgári eljárásjog fejlődési tendenciái – különös tekintettel az elektronikus polgári eljárásra. *De iurisprudencia et iure publico*, 2007/1-2., 2-14. oldal

KÉKEDI Szabolcs: Hogyan tovább bírósági digitalizáció, avagy hogyan lett az elektronikus kapcsolattartás a veszélyhelyzetben az ítélkezés kulcsa? *In Medias Res* 2020/2. 308-321. oldal

KISS Daisy: E/E – avagy az elektronikus társadalom hatása az eljárásjogokra. *Magister artis boni et aequi – Studia in honorem Németh János*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003., 519. oldal

LANGFORD, Malcolm, BEHN Daniel, LIE, Runar Hilleren: The Revolving Door in International Investment Arbitration, *Journal of International Economic Law*, Volume 20, Issue 2, June 2017, 301–332. oldal <https://doi.org/10.1093/jiel/jgx018>

LANGFORD, Malcolm; MADSEN, Mikael Rask: *France Criminalises Research on Judges*, *VerfBlog*, 2019/6/22, <https://verfassungsblog.de/france-criminalises-research-on-judges/> DOI: [10.17176/20190622-232658-0](https://doi.org/10.17176/20190622-232658-0).

LEHÓCKI Balázs: Az uniós jog alkalmazásáért felelős nemzeti bíróságok függetlensége. *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 2019/3., 151–158. oldal

MAGYARY Géza: A szóbeliség és közvetlenség alapelvei az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közöny*, 1912/40. szám, 348–349. oldal

MAJTÉNYI László – MOLNÁR Péter – PETRI LUKÁCS Ádám – SZABÓ Máté Dániel (szerk.): Az elektronikus információszabadság. A bírósági határozatok közzétételéről szóló törvényi szabályozás koncepciója. Eötvös Károly Intézet. Budapest 2005. 125–167. oldal

MÉSZÁROS Pál Emil: A tárgyaláson teljesítendő eljárási cselekmények problematikája az elektronikus ügyintézésrel kapcsolatban. *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, 2021/1. 159-172. oldal

NAGY Adrienn: Digitalizáció és mesterséges intelligencia a magyar igazságszolgáltatásban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2020. 3. különszám 105-111. oldal

NAGY Adrienn: A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban. *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2. e-külszám

NAGY Gábor Bálint: A tárgyalótermi kötelező hang- és képrögzítés szükségességének vizsgálata. *Eljárásjogi Szemle*, 2016/3. 5-12. oldal

NÉMETH Csaba: A digitális bírósági tárgyalások eljárásjogi és alkotmányjogi vonatkozásai a polgári peres eljárásokban - Javaslatok a digitális bírósági tárgyalások bevezetésére Magyarországon. *Gazdaság és Jog*, 2021/2., 1-9. oldal

NYILAS Anna, PRIBULA László: A „gyengébb fél” védelme az új polgári perrendtartásban. In: Szikora, Veronika; Árva, Zsuzsanna (szerk.): . Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen 2019. 197-230. oldal

OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 2020/2., 72-80. oldal

OSZTOVITS András: Online bíróságok és az igazságszolgáltatáshoz való jog – esély vagy veszély? *Magyar Jog*, 2020/11. 625-632. oldal

ÖKRÖSS Bálint: A törvénykezés reformja, A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján javaslatul a polgári perrendtartáshoz. Budapest, Franklin Társulat, 1880.

PÁZMÁNDI Kinga: A jogi személyek nyilvántartási rendszere az Európai Unió egyes tagállamaiban, és Magyarországon. *Magyar Jog*, 2015/4., 202-209. oldal

PETŐ Linda – CZÉKMANN Zsolt: A távmeghallgatásos eljárások tapasztalatai a büntetőeljárásban, különös tekintettel a COVID-19 járványra. *Infokommunikáció és jog*, 2022/2., 21-25. oldal

PRIBULA László: A polgári perek idődimenziója a digitális technológiák jogi felhasználása tükrében. In: Zódi Zsolt (szerk.): Jogi technológiák. Digitális jogalkalmazás, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. 303-327. oldal

PROJICS Nárcisz: A polgári peres eljárás a digitalizáció világában. In: Bujtár Zsolt; Gáspár Zsolt; Szilovics Csaba; Breszkovics Botond; Ferencz Barnabás; Ázsoth Szilvia; Szívós Alexander Roland; Martin Márton (szerk.) FINTECH – DEFI – Kripto eszközök gazdasági és jogi lehetőségei és kockázatai: Konferenciakötet – válogatott tanulmányok. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2022. 114-129. oldal

RAINER Lilla: Az észszerű időn belüli befejezés követelménye a polgári perben. PhD értekezés. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2022.

REILING, Dory: Technology for Justice. How Information Technology Can Support Judicial Reform. Leiden, Amsterdam University Press, Leiden, Amsterdam, 2009.

REILING, Dory: Digital Justice: Nice to Have but Hard to Achieve (in: De Souza and Spohr, Technology, Innovation, and Access to Justice), Edinburgh University Press, Edinburgh 2021. p.131-157.

RUBIM BORGES FORTES, Pedro: Paths to Digital Justice: Judicial Robots, Algorithmic Decision-Making, and Due Process, *Asian journal of law and society*, Cambridge, UK: Cambridge University Press 2020-11, Vol.7 (3), p.453-469

SABJANICS István: Minősített időszakok az Alaptörvényen innen és azon túl. In: Kovács Péter (szerk.): Religio et Constitutio. Budapest, Pázmány Press, 2014.

SÁRKÖZY Tamás: Innováció a jogban. In: Gellén Klára (szerk.): Jog, innováció, versenyképesség. Wolters Kluwer, 2017. 13-22. oldal

SCHULTZ Márton: Az anonimizálás és az újraazonosítás aktuális kérdései, különös tekintettel a bírósági határozatok felismerhetetlenné tételére. *In Medias Res*, 2024/7. 92-111. oldal

STRONG, S. I.: Procedural Law in a Time of Pandemic: Australian Courts' Response to COVID-19. *University of Sydney Law School Legal Studies Research Paper Series*, No. 20/38.

SUSSKIND, Richard: *Online Courts and the Future of Justice*, Oxford University Press, 2019.

SÜLINÉ Tőzsér Erzsébet, DZSULA Marianna: Abakusz - elektronikus cégeljárás Magyarországon. *Magyar Jog*, 2008/9., 608-612. oldal

SZABÓ Endre Győző: Új technológiák adatvédelmi jogi elemzése. In: Klein Tamás, Tóth András (szerk.): *Robotjog – Cyberjog*. Wolters Kluwer, 2018. 26-67. oldal

SZABÓ Imre: Szakértelem és felelősség. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/9., 373-385. oldal

SZALAI Péter: Elektronikus kommunikáció a polgári perekben; in: *Az elektronikus eljárások joga* (G. Karácsony Gergely szerk.), Gondolat Kiadó Bp. 2018. 7-35. oldal

SZEGHŐ Katalin: A gyorsított per jogalkalmazási kérdései. *Magyar Jog*, 2021/7-8., 412-418. oldal

SZÉL Napsugár Ágnes: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás az európai és a magyar szabályozás tükrében. PHD értekezés, KRE 2023.

SZILAGYI, Gabor – GYARMATHY, Judit: Emergence of Digitalization and Artificial Intelligence in the Intellectual Property System. (2023). *Institutiones Administrationis - Journal of Administrative Sciences*, 3(2), 122-141. <https://doi.org/10.54201/iajas.v3i2.88>

TILL Szabolcs: Különleges jogrend in JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend> (2019).

TIMÁR Balázs: A polgári igazságszolgáltatás kihívásai Magyarországon a koronavírus-járvánnyal összefüggésben. In: Gárdos-Orosz Fruzsina – Lőrincz Viktor Olivér (szerk.): Jogi diagnózisok. A COVID-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, L'Harmattan, 2020, 111–126. oldal

TOMLINSON, Joe – HYNES, Jo – MARSHALL, Emma – MAXWELL, Jack: Judicial Review in the Administrative Court during the COVID-19 Pandemic. In:SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3580367>

TÓTH András: A polgári eljárásjog a koronavírus járvány ideje alatt. In: „Jog válság idején” Válogatott doktorandusz tanulmányok (Szerkesztette: Bándi Gyula – Pogácsás Anett), Pázmány Press 2023. 389-402. oldal

TÓTH Gabriella: Az elektronikus kapcsolattartás szabályai a polgári eljárásokban a kodifikáció tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/6., 297-304. oldal

TÓZSA István: E-közigazgatás Európában – Jelen és jövő. *Vezetéstudomány*, 2011/3. 10-18. oldal

TRÓCSÁNYI László: Jogi versenyképesség a gazdasági, technikai fejlődés tükrében. In: Gellén Klára (szerk.): Jog, innováció, versenyképesség. Wolters Kluwer, 2017. 23-28. oldal

UDVARY Sándor: Új Pp. - új Perszerkezet. *Advocat*, 2017/1-2.

UDVARY Sándor: A polgári eljárásjog válságidőszakokban. In Bodzási B. (szerk.), Jogászegyleti Értekezések 2023. Válság és jog (223-243. oldal). Magyar Jogász Egylet, 2023.

UDVARY Sándor: Perorvoslat a válságban - válság a perorvoslatban? *Jogtudományi Közlöny*, 2024/1., 21-32. oldal

UNGVÁRI Álmos – HOJNYÁK Dávid: Az Európai Unió egyes tagállamainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra. *Miskolci Jogi Szemle* 2020/1.

VÁRADI Ágnes: Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmának alkalmazása válsághelyzetekben. *Miskolci Jogi Szemle* 2023/1. 5-18. oldal

VARGA ZS. András: Eszményből bálvány? A joguralom dogmatikája. Budapest, Századvég, 2015.

VINNAI Edina: Jog és nyelv határán. Gondolat Kiadó, Budapest, 2017.

WOPERA Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/4., 153-161. oldal

WOPERA Zsuzsa – NAGY Adrienn: E-kapcsolatok a polgári igazságszolgáltatásban. Infokommunikációs Jog (szerk.: Czékmann Zsolt), Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019. 151-173. oldal

ZAVACZKY Márk András: Veszélyhelyzeti jogalkalmazás a végrehajtási eljárásokban. *Glossa Iuridica* VII. évfolyam Különszám, Jog és vírus, 2020 Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

ZÁMPORI Anna: A digitalizáció fejlődésének hatásai a polgári perbeli bizonyításra. *Multidiszciplináris Tudományok*, 2021/5., 344-352. oldal

ZŐDI Zsolt: Jogi adatbázisok és jogi forráskutatás. Gépek a jogban. Doktori értekezés, Pécs, 2011.

ZŐDI Zsolt: A bírósági határozatok és iratok nyilvánossága a common law egyes országaiban és az EU bíróságain. *Infokommunikáció és Jog*, 2013/2. 76-80. oldal

ZŐDI Zsolt: Jog és jogtudomány a Big data korában. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/1. 95-114. oldal

ZŐDI Zsolt: A bírósági ítéletek adatbázisa mint Big data. *Statistikai Szemle*, 2017/5. 505-513. oldal

ZŐDI Zsolt: A digitalizáció hatása a jogászi szakmára. *Gazdaság és Jog*, 2018/12., 3-9. oldal

ZŐDI Zsolt: A bíróságok és a technológia. *Bírósági Szemle*, 2020/1. 4-13. oldal

ZŐDI Zsolt: A járvány, a jogi szféra és a technológia – Hogyan vészelték át a jogrendszerek a járványt, mekkora szerepe volt ebben a technológiának, és mennyire lesznek tartósak a változások? *In Medias Res* 2020/2. 339-355. oldal

Egyéb források

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Központi Banknak, az Európai Gazdasági és Szociális Tanácsnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak – 2016. évi éves növekedési jelentés, 2015. november 26., COM(2015) 690 final, 14. oldal

A Tanács 2011. április 29-i következtetései az európai esetjogi azonosító (European Case Law Identifier – ECLI) és a minimális számú egységes esetjogi metaadat (metadata) bevezetésére való felkérésről (HL 2011.C 127., 1. oldal)

A Bizottság közleménye – 2013. évi éves növekedési jelentés COM(2012) 750 final

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6c2222b6-73b4-4a6f-9483-5323de2c5cf8.0022.02/DOC_3&format=PDF 16. oldal

letöltve: 2024. szeptember 6.

a Tanács következtetései („Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása”) (2020/C 342 I/01)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2020:342I:FULL>

letöltve: 2024. szeptember 6.

a Bizottság közleménye (Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban Lehetőségek eszköztára) {SWD(2020) 540 final}

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0710>

letöltve: 2024. szeptember 6.

A 2019–2023-as időszakra szóló európai e-igazságügyi cselekvési terv

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52019XG0313%2802%29>

letöltve: 2024. szeptember 8.

A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15509-2023-INIT/hu/pdf>

letöltve: 2024. szeptember 8.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2844 rendelete (2023. december 13.) a határokon átnyúló polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról, valamint az igazságügyi együttműködés területén egyes jogi aktusok módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2843 irányelve (2023. december 13.) a [2011/99/EU](#) és a [2014/41/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek](#), a [2003/8/EK tanácsi irányelvnek](#), valamint a [2002/584/IB](#), a [2003/577/IB](#), a [2005/214/IB](#), a [2006/783/IB](#), a [2008/909/IB](#), a [2008/947/IB](#), a [2009/829/IB](#) és a [2009/948/IB tanácsi kerethatározatnak](#) az igazságügyi együttműködés digitalizációja tekintetében történő módosításáról

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2013.

https://commission.europa.eu/document/download/e6cdc21d-1729-4e49-a9b6-c262fb003338_en?filename=justice_scoreboard_2013_en.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2014.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419819123&uri=CELEX:52014DC0155>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2015.

https://commission.europa.eu/document/download/ec5e4e78-11ac-41ce-b2e6-8c61183495f6_en?filename=justice_scoreboard_2015_en.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2016.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419683920&uri=CELEX:52016DC0199#footnote6>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2017.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1555419637816&uri=CELEX%3A52017DC0167>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52018DC0364>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2019.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1562062740889&uri=CELEX:52019DC0198>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2020.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52020DC0306>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2021.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0389>

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2022.

https://commission.europa.eu/document/download/123138e5-f651-44e4-963e-65b721c4f5e7_en?filename=eu_justice_scoreboard_2022.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2023.

https://commission.europa.eu/document/download/db44e228-db4e-43f5-99ce-17ca3f2f2933_en?filename=Justice%20Scoreboard%202023_0.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

Az EU igazságügyi eredménytáblája 2024.

https://commission.europa.eu/document/download/84aa3726-82d7-4401-98c1-fee04a7d2dd6_en?filename=2024%20EU%20Justice%20Scoreboard.pdf&prefLang=hu

letöltve: 2024. szeptember 6.

az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (84) 5 számú Ajánlás az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről (elfogadta a Miniszteri Bizottság 1984. február 28-án a miniszteri megbízottak 367. ülésén)

az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Res(2002) 12 határozata

A „legjobb gyakorlatok” összefoglalója a bírósági eljárások időgazdálkodásáról, CEPEJ, 2006. december 8.

Compendium of “best practices” on time management of judicial proceedings. 4.10.

https://rm.coe.int/16807473ab#_Toc153700523

letöltve: 2024. szeptember 5.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/country-profiles>

letöltve 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/evaluation-of-judicial-systems>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/quality-of-justice>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-working-group-cyber-just>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/saturn-centre-for-judicial-time-management>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-national-correspondents>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/network-of-pilot-courts>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network>

letöltve: 2024. szeptember 9.

<https://www.coe.int/en/web/cepej/towards-a-better-evaluation-of-the-results-of-judicial-reforms-in-the-western-balkans-dashboard-western-balkans->

letöltve: 2024. szeptember 10.

https://www.coe.int/en/web/cepej/justice-dashboard-eap/-/asset_publisher/IpqkU7qYgoK4/content/launch-of-the-justice-dashboard-eastern-partnership-project

letöltve: 2024. szeptember 10.

European judicial systems CEPEJ Evaluation Report – 2022 Evaluation cycle (2020 data)

<https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279>

letöltve: 2024. szeptember 10.

Az Európai Bírák Konzultatív Tanácsának 14. számú véleménye: Opinion No.(2011)14 of the CCJE

<https://rm.coe.int/168074816b>

letöltve 2024. szeptember 9.

2022 – 2025 CEPEJ Akcióterv: „Digitalizációval a jobb igazságszolgáltatásért”

<https://rm.coe.int/cepej-2021-12-en-cepej-action-plan-2022-2025-digitalisation-justice/1680a4cf2c>

letöltve: 2024. szeptember 10.

Útmutató az online alternatív vitarendezéshez – Guidelines on online alternative dispute resolution (ADR)

<https://rm.coe.int/cepej-2023-19final-en-guidelines-online-alternative-dispute-resolution/1680adce33>

letöltve: 2024. szeptember 10.

Szolgáltatások és megoldások: felvételek szövegezése

<https://www.administraciondejusticia.gob.es/-/soluciones-textualizacion-de-grabaciones>

letöltve: 2024. szeptember 10.

swr.de: Az OLG Stuttgart mesterséges intelligenciát használ a dízel perekben

<https://www.swr.de/swraktuell/baden-wuerttemberg/stuttgart/olg-stuttgart-mit-ki-gegen-flut-von-dieselklagen-100.html>

letöltve: 2024. szeptember 10.

<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-04/cp200046hu.pdf>

letöltve: 2021. május 1.

[https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-6666795-8866184%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-6666795-8866184%22]})

letöltve: 2021. május 1.

Doing Business 2008 Hungary, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington DC, 2007.

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/460631468282570406/pdf/425750WP0Doin-g10080Hungary01PUBLIC1.pdf>

letöltve: 2024. július 29.

Doing Business, 2009. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington DC, 2008.

<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB09-FullReport.pdf>

letöltve: 2024. július 29.

Az új polgári perrendtartás koncepciója – A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció (a továbbiakban: Koncepció)

<https://2015-2019.kormany.hu/download/6/42/40000/20150224%20PP%20koncepci%C3%B3.pdf#!DocumentBrowse>

letöltve: 2024. szeptember 5.

Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020., 131. oldal

<https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%2520Infokommunik%25C3%25A1ci%25C3%25B3s%2520Strat%25C3%25A9gia%25202014-2020.pdf>

letöltve: 2024. augusztus 19.

Nemzeti Digitalizációs Stratégia, 2022-2030. 89. oldal

<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/6/60/602/60242669c9f12756a2b104f8295b866a8bb8f684.pdf>

letöltve: 2024. augusztus 24.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének beszámolója 2012. I. félév, 42-45. oldal

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-beszamoloja-2012-i-felev>

letöltve: 2024. március 9.

Az OBH elnökének 2013. évi beszámolója, 168. oldal

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2013-evi-beszamoloja>

Letöltve: 2024. március 9.

letöltve: 2024. augusztus 19.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2017. évi beszámolója

<https://birosag.hu/sites/default/files/2018-10/beszamolo2017.pdf>

letöltve: 2024. augusztus 19.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2018. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2018-evi-beszamoloja>

letöltve: 2024. augusztus 19.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2019. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2019-evi-beszamoloja>

letöltve: 2024. augusztus 19.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2020. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2020-evi-beszamoloja>

letöltve: 2024. augusztus 19.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2021. évi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2021-evi-beszamoloja>

letöltve: 2024. augusztus 19.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2022. évi félévi beszámolója

<https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2022-i-felevi-beszamoloja>

letöltve: 2024. augusztus 19.

<http://www.disputeresolutiongermany.com/2020/05/remote-courts-in-germany/>

letöltve: 2021. május 1.

<https://www.dw.com/en/how-coronavirus-is-propelling-the-rise-of-online-courts-in-india/a-53774109>

letöltve: 2021. május 1.

<https://hu.euronews.com/next/2024/07/19/kek-halal-vilagszerte-jarattorlesek-banki-leallasok-microsoft-uzemzavar>

letöltve: 2024. augusztus 28.

https://www.gov.uk/government/news/priority-courts-to-make-sure-justice-is-served?utm_medium=email&utm_source=

letöltve: 2021. május 1.

<https://jogaszvilag.hu/napi/darak-juliuistol-jogegysegi-panaszt-lehet-benyujtani-a-kuriahoz/>

letöltve: 2021. május 1.

<https://jogaszvilag.hu/a-jovo-jogasza/online-birosagok-2-0-tovabbi-nemzetkozi-gyakorlatok-es-tapasztalatok/?hilit=%27online%27%2C%27b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gok%27>

letöltve: 2021. május 1.

<https://www.jogiforum.hu/interju/2008/07/11/dr-kiss-daisy/>

letöltve: 2024. augusztus 19.

https://kimittud.hu/request/a_tavmeghallgatasok_bonyolitasar

letöltve: 2024. augusztus 28.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/article/2024/jul/20/the-observer-view-on-the-global-it-crash-lessons-must-be-learned-from-crowdstrike-fiasco>

letöltve: 2024. augusztus 28.

<https://www.uscourts.gov/news/2020/03/31/judiciary-authorizes-videoaudio-access-during-covid-19-pandemic>

letöltve: 2021. május 1.

<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

letöltve: 2021. április 26.

Rövidítések jegyzéke

Jogszabályok és egyéb szabályozók rövidítése:

1952-es Pp.	a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
XII. Ppn.	a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. törvény
Abtv.	az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény
Beisz.	a bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról szóló 17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás
Bjt.	a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény
Bszi.	a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény
BÜSZ	a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet
Ctv.	a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény
DÁP	a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény
Ejhtv.	az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény
EUMSZ	Európai Unió az Európai Unió működéséről szóló szerződés
E-ügyintézési törvény	Az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény
Fmhtv.	a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény (a továbbiakban).
GDPR	az Európai Parlament és a Tanács (EU) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2016/679 rendeletével
Gyptv.	a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló 2020. évi LXX. törvény
Infotv.	az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény

Jsznytv.	a jogi személyek nyilvántartásáról és a nyilvántartási eljárásról szóló 2021. évi XCII. törvény
Kivezető tv.	a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készütségről szóló 2020. évi LVIII. törvény
Korona tv. I.	a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény
Korona tv. II.	a koronavírus-világjárvány második hulláma elleni védekezésről szóló 2020. évi CIX. törvény
Korona tv. III.	a koronavírus-világjárvány elleni védekezésről szóló 2021. évi I. törvény
Módr. I.	a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet módosításáról szóló 229/2020. (V. 25.) Korm. rendelet
Módr. II.	A veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet módosításáról szóló 182/2021. (IV. 16.) Korm. rendelet
Pevtv.	a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény
Pp.	a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
régi Bszi.	a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény
Veir. I.	a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet
Veir. II.	a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet
Vesz. r. I.	40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet veszélyhelyzet kihirdetéséről
Vesz. r. II.	a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet
Vesz. r. III.	a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet

Egyéb rövidítések:

ADR	alternative dispute resolution –) alternatív vitarendezés
-----	---

AHKAT	Anonim Határozatok Központi Adattára
BETFR	Bírósági Elektronikus Tájékoztatási és Figyelmeztetési Rendszer
BH	Bírósági Határozat (megjelenik a Kúriai Döntések című kiadványban)
BHGY	Bírósági Határozatok Gyűjteménye
BHT	Belső Határozattár
BIIR	Bírósági Integrált Informatikai Rendszer
CCJE	Consultative Council of European Judges (az Európai Bírák Konzultatív Tanácsa)
CDCJ	European Committee on Legal Co-operation (Európai Jogi Együtműködési Bizottság)
CEPEJ	Council of Europe European Commission for the efficiency of justice (Európa Tanács Európai Bizottság az igazságszolgáltatás hatékonyságáért)
CEPEJ-GT-CYBERJUST	The Working Group on Cyberjustice and Artificial Intelligence Kiberigazságszolgáltatással és Mesterséges Intelligenciával foglalkozó Munkacsoportot
CEPEJ-GT-EVAL	Working Group on the evaluation of judicial systems az igazságszolgáltatási rendszerek értékelésével foglalkozó munkacsoport
CEPEJ-GT-QUAL	The Working Group on quality of justice Az igazságszolgáltatás minőségével foglalkozó munkacsoport
CEPEJ-SATURN	Working group on judicial time management munkacsoportot a bírósági időgazdálkodással.
CSR	country specific recommendations (országspecifikus ajánlások)
DIAT	Digitális Tudás Akcióterv
ECLI	European Case Law Identifier (ítéletek európai esetjogi azonosítója)
ECN	European Cyberjustice Network (Európai Kiberigazságügyi Hálózat)
EDIW	European Digital Identity Wallet (EU-s Digitális Azonosító Tárcsa)
EFER	Elektronikus Fizetési és Elszámolási Rendszer
eIDAS	Electronic Identification, Authentication and Trust Services (elektronikus azonosítás-, hitelesítés- és bizalmi szolgáltatások)
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága

EJTN	European Judicial Training Network (Európai Igazságügyi Képzési Hálózat)
EKINT	Eötvös Károly Közpolitikai Intézet
EKOP	Az Új Magyarország Fejlesztési Terv Elektronikus Közigazgatás Operatív Programja
EUB	Európai Unió Bírósága
HMCTS	Her Majesty's Courts and Tribunals Service (Őfelsége Bíróságok és Törvényszékek Szolgálat)
ICT	information and communications technology (információs és kommunikációs technológia)
ÍTR	Ítélezést Támogató Rendszer
KAÜ	Központi Azonosítási Ügynök
KKSZB	Központi Kormányzati Szolgáltatás Busz
KÖFOP	Közigazgatás- és Köszolgáltatás-fejlesztés Operatív Program
LIR	Lajstrom Irodai Rendszer
MOKK	Magyar Országos Közjegyzői Kamara
NDÁP	Nemzeti Digitális Állampolgárság Program
NIS	Nemzeti Infokommunikációs Stratégia
OBH	Országos Bírósági Hivatal
OIT	Országos Igazságszolgáltatási Tanács
PACER	Public Access to Court Electronic Records (Nyilvános hozzáférés a bírósági elektronikus nyilvántartásokhoz)
PC	personal computer (személyi számítógép)
PHARE	Poland – Hungary: Assistance for Restructuring the Economy (segítségnyújtás Lengyelország és Magyarország gazdaságának strukturális átalakításához)
ÜIR	Ügyfél Irathozzáférési Rendszer
ÜKE	az „Ügyfélkapcsolatok elektronizálása egyes bírósági eljárásokban” megnevezésű projekt
VEKOP	Versenyképes Közép-magyarországi Operatív Program
VIR	vezetői információs rendszer
WHO	World Health Organization (Egészségügyi Világszervezet)

NYILATKOZAT

Alulírott dr. Gyarmathy Judit, neptun kód: KMYZ0S nyilatkozom, hogy állam- és jogtudomány (tudományágban) nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, továbbá két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom tovább, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Dátum: Budapest, 2024. december 5.

.....
aláírás

NYILATKOZAT

Alulírott ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám eredménye. A benne található – másoktól származó – nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltűntettem.

Kijelentem továbbá, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Dátum: Budapest, 2024. december 5.

aláírás